984-985

44-5
Z-86

14

2010

ՔԵՐԾԿԱՅՆՈՒԹԻՆ

ԳԱՂՂԻԵՐՔՆ ԼԵՋՈՒԻ

44-5
Հ-86
15ր

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ԳՐԵՑ

Հ. ՂԵՒՈՆԴ Վ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

Մխիթ. Ուխտէն

(Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ)

ՎԻԷՆՆԱ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ
1875 ՌՅԻԴ

ՊԵՏ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Публ. Библиотека
ՀՍԽՀ-ССРА
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
2002

12313

ՀՍԽՀ-ССРА
2913
40

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

1. Գաղղիերէն լեզուին քերականութիւնը գաղղիերէն լեզուաւ շիտակ խօսիլ ու գրել կը սորվեցնէ:

2. Լեզու մը խօսելու կամ գրելու համար բառ կը գործածուի. ու բառերը վանկէ, վանկերն ալ գրէ կը շինուին:

3. Գաղղիացիք քսանըհինգ գիր կամ նշանագիր ունին, որոնց ձեւերն ու անուններն ասոնք են. A, a, ա. B, b, պը. C, c, գը. D, d, տը. E, e, է. F, f, ֆը. G, g, կը. H, h, հը. I, i, ի. J, j, ժը. K, k, գը. L, l, լը. M, m, մը. N, n, նը. O, o, օ. P, p, փը. Q, q, գը. R, r, րը. S, s, սը. T, t, թը. U, u, իւ. V, v, վը. X, x, գսը. Y, y, ի. Z, z, զը:

Աս գրերուն յաջորդ ա, պէ, սէ, տէ, է, էֆ, ժէ, աշ, ի, ժի, գա, էլ, էմ, էն, օ, փէ, քիւ, էր, էս, թէ, իւ, վէ, իքս, ի կրէգ, զէտ կ'ըսէին. բայց նորերը մեր դրածին պէս կ'ըսեն:

4. Աս գրերէն մինակ վեցը, այս ինքն a, e, i, o, u, y, իրենք իրենցմէ ձայն կը հանեն ու Ձայնաւոր կ'ըսուին: Իսկ մնացածներն իրենք իրենցմէ ձայն չկրնալով հանել, միշտ ձայնաւորի մը քով կը դրուին ու Բաղաձայն կ'ըսուին:

5. Մէկ հնչումով բերնէն դուրս ելած մէկ կամ շատ գրերը Վանկ կ'ըսուին. mer, **մէր**, ծով, **տէնիզ**. é-cou-ter, **է-գու-թէ**, մտիկ ընել, **տինլէմէ**:

6. Մէկ վանկի մէջ կամ մէկ հնչումով բերնէն որոշ դուրս ելած երկու ձայնաւորները Երկբարբառ կ'ըսուին. fuir, **ֆիւիր**, փախչիլ, **գաչմագ**. dia-ble, **տիա-պըլ**, սատանայ, **շէյթան**:

7. Մէկ կամ շատ վանկէ բառ կ'ըլլայ. բառերն ալ կարգաւ դրուելով՝ խօսք մը կը շինուի:

8. Ա՛ս խօսքը շինող բառերն ինը կը բաժնուին. այս ինքն՝ Գոյական, Ցօդ, Ածական, Դերանուն, Բայ, Մակբայ, Նախադրութիւն, Շաղկապ, Միջարկութիւն, որոնք Մասունք բանի կ'ըսուին:

9. Մասանց բանի վրայ խօսելէն յառաջ բառերը կարգալու եւ ազէկ հնչելու համար հարկաւոր եղած ընդհանուր կանոնները կը դնենք, մանաւանդ ձանօթութիւններն ու արտաքոյ կարգի դարտուղութիւնները քերականութեան վերջերը թող տալով:

10. Ai. երբեմն բաց ու երբեմն ամիսի շեշտունքով է կը հնչուի. faible, ֆէպլը, տկար, շայբֆ. = j'ai, ժ'է, ունիմ, պէնիմ վրայ:

11. Au ու eau, օի ձայն կը հանեն. autel, օթէլ, խորան, ֆէոդալ. nouveau, նու-վօ, նոր, նէնէ:

12. C. բաղաձայնէ մը կամ a, o, u ձայնաւորներէն յառաջ, եւ կամ վանկին վերջը եղած ատեն, ք կամ + կը հնչէ. clef, քլէ, բանալի, անախրոնիզմ. culte, ֆէ-լը, պաշտօն, էպոփէը. tric-trac, թրիք-թրաք, տախտալի, ճաշլը: Իսկ e, i, y ձայնաւորներէն յառաջ, նոյնպէս տակը cédille, սէհէյլ դրուած նշանով (ç) a, o, u ձայնաւորներէն յառաջ դրուած ատեն, ս ձայն կը հանէ. ceci, սըսի, սա, պոռ. cyprès, սիփրէ, նոճի, սէրվի. façon, ֆասօն, կերպ, ճուճ:

13. Ա՛ գիրը կրկնուած ատեն՝ e կամ i ձայնաւորներէն յառաջ ֆ՛ կը հնչէ, իսկ a, o, u ձայնաւորներէն կամ բաղաձայնէ մը յառաջ պարզապէս + կը հնչէ. accepter, ֆ՛ֆէֆթէ, ընդունիլ, ֆ՛ֆոռ-Լ ԷՌ-ԺԷ+. occident, օֆ՛ֆիսան, արեւմուտք, ՆաղԷՃ, կի-ն պ՛ըը. = accuser, ֆ՛ի-զէ, ամբաստանել, զ՛ֆոֆ-զ՛ոֆ. accroître, ֆ՛ֆրո-ֆ՛ռըը, շատցնել, զօզալ-ֆ՛ոֆ:

14. Ch. հասարակօրէն շ կը հնչէ. բայց երբեմն օսար բառերու մէջ ք՛ի ձայն ալ կը հանէ. acheter, ֆշըթէ, գնել, ֆռըը ալ՛ֆ. = écho, էքօ, արձագանգ, էանքօ, ա՛էօ:

15. E. գատ գատ անուններով երեք հնչում ունի.

Ա. վ՛ըան շեշտ ունեցած ատեն (é), փակ կ'ըսուի, ու մեր էին ձայնն ունի, բայց բերանն ու պրըկուածքները ժողվելով հնչելու է. été, էթէ, ամառ, եաշ:

Բ. վ՛ըան բութ ունեցած ատեն (è), բաց կ'ըսուի, ու մեր էին ձայնն ունի, բայց բերանն ու պրըկուածքները բանալով հնչելու է. père, փէր, հայր, փէռէր. succès, սի-քսէ, յաջողութիւն, էքսպոլ:

Գ. Երբ որ վ՛ըան ամենեւին նշան մը չ'ունենար (e) ու նոյն վանկին մէջ իրմէ ետեւ բաղաձայն գիր մը չ'ը՛լլար նէ, Անձայն կամ Համր կ'ըսուի: Ասոնք տեղեր երբեմն մեր ըին ձայնը կը հանէ, երբեմն ալ բոլորովին անձայն կը մնայ. ce, սը, սա, պոռ. de-gré, տըկրէ, աստիճան, պէրճէն. vie, վի, կեանք, էօմ: Բայց թէ որ իրմէ ետեւ նոյն վանկին մէջ բաղաձայն գիր մ'ը՛լլայ, փակ կամ բաց էի ձայն կը հանէ. pied, փիէ, ոտք, պայ. = chef, շէֆ, գլուխ, պաշ:

Բառերուն վերջի անձայն e գրէն ետեւ եկած բաղաձայնը s գիրը ը՛լլայ նէ, մինակ միավանկներուն մէջ է կը հնչէ, իսկ բազմավանկներուն մէջ անձայն կը մնայ. ces, սէ, ասոնք, պոռ-նը. les, լէ, անոնք, ծնը. livres, լիվրը, գրքեր, ֆիռալըր. faites, ֆէթ, ըրէ, էր, եյլէ:

16. Ա՛ գիրը չորրորդ ձայն մ'ալ ունի, այս ինքն շատ բաց էի հնչում: Ա՛ ձայնը հասարակօրէն վրան պարոյկ ունեցած ատեն (ê) կը հանէ. fête, ֆէթ, տօն, պ՛ինէթ. être, էթրը, ը՛լլալ, օ՛մէթ:

17. Ei. բաց էի ձայն կը հանէ. seigneur, սէ-նէէօր, տէր, սանիէպ:

18. Eu ու oeu, է՛ օ կը հնչեն. feu, ֆէօ, կրակ, ա՛թէշ. soeur, սէօր, քոյր, էըէֆ-բրոշ: Բայց avoir, ավ-ուար, ունենալ, էոփինմէ+ բային մէջ է- կը հնչէ. j'eus, ժ'է-. que j'eusse, ֆը ժ'է-ս:

19. G. բաղաձայնէ մը կամ a, o, u ձայնաւորներէն յառաջ, կամ վանկին վերջը եղած ատեն, ժի ձայն կը հանէ. grêle, ժրէլ, կարկուտ, փօլը-. gai,

ի՛, ուրախ, շա՛ղ. augmenter, օգ՛մանդիւ, աւելցընել, արՔՐՔՐ՛մ՛ք: Իսկ e, i, y ձայնաւորներէն յառաջ գրուած առեն, ժի՛ ձայն կը հանէ. manger, մանժէ՛, ուտել, ԷՒ՛ժ՛. gymnase, ժիմնա՛զ, վարժարան, ՌԷ՛ւլիէ՛-մանէ՛:

20. Gn. բառերուն մէջը նի՛ կամ նյ՛ պէս ձայն կը հանէ. magnifique, մանիֆի՛ք, փառաւոր, ա՛ւլիանո՛ւլը: Իսկ բառերուն սկիզբը բնական ձայնով ին կը հնչէ. gnomique, ինօմի՛ք, վճռական, նէ՛-Ռիւլի՛. նոյնպէս կը հնչէ ignicole, ինինի՛քօլ, կրակապաշտ, ՌիւնիՔի՛ՔՐ՛. régnicole, ռէինի՛քօլ, թագաւորութեան բնակիչը, ռէ՛ւլ՛-էՒ՛ն էհա՛լ՛ի՛, եւ ուրիշ քանի մը բառերու մէջ:

21. H. երբեմն ամենեւին ձայն չ'ունենար, անոր համար ալ համր կ'ըսուի. երբեմն ալ հի՛ ձայն կը հանէ. habit, ա՛պի՛, զգեստ, էվէ՛պ՛. souhaiter, սու-էՒ՛Ռ, բաղձալ, ուրդ՛-լէ՛Ռ՛. = haut, հօ, բարձր, էի՛-տո՛էտ:

22. L գիրը, իրմէ յառաջ i ձայնաւորն եղած առեն, փափուկ ձայն մը կը ստանայ, որն որ չլի պէս կը հնչէ. եւ թէ որ iէն յառաջ ուրիշ ձայնաւոր մը կայ նէ, iին ձայնը չ'ելլեր. péril, փէրիյլ, վտանգ, ՌԷ՛հլի՛Ռ՛. paille, փա՛յ, յարդ, սամառ. soleil, սօլէյլ, արեւ, կի՛-նէ՛լ. oeil, էօյլ, աչք, կէօղ:

23. Ա՛ս կանոնէն դուրս հանելու է illով ակսած բառերը. illustre, իլլի՛-Ռրը, երեւելի, ՌԷ՛ղհո՛ւ: Ուրիշ բառեր ալ կան, որոնց մէջ il կամ բնական ձայնը կը հանէ, կամ մինակ l կը հնչուի. il, իլ, ան, օ. vil, վի՛լ, անարգ, հո՛փէր. ville, վի՛լ, քաղաք, ղէ՛ՒէՐ. mil, mille, միլ, հազար, պին. = baril, պարիլ, պղտիկ տակառ, վ՛ըրիլ:

24. M ու n գրերէն յառաջ երբ որ նոյն վանկին մէջ ձայնաւոր մ'ըլլայ նէ, զատ ձայն մը կը ստանան, որն որ քթէն հնչուելուն՝ ռնգական կ'ըսուի, ձայնաւորներէն ոմանք ալ ասանկ տեղեր ձայներնին կը փոխեն: Բայց թէ որ միեւնոյն բառին մէջ m կամ n գրէն վերջն ալ ձայնաւոր մը գայ, կամ

իրենք կրկնուած ըլլան, ա՛լ ռնգական չեն ըլլար, ձայնաւորներն ալ իրենց բնական ձայնը կը պահեն:

25. Ռնգական ձայներն ասոնք են.

Am, an, em, en, ան. enfant, անֆա՛ն, տղայ, ղօ՛ն-փ՛:

Aim, ain, ein, im, in ym, yn, էն. faim, ֆէն, անօթութիւն, ա՛ղբփ. fin, ֆէն, վերջ, օճ:

Ien, իէն, իան. bien, պիէն, աղէկ, էյի. patient փասիա՛ն, համբերող, սա՛պրլը:

Um, un, eun, էօն, humble, էօ՛նպլը, խոնարհ, ա՛լտ՛ կէօնի՛-լյի՛-. un, էօն, մէկ, պէր:

Ա՛ս օրինակներուն մէջ m ու n գրերը ռնգական են. իսկ եաեւի բառերուն մէջ ռնգական չեն, immobile, իմմօպի՛լ, անշարժ, իՔմ՛ըլըտանո՛ղ. innocent, ինօսան, անմեղ, սու-ղո՛ւ-ղ. humilité, ի՛-միլիթէ՛, խոնարհութիւն, ա՛լտ՛ կէօնի՛-լյի՛-լի՛-տ. une, իւ՛ն, (իգ.) մէկ, պէր:

26. Մինակ ածականներու, en, անին ու bien, պիէնին վերջի n գիրը եաեւի ձայնաւորով սկսած բառին հետ կը կապուի ու ռնգական չ'ըլլար, ան ալ երբ որ երկու բառն իրարու հետ հարկաւոր կապակցութիւն կ'ունենան. Un bon enfant, էօն պօն - անֆա՛ն, բարի տղայ մը, պէր էյի ղօ՛ն-փ՛: Mon habit, մօն - ապի՛, իմ զգեստս, պէՒի՛մ էվա՛պը՛: Un ancien ami, էօն - անի՛էն - ամի՛, հին բարեկամ մը, պէր էո՛էի պօմի՛: J'en ai vu, ժ'ան - է վի՛ւ-, անոնցմէ տեսայ, օնը՛ըդան կէօզդի՛-մ՛: Ils sont bien aimables, իլ սօն պիէն - եմա՛պլը, շատ սիրուն են, փէո՛ լըՒի՛ֆ պէրլէր: Բայց առանց կապակցութեան կը հնչուի. Vin bon à boir, վէն պօն ա պո՛-ար, խմելու աղէկ գինի, էՒէլէ՛ճէո՛ ղ՛ըտ՛պ՛: Donnez-en aux pauvres, պօնէ՛ը-ան օ փօվրը, աղքատներուն տուր անկից, օնդան ֆո՛-պ՛ըէլէրբ վէր՛:

27. Oi, ո՛ւա կը հնչէ. boire, պո՛ւար, խմել, էՒէո՛:

28. Oin, ո՛ւէն կը հնչէ. besoin, պը՛ղո՛ւէն, հարկաւորութիւն, էՔՒի՛ղ՛:

29. Ou. ու կը հնչէ. jour, ժու՛ր, օր, կեա՛ն:

30. Ph. ֆի ձայն կը հանէ. philosophe, ֆիլոզոֆ, փիլիսոփայ, ֆեյլէսո՛ֆ:

31. Qu. միայն ք կամ + կը հնչէ. quand, քան, երբ, հալա՛ն. qui, +ի, որ, +ի:

32. Rh. պարզ ր-ի ձայն կը հանէ. rhétorique, ռեթօրիք, ճարտասանութիւն, էլմի նէլիոպէր:

33. S. բառերուն մէջը բաղաձայնի քով, ու սկիզբը՝ սի ձայն կը հանէ. իսկ բառերուն մէջտեղը երկու ձայնաւորի մէջ՝ զ կը հնչէ. espérer, էսփէրէ, յուսալ, ռա՛ստֆ. conseil, քօնսէյլ, խրատ, էօյի՛ր. sable, սապլը, աւազ, քո՛ռ. = choisir, շուա՛զիր, ընտրել, ռէլիր+:

34. Ce ու ci ձէն յառաջ դրուած առեն, ամենեւին ձայնը չ'ելլեր. scélérat, սէլէրա, չարագործ, +էմֆեա՛ր. science, սիանս, գիտութիւն, էլմ:

35. T գիրը, երբ որ բառի մէջ իրմէ եառը i եւ ուրիշ ձայնաւոր մ'ունենայ նէ, երբեմն բնական ձայնը կը պահէ, երբեմն ալ սի ձայն կը հանէ. amitié, ամիթիէ, բարեկամութիւն, թօսիը՛ք. = patience, փասիանս, համբերութիւն, սապր:

36. Th. պարզ թի ձայն կը հանէ. théâtre, թէաթր, թատրոն, թէհդա՛ն էէրի:

37. X. երբեմն քս կը հնչէ. luxe, լը՛քս, զեղխութիւն, սալիանս՛. երբեմն կզ. exemple, էկզանփլը, օրինակ, էօրնէ+. երբեմն ս. soixante, սո՛ասանթ, վաթսուն, սալիմըզ. երբեմն շ. sixième, սիզիէմ, վեցերորդ, սալիզէնզ. երբեմն ջ. exciter, էքսիթէ, գրգռել, ջընոըքսմա՛ք:

38. Y. բառերուն մէջը բաղաձայնի քով, սկիզբն ու վերջը միշտ մէկ ի ձայն ունի. tyran, թիրա՛ն, բռնաւոր, շալը՛մ. yeux, իէօ, աչք, կեօշ: Իսկ բառերուն մէջտեղը երկու ի ձայն կը հանէ. moyen (moi-ien), մո՛ա-իէն, միջոց, եօշ, ինդիէ. pays (pai-is), փէի, գաւառ, եյա՛լըր:

39. Քանի մը ընդհանուր կանոններ:

Ա. Բառերու մէջ կրկնուած բաղաձայններն ընդհանրապէս մէկ գրի ձայն կը հանեն. abbé, աբէ՝, աբբայ, ըո՛ճպան պաշը. aller, ալէ, երթալ, կէրմէ+. serrer, սէրէ, ճնշել, սըքսմա՛ք. passer, փասէ, անցնիլ, կէշշիր+:

Բ. Բառերուն վերջը բաղաձայնները հասարակօրէն անձայն կը մնան. tronc, ընթո՛ն, կոճղ, +է-ընի՛+. sang, սան, արիւն, ջան. coup, քո՛ռ, հարուած, ռո՛ւշ:

Գ. Բառերուն վերջն անձայն մնացող բաղաձայնները, իրենցմէ եառը ձայնաւորով կամ անձայն hով սկսած բառ մը եկած առեն, ձայներնին կը հանեն. բայց ան առեն երկու բառը մէկ բառի պէս մէկտեղ հնչելու է. ինչպէս Aimer à lire, էմէր-ա լէր, կարդալը սիրել, օքո՛մայը սէլի՛+: Savant homme, սավանը-օմ, գիտուն մարդ, էլիմ՛ան ոքոմ: Vient-il? վիէն-իլ, կու գա՞յ, կէլի՛ր ի՞. Il est arrivé, իլ էր-ռէսիվէ, հասաւ, էէրիվէ՛:

Դ. Ասանկ տեղեր d գիրը ր կը հնչէ, g գիրը՝ ք, s ու x գրերը՝ զ. ինչպէս Grand arbre, կրանը՛ռպրը, մեծ ծառ, պէօյի՛+ ռաւ՛զ: Un long habit, էօն լօնք-ռաքի, երկայն զգեստ մը, ռո՛ղո՛ն էվ՛քոք: Les grands hommes, լէ կրանը՛-օմ, մեծ մարդիկները, պէօյի՛+ ոքոմ՛լըր: Deux enfants, թէօզ-անֆան, երկու տղաք, իւի զօ՛ն+:

Ե. Բայց ամէն տեղ ասանկ գրերուն ձայնը հանելու չէ. ընդհանրապէս ան գիտնալու է որ երկուքը մէկտեղ հնչուած բառերն իրարու հետ կապակցութիւն պիտ'որ ունենան, ու մէկտեղներնին կէտ պիտի չ'ըլլայ, ինչպէս են բոլոր վերի օրինակները: Ան ալ գիտնալու է որ խօսակցութեան մէջ ասանկ բաղաձայնները շատ քիչ կը հնչուի, իսկ կարդալու կամ մանաւանդ ճառ գուցելու եւ ոտանաւորներու մէջ քան տեղ-ոյն կը հնչուի:

ՄԱՍՆ Ա.

ՄԱՍԱՆՑ ԲԱՆԻ ՎՐԱՑ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ

ԳԼՈՒԽ Ը.

ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՎՐԱՑ

40. Գոյականն ինք իրմէ կեցող իր կամ բան մը կը ցուցընէ. père, հայր, ֆէռէը. arbre, ծառ, ուշ. bonheur, երջանկութիւն, պընպուլ:

41. Գոյականը երկու կը բաժնուի, Յատուկ ու Հասարակ:

42. Յատուկը մանաւանդ մարդ, բան կամ տեղ մը կը ցուցընէ. Alexandre, Ալէքսանդը, Իսքէնտէը. Nil, Նեղոս, նիլ. Թ-պուքէ. Rome, Հռոմ, Բօմ:

43. Հասարակը նոյն տեսակ բաներէ մէկ հատը կը ցուցընէ. homme, մարդ, ամմ. fleuve, գետ, լեյ. ville, քաղաք, վիլ:

44. Գոյականներուն նկատմամբ դիտնալու բանն՝ իրենց Սեռն ու Թիւն է:

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՍԵՌԸ

45. Սեռն երկուք է, Արական ու Իգական:

46. Արական սեռը՝ բնութեամբ արուները կը ցուցընէ, իսկ իգականը՝ բնութեամբ էգերը կը ցուցընէ. սակայն արուներուն անուններուն արական, էգերուն անուններն ալ իգական են. ինչպէս fils, որդի, ֆիս. cheval, ձի, շվ. արական են, ու fille, աղջիկ, ֆիյ. jument, մատակ ձի, ժիւմէնթ. իգական են:

47. Երբեմն արուներն ու էգերն իրարմէ զատ անուն կ'ունենան. le bélier, խոյ, լը պէլիէ. la brebis, մաքի, լա պրէպի. le lion, առիւծ, լը լիոն. la lionne, մատակ առիւծ, լա լիոն. le tigre, վագր, լը թիկրը. la tigresse, մատակ վագր, լա թիկրէս. իսկ երբեմն մի եւ նոյն կամ արական կամ իգական բառը թէ արուներուն ու թէ էգերուն վրայ կ'ըսուի. le corbeau, ագռաւ, լը գորպօ. la grenouille, գորտ, լա կրընույ:

48. Որովհետեւ սեռն արուներն էգերէն զատելու համար է, անոր համար աղէկ նայուելու որ ըլլայ, արու կամ էգ չցուցընող գոյականներուն սեռ տալը չէր. բայց Գաղղիացիք՝ ինչպէս ուրիշ շատ ազգեր, սոնց ալ սեռ մը տուած են. ինչպէս soleil, արեւ, սոլէյ. jour, օր, ժուր. fruit, պտուղ, ֆրուի, բառերուն արական սեռ տուած են. ու lune, լուսընկայ, լյուն. nuit, գիշեր, նիւի. fleur, ծաղիկ, ֆլէր, բառերը, որոնք բնութեամբ առջիններէն սեռի տարբերութիւն չունին, իգական ըրած են: Ասիկայ մինակ սովորութենէ կախում ունենալուն, որուշելը դժուար է, ուստի աս դժուարութիւնը քիչ մը դիւրինցընելու համար հետեւեալ կանոնները կը դնենք:

49. Արական են:

Ա. Ծառերուն, մետաղներուն, օրերուն, ամիսներուն ու տարւան եղանակներուն անունները. chêne, կաղնի, շէն. fer, երկաթ, ֆէր. mardi, երեքշաբթի, մարտի. mai, մայիս, մէյ. printemps, գարուն, պրէմաբ:

Բ. Տերութիւններուն, գաւառներուն, քաղաքներուն անունները, թէ որ ճոթերնին անձայն e չկայ նէ. Portugal, Խորդուկալ, փօրթուկալ. Artois, Արթուա, Արթուա. Paris, Փարիզ, Փարիզ: Կը զարտուղին Sion, Սիան, Սիօն. Jérusalem, Երու-

սաղէմ, Գո՜ղնէ չէրէֆ. Tyr, Տիւրոս, Թէօֆո՜ր. Ilion, Իլիոն, Իւռէ Ըլիասդօլ։

Գ. Գոյականի պէս գործածուած ուրիշ մասունք բանի. le bon, աղէկը, էյէ. le manger et le boire, ուտելն ու խմելը, եէմէ էլմէ. le oui et le non, հան ու չէն, պէլ վէ խայըր։

Դ. Ինգլիական վերջաւորութիւն ունեցող գոյականները. volcan, հրաբուխ, ալիէ գաղը. vent, հով, րիւզկիար. parfum, ծխանելիք, պո՜խոր։ Ասկից կը զարտուղին tion, sion, xion, վերջաւորած գոյականները, ու main, ձեռք, էլ. fin, վերջ, սօն. faim, անօթութիւն, ասլըֆ. ու dent, աղուայ, փիշ բառերը։ Նոյնպէս քանի մը հատ ալ on վերջաւորած բառերը, ինչպէս maison, տուն, եվ. saison, եղանակ, էյեսո. leçon, համաը, փէրս։

Ե. Ասոնց վարը դրուած զանազան վերջաւորութիւնները գրեթէ բոլոր արական են. ամենոյն ունեցած քիչ մը զարտուղութիւններն ալ քովերնին կը դնենք։

Ac, lac, լիճ լէօլ։
Aire, salaire, վարձք հաֆը։
Զարտ. affaire, գործ, հալ-հար. chaire, գահ. քուրս, grammaire, քերականութիւն, էմի մըֆ. paire, զոյգ, լիֆը.
Al, canal, ջրանցք, մը՜ էօլը։
Ard, fard, մնգոյր, ֆէղէճէ։
As, trépas, մահ, էօլէ՜մ,
Age, courage, քաջութիւն, ճէսըրէր։
Զարտ. page, երես, սահիֆ.
cage, վանդակ, ֆո՜ղ ֆ՜իֆ.
rage, կատաղութիւն, խըշմ.
image, պատկեր, ռ՜ուրէր.
plage, ծովեզր, փըյը։
At, sénat, ծերակոյտ, իէրլէր։
Au, chapeau, փեղկոյր, լ՜ափ։
Զարտ. eau, ջուր, մը՜. peau, կաշի, գէլէ։
Ege, piége, ծուղակ, գո՜ղաֆ։
Eil, ail, soleil, արեւ, լիո՜նէլ.
travail, աշխատանք, ղահվէր։
El, miel, մեղր, պալ։
Eme, baptême, կնունք, վէֆրիչ։
Զարտ. crême, սեր, ֆայմաֆ։
Er, cocher, կառավար, ուրապաճը։
Es, progrès, յառաջադիմութիւն, իլէրլէմէ։
Et, billet, տոմսակ, դէլէվէր։
Eu, jeu, խաղ, օյո՜ն։
Ic, trafic, առուտուր, մըրդավէրիչ։
Is, tapis, գորգ հալը։
Isme, prisme, հատուածակողմ, գէվրո՜ր։
It, profit, շահ, ֆայէտէ։
Oi, convoi, ուղեկցութիւն, իօձաէրէր իլրէ։
Զարտ. paroi, որմ, գէվր. foi, հաւատք, գին. loi, օրէնք, նամո՜ս։
Oir, miroir, հայելի, այնէ։
Ome, tome, հատոր, ճիլտ։
Or, trésor, գանձ, խազինէ։
Os, repos, հանգիստ բոհարլըֆ։

Ot, mot, բառ, լո՜ղէր։
Ou, trou, ծակ, գէլէխ։
Our, four, փուռ, ֆո՜րո՜ն։
Զարտ. cour, պալատ. գէրայ։
Ours, cours, ընթացք, գո՜ղէր։

50. Իգական են.

Ա. Տէրութեանց, գաւառներու եւ քաղաքներու անուննեերը՝ թէ որ ճոթերնին անձայն e կայ նէ. France, Գաղղիա, Ֆրանսա. Provence, Փրովանս, Փրօվանս. Rome, Հռոմ, Րօմ։ Կը զարտուղին, Hanovre, Հանովեր, Հանօվէր. Mexique, Մէքսիկոյ, Մէխիխօ. Bengale, Պէնկալա, Պէնկալ բառերը։

Բ. Գոյականի մը վերջին անձայն eէն յառաջ ուրիշ ձայնաւոր գայ նէ. vie, կեանք, էօմր. queue, պոչ, ֆո՜յո՜ֆ։ Ասոր զարտուղութիւնը խիստ քիչ է։

Հասարակօրէն անձայն e գիրը իգականի վերջաւորութիւն կը սեպուի, իսկ ուրիշ ամէն գրերը՝ արականի վերջաւորութիւն. բայց անձայն e վերջաւորած շատ արական բառեր կան, նոյնպէս ուրիշ վերջաւորութիւններով ալ իգական բառեր, ինչպէս քիչ մը յառաջ ու քիչ մը ետքը դրուած բառերէն կրնայ իմացուիլ։

Գ. Անհետութիւն dre վերջաւորութիւնը teի փոխուելով շինուած գոյականները. (perdre) perte, կորուստ, ղայդ. (craindre) crainte, վախ, ֆօրֆո՜։

Դ. Եատեի դրուած վերջաւորութեամբ գոյականները.

Ace, glace, սառ, պո՜ղ։
Զարտ. espace, միջոց, ուրալըֆ։
Ade, salade, աղցան, սալաթ։
Aine, eine, haine, քէն, ղարեղ.
peine, աշխատանք, ղահվէր։
Ance, ence, ense, connaissance, ծանօթութիւն, ալիո՜ալըֆ.
pénitence, ապաշխարութիւն. ըհվղէ, էֆ՜. défense, արգելում, խոսաֆ։
Ande, ende, demande, խնդիր, դէլէխ. légende, արբոց վարք, սալէնլէր հէյէնյէր։
Eille, aille, veille, առջի օրը, էլէ իէնէ՜. paille, յարդ, սաման։
Elle, chapelle, մատուռ, հէյէլ։
Esse, faiblesse, տկարութիւն, ֆո՜ւվէվր-իէլէ։
Ete, tête, գլուխ, պալ։
Ette, noisette, կաղին, ֆընդըճ։
Eur, douleur, ցաւ, ազըր։
Զարտ. bonheur, երջանկութիւն, ռ՜ուրէր. malheur, չարիք, պէլա. honneur, պատիւ, էշղէր. déshonneur, անարգանք, պէ՜լ coeur, սիրտ, էյ՜րէ։ choeur, դաս, պէօլէ՜։
Ière, lumière, լոյս, ըշըֆ։
Զարտ. cimetière, գերեզմանոց, գէղ՜րլըճ։
Ine, famine, սով, ֆընլըճ։
Ite, limite, սահման, ռ՜իօր։

Զարա. rite. ծէս, սովէր. site դիրք, խոլմ. gîte, դադար, խոհ. mérite, արդիւնք, վէրաց:
Ive, rive, ափ, ծովեզր:
Ise, surprise, խաբեութիւն, սպրանց:
Ole, fiole, շիշ, ըմպէր:
Onne, personne, անձն, էութիւն:
Ote, pelote, կծիկ, խոհ:
Otte, carotte, սեռպղին, հաւ:
Oupe, troupe, դունդ, պէօլէտ:
Té, vérité, ճշմարտութիւն, սուտ հակառակ:

Զարա. côté, կողմ, խոհ. pâté, կարկանդակ, պէօրէտ. comité, ժողով, գործ. traité, ճառ, էյրով. été, ամառ, խաղ:
Ude, gratitude, շնորհակալութիւն, իմպէրէտ:
Une, lune, լուսին, այ:
Ure, mesure, չափ, եօլէտ:
Զարա. murmure, չրունչ, ֆըզըլթը. parjure, սուտ երդում, խաղ եղիր:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ

51. Թիւն երկուք է, Եզակի ու Յոգնակի:

52. Եզակին միևակ մէկ բան կը ցուցընէ. enfant, տղայ, ղօճուխ. maison, տուն, եվ. իսկ յոգնակին մէկէն աւելի կամ շատ բան մէկտեղ կը ցուցընէ. enfants, տղաք, ղօճուխլար. maisons, տներ, եվլեր:

53. Շատ գոյականներ կան՝ որոնք եզակիի մէջ շատ բան մէկտեղ կը ցուցընեն, ու Հասարական կան կ'ըսուին. թէ որ ասոնց բառերէն յառաջ un, une, մէկ, պէտ թիւն ըլլայ նէ, Մասնաւոր Հասարական կ'ըսուին. իսկ թէ չըլլայ նէ, Ընդհանուր Հասարական կ'ըսուին. ինչպէս armée, զօրք, ասկեր. troupe, դունդ, պէօլէտ. foule, բազմութիւն, փալապալըխ:

Գոյականներէն ոմանք միևակ եզակիի մէջ կը գործածուին. ինչպէս faim, անօթութիւն, աճլըխ. soif, ծարաւ, սուսուզլուխ. jeunesse, երիտասարդութիւն, երիտասարդներ, կենճլիք, տէնճլուր. ոմանք ալ միևակ յոգնակիի մէջ կը բանին. ինչպէս pleurs, արցունք, կեօզ խուզ. ténèbres, մութ, փարանլըխ:

54. Գոյականները յոգնակի կ'ըլլան ընդհանրապէս ճոթերնին s դիրն առնելով. ami, բարեկամ, փօմ. habit, զգեստ, էվլոզ. présent, պարգեւ, հեդիյէ. յգ. amis, habits, présents.

55. Ա՛ս ընդհանուր կանոնէն խել մը բառեր դուրս հանելու է:

Ա. Եզակիի մէջ s, x, z վերջաւորած գոյականներուն յոգնակին նոյն կը մնայ. os, ոսկր, էեմք. croix, խաչ, հաչ. nez, քիթ, պուրուն. յգ. os, croix, nez.

Բ. Եզակիի մէջ au, eau, eu վերջաւորածները, նոյնպէս ou վերջաւորածներէն ոմանք x կ'առնուն. oiseau, թռչուն, քուշ. jeu, խաղ, օյուն. bijou, գոհար, ճեվհեր. յգ. oiseaux, jeux, bijoux.

Ou վերջաւորածներէն, յոգնակիի մէջ x առնող բառերն ասոնք են, bijou, caillou, chou, genou, hibou, joujou, pou. իսկ clou, cou, filou, fou, sou, trou, verrou բառերն ընդհանուր կանոնին համաձայն՝ s կ'առնուն:

Գ. Al վերջաւորածներուն յոգնակին aux կ'ըլլայ, նոյնպէս ail վերջաւորածներէն ոմանց ալ. cheval, ձի, ալր. travail, աշխատութիւն, ղահրէր. յգ. chevaux, travaux. բայց bal, կաբաւ, խօրա. carnaval, բարեկենդան, էր էեմէտ. régal, կոչունք, զիյաֆէթ, յոգնակիի մէջ ընդհանուր կանոնին հետեւելով՝ bals, եւ այլն, կ'ըլլան:

Ail վերջաւորոցներէն յոգնակիի մէջ aux ըլլողներն ասոնք են, bail, émail, corail, soupirail, travail. իսկ attirail, camail, détail, épouvantail, gouvernail, portail, sérail, միևակ s մ'առնելով յոգնակի կ'ըլլան:

Դ. Ciel, երկինք, կեօյ. oeil, աչք, կեօզ նշանակութեամբ յոգնակիի մէջ cieux, yeux, կ'ըլլան. իսկ ciel, անկողնոյ ձեղուն, նախոթ ընվանը, (պատկերի մէջ) երկինք, (ընավէյրութ) ասլ-ման, եւ oeil, պանրի, գործիքներու ծակ, եւ այլն, կէնէյ, ավոպանլըթ ռէնկէյ, կեօզլը- նշանակութեամբ՝ ciels, oeils, կ'ըլլան: Aïeul, պապ, հաւ, ալեւոր բառին յոգնակին ալ aïeuls կ'ըլլայ. իսկ aïeux յոգնակին՝ նախնիք, անշուշտ նշանակութեամբ կը գործածուի:

9913
40

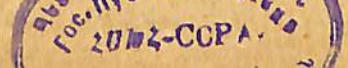

Ածականներն ալ յոգնակի ըլլալու համար աս կանոնները կը պահեն. իգական ածականները միշտ անձայն e վերջաւորած ըլլալով, ընդհանուր կանոնին տակ կ'երթան. ինչպէս petite, պզտիկ, փըթիթ. douce, անուշ, տուս. belle, աղուոր. պէլ. générale, ընդհանուր, ժէնէրալ. իգական ածականներուն յոգնակին petites, douces, belles, générales, կ'ըլլայ։ Իսկ արականներն՝ իրենց վերջաւորութեան համաձայն, ոմանք ընդհանուր կանոնին տակ կ'երթան, ոմանք ալ զարտուղութիւններէն մէկուն. ինչպէս petit, doux, beau, général, յգ. petits, doux, beaux, généraux.

ԳԼՈՒԽ Բ.

ՅՕԴԻ ՎՐԱՅ

56. Յօդն առանց նշանակութեան բառ մըն է, որն որ գոյականներէ յառաջ դրուելով, անոնց որոշուած ըլլալը կը ցուցընէ։

Գոյական մը որոշուած կ'ըլլայ, կամ թէ ըսեմ որոշ նշանակութիւն կ'ունենայ, երբ որ իր ցուցըցած բաները կամ ամբողջ ամէնը մէկտեղ կ'առնուի, կամ որոշուած մէկ մասը, կամ անոնցմէ մասնաւոր մէկը. ինչպէս Կենդանիները մահկանացու են, այս ինքն՝ ամէն կենդանիք. Բախտի բարիքը կորստական է, այս ինքն՝ բարիքներուն մէկ մասնաւոր մասը, բախտի բարիքը. Գաղղիայի թագաւորը մեռաւ, առանձին որոշուած մէկը։

57. Գաղղիացիք միայն մէկ յօդ ունին, որն որ եզակի արական գոյականներէն յառաջ դրուած ատեն՝ le կ'ըլլայ, եզակի իգական գոյականներէն յառաջ դրուած ատեն՝ la, իսկ յոգնակի թէ արական եւ թէ իգական գոյականներէն յառաջ՝ les կ'ըլլայ. le ciel, երկինքը, լըսիէլ. la terre, երկիրը, լաթէր. les animaux, ար. կենդանիները, լէզանիմօ. les étoiles, իգ. աստղները, լէզէթուալ։

58. Յօդը երկու կերպ փոփոխում ունի.

Ա. Երբ որ le կամ la յօդը ձայնաւորով կամ անձայն h գրով սկսած բառէ մը յառաջ դրուի

նէ, իր e կամ a ձայնաւորը կը կրճատուի, ու տեղը l գրին վրայ ապաթարց կը դրուի։ Աս փոփոխութիւնը Կրճատում կ'ըսուի. Ասանկով

Le arbre, ծառը, լարպր,	ըսելու տեղ, կ'ըսուի	l'arbre.
La épée, սուրը, լէփէ,		l'épée.
La heure, ժամը, լէօր,		l'heure.

Բ. Երբ որ le կամ les յօդէն յառաջ de կամ à նախադրութիւններէն մէկն ըլլայ նէ, յօդը նոյն նախադրութեան հետ կը միանայ, ու մէկտեղ du, des, au, aux կ'ըլլայ։ Աս փոփոխութիւնն ալ Ամփոփում կ'ըսուի։ Ասանկով

De le livre, գրքին, տիւլիվր,	ըսելու տեղ, կ'ըսուի	du livre.
De les fruits, պտղոց, տէֆրիւի,		des fruits.
À le soleil, արեւուն, օսոլէյ,		au soleil.
À les jours, օրերուն, օժուր,		aux jours.

59. Աս ամփոփումն եզակիի մէջ ձայնաւորով կամ անձայն hով սկսած բառերէն յառաջ չըգործածուիր. ուստի du enfant, au homme չ'ըսուիր, հապա de l'enfant, à l'homme. իսկ յոգնակիի մէջ կը գործածուի. ինչպէս des enfants, aux hommes.

60. Յօդին փոփոխմանց օրինակը.

ԲԱՑԱՐԱԿ	ՈՐՈՇԻՉ ԵՒ ՅՈԴՈՎԱԿԱՆ	ՀՈԳՈՎՈՐՈՎ ՍԿԱՆՉ ՈՐԱԿԱՆ ՈՒ ԻԳԱԿԱՆ ՌՈՒՆԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԷՋ ՁԱՅՆԱԿԱՆ
1. Le coeur, *սիրտ*,	*ը*-ռէ+.	L'enfant, *տղայ*,	*ը*-ռէ+.
2. Du coeur, *սրտէն*,	*էն*-ռէ+էն.	De l'enfant, *տղուն*,	*ը*-ռէ+պուն.
3. Au coeur, *սրտին*,	*էն*-ռէ+էն.	À l'enfant, *տղուն*,	*ը*-ռէ+պու.
4. Le coeur, *սիրտը*,	*ը*-ռէ+էն.	L'enfant, *տղան*,	*ը*-ռէ+պոյ.
5. Du coeur, *սրտէն*,	*էն*-ռէ+էն.	De l'enfant, *տղէն*,	*ը*-ռէ+պոյ.

ՅՕԴՈՎԱԿ

ԹՈՒ ՐՈՒՆ ՀԱՅՑՆՈՎ, ԹՈՒ ՀԱՅՑՆՈՒՈՐՈՎ ՍԿՍՈՒՆ ՈՐԱԿԱՆ ՈՒ ԻԳԱԿԱՆ ՌՈՒՆԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԷՋ ՁԱՅՆԱԿԱՆ

1. Les	coeurs, *սրտերը*,	*էն*-ռէ+էր.
	croix, *խաչերը*,	*ը*-ռուշ.
	enfants, *տղաք*,	*ը*-ռէ+ը.
2. Des	coeurs, *սրտերը*,	*էն*-ռէ+էրէն.
	croix, *խաչերը*,	*ը*-ռուշը.
	enfants, *տղայք*,	*ը*-ռէ+ը.
3. Aux	coeurs, *սրտերուն*,	*էն*-ռէ+էրէն.
	croix, *խաչերուն*,	*ը*-ռուշը.
	enfants, *տղայքն*,	*ը*-ռէ+ը.
4. Les	coeurs, *սրտերը*,	*էն*-ռէ+էրէն.
	croix, *խաչերը*,	*ը*-ռուշը.
	enfants, *տղայք*,	*ը*-ռէ+ը.
5. Des	coeurs, *սրտերուն*,	*էն*-ռէ+էրէն.
	croix, *խաչերուն*,	*ը*-ռուշը.
	enfants, *տղայք*,	*ը*-ռէ+ը.

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱԾԱԿԱՆԻ ՎՐԱՑ

61. Ածականը գոյականի վրայ դրուելով, անոր *ինչպէս* ըլլալը կը ցուցընէ. *bon* père, *բարի* Հայր, *էյի ֆէռէր*. *petit* arbre, *պզտիկ* ծառ, *փէ-թի+ ռըպռ*. *grand* bonheur, *մեծ* երջանկութիւն, *կռ-եի+ պէդռ*։

62. Ածականները կրնանք հինգ բաժնել. Հասարակ, Թուական, Սեռական, Ցուցական ու Անորոշ։

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ՀԱՍԱՐԱԿ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

63. Առանց վրայ երկու գլխաւոր գիտնալու բան կայ. նախ իրենց սեռն ու թիւը, երկրորդ իրենց աստիճանը։

Ա. ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՍԵՌՆ ՈՒ ԹԻՒԸ

64. Թէպէտ ածականները իրենք իրենցմէ սեռ ու թիւ չունին. բայց իրենց գոյականներուն հետ ունեցած կապակցութիւններն ցուցընելու համար՝ անոնց հետ միշտ կը համաձայնին, կամ թէ *բսեմ*՝ իրենց վերջը փոխուելով, գոյականներուն թիւն ու սեռը կ'առնուն։ Ասիկա ածականներուն սեռն ու թիւը կ'ըսուի. *beau* jardin, *աղուոր* պարտէզ, *կռ-էլ պաղէ*. *belle* maison, *աղուոր* տուն, *կռ-էլ եվ*. *beaux* jardins, *աղուոր* պարտէզներ, *կռ-էլ պաղէյէր*. *belles* maisons, *աղուոր* տներ, *կռ-էլ եվէյէր*։

65. Արականի վերջաւորութիւն ունեցող ածականները ընդհանրապէս ճոթերնին անձայն e գիրն առնելով իգական կ'ըլլան. haut, *բարձր*, *էհ-օհ+*. vrai, *ստոյգ*, *վէրէ+*. իգ. haute, vraie. Իսկ իգականի վերջաւորութիւն ունեցողները իգականի մէջ նոյն կը մնան. sage, *իմաստուն*, *ալ՛ֆ*.

admirable, *զարմանալի, ածայնդ. իգ.* sage, admirable.

Արականի ու իգականի վերջաւորութիւն ըսելով հասարակօրէն ինչ իմացուիլը վերը (50 բ. Ծան.) ըսինք։

66. *Ա ընդհանուր կանոնին տակ քանի մը զարտուղութիւն կայ։*

Ա. *Շատ ածականներուն վերջին բաղաձայն գիրը, անձայն e առնելու առեն՝ կը կրկնուի.* bas, *ցած,* ալլէ. ancien, *հին, էւէ, իգ.* basse, ancienne.

Հասարակօրէն ais, an, as, eil, el, et, ien, on, os, ot, ul, un, *վերջաւորած ածականներուն վերջին բաղաձայնն իգականի մէջ կը կրկնուի. ինչպէս օրինակներէն յայտնի է։ Բայց սա վերջաւորութեամբ ալ ընդ հանուր կանոնին տակ գացող ածականներ կան. ինչպէս* mauvais, mauvaise, *գէշ,* ֆէնա. complet, complète, *կատարեալ, ըէւէլ, եւ այլն։*

Բ. X *վերջացողներն իգականի մէջ* se *կ'ըլլան.* heureux, *երջանիկ,* որըլը. jaloux, *նախանձոտ,* ժալու. *իգ.* heureuse, jalouse. *Խակ* faux, *սխալ, նանլըշ.* roux, *կարմիր,* ըուս. doux, *անոյշ,* լաթլը. vieux, *հին, ծեր, էւէ, ինքնիստ ածականներուն իգականը* fausse, rousse, douce, vieille *կ'ըլլայ։*

Գ. F *վերջացողներն իգականի մէջ* ve *կ'ըլլան.* neuf, *նոր, էնէֆ,* vif, *կենդանի, ուէֆ. իգ.* neuve, vive.

Դ. Eur *վերջաւորողներուն իգականը շատ կերպով կ'ըլլայ։*

1. Érieur *վերջաւորողներն ընդհանուր կանոնին հետեւելով, իգականի մէջ անձայն* e *մը կ'առնուն. ինչպէս* intérieur, *ներսի, էնթերիէր.* extérieur, *դրսի, ըքսթերիէր.* intérieure, extérieure. *ասոնց պէս կ'ըլլան* majeur, *աւելի մեծ, փառա պէ-յէ-ր.* mineur, *աւելի պզտիկ, փառա մի-նէ-ր.* meilleur, *աւելի աղէկ, փառա մէյ. իգ.* majeure, mineure, meilleure.

2. *Ընդունելութիւն ներկայէն, ant*ը *eur փոխելով՝ շինուածները իգականի մէջ* euse *կ'ըլլան. ինչպէս. (ընդ. ներ.* trompant,) trompeur, *խաբեբայ, թրոփոզը. (ընդ. ներ.* chantant,) chanteur, *երգիչ, շանթէոր. իգ.* trompeuse, chanteuse.

3. Teur *վերջաւորողներն իգականի մէջ* trice *կ'ըլլան. ինչպէս* accusateur, *ամբաստանող, ըսսյաղ.* protecteur, *պաշտպան, ընդայէնդր. իգ.* accusatrice, protectrice. *Բայց ասկից դուրս հանելու է ընդունելութիւն ներկային* ant*ը* eur *փոխուելով շինուածները, ինչպէս էր վերը դրուած* chanteur *բառը։*

4. *Մէկ քանի հատն ալ* eresse, *կ'ըլլան. որոնց աւելի գործածականներն են* vengeur, *վըէժխնդիր, էնկիֆոր ալըն.* pécheur, *մեղաւոր, կէ-նահէ-ր.* chasseur, *որսորդ, շէսը. իգ.* vengeresse, pécheresse, chasseresse.

5. Auteur, *մատենագիր, ո-էլլէֆ.* professeur, *վարպետ, ոֆէսոր.* littérateur, *գրագէտ, օթո-մո-շ ածականները իգականի մէջ նոյն կը մնան։*

Ե. Beau, *աղուոր, կէ-զէլ.* jumeau, *երկուորեակ, էւէղ.* nouveau, *նոր, նէնէ.* fou, *խենթ, փէլէ.* mou, *թոյլ, մէղկ, կէվշէ ածականներուն իգականը,* belle, jumelle, nouvelle, folle, molle *կ'ըլլայ։ Ասոնց արտակարգները՝ ձայնաւորով կամ անձայն* h *գրուով սկսած գոյականէ մը յառաջ գրուած առեններին,* bel, fol, *եւ այլն, կը գրուին.* fol espoir, *պարապ յոյս, պօշ էսփուար.* nouvel habit, *նոր զգեստ, նէնէ էավէթ։ Նոյնպէս* vieux *բառն ասանկ տեղեր* vieil *կ'ըլլայ.* vieil homme, *ծեր, վիէյոմ։*

Զ. *Հետեւեալ ածականները բոլորովին զարտուղի կերպով իգական կ'ըլլան։*

Blanc, *ճերմակ, պլեյան*	*իգ.*	blanche.
Franc, *համարձակ, ֆրանք* . .	,,	franche,
Sec, *չոր, ֆո-ըք*	,,	sèche.
Frais, *թարմ, ֆրէյ*	,,	fraîche.
Grec, *Յոյն, Ըո-ք*	,,	Grecque.
Turc, *Տաճիկ, Օ-սմանլը*	,,	Turque.
Caduc, *խախուտ, փոյանմազ* . .	,,	caduque.
Public, *հրապարակական, ո-մո-ֆ.*	,,	publique.
Long, *երկայն, ո-ղո-ն*	,,	longue.

Malin, գէշ, ֆէնա . . . . . իգ. maligne.
Favori, սիրելի, ֆէվրի-լի- . . . ,, favorite.

Քանի մը իշխանուհեան, աստիճանի, ազգականուհեան գոյական անուններըը՝ ածականներու պէս իգականի մէջ կը փոխուին, որոնց գլխաւորներն ու դժուարները հոս կը դնենք։

Dieu, Աստուած, Ալլահ։	իգ. Déesse, աստուածուհի, դիք էլահէ։
Prince, իշխան, դէյ։	,, princesse, իշխանուհի, սիրկին, հանըմ։
Duc, դուքս, դիւֆ։	,, duchesse, դքսուհի, դիւֆ ֆոդըշ, դիւֆս հանըմ։
Comte, կոմս, առնճախ պէյ, ֆօնրիէ։	,, comtesse, կոմսուհի, ֆօնրիէ ֆոդըշ։
Abbé, աբբայ, բահդան պաշը։	,, abbesse, աբբասուհի, պաշ անա։
Prêtre, քահանայ, խափաս։	,, prêtresse, քրմուհի, խահինէ։
Maître, տէր, վարպետ, աղա, էֆէնտի։	,, maîtresse, սիկին, վարպետ խանըմ, ֆոդըշ, էֆէնտի ֆոդըշ։
Empereur, կայսր, իմփէրըօր։	,, impératrice, կայսրուհի, իմփէրատորիչէ։
Ambassadeur, դեսպան, էլչի։	,, ambassadrice, դեսպանակին, էլչիլիհ էհլի։
Neveu, եղբօրորդի, քեռորդի, էէյէն։	,, nièce, եղբօր, քրոջ աղջիկը, ֆըշ էէյէն։
Gouverneur, կառավար, նաղըր։	,, gouvernante, կառավարին կինը, դայեակ, նաղըր էհլի, ֆոֆա։
Serviteur, ծառայ, իշտիրաֆ։	,, servante, աղախին, խոշյոֆ։
Roi, թագաւոր, փադիշահ։	,, reine, թագուհի, ֆաղլըհան։
Baron, պարոն, ամիրայ, պէյ։	,, baronne, պարոնուհի, պէյ հանըմ։
Fils, որդի, օղլը։	,, fille, աղջիկ, ֆըշ։

Բ. ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՍՏԻՃԱՆԸ

67. Ածական մը իր գոյականին ինչպէս ըլլալը շատ կերպով կրնայ ցուցընել, ու ասիկայ Աստիճան կ'ըսուի։

68. Աս աստիճանները գլխաւորաբար երեք են. Դրական, Բաղդատական, Գերադրական.

69. Դրականը գոյականին միայն ինչպէս ըլլալը կը ցուցընէ. belle maison, *գեղեցիկ տուն*, *գէ-ղէ-ղէվ*. cette maison est belle, *աս տունն գեղեցիկ է, պո- եվ գէ-ղէլ փէր*։

70. Բաղդատականը գոյականին ուրիշի մը հետ համեմատութեամբ ինչպէս ըլլալը կը ցուցընէ. եւ որովհետեւ համեմատած գոյականն ուրիշէն կամ վեր պիտ'որ ըլլայ, կամ վար եւ կամ անոր հաւասար, անոր համար երեք բաղդատական աստիճան կայ. Առաւելութեան, Նուազութեան ու Հաւասարութեան։

71. Առաւելութեան բաղդատականը կը շինուի ածականէն յառաջ plus ու եզրը que դնելով. cette maison est plus belle que l'autre, *աս տունն աւելի գեղեցիկ է քան թէ մէկալը, աս տունը մէկալէն գեղեցիկ է, պո- եվ օղէրէնթէն գէ-ղէլ փէր*։

Երեք ածական կայ, որոնք իրենք իրենցմէ առաւելութեան բաղդատականի զօրութիւն ունին. այս հինքն՝ meilleur, լաւագոյն, գահ- էյէ. plus bon, բանալու տեղ, եւ աս plus bonը չիգործածուիր. moindre, փոքրագոյն, գահ գէ-ղէ-գ. plus petitին տեղ. ու pire, չարագոյն, ալ գէշ, գահ ֆէնա. plus mauvaisին տեղ. բայց plus petit ու plus mauvais ալ կրնան գործածուիլ.

72. Նուազութեան բաղդատականը կը շինուի ածականէն յառաջ moins ու եզրը que դնելով. cette maison est moins belle que l'autre, *աս տունը մէկալէն նուազ գեղեցիկ է, աս տունը մէկալէն չափ գեղեցիկ չէ, պո- եվ օղէրէ ֆագաթ գէ-ղէլ փէյէլ*։

73. Հաւասարութեան բաղդատականը կը շինուի ածականէն յառաջ aussi կամ si ու եզրը que դնելով. cette maison est aussi belle que l'autre, *աս տունն այնչափ գեղեցիկ է որչափ մէկալը, աս տունը մէկալին չափ գեղեցիկ է, պո- եվ օղէրէ ֆագաթ գէ-ղէլ փէր*։

74. Գերադրականը գոյականին վերջին աստիճանի վեր կամ վար ըլլալը կը ցուցընէ, որն որ երկու կերպով կ'ըլլայ. մէյ մը ուրիշներուն հետ համեմատելով, որ Ցարաբերութեամբ գերադրական կ'ըսուի, մէյ մ'ալ առանց համեմատութեան, որ Բացարձակ գերադրական կ'ըսուի։

75. Բացարձակը կը շինուի մինակ ածականէն յառաջ très, fort, bien, infiniment, extrêmement, le plus, le mieux, le moins բառերէն մէկը դնելով. cette maison est très-belle, bien belle, եւ այլն, աս տունը շատ աղուոր է, պու էվ չօք կիւզէլ տիր:

76. Իսկ յարաբերութեամբ գերադրականը կը շինուի առաւելութեան կամ նուազութեան բաղդատական ածականին վրայ յօդ, կամ mon, ton . . . դնելով. c'est la plus belle maison, կամ c'est la maison la plus belle, կամ c'est la plus belle des maisons, ասիկայ (անոնցմէ մէջէն) ամենէն աղուոր տունն է, էվլէրին հէփսինտէն, էն կիւզէլի պու տուր. c'est ma plus belle maison, այս ինքն՝ c'est c'est la plus belle de mes maisons, ասիկայ իմ ամենէն աղուոր տունս է, էն կիւզէլ էվիմ պու տուր:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԹՈՒԱԿԱՆ, ՍՏԱՑԱԿԱՆ, ՑՈՒՑԱԿԱՆ ՈՒ ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ա. ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

77. Թուականները բանի մը քանի՛ հատ ըլլալը կամ ուրիշի հետ ինչ կարգ ունենալը կը ցուցընեն: Անոր համար գլխաւորաբար երկու կը բաժնուին, Բացարձակ ու Դասական:

78. Բացարձակ թուականներն ասոնք են.

Un, իգ. une, մէկ, պիր:	Douze, տասուերկու, օն իքի:
Deux, երկու, իքի:	Treize, տասուերեք, օն իւչ:
Trois, երեք, իւչ:	Quatorze, տասնուչորս, օն տէօրտ:
Quatre, չորս, տէօրտ:	Quinze, տասնուհինգ, օն պէշ:
Cinq, հինգ, պէշ:	Seize, տասնուվեց, օն ալթը:
Six, վեց, ալթը:	Dix-sept, տասնուեօթը, օն եէտի:
Sept, եօթը, եէտի:	Dix-huit, տասն'ութը, օն սէքիզ:
Huit, ութը, սէքիզ:	Dix-neuf, տասնուինը, օն տօքուզ:
Neuf, ինը, տօքուզ:	Vingt, քսան, եիրմի:
Dix, տասը, օն:	Vingt-un, քսանումէկ, եիրմի պիր:
Onze, տասնումէկ, օն պիր:	

Vingt-deux, քսանուերկու, եիրմի իքի:	Quatre-vingt-un, ութսունումէկ, սէքսէն պիր:
Trente, երեսուն, օթուզ.	Quatre-vingt-dix, իննսուն, տօքսան:
Quarante, քառասուն, գըրգ:	Quatre-vingt-onze, իննսունումէկ, տօքսան պիր:
Cinquante, յիսուն, էլլի:	Cent, հարիւր, եիւզ:
Soixante, վաթսուն, ալթմըշ:	Deux cents, երկու հարիւր, իքի եիւզ:
Soixante-dix, եօթանասուն, եէթմիշ:	Mille, հազար, պին:
Soixante-onze, եօթանասունումէկ, եէթմիշ պիր:	Deux-mille, երկու հազար, իքի պին:
Soixante-douze, եօթանասունուերկու, եէթմիշ իքի:	Million, միլիոն, միլեօն:
Quatre-vingts, ութսուն, սէքսէն:	

79. Բացարձակ թուականներուն վրայ ième մասնիկը դնելով, դասականները կը շինուին. trois, դաս. troisième, երրորդ, իւչիւնճիւ:

80. Անձայն e վերջաւորածները, ième մասնիկն առնելու առենին ան անձայն e գիրը կը կորսնցընեն. trente, դաս. trentième, երեսներորդ, օթուզունճու:

81. Cinq թուականը ième մասնիկէն յառաջ u գիրն ալ կ'առնու, եւ կ'ըլլայ cinquième, հինգերորդ, պէշինճի. իսկ neuf, կ'ըլլայ neuvième, իններորդ, տօքուզունճու.

82. Քանի՛ քով երեք չորս դասական եղած ատեն՝ մինակ վերջինը ième մասնիկը կ'առնու. trois cent cinquante-quatrième, երեքհարիւր յիսունուչորսերորդ, իւչ եիւզ էլլի տէօրտիւնճիւ:

Բ. ՍՏԱՑԱԿԱՆՆԵՐ

83. Ստացականները դէմքանէ մը յառաջ դրուելով, անոր որուն ըլլալը կը ցուցընեն: Ան դէմքանը՝ որուն քովն որ դրուած են, Ստացեալ կ'ըսուի. իսկ ան բառը՝ որուն տեղ որ դրուած են, Ստացիչ կ'ըսուի. ինչպէս աս խօսքին մէջ Pierre a perdu son livre, Պետրոս իր գիրքը կորսնցուց, Պետրոս քիթապընը ղայպ էթտի, livre ստացեալն է, Pierre ստացիչ:

84. Ստացականներն ասոնք են.

Ե Զ Ա Կ Ի

ԱՐԱԿԱՆ		ԻԳԱԿԱՆ	
Mon, իմ, պէնէյ	livre.	Ma, իմ, պէնէյ	plume.
Ton, քու, թէնէն	գիրքը.	Ta, քու, թէնէն	գրիչ.
Son, իր, ծնոտն	էջերուպ.	Sa, իր, ծնոտն	գալէմ.
Notre, մեր, պէնէյ	livre, գիրքը, էջերուպ.		
Votre, ձեր, թէնէն			
Leur, իրենց, ծնոտը	plume, գրիչ, գալէմ.		

Յ Ո Գ Ն Ա Կ Ի

ԱՐԱԿԱՆ ՈՒ ԻԳԱԿԱՆ

Mes, իմ, պէնէյ Tes, քու, թէնէն Ses, իր, ծնոտն	livres, գրքերը, էջերուպլըք.
Nos, մեր, պէնէյ Vos, ձեր, թէնէն Leurs, իրենց, ծնոտը	plumes, գրիչները, գալէմները.

85. Ձայնաւորով ու անձայն h գրով սկսած իգական բառերէն յառաջ՝ ma, ta, sa, գնելու տեղ, mon, ton, son կը գրուի. mon épée, իմ սուրս, պէնէյ էբէյ. ton illustre mère, քու երեւելի մայրդ, թէնէն էլլիւսթր մէյրդ։

Գ· Ց Ո Ւ Ց Ա Կ Ա Ն Ն Ե Ր

86. Ցուցականները գոյականին քով դրուելով, անիկայ մօտիկ պէս կը ցուցընեն, ու ասոնք են։

ԵԶ· ԱՐ· ce, cet. ԻԳ· cette.

ՅՈԳ· ԱՐ· ՈՒ ԻԳ· ces.

87. Եզակի արականի մէջ ce ցուցականը կը գրուի բաղաձայնով սկսած բառէ յառաջ, իսկ cet ձայնաւորով կամ անձայն h գրով սկսած բառէ յառաջ. ce jardin, աս պարտէզը, սը- ժարտէն. cet homme, այս մարդը, սէթ- ոմ։

Դ· Ա Ն Ո Ր Ո Շ Ն Ե Ր

88. Անորոշները գոյականէ մը յառաջ դրուելով, վրան ընդհանրութիւն մը կ'աւելցընեն, ու ասոնք են.

Quelque, մը, մէկ, քանի մը, ջէք, ջէք էօ, ջըք։

Chaque, ամէն, ամէն մէկ, հէր, հէր ջէք։

Quelconque, ինչ կամ սրն ըլլայ նէ, ամենեւին, հանկըրը օլ-րոս, հիչ, հիչ ջէք։

Nul, իգ· nulle,
Aucun, իգ· aucune,
Pas un, իգ· une,
} ոչ ոք, եւ ոչ մէկ, հիչ ջէք։

Plusieurs, շատ, չօք։

Autre, մէկալ, ուրիշ, օ ջէք, ջուչ։

L'un et l'autre, թէ մէկը թէ մէկալը, երկուքն ալ, էյթէյ ոթ։

Tout, toute, ամէն, հէր, ցի-տլի։

Même, նոյն, ջէք։

Հոստեզս անորոշ ածականներուն մէջ գրած բառերնէս քանի մը հատը եաեւէն (103) անորոշ դերանուններուն մէջն ալ պիտի դնենք. ինչու որ ասոնք երբեմն գոյականի մը քով դրուելով, անորոշ ածական կ'ըլլան, ու երբեմն առանց գոյականի գործածուելով՝ անորոշ դերանուն։ Ինչպէս օրինակի համար աս խօսքին մէջ Dieu a créé tout l'univers. Աստուած բոլոր աշխարհքը ստեղծեց, Ատիւ ջիու-րիւ-ն ջէ-հէյս էվրիթը, tout բառն անորոշ ածական է. իսկ աս խօսքին մէջ, La mort nous sépare de tout, մահը զմեզ ամէն բանէ կը բաժնէ, լը օրթ-ս ջէյ հէր ֆրըմ էվրիթը, անորոշ դերանուն է։ Նոյնպէս leur բառը՝ զորն որ ստացական ածականներուն մէջ (84) գրինք, անձնական դերանուն ալ կ'ըլլայ. ինչպէս je leur ai dit, անոնց ըսի, ժը լըր էյ տիթ։ Le, la, les, բառերն ալ՝ որոնք յօդ են (57), երբեմն անձնական դերանուն կ'ըլլան. ինչպէս nous le connaissons, մենք զինքը կը ճանչնանք, նու լը քո-նէսսընզ· les avez-vous vus? զանոնք տեսար, լէ զավէ-վու վիւս։ Անոնք գործածուելու եղանակէն դիւրաւ կրնան իմացուիլ։

Ա· ԴԷՄ-ՔԻ	Բ· ԴԷՄ-ՔԻ	Գ· ԴԷՄ-Ք·
ԱՐԱԿԱՆ ՈՒ ՒՂԱԿԱՆ	ԵԶԱԿԱՆ	ԻԳԱԿԱՆ
Je, moi, *ես*, *պէտ*.	Tu, toi, *դուն*, *ուէ*.	Il, lui,	Elle, *ան*, *ը*.
De moi, *իմմէ*, *պէտի*.	De toi, *քումմէդ*, *ուէդի*.	De lui, en,	D'elle, en, *անոր*, *ընոյ*.
À moi, moi, me, *ինծի*, *պատ*.	À toi, toi, te, *քեզի*, *առ*.	À lui, lui, y,	À elle, lui, y, *անոր*, *ընտ*.
Moi, me, *ինծ*, *պէտ*.	Toi, te, *զքեզ*, *ուէ*.	Lui, le,	Elle, la, *ան*, *ընտ*.
De moi, *ինծմէ*, *պէտէն*.	De toi, *քեզմէ*, *ուէդէն*.	De lui, en,	D'elle, en, *անկէ*, *ընտն*.
Nous, *մեզ*, *պէդ*.	Vous, *դուք*, *ուէդ*.	Ils, eux,	Elles, *անոնք*, *ընտք*.
De nous, *մեր*, *պէդմ*.	De vous, *ձեր*, *ուէդդ*.	D'eux, en,	D'elles, en, *անոնց*, *ընտքն*.
À nous, nous, *մեզի*, *պէդի*.	À vous, vous, *ձեզի*, *ուէդի*.	À eux, leur, y,	À elles, leur, y, *անոնց*, *ընտ*.
Nous, *զմեզ*, *պէդ*.	Vous, *զձեզ*, *ուէդ*.	Eux, les,	Elles, les, *զանոնք*, *ընտքն*.
De nous, *մեզմէ*, *պէդէն*.	De vous, *ձեզմէ*, *ուէդէն*.	D'eux, en,	D'elles, en, *անոնցմէ*, *ընտ*.

ՅՕԳՆԱԿԱՆ

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԴԵՐԱՆՈՒԱՆ ՎՐԱՅ

89. Դերանունը խօսքի մէջ միեւնոյն գոյականը շատ հեղ չկրկնելու համար կը գործածուի. L'homme pieux rend à Dieu l'hommage, *qu'il lui* doit. Բարեպաշտ մարդը կու տայ Աստուծոյ ան յարգութիւնը, զորն որ ինքն անոր պարտական է. Զահիա էխմէ Ալահա պօրճու օլան էպադեքին էտա էուէը: Թէ որ աս խօսքին մէջ ամենեւին դերանուն չըլլար, homme, homme, Dieu գոյականները կրկնելով՝ l'homme pieux rend à Dieu l'hommage, *lequel hommage l'homme pieux doit à Dieu* ըսելու էր, որով թէ խօսքը շատ կ'երկրննար, թէ աղուորութիւնը կը կորսուէր:

90. Դերանունները հինգ տեղ են. Անձնական, Ստացական, Յուցական, Յարաբերական ու Անորոշ:

Ա· ԱՆՁՆԱԿԱՆՆԵՐ

91. Անձնականները գոյականին տեղը գրուելով, անոր դէմքը կը ցուցընեն:

92. Դէմքն երեք է. առաջին, երկրորդ ու երրորդ. խօսողն առաջին դէմքն է, որուն հետ որ կը խօսի՝ երկրորդ, որուն վրայ որ կը խօսի՝ երրորդ:

93. Անձնական դերանուններն ասոնք են.

Ա· ԴԷՄՔԻ Je, me, moi, nous.

Բ· ԴԷՄՔԻ Tu, te, toi, vous

Գ· ԴԷՄՔԻ Il, ils, elle, elles, lui, leur, eux, le, la, les, se, soi, en, y.

94. Ասոնց նշանակութեան ու ինչ կերպով նախադրութիւն առնելուն օրինակը.

ԱՐԱԿԱՆ ՈՒ ԻԳԱԿԱՆ

ԵԶԱԿԻ	ՅՈԳՆԱԿԻ
Soi, *ինք, քէնտի, քէնտիսի.*	
De soi, *իր, քէնտինին.*	
À soi, se, *իրեն, քէնտինէ.*	Se, *իրենց, քէնտիլէրինէ.*
Soi, se, *զինք, քէնտինի.*	Se, *զինքն, քէնտիլէրինի.*
De soi, *իրմէ, քէնտինտէն.*	

Բ. ՍՏԱՑԱԿԱՆՆԵՐ

95. *Ստացականները գոյականի մը տեղ դրուելով, անոր որուն ըլլալը կը ցուցընեն, ու ասոնք են.*

ԵԶԱԿԻ

ԱՐԱԿԱՆ	ԻԳԱԿԱՆ
Le mien,	La mienne, *իմս, պէնիմքի.*
Le tien,	La tienne, *քուկդ, սէնինքի.*
Le sien,	La sienne, *իրենը, օնունքի.*
Le nôtre,	La nôtre, *մերը, պիզիմքի.*
Le vôtre,	La vôtre, *ձերը, սիզինքի.*
Le leur,	La leur, *իրենցը, օնլարընքի.*

ՅՈԳՆԱԿԻ

ԱՐԱԿԱՆ ԻԳԱԿԱՆ

Les miens, Les miennes, *իմիններս, պէնիմքիլէր.*
Les tiens, Les tiennes, *քուկիններդ, սէնինքիլէր.*
Les siens, Les siennes, *իրենները, օնունքիլէր.*
Les nôtres, *մերինները, պիզիմքիլէր.*
Les vôtres, *ձերինները, սիզինքիլէր.*
Les leurs, *իրենցները, օնլարընքիլէր.*

96. *Ասոնց վրայի յօդերը միշտ կը մնան. որոնք հասարակ յօդերուն պէս նախադրութիւն ալ առնելով,* du mien, au mien, de la sienne, à la nôtre, des vôtres, aux leurs, *եւ այլն, կ'ըլլան:*

Գ. ՑՈՒՑԱԿԱՆՆԵՐ

97. *Ցուցականները գոյականի մը տեղ դրուելով, անիկայ մօտի պէս կը ցուցընեն, ու ասոնք են.*

ԵԶԱԿԻ

ԱՐԱԿԱՆ	ԻԳԱԿԱՆ
Celui,	Celle, *ասիկայ, անիկայ, պու, օ.*
Celui-ci,	Celle-ci, *ասիկայ, պու.*
Celui-là,	Celle-là, *անիկայ, օ.*

ՅՈԳՆԱԿԻ

ԱՐԱԿԱՆ	ԻԳԱԿԱՆ
Ceux,	Celles, *ասոնք, անոնք, պունլար, օնլար.*
Ceux-ci,	Celles-ci, *ասոնք, պունլար.*
Ceux-la,	Celles-là, *անոնք, օնլար.*

98. *Անոնցմէ զատ* ce, *աս, պու, դերանունը առանց փոխուելու թէ արականի եւ թէ իգականի, թէ եզակիի եւ թէ յոգնակիի մէջ կը գործածուի:* Ceci *ալ կայ, որ կը նշանակէ՝ աս բանս, պու շէյ, ու* cela *որ կը նշանակէ՝ ան բանը, օ շէյ:*

Դ. ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆՆԵՐ

99. *Յարաբերականներն իրենցմէ յառաջ եղած բառի մը տեղ դրուելով, անոր ընդհանուր իմաստը կ'ամփոփեն, եւ ան բառը Յարաբերեալ կ'ըսուի:*

100. *Յարաբերականներն ասոնք են.* Qui, que, quoi, dont, où, lequel.

101. *Ասոնց նշանակութեան ու ինչ կերպով նախադրութիւն առնելուն օրինակը.*

ԵԶԱԿԻ ՈՒ ՅՈԳՆԱԿԻ

ԱՐԱԿԱՆ ՈՒ ԻԳԱԿԱՆ

Qui, *որն որ, որոնք որ, քի, օ քի, հանկըլար քի.*

De qui, / De quoi, / Dont, *որուն որ, որոնց որ, քիմին քի, հանկը-սընըն քի, հանկըլարըն քի.*

À qui, / À quoi, / Où, } որուն որ, որոնց որ, էնդ էն, հանկըցնա էն, հանկըլըա էն.

Que, / Qui, / Quoi, } որն որ, որոնք որ, էնդի էն, հանկըցնը էն, հանկըլըը էն.

De qui, / De quoi, / Dont, / D'où, } որմէ որ, որոնցմէ որ, էնտեղն էն, հանկըցնտան էն, հանկըլըտան էն.

102. Իսկ lequel դերանունը սեռով ալ թիւով ալ կը փոխուի, ու lesquels, laquelle, lesquelles կ'ըլլայ: Վերայի յօդը միշտ կը պահէ, նախադրութիւն ալ առնելով, duquel, auquel, de laquelle, à laquelle, desquels, auxquelles, եւ այլն, կ'ըլլայ:

Ե. ԱՆՈՐՈՇՆԵՐ

103. Անորոշները գոյականներուն տեղը կը դրուին, ով ու քանի հատ ըլլալնին չցուցընելով, եւ ասոնք են.

On, մէկը, մարդ, մարդիկ, պէրք, ոտոմ:
Chacun, ամէն մէկը, ամէն մարդ, հեր պէրք, հեր էօ:
Quelqu'un, մէկը, պէրէօ. quelques-uns, ոմանք, պօղըլըրը:
Personne, ոչ ոք, ամենեւին մէկը, հիչ էյմէ.
Rien, ոչ ինչ, ամենեւին բան մը, հիչ պէրէ չէյ:
Autrui, ուրիշը, ուրիշները, պաշքալըը, ել:
L'un l'autre, մէկզմէկ, իրար, պէրէ պէրինէ:
L'un et l'autre, թէ մէկը թէ մէկալը, երկուքն ալ, պէրէ ու օղէրէ ու, էյէօ ու:
Aucun, / Nul, } եւ ոչ մէկը, հիչ պէրէ:
Plusieurs, շատերը, չօխլարը:
Autre, ուրիշը, մէկալը, պաշքասը, օղէրէ:
Tout, ամէնը, հեպօ, ճէմլեօ:

104. Հետեւեալ քանի մը բառերն ալ անորոշ դերանուն կը սեպուին.

Quel, ինչ, սր, նէ, հանկը:
Quel que, ինչ որ, ինչ բան որ, նէ էյ:
Quelque... que, ինչչափ որ, որչափ որ, նէ քաթըր էյ:
Quoi que, ինչ որ, նէ էյ:
Quoi que ce soit, ինչ որ ըլլայ, ինչ որ, նէ էյ օլըրսա:
Qui que ce soit, ով որ ըլլայ նէ, էյմ էյ օլըրսա:

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԲԱՅԻ ՎՐԱՅ

105. Խօսքը բանի մը վիճակը կամ որպիսութիւնը կը հաստատէ. Dieu *est* grand, Աստուած մեծ է, Ալլահ պէօյէ՛ պէր. les hommes *pensent*, մարդիկները կը մտածեն, ինսանլըր պէր-ճէ՛նէր:

106. Բայերը հինգ կը բաժնուին. Ներգործական, Կրաւորական, Ձեղք, Փոխադարձ ու Միադէմ կամ Դիմազուրկ:

107. Ներգործական բայն ուրիշէ հետ հաղորդութիւն ունեցող գործք մը կը ցուցընէ. j'aime mon père, Հայրս կը սիրեմ, ճէօճէյմ պէվճէյմ՛:

108. Կրաւորական բայն ուրիշէ ընդունուած գործք մը կը ցուցընէ. je suis aimé de mon père, Հօրմէս կը սիրուիմ, ճէօճէյմտէն պէվճէլէյմ՛:

109. Ձեղքը բայն՝ ընդհանուր վրայ մնացող գործք մը կը ցուցընէ. je suis tombé, ինկայ, պէ-ճէ՛-մ՛. il pleurait de joie, ուրախութենէն կու լար, պէվինճինտէն ուղլար ըտը:

110. Փոխադարձ բայն՝ երկու նոյն դէմք ուղղուող դերանունով կը խոնարհի: Ասոնցմէ ոմանք միշտ փոխադարձ են. je me souviens, կը յիշեմ, ճէմը՛մ՛ իէլէր. ոմանք ալ ըստ պատահման երբեմն փոխադարձ կ'ըլլան. il se joue de moi, զիս ծաղր կ'ընէ, պէնի մաճխարա էօյէր:

111. Միադէմ բայն ամէն ժամանակին մէջ միևնակ մէկ դէմքը, այս ինքն՝ եզակի երրորդ դէմքը ունի: Ասոնցմէ ալ ոմանք միշտ միադէմ են. il faut, պէտք է, ՚ելբէ՛ ֆէը. il neige, ձիւն կու գայ, ֆոբ էոլէյ. ոմանք ալ ըստ պատահման երբեմն միադէմ կ'ըլլան. il convient, կը վայլէ, էոֆըէյըր. il arrive, կը պատահի, ը՚ռ-հո՛ր էոեբ:

112. Բայերը՝ գոյականներուն պէս թիւ, ու դերանունոյ պէս դէմք ունենալէն զատ, եղանակ ու ժամանակ ալ ունին:

113. Բայերուն եղանակը հինգ է, որոնցմէ չորսը ժամանակ ունի:

Ա. Սահմանական.	Գ. Հրամայական.
1. Ներկայ.	Դ. Ստորադասական.
2. Անկատար.	1. Ներկայ կամ ապառնի.
3. Անցեալ որոշեալ.	2. Անկատար.
4. Անցեալ անորոշ.	3. Անցեալ.
5. Անցեալ յառաջագոյն.	4. Գերակատար.
6. Գերակատար.	Ե. Անեղեւոյթ.
7. Ապառնի.	1. Ներկայ.
8. Ապառնի անցեալ.	2. Անցեալ.
Բ. Թէական.	3. Ընդունելութիւններկ.
1. Ներկայ.	4. Ընդունելութիւն անցեալ.
2. Անցեալ.	

114. Առաջին չորս եղանակները Դիմառոր կ'ըսուին, ինչու որ իրենց ամէն ժամանակներն ալ զատ զատ դէմքեր ունին. իսկ անեղեւոյթ եղանակը Անդէմ կ'ըսուի, որովհետեւ իր ժամանակները դէմք չունին:

115. Ժամանակներէն ոմանք Պարզ են, ոմանք ալ Բաղադրեալ: Մինակ մէկ բառով շինուած ժամանակները պարզ ժամանակ կ'ըսուին. իսկ avoir կամ être բայերով շինուածները բաղադրեալ կ'ըսուին:

116. Բային՝ թիւը, դէմքը, եղանակն ու ժամանակը ցուցընելու համար ունեցած փոփոխութիւնը խոնարհում կ'ըսուի:

117. Ամէն բայ մէկ կերպով չի խոնարհիր, եւ ասոր տարբեր կերպով խոնարհիլը՝ Լծորդութիւն կ'ըսուի:

118. Բայերուն Լծորդութիւնը գլխաւորաբար չորս է, որոնք իրարմէ անեղեւոյթ ներկայ ժամանակով կ'որոշուին:

Առաջինը er	կը վերջանայ,	aime*r*, սիրել, ՚ե՛վմ+.
Երկրորդը ir		fini*r*, լմընցընել, պէ՛ռնէրմ+.
Երրորդը oir	ինչ-	recev*oir*, առնուլ, ը՚ըսֆ.
Չորրորդը re	պէս	rend*re*, տալ, վ՚ըռմ+:

119. Ըստ ամենայնի ասոնց Լծորդութեանց պէս խոնարհուող բայերը կանոնաւոր կ'ըսուին. իսկ քանի մը ժամանակներու կամ դէմքերու մէջ տարբեր կերպով խոնարհուողներն Անկանոն կամ Զարտուղի կ'ըսուին:

120. Բայերուն խոնարհման օրինակը չդրած, իրենց համար պէտք եղող avoir ու être օժանդակներուն խոնարհումը կը դնենք:

AVOIR

ՕԺԱՆԴԱԿԻՆ ՕՐԻՆԱԿԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱ

J'ai,	Ունիմ,	պ՚ենէ՛
Tu as,	Ունիս,	Սէնյ
Il *կամ* elle a,	Ունի,	Օնո՛ն
Nous avons,	Ունինք,	պ՚ենէ՛
Vous avez,	Ունիք,	Սէ՛ն
Ils *կամ* elles ont,	Ունին,	Օն՚ը՛ռն

} վր.

ԱՆԿԱՏԱՐ

J'avais,	Ունէի,	Պէնիմ	վար իտի.
Tu avais,	Ունէիր,	Սէնին	
Il avait,	Ունէր,	Օնուն	
Nous avions,	Ունէինք,	Պիզիմ	
Vous aviez,	Ունէիք,	Սիզին	
Ils avaient,	Ունէին,	Օնլարըն	

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

J'eus.	Ունեցայ,	Պէնիմ	օլտու, վար իտի.
Tu eus,	Ունեցար,	Սէնին	
Il eut,	Ունեցաւ,	Օնուն	
Nous eûmes,	Ունեցանք,	Պիզիմ	
Vous eûtes,	Ունեցաք,	Սիզին	
Ils eurent,	Ունեցան,	Օնլարըն	

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆՈՐՈՇ

J'ai eu,	Ունեցայ,	Պէնիմ	օլտու, վար իտի.
Tu as eu,	Ունեցար,	Սէնին	
Il a eu,	Ունեցաւ,	Օնուն	
Nous avons eu,	Ունեցանք,	Պիզիմ	
Vous avez eu,	Ունեցաք,	Սիզին	
Ils ont eu,	Ունեցան,	Օնլարըն	

ԱՆՑԵԱԼ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ

J'eus eu,	Ունեցայ,	Պէնիմ	օլտու, վար իտի.
Tu eus eu,	Ունեցար,	Սէնին	
Il eut eu,	Ունեցաւ,	Օնուն	
Nous eûmes eu,	Ունեցանք,	Պիզիմ	
Vous eûtes eu,	Ունեցաք,	Սիզին	
Ils eurent eu,	Ունեցան,	Օնլարըն	

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

J'avais eu,	Ունեցած էի,	Պէնիմ	օլմուշ իտի
Tu avais eu,	Ունեցած էիր,	Սէնին	
Il avait eu,	Ունեցած էր,	Օնուն	
Nous avions eu,	Ունեցած էինք,	Պիզիմ	
Vous aviez eu,	Ունեցած էիք,	Սիզին	
Ils avaient eu,	Ունեցած էին,	Օնլարըն	

ԱՊԱՌՆԻ

J'aurai,	Պիտի ունենամ,	Պէնիմ	օլաճագ.
Tu auras,	Պիտի ունենաս,	Սէնին	
Il aura,	Պիտի ունենայ,	Օնուն	
Nous aurons,	Պիտի ունենանք,	Պիզիմ	
Vous aurez,	Պիտի ունենաք,	Սիզին	
Ils auront,	Պիտի ունենան,	Օնլարըն	

ԱՊԱՌՆԻ ԱՆՑԵԱԼ

J'aurai eu,	Ունեցած ըլլամ,	Պէնիմ	օլաճագ օլմուշ.
Tu auras eu,	ըլլաս,	Սէնին	
Il aura eu,	ըլլայ,	Օնուն	
Nous aurons eu,	ըլլանք,	Պիզիմ	
Vous aurez eu,	ըլլաք,	Սիզին	
Ils auront eu,	ըլլան,	Օնլարըն	

ԹԵԼԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ

J'aurais,	Կ'ունենայի,	Պէնիմ	օլուր իտի.
Tu aurais,	Կ'ունենայիր,	Սէնին	
Il aurait,	Կ'ունենար,	Օնուն	
Nous aurions,	Կ'ունենայինք,	Պիզիմ	
Vous auriez,	Կ'ունենայիք,	Սիզին	
Ils auraient,	Կ'ունենային,	Օնլարըն	

ԱՆՑԵԱԼ

J'aurais eu,	Ունեցած կ'ըլլայի,	Պէնիմ	օլմուշ օլուր իտի.
Tu aurais eu,	կ'ըլլայիր,	Սէնին	
Il aurait eu,	կ'ըլլար,	Օնուն	
Nous aurions eu,	կ'ըլլայինք,	Պիզիմ	
Vous auriez eu,	կ'ըլլայիք,	Սիզին	
Ils auraient eu,	կ'ըլլային,	Օնլարըն	

Այս ժամանակին ասանկ ալ կ'ըլլայ· J'eusse eu. Tu eusses eu. Il eût eu. Nous eussions eu. Vous eussiez eu. Ils eussent eu.

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

Aie,	Ունեցիր,	Սէնին	օլսուն.
Ayons,	Ունենանք,	Պիզիմ	
Ayez,	Ունեցէք,	Սիզին	

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՄ ԱՊԱՌՆԻ

Que j'aie,	Որ ունենամ,	Քի պէնիմ	օլսուն.
Que tu aies,	Որ ունենաս,	Քի սէնին	
Qu'il ait,	Որ ունենայ,	Քի օնուն	
Que nous ayons,	Որ ունենանք,	Քի պիզիմ	
Que vous ayez,	Որ ունենաք,	Քի սիզին	
Qu'ils aient,	Որ ունենան,	Քի օնլարըն	

ԱՆԿԱՏԱՐ

Que j'eusse,	Որ ունենայի,	Քի պէնիմ	օլայտը.
Que tu eusses,	Որ ունենայիր,	Քի սէնին	
Qu'il eût,	Որ ունենար,	Քի օնուն	
Que nous eussions	Որ ունենայինք,	Քի պիզիմ	
Que vous eussiez,	Որ ունենայիք,	Քի սիզին	
Qu'ils eussent,	Որ ունենային,	Քի օնլարըն	

ԱՆՑԵԱԼ

Que j'aie eu,	Որ ունեցած	ըլլամ,	Քի պէնիմ	օլմուշ օլսուն.
Que tu aies eu,		ըլլաս,	Քի սէնին	
Qu'il ait eu,		ըլլայ,	Քի օնուն	
Que nous ayons eu		ըլլանք,	Քի պիզիմ	
Que vous ayez eu,		ըլլաք,	Քի սիզին	
Qu'ils aient eu,		ըլլան,	Քի օնլարըն	

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

Que j'eusse eu,	Որ ունեցած	ըլլայի,	Քի պէնիմ	օլմուշ օլայտը.
Que tu eusses eu,		ըլլայիր,	Քի սէնին	
Qu'il eût eu,		ըլլար,	Քի օնուն	
Que nous eussions eu,		ըլլայինք,	Քի պիզիմ	

Que vous eussiez eu,	Որ ունեցած	ըլլայիք,	Քի սիզին	օլմուշ օլայտը.
Qu'ils eussent eu,		ըլլային,	Քի օնլարըն	

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

ՆԵՐԿԱՅ

Avoir,	Ունենալ,	(Օնուն) օլմագ.

ԱՆՑԵԱԼ

Avoir eu,	Ունեցած ըլլալ,	(Օնուն) օլմուշ օլմագ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ

Ayant,	Ունենալով,	(Օնուն) օլարագ.

ԱՆՑԵԱԼ

Eu, ayant eu,	Ունեցած ըլլալով,	(Օնուն) օլմուշ օլարագ.

ÊTRE

ՕԺԱՆԴԱԿԻՆ ՕՐԻՆԱԿԸ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ

Je suis,	Եմ,	Պէն իմ.
Tu es,	Ես,	Սէն սին.
Il est,	Է,	O տըր.
Nous sommes,	Ենք,	Պիզ իզ.
Vous êtes,	Էք,	Սիզ սինիզ
Ils sont,	Են,	Օնլար տըրլար.

ԱՆԿԱՏԱՐ

J'étais,	էի,	Պէն իտիմ.
Tu étais,	էիր,	Սէն իտին.
Il était,	էր,	Օ իտի.
Nous étions,	էինք,	Պիզ իտիք.
Vous étiez,	էիք,	Սիզ իտինիզ.
Ils étaient,	էին,	Օնլար իտիլէր.

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

Je fus,	եղայ,	Օլտում.
Tu fus,	եղար,	Օլտուն.
Il fut,	եղաւ,	Օլտու.
Nous fûmes,	եղանք,	Օլտուք.
Vous fûtes,	եղաք,	Օլտունուզ.
Ils furent,	եղան,	Օլտուլար.

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆՈՐՈՇ

J'ai été,	եղայ,	Օլտում.
Tu as été,	եղար,	Օլտուն.
Il a été,	եղաւ,	Օլտու.
Nous avons été,	եղանք,	Օլտուք.
Vous avez été,	եղաք,	Օլտունուզ.
Ils ont été,	եղան,	Օլտուլար.

ԱՆՑԵԱԼ ՅԱՌԱՋԱԳՈՅՆ

J'eus été,	եղայ,	Օլտում.
Tu eus été,	եղար,	Օլտուն.
Il eut été,	եղաւ,	Օլտու.
Nous eûmes été,	եղանք,	Օլտուք.
Vous eûtes été,	եղաք,	Օլտունուզ.
Ils eurent été,	եղան,	Օլտուլար.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

J'avais été,	եղած էի,	Օլմուշ ուտում.
Tu avais été,	եղած էիր,	Օլմուշ ուտուն.
Il avait été,	եղած էր,	Օլմուշ ուտու.
Nous avions été,	եղած էինք,	Օլմուշ ուտուք.
Vous aviez été,	եղած էիք,	Օլմուշուտունուզ
Ils avaient été,	եղած էին,	Օլմուշ ուտուլար.

ԱՊԱՌՆԻ

Je serai,	պիտի ըլլամ,	Օլաճաղըմ.
Tu seras,	պիտի ըլլաս,	Օլաճագսըն.
Il sera,	պիտի ըլլայ,	Օլաճագ.
Nous serons,	պիտի ըլլանք,	Օլաճաղըզ.
Vous serez,	պիտի ըլլաք,	Օլաճագսընըզ.
Ils seront,	պիտի ըլլան,	Օլաճագլար.

ԱՊԱՌՆԻ ԱՆՑԵԱԼ

J'aurai été,	եղած	ըլլամ,	Օլմուշ	օլուրում.
Tu auras été,		ըլլաս,		օլուրսուն.
Il aura été,		ըլլայ,		օլուր.
Nous aurons été,		ըլլանք,		օլուրուզ.
Vous aurez été,		ըլլաք,		օլուրսունուզ.
Ils auront été,		ըլլան,		օլուրլար.

ԹԷԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ

Je serais,	կ'ըլլայի,	Օլուր իտում.
Tu serais,	կ'ըլլայիր,	Օլուր իտուն.
Il serait,	կ'ըլլար,	Օլուր իտու.
Nous serions,	կ'ըլլայինք,	Օլուր իտուք,
Vous seriez,	կ'ըլլայիք,	Օլուր իտունուզ.
Ils seraient,	կ'ըլլային,	Օլուր իտուլար.

ԱՆՑԵԱԼ

J'aurais été,	եղած	կ'ըլլայի,	Օլմուշ	օլուրտում.
Tu aurais été,		կ'ըլլայիր,		օլուրտուն.
Il aurait été,		կ'ըլլար,		օլուրտու.
Nous aurions été,		կ'ըլլայինք,		օլուրտուք.
Vous auriez été,		կ'ըլլայիք,		օլուրտունուզ.
Ils auraient été,		կ'ըլլային,		օլուրտուլար.

Աս ժամանակին տանել ալ կ'ըլլայ. Jeusse été. Tu eusses été. Il eût été. Nous eussions été. Vous eussiez été. Ils eussent été.

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

Sois,	Եղիր,	Օլ.
Soyons,	Ըլլանք,	Օլալըմ.
Soyez,	Եղէք,	Օլուն.

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ ԿԱՄ ԱՊԱՌՆԻ

Que je sois,	Որ ըլլամ,	Քի օլայըմ.
Que tu sois,	Որ ըլլաս,	Քի օլասըն.
Qu'il soit,	Որ ըլլայ,	Քի օլսուն.
Que nous soyons,	Որ ըլլանք,	Քի օլալըմ.
Que vous soyez,	Որ ըլլաք,	Քի օլասընըզ.
Qu'ils soient,	Որ ըլլան,	Քի օլալար.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Que je fusse,	Որ ըլլայի,	Քի օլայըտըմ.
Que tu fusses,	Որ ըլլայիր,	Քի օլայըտըն.
Qu'il fût,	Որ ըլլար,	Քի օլայըտը.
Que nous fussions,	Որ ըլլայինք,	Քի օլայըտըք.
Que vous fussiez,	Որ ըլլայիք,	Քի օլայըտընըզ.
Qu'ils fussent,	Որ ըլլային,	Քի օլայըտըլար.

ԱՆՑԵԱԼ

Que j'aie été,	Որ եղած ըլլամ,	Քի օլմուշ օլայըմ.
Que tu aies été	ըլլաս,	օլասըն.
Qu'il ait été,	ըլլայ,	օլսուն.
Que nous ayons été	ըլլանք,	օլալըմ.
Que vous ayez été,	ըլլաք,	օլասընըզ.
Qu'ils aient été,	ըլլան,	օլալար.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

Que j'eusse été,	Որ եղած ըլլայի,	Քի օլմուշ օլայըտըմ.
Que tu eusses été,	ըլլայիր,	օլայըտըն.
Qu'il eût été,	ըլլար,	օլայըտը.
Que nous eussions été,	ըլլայինք,	օլայըտըք.
Que vous eussiez été,	ըլլայիք,	օլայըտընըզ.
Qu'ils eussent été,	ըլլային,	օլայըտըլար.

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

ՆԵՐԿԱՅ

Être,	Ըլլալ,	Օլմագ.

ԱՆՑԵԱԼ

Avoir été,	Եղած ըլլալ,	Օլմուշ օլմագ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՅ

Étant,	Ըլլալով,	Օլարագ.

ԱՆՑԵԱԼ

Été, ayant été,	Եղած ըլլալով,	Օլմուշ օլարագ.

ՉՈՐՍ ԼԾՈՐԴ.

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ — Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ

J'aime, *կը սիրեմ, սէ-վէրիմ.*	Je finis, *կը լմընցընեմ, պիթիրիրիմ.*
Tu aimes.	Tu finis.
Il aime.	Il finit.
Nous aimons.	Nous finissons.
Vous aimez.	Vous finissez.
Ils aiment.	Ils finissent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

J'aimais, *կը սիրէի, սէ-վէր իտիմ.*	Je finissais, *կը լմընցը-նէի, պիթիրիր իտիմ.*
Tu aimais.	Tu finissais.
Il aimait.	Il finissait.
Nous aimions.	Nous finissions.
Vous aimiez.	Vous finissiez.
Ils aimaient.	Ils finissaient.

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

J'aimai, *սիրեցի, սէվ-տիմ.*	Je finis, *լմընցուցի, պի-թիրտիմ.*
Tu aimas.	Tu finis.
Il aima.	Il finit.
Nous aimâmes.	Nous finîmes.
Vous aimâtes.	Vous finîtes.
Ils aimèrent.	Ils finirent.

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆՈՐՈՇ

J'ai aimé, *սիրեցի սէվ-տիմ.*	J'ai fini, *լմընցուցի, պի-թիրտիմ.*
Tu as aimé.	Tu as fini.
Il a aimé.	Il a fini.

ՕՐԻՆԱԿԸ

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ — Դ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՅ

Je reçois, *կ'առնեմ, ա-լըրըմ.*	Je rends, *կու տամ, վէ-րիրիմ.*
Tu reçois.	Tu rends.
Il reçoit.	Il rend.
Nous recevons.	Nons rendons.
Vous recevez.	Vous rendez.
Ils reçoivent.	Ils rendent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Je recevais, *կ'առնէի, ալըր ըտըմ.*	Je rendais, *կու տայի, վէրիր իտիմ.*
Tu recevais.	Tu rendais.
Il recevait.	Il rendait.
Nous recevions.	Nous rendions.
Vous receviez.	Vous rendiez.
Ils recevaient.	Ils rendaient.

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

Je reçus, *առի, ալտըմ.*	Je rendis, *տուի, վէր-տիմ.*
Tu reçus.	Tu rendis.
Il reçut.	Il rendit.
Nous reçûmes.	Nous rendîmes.
Vous reçûtes.	Vous rendîtes.
Ils reçurent.	Ils rendirent.

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆՈՐՈՇ

J'ai reçu, *առի, ալտըմ.*	J'ai rendu, *տուի, վէր-տիմ.*
Tu as reçu.	Tu as rendu.
Il a reçu.	Il a rendu.

Nous avons aimé.	Nous avons fini.
Vous avez aimé.	Vous avez fini.
Ils ont aimé.	Ils ont fini.

ԱՆՑԵԱԼ ՑԱՌԱԶԱԳՈՑՆ

J'eus aimé, *սիրեցի, սիրեցեր.*	J'eus fini, *լմնցուցի, լմնցուցեր.*
Tu eus aimé.	Tu eus fini.
Il eut aimé.	Il eut fini.
Nous eûmes aimé.	Nous eûmes fini.
Vous eûtes aimé.	Vous eûtes fini.
Ils eurent aimé.	Ils eurent fini.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

J'avais aimé, *սիրած էի, սիրած էիր.*	J'avais fini, *լմնցուցած էի, լմնցուցած էիր.*
Tu avais aimé.	Tu avais fini.
Il avait aimé.	Il avait fini.
Nous avions aimé.	Nous avions fini.
Vous aviez aimé.	Vous aviez fini.
Ils avaient aimé.	Ils avaient fini.

ԱՊԱՌՆԻ

J'aimerai, *պիտի սիրեմ, սիրեցեր.*	Je finirai, *պիտի լմնցնեմ, լմնցնես.*
Tu aimeras.	Tu finiras.
Il aimera.	Il finira.
Nous aimerons.	Nous finirons.
Vous aimerez.	Vous finirez.
Ils aimeront.	Ils finiront.

ԱՊԱՌՆԻ ԱՆՑԵԱԼ

J'aurai aimé, *սիրած կըլլամ, սիրած կըլլաս.*	J'aurai fini, *լմնցուցած կըլլամ, լմնցուցած կըլլաս.*
Tu auras aimé.	Tu auras fini.
Il aura aimé.	Il aura fini.

Nous avons reçu.	Nous avons rendu.
Vous avez reçu.	Vous avez rendu.
Ils ont reçu.	Ils ont rendu.

ԱՆՑԵԱԼ ՑԱՌԱԶԱԳՈՑՆ

J'eus reçu, *առի, առիր.*	J'eus rendu, *տուի, վերցուցեր.*
Tu eus reçu.	Tu eus rendu.
Il eut reçu.	Il eut rendu.
Nous eûmes reçu.	Nous eûmes rendu.
Vous eûtes reçu.	Vous eûtes rendu.
Ils eurent reçu.	Ils eurent rendu.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

J'avais reçu, *առած էի, առած էիր.*	J'avais rendu, *տուած էի, վերցուցած էիր.*
Tu avais reçu.	Tu avais rendu.
Il avait reçu.	Il avait rendu.
Nous avions reçu.	Nous avions rendu.
Vous aviez reçu.	Vous aviez rendu.
Ils avaient reçu.	Ils avaient rendu.

ԱՊԱՌՆԻ

Je recevrai, *պիտի առնեմ, առնես.*	Je rendrai, *պիտի տամ, վերցնեցեր.*
Tu recevras.	Tu rendras.
Il recevra.	Il rendra.
Nous recevrons.	Nous rendrons.
Vous recevrez.	Vous rendrez.
Ils recevront.	Ils rendront.

ԱՊԱՌՆԻ ԱՆՑԵԱԼ

J'aurai reçu, *առած կըլլամ, առած կըլլաս.*	J'aurai rendu, *տուած կըլլամ, վերցուցած կըլլաս.*
Tu auras reçu.	Tu auras rendu.
Il aura reçu.	Il aura rendu.

Nous aurons aimé.	Nous aurons fini.
Vous aurez aimé.	Vous aurez fini.
Ils auront aimé.	Ils auront fini.

Թ Է Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

J'aimerais, *կը սիրէի, ես վեր եմ.*	Je finirais, *կը լմընցնէի, պիտի էի եմ.*
Tu aimerais.	Tu finirais.
Il aimerait.	Il finirait.
Nous aimerions.	Nous finirions.
Vous aimeriez.	Vous finiriez.
Ils aimeraient.	Ils finiraient.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

J'aurais aimé, *սիրած կ'ըլլայի, ունէի ու- պոս.*	J'aurais fini, *լմընցուցած կ'ըլլայի, պիտի էի ու- նեցած ու- պոս.*
Tu aurais aimé.	Tu aurais fini.
Il aurait aimé.	Il aurait fini.
Nous aurions aimé.	Nous aurions fini.
Vous auriez aimé.	Vous auriez fini.
Ils auraient aimé.	Ils auraient fini.

Ա՛ս ժամանակն ասանկ ալ կ'ըլլայ. J'eusse aimé. Tu eusses aimé. Il eût aimé. Nous eussions aimé. Vous eussiez aimé. Ils eussent aimé.

Ա՛ս ժամանակն ասանկ ալ կ'ըլլայ. J'eusse fini. Tu eusses fini. Il eût fini. Nous eussions fini. Vous eussiez fini. Ils eussent fini.

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Aime, *սիրէ, ունէ.*	Finis, *լմընցու-ր, պիտի էր.*
Aimons.	Finissons.
Aimez.	Finissez.

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Ց Կ Ա Մ Ա Պ Ա Ն Ի

Que j'aime, *որ սիրեմ, ես վեր եյի.*	Que je finisse, *որ լմընցնեմ, ես պիտի էի.*

Nous aurons reçu.	Nous aurons rendu.
Vous aurez reçu.	Vous aurez rendu.
Ils auront reçu.	Ils auront rendu.

Թ Է Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Je recevrais, *կ'առնէի, ալար ըլլ.*	Je rendrais, *կու տայի, վերէր եմ.*
Tu recevrais.	Tu rendrais.
Il recevrait.	Il rendrait.
Nous recevrions.	Nous rendrions.
Vous recevriez.	Vous rendriez.
Ils recevraient.	Ils rendraient.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

J'aurais reçu, *առած կ'ըլ- լայի, ալըլ օլ- պոս.*	J'aurais rendu, *տուած կ'ըլլայի, վերջէ օլ- ու- պոս.*
Tu aurais reçu.	Tu aurais rendu.
Il aurait reçu.	Il aurait rendu.
Nous aurions reçu.	Nous aurions rendu.
Vous auriez reçu.	Vous auriez rendu.
Ils auraient reçu.	Ils auraient rendu.

Ա՛ս ժամանակն ասանկ ալ կ'ըլլայ. J'eusse reçu. Tu eusses reçu. Il eût reçu. Nous eussions reçu. Vous eussiez reçu. Ils eussent reçu.

Ա՛ս ժամանակն ասանկ ալ կ'ըլլայ. J'eusse rendu. Tu eusses rendu. Il eût rendu. Nous eussions rendu. Vous eussiez rendu. Ils eussent rendu.

Հ Ր Ա Մ Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Reçois, *առ, ալ.*	Rends, *տուր, վեր.*
Recevons.	Rendons.
Recevez.	Rendez.

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Ց Կ Ա Մ Ա Պ Ա Ն Ի

Que je reçoive, *որ առնեմ, ես ալայը.*	Que je rende, *որ տամ, ես վերէյի.*

Que tu aimes.	Que tu finisses.
Qu'il aime.	Qu'il finisse.
Que nous aimions.	Que nous finissions.
Que vous aimiez.	Que vous finissiez.
Q'ils aiment.	Qu'ils finissent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Que j'aimasse, *որ սիրէի, էի սիրէիւր.*	Que je finisse, *որ լմընայի, էի պիտի լմընայի.*
Que tu aimasses.	Que tu finissses.
Qu'il aimât.	Qu'il finît.
Que nous aimassions.	Que nous finissions.
Que vous aimassiez.	Que vous finissiez.
Qu'ils aimassent.	Qu'ils finissent.

ԱՆՑԵԱԼ

Que j'aie aimé, *որ սիրած եղայ, էի սիրել ունիմ.*	Que j'aie fini, *որ լմընցած եղայ, էի պիտի լմընցնել ունիմ.*
Que tu aies aimé.	Que tu aies fini.
Qu'il ait aimé.	Qu'il ait fini.
Que nous ayons aimé.	Que nous ayons fini.
Que vous ayez aimé.	Que vous ayez fini.
Qu'ils aient aimé.	Qu'ils aient fini.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

Que j'eusse aimé, *որ սիրած եղայի, էի սիրել ունենայի.*	Que j'eusse fini, *որ լմընցած եղայի, էի պիտի լմընցնել ունենայի.*
Que tu eusses aimé.	Que tu eusses fini.
Qu'il eût aimé.	Qu'il eût fini.
Que nous eussions aimé.	Que nous eussions fini.
Que vous eussiez aimé.	Que vous eussiez fini.
Qu'ils eussent aimé.	Qu'ils eussent fini.

Que tu reçoives.	Que tu rendes.
Qu'il reçoive.	Qu'il rende.
Que nous recevions.	Que nous rendions.
Que vous receviez.	Que vous rendiez.
Qu'ils reçoivent.	Qu'ils rendent.

ԱՆՏԱԿԱՐ

Que je reçusse, *որ առնէի, էի ուզէիր.*	Que je rendisse, *որ տայի, էի վերցնէիր.*
Que tu reçusses.	Que tu rendisses.
Qu'il reçût.	Qu'il rendît.
Que nous reçussions.	Que nous rendissions.
Que vous reçussiez.	Que vous rendissiez.
Qu'ils reçussent.	Qu'ils rendissent.

ԱՆՑԵԱԼ

Que j'aie reçu, *որ առած եղայ, էի ուզել ունիմ.*	Que j'aie rendu, *որ տրած եղայ, էի վերցնել ունիմ.*
Que tu aies reçu.	Que tu aies rendu.
Qu'il ait reçu.	Qu'il ait rendu.
Que nous ayons reçu.	Que nous ayons rendu.
Que vous ayez reçu.	Que vous ayez rendu.
Qu'ils aient reçu.	Qu'ils aient rendu.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

Que jeusse reçu, *որ առած եղայի, էի ուզել ունենայի.*	Que jeusse rendu, *որ տուած եղայի, էի վերցնել ունենայի.*
Que tu eusses reçu.	Que tu eusses rendu.
Qu'il eût reçu.	Qu'il eût rendu.
Que nous eussions reçu.	Que nous eussions rendu.
Que vous eussiez reçu.	Que vous eussiez rendu.
Qu'ils eussent reçu.	Qu'ils eussent rendu.

Ա Ն Ե Ր Ե Ւ Ո Յ Թ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Aimer, *սիրել*, սեվմէք.

Finir, *լմնցնել*, պիթիրմէք.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

Avoir aimé, *սիրած ըլլալ*, սեվմիշ օլմագ.

Avoir fini, *լմնցուցած ըլլալ*, պիթիրմիշ օլմագ.

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Aimant, *սիրելով*, սեվէ-րէք.

Finissant, *լմնցնելով*, պիթիրէրէք.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

Aimé, aimée, ayant aimé, *սիրուած*, *սիրած ըլլա-լով*, սեվիլմիշ, սեվմիշ օլարագ.

Fini, finie, ayant fini, *լմնցած*, *լմնցուցած ըլլալով*, պիթմիշ, պի-թիրմիշ օլարագ.

Ա Ն Ե Ր Ե Ւ Ո Յ Թ

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Recevoir, *առնել*, ալմագ.

Rendre, *տալ*, վերմէք.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

Avoir reçu, *առած ըլլալ*, ալմըշ օլմագ.

Avoir rendu, *տուած ըլ-լալ*, վերմիշ օլմագ.

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ն Ե Ր Կ Ա Յ

Recevant, *առնելով*, ա-լարագ.

Rendant, *տալով*, վերէ-րէք.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

Reçu, reçue, ayant reçu, *առնուած*, *առած ըլ-լալով*, ալընմըշ, ալմըշ օլարագ.

Rendu, rendue, ayant rendu, *տրուած*, *տուած ըլլալով*, վերիլմիշ, վեր-միշ օլարագ.

ՉՈՐՍ ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՎՐԱՅ ԴԻՏԵԼԻՔ

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

121. Ամէն er վերջաւորած բայերն ասոր պէս կը խոնարհին. մինակ մէկ երկու հատ տարբերող կան, որոնք զարտուղի բայերուն մէջ կը գտնենք։

122. Աներեւոյթը ger ու cer վերջաւորած բայերու մէջ, երբ որ g կամ c գրէն ետքը a, o, u ձայնաւորներէն մէկը գայ նէ, աս g գրին՝ ժի, ու cին՝ սի ձայն հանել տալու համար, gէն ետեւ e գիրը՝ իսկ cին տակը cédille ըսուած նշանը դնելու է. (interroger, հարցընել, սօրմաք,) nous interrogeâmes, nous interrogeons; (commencer սկսիլ, պաշլամաք,) il commença, nous commençons.

123. Ընդունելութիւն ներկան yant վերջաւորած բայերուն մէջ, y գրէն ետքն անձայն e մը գայ նէ, y գիրը՝ iի կը փոխուի. (envoyer, խաւրել, եօլլամաք, envoyant,) j'envoie.

124. Ընդունելութիւն ներկան iant վերջաւորած բայերը՝ սահմանական անկատարին ու ստորադասական ներկային յոգնակի առաջին ու երկրորդ դէմքին մէջ երկու i կ'առնուն. իսկ yant վերջաւորողները՝ նոյն ժամանակներուն ու նոյն դէմքերուն մէջ մէկ y ու մէկ i կ'առնուն. (prier, աղաչել, եալվարմաք, priant,) nous priions, vous priiez, que nous priions, que vous priiez; (envoyant,) nous envoyions, que vous envoyiez.

Աս երեք կանոնն ուրիշ լծորդութեանց բայերուն մէջն ալ կը պահուի. (apercevoir, տեսնել, կէօրմէք,) nous aperçûmes, aperçu; (avoir, ayant,) que j'aie; (rire, խնդալ, կիւլմէք, riant,) nous riions; (voir, տեսնել, կէօրմէք, voyant,) que vous voyiez.

125. Աներեւոյթին վերջընթեր վանկին անձայն կամ փակ é եղող բայերուն մէջ երբ որ խոնարհելու ատեն՝ վերջի վանկն անձայն e կ'ըլլայ նէ, ան վերջընթեր անձայն կամ փակ é գիրը՝ բաց è ի կը փոխուի. (mener, տանիլ, կէօթիւրմէք.) je mène; (sécher, չորնալ, գուրումաք,) il sèchera; céler, ծածկել, կիզլէմէք, je cèle. իսկ eler, eter վերջաւորածներուն մէջ, l կամ t բաղաձայն գրերը կը կրկնուին. (appeler, կանչել, չաղըրմաք,) j'appelle; (jeter, նետել, աթմաք,) nous jetterons.

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

126. Քանի մը զարտուղիները դուրս հանելով, ամէն ir վերջաւորած բայերն աս լծորդութեան տակ կ'երթան։ Բայց ոմանք քանի մը ժամանակի մէջ քիչ մը տարբեր կ'ըլլան ու երեք կարգ կը բաժնուին։

Ա. ԿԱՐԳ	Բ. ԿԱՐԳ	Գ. ԿԱՐԳ
Sentir, զգալ, տույմաք.	Ouvrir, բանալ, աչմաք.	Tenir, բռնել, թութմաք.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Je sens.	J'ouvre.	Je tiens.
Tu sens.	Tu ouvres.	Tu tiens.
Il sent.	Il ouvre.	Il tient.
Nous sentons.	Nous ouvrons.	Nous tenons.
Vous sentez.	Vous ouvrez.	Vous tenez.
Ils sentent.	Ils ouvrent.	Ils tiennent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Je sentais.	J'ouvrais.	Je tenais.
Nous sentions.	Nous ouvrions.	Nous tenions.

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

Je sentis.	J'ouvris.	Je tins.
Tu sentis.	Tu ouvris.	Tu tins.
Il sentit.	Il ouvrit.	Il tint.
Nous sentîmes.	Nous ouvrîmes.	Nous tînmes.
Vous sentîtes.	Vous ouvrîtes.	Vous tîntes.
Ils sentirent.	Ils ouvrirent.	Ils tinrent.

ԱՊԱՌՆԻ

Je sentirai.	J' ouvrirai.	Je tiendrai.
Nous sentirons.	Nous ouvrirons.	Nous tiendrons.

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

Sens.	Ouvre.	Tiens.
Sentons.	Ouvrons.	Tenons.
Sentez.	Ouvrez.	Tenez.

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Que je sente.	Que j'ouvre.	Que je tienne.
Que tu sentes.	Que tu ouvres.	Que tu tiennes.
Qu'il sente.	Qu'il ouvre.	Qu'il tienne.
Que nous sentions.	Que nous ouvrions.	Que nous tenions.
Que vous sentiez.	Que vous ouvriez	Que vous teniez.
Qu'ils sentent.	Qu'ils ouvrent.	Qu'ils tiennent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Que je sentisse.	Que j'ouvrisse.	Que je tinsse.
Que tu sentisses.	Que tu ouvrisses.	Que tu tinsses.
Qu'il sentît.	Qu'il ouvrît.	Qu'il tînt.
Que nous sentissions.	Que nous ouvrissions.	Que nous tinssions.
Que vous sentissiez.	Que vous ouvrissiez.	Que vous tinssiez.
Qu'ils sentissent.	Qu'ils ouvrissent.	Qu'ils tinssent.

ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ ՆԵՐԿԱՅ

Sentir.	Ouvrir.	Tenir.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՅ

Sentant.	Ouvrant.	Tenant.

ԱՆՑԵԱԼ

Senti.	Ouvert.	Tenu.

127. Ա. կարգին տակը կ'երթան dormir, քնանալ, ույումագ. mentir, սուտ ըսել, եալան սէօյլէմէք. sortir, ելլել, չըգմագ. partir, ճամբայ ելլել, երթալ, եօլա չըգմագ, կիթմէք. servir, ծառայել, խըզմէթ էթմէք։ Բ. կարգին տակ կ'երթան couvrir, ծածկել, գափամագ. offrir, ընծայել, սունմագ. souffrir, քաշել, չէքմէք։ Գ. կարգին տակ կ'երթան venir, գալ, կէլմէք, եւ ամէն իրմէ ու tenir բայէն ելողները, ինչպէս survenir, վրայ հասնիլ, անսըզըն կէլմէք. obtenir, ձեռք անցընել, էլէ կէչիրմէք։ Ասոնցմէ զատ ամէն ir վերջաւորած կանոնաւոր բայերը բուն լծորդութեան պէս կը խոնարհին։

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

128. Մինակ evoir վերջաւորած բայերը կատարեալ ասոր պէս կը խոնարհին, մնացածները բոլոր զարտուղի են, որոնց օրինակն եօթը կը դնենք։

Դ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

129. Աս լծորդութեան տակ շատ զարտուղի բայ կայ, որոնց օրինակն եօթը կը դնենք։ Իսկ կանոնաւորներէն ոմանք, երկրորդ լծորդութեան տակ գացողներուն պէս, քանի մը ժամանակներուն մէջ քիչ մը տարբեր կ'ըլլան ու չորս կարգ կը բաժնուին։

Ա. ԿԱՐԳ	Բ. ԿԱՐԳ	Գ. ԿԱՐԳ	Դ. ԿԱՐԳ
Plaire, հաճոյ ըլլալ, մագպուլ օլմագ.	Paraitre, երեւնալ, կէօրիւնմէք.	Conduire, առաջնորդել, կէօթիւրմէք.	Craindre, վախնալ. գօրգմագ.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Je plais.	Je parais.	Je conduis.	Je crains.
Tu plais.	Tu parais.	Tu conduis.	Tu crains.
Il plait.	Il paraît.	Il conduit.	Il craint.
Nous plaisons.	Nous paraissons.	Nous conduisons.	Nous craignons.
Vous plaisez.	Vous paraissez.	Vous conduisez.	Vous craignez.
Ils plaisent.	Ils paraissent.	Ils conduisent.	Ils craignent.

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Je plaisais.	Je parais-sais.	Je conduisais.	Je craignais
Nous plaisions.	Nous paraissions.	Nous conduisions.	Nous craignions.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ, Ո Ր Ո Շ Ե Ա Լ

Je plus.	Je parus.	Je conduisis.	Je craignis.
Tu plus.	Tu parus.	Tu conduisis.	Tu craignis.
Il plut.	Il parut.	Il conduisit.	Il craignit.
Nous plûmes.	Nous parûmes.	Nous conduisîmes.	Nous craignîmes.
Vous plûtes.	Vous parûtes.	Vous conduisîtes.	Vous craignîtes.
Ils plurent.	Ils parurent.	Ils conduisirent.	Ils craignirent.

Ա Պ Ա Ռ Ն Ի

Je plairai.	Je paraîtrai.	Je conduirai.	Je craindrai.
Nous plairons.	Nous paraîtrons.	Nous conduirons.	Nous craindrons.

Հ Ր Ա Մ Ա Ց Ա Կ Ա Ն

Plais.	Parais.	Conduis.	Crains.
Plaisons.	Paraissons.	Conduisons.	Craignons.
Plaisez.	Paraissez.	Conduisez.	Craignez.

Ս Տ Ո Ր Ա Դ Ա Ս Ա Կ Ա Ն Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Que je plaise.	Que je paraisse.	Que je conduise.	Que je craigne.
Que tu plaises.	Que tu paraisses.	Que tu conduises.	Que tu craignes.
Qu'il plaise.	Qu'il paraisse.	Qu'il conduise.	Qu'il craigne.

Que nous plaisions.	Que nous paraissions.	Que nous conduisions.	Que nous craignions.
Que vous plaisiez.	Que vous paraissiez.	Que vous conduisiez.	Que vous craigniez.
Qu'ils plaisent.	Qu'ils paraissent.	Qu'ils conduisent.	Qu'ils craignent.

Ա Ն Կ Ա Տ Ա Ր

Que je plusse.	Que je parusse.	Que je conduisisse.	Que je craignisse.
Que tu plusses.	Que tu parusses.	Que tu conduisisses.	Que tu craignisses.
Qu'il plût.	Qu'il parût.	Qu'il conduisît.	Qu'il craignît.
Que nous plussions.	Que nous parussions.	Que nous conduisissions.	Que nous craignissions.
Que vous plussiez.	Que vous parussiez.	Que vous conduisissiez.	Que vous craignissiez.
Qu'ils plussent.	Qu'ils parussent.	Qu'ils conduisissent.	Qu'ils craignissent.

Ա Ն Ե Ր Ե Ւ Ո Ց Թ Ա Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Plaire.	Paraître.	Conduire.	Craindre.

Ը Ն Դ Ո Ւ Ն Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր Կ Ա Ց

Plaisant.	Paraissant.	Conduisant.	Craignant.

Ա Ն Ց Ե Ա Լ

Plu.	Paru.	Conduit.	Craint.

130. Ա. կարգին տակ կ'երթան aire վերջաւորդները. se taire, լռել, սուս ըլլալ: Բ. կարգին տակ կ'երթան être վերջաւորդները. connaître, ճանչնալ, ըսանըլալ. croître, աճիլ, պէտչէ-մէտ: Գ. կարգին տակ անոնք կ'երթան, որոնց (aire վերջաւորածներէն զատ) re վերջաւորութենէն առաջ

ձայնաւոր գիր մը կայ, ու մեծ մասը uire կը վերջաւորին. cuire, եփել, փիշիրմէք։ Դ. կարգին տակ կ'երթան indre վերջաւորածները. joindre, միացընել, պիրլէշտիրմէք։ Իսկ բոլոր ան բայերը՝ որոնց որ աներեւոյթին re վերջաւորութենէն առաջ բաղաձայն մը կու գայ, բուն լծորդութեան տակ կ'երթան. մնակ Բ. կարգին տակը գացող ître վերջաւորածներն ու Դ. կարգին տակ գացող indre. վերջաւորածները դուրս հանելու է։

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ, ՉԷԶՈՔ, ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՈՒ ՄԻԱԴԷՄ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՈՆԱՐՀՄԱՆ ՎՐԱՅ

131. Կրաւորական բայերուն խոնարհումն ամենեւին դժուարութիւն չունի. ինչու որ être օժանդակին ամէն մէկ ժամանակին վրայ իրենց ընդունելութիւն անցեալը դնելով՝ կը շինուին։

132. Չէզոք բայերուն պարզ ժամանակները՝ ներգործական բայերուն պէս կը խոնարհին, նոյնպէս բաղադրեալ ժամանակաց մէջ ալ հասարակօրէն ներգործականներուն պէս avoir օժանդակով կը շինուին։ Բայց ոմանք avoirին տեղ êtreին նոյն ժամանակները կ'առնուն։

133. Փոխադարձ բայերուն խոնարհումն être օժանդակ առնող չէզոքներուն պէս է. միայն աս տարբերութիւնն ունին, որ ամէն ժամանակներուն մէջ նոյն դէմքի երկու դերանուն կ'ունենան քովերնին։

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ	ՉԷԶՈՔ	ՓՈԽԱԴԱՐՁ
Etre aimé, սիրուիլ, սէվիլմէք.	Partir, երթալ, կիթմէք.	Se flatter, յուսալ, օխշամագ.

ՍԱՀՄԱՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅ

Je suis aimé.	Je pars.	Je me flatte.
Tu es aimé.	Tu pars.	Tu te flattes.
Il est aimé.	Il part.	Ils se flatte.

Nous sommes aimés.	Nous partons.	Nous nous flattons.
Vous êtes aimés.	Vous partez.	Vous vous flattez.
Ils sont aimés.	Ils partent.	Ils se flattent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

J'étais aimé.	Je partais.	Je me flattais.
Tu étais aimé.	Tu partais.	Tu te flattais.
Il était aimé.	Il partait.	Il se flattait.
Nous étions aimés.	Nous partions.	Nous nous flattions.
Vous étiez aimés.	Vous partiez.	Vous vous flattiez.
Ils étaient aimés.	Ils partaient.	Ils se flattaient.

ԱՆՑԵԱԼ ՈՐՈՇԵԱԼ

Je fus aimé.	Je partis.	Je me flattai.
Tu fus aimé.	Tu partis.	Tu te flattas.
Il fut aimé.	Il partit.	Il se flatta.
Nous fûmes aimés.	Nous partîmes.	Nous nous flattâmes.
Vous fûtes aimés.	Vous partîtes.	Vous vous flattâtes.
Ils furent aimés.	Ils partirent.	Ils se flattèrent.

ԱՆՑԵԱԼ ԱՆՈՐՈՇ

J'ai été aimé.	Je suis parti.	Je me suis flatté.
Tu as été aimé.	Tu es parti.	Tu t'es flatté.
Il a été aimé.	Il est parti.	Il s'est flatté.
Nous avons été aimés.	Nous sommes partis.	Nous nous sommes flattés.
Vous avez été aimés.	Vous êtes partis.	Vous vous êtes flattés.
Ils ont été aimés.	Ils sont partis.	Ils se sont flattés.

ԱՆՑԵԱԼ ՅԱՌԱՋԱԴՈՅՆ

J'eus été aimé.	Je fus parti.	Je me fus flatté.
Tu eus été aimé.	Tu fus parti.	Tu te fus flatté.

Il eut été aimé.	Il fut parti.	Il se fut flatté.
Nous eûmes été aimés.	Nous fûmes partis.	Nous nous fûmes flattés.
Vous eûtes été aimés.	Vous fûtes partis.	Vous vous fûtes flattés.
Ils eurent été aimés.	Ils furent partis.	Ils se furent flattés.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

J'avais été aimé.	J'étais parti.	Je m'étais flatté.
Tu avais été aimé.	Tu étais parti.	Tu t'étais flatté.
Il avait été aimé.	Il était parti.	Il s'était flatté.
Nous avions été aimés.	Nous étions partis.	Nous nous étions flattés.
Vous aviez été aimés.	Vous étiez partis.	Vous vous étiez flattés.
Ils avaient été aimés.	Ils étaient partis.	Ils s'étaient flattés.

ԱՊԱԹՈՒ

Je serai aimé.	Je partirai.	Je me flatterai.
Tu seras aimé.	Tu partiras.	Tu te flatteras.
Il sera aimé.	Il partira.	Il se flattera.
Nous serons aimés.	Nous partirons.	Nous nous flatterons.
Vous serez aimés.	Vous partirez.	Vous vous flatterez.
Ils seront aimés.	Ils partiront.	Ils se flatteront.

ԱՊԱԹՈՒ ԱՆՑԵԱԼ

J'aurai été aimé.	Je serai parti.	Je me serai flatté.
Tu auras été aimé.	Tu seras parti.	Tu te seras flatté.
Il aura été aimé.	Il sera parti.	Il se sera flatté.
Nous aurons été aimés.	Nous serons partis.	Nous nous serons flattés.

Vous aurez été aimés.	Vous serez partis.	Vous vous serez flattés.
Ils auront été aimés.	Ils seront partis.	Ils se seront flattés.

ԹԻԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՑ

Je serais aimé.	Je partirais.	Je me flatterais.
Tu serais aimé.	Tu partirais.	Tu te flatterais.
Il serait aimé.	Il partirait.	Il se flatterait.
Nous serions aimés.	Nous partirions.	Nous nous flatterions.
Vous seriez aimés.	Vous partiriez.	Vous vous flatteriez.
Ils seraient aimés.	Ils partiraient.	Ils se flatteraient.

ԱՆՑԵԱԼ

J'aurais été aimé.	Je serais parti.	Je me serais flatté.
Tu aurais été aimé.	Tu serais parti.	Tu te serais flatté
Il aurait été aimé.	Il serait parti.	Il se serait flatté.
Nous aurions été aimés.	Nous serions partis.	Nous nous serions flattés.
Vous auriez été aimés.	Vous seriez partis.	Vous vous seriez flattés.
Ils auraient été aimés.	Ils seraient partis.	Ils se seraient flattés.

Ա՛ժամանակն ասանկ ալ կ՛ըլլայ. J'eusse été aimé. Tu eusses été aimé. Il eût été aimé. Nous eussions été aimés. Vous eussiez été aimés. Ils eussent été aimés.	Ա՛ժամանակն ասանկ ալ կ՛ըլլայ. Je fusse parti. Tu fusses parti. Il fût parti. Nous fussions partis. Vous fussiez partis. Ils fussent partis.	Ա՛ժամանակն ասանկ ալ կ՛ըլլայ. Je me fusse flatté. Tu te fusses flatté. Il se fût flatté. Nous nous fussions flattés. Vous vous fussiez flattés. Ils se fussent flattés.

ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆ

Sois aimé.	Pars.	Flatte-toi.
Soyons aimés.	Partons.	Flattons-nous.
Soyez aimés.	Partez.	Flattez-vous.

ՍՏՈՐԱԴԱՍԱԿԱՆ

ՆԵՐԿԱՑ ԿԱՄ ԱՊԱՒՈՒԻ

Que je sois aimé.	Que je parte.	Que je me flatte.
Que tu sois aimé.	Que tu partes.	Que tu te flattes.
Qu'il soit aimé.	Qu'il parte.	Qu'il se flatte.
Que nous soyons aimés.	Que nous partions.	Que nous nous flattions.
Que vous soyez aimés.	Que vous partiez.	Que vous vous flattiez.
Qu'ils soient aimés.	Qu'ils partent.	Qu'ils se flattent.

ԱՆԿԱՏԱՐ

Que je fusse aimé.	Que je partisse.	Que je me flattasse.
Que tu fusses aimé.	Que tu partisses.	Que tu te flattasses.
Qu'il fût aimé.	Qu'il partît.	Qu'il se flattât.
Que nous fussions aimés.	Que nous partissions.	Que nous nous flattassions.
Que vous fussiez aimés.	Que vous partissiez.	Que vous vous flattassiez.
Qu'ils fussent aimés.	Qu'ils partissent.	Qu'ils se flattassent.

ԱՆՑԵԱԼ

Que j'aie été aimé.	Que je sois parti.	Que je me sois flatté.
Que tu aies été aimé.	Que tu sois parti.	Que tu te sois flatté.
Qu'il ait été aimé.	Qu'il soit parti.	Qu'il se soit flatté.

Que nous ayons été aimés.	Que nous soyons partis.	Que nous nous soyons flattés.
Que vous ayez été aimés.	Que vous soyez partis.	Que vous vous soyez flattés.
Qu'ils aient été aimés.	Qu'ils soient partis.	Qu'ils se soient flattés.

ԳԵՐԱԿԱՏԱՐ

Que j'eusse été aimé.	Que je fusse parti.	Que je me fusse flatté.
Que tu eusses été aimé.	Que tu fusses parti.	Que tu te fusses flatté.
Qu'il eût été aimé.	Qu'il fût parti.	Qu'il se fût flatté.
Que nous eussions été aimés.	Que nous fussions partis.	Que nous nous fussions flattés.
Que vous eussiez été aimés.	Que vous fussiez partis.	Que vous vous fussiez flattés.
Qu'ils eussent été aimés.	Qu'ils fussent partis.	Qu'ils se fussent flattés.

ԱՆԵՐԵՒՈՑԹ

ՆԵՐԿԱՑ

Être aimé.	Partir.	Se flatter.

ԱՆՑԵԱԼ

Avoir été aimé.	Être parti.	S'être flatté.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԿԱՑ

Étant aimé.	Partant.	Se flattant.

ԱՆՑԵԱԼ

Ayant été aimé.	Parti, étant parti.	S'étant flatté.

134. *Միագեմ բայերուն խոնարհումը դէպ ժուարութիւն չունի. պարզ ժամանակները ներգործական բայերուն պէս կը խոնարհին. իսկ բաղա-*

դրեալ ժամանակներուն մէջ ոմանք avoir կ'առնուն եւ ներգործական բայերուն պէս կը խոնարհին, ոմանք ալ être կ'առնուն ու չէզոքներուն պէս կը խոնարհին։ Պարզապէս աս տարբերութիւնը կայ, որ միադէմներուն մինակ եզակի երրորդ դէմքը կը գործածուի. Il neige, ձիւն կու գայ, ձիւն եկաւ. il neigeait, il neigea, il a neigé, il eut neigé, il avait neigé, il neigera, il aura neigé, եւ այլն։ Il arrive, կը պատահի, բան եկեր. il arrivait, il arriva, il est arrivé, il fut arrivé, il était arrivé, il arrivera, եւ այլն։

ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

135. Ժամանակներէն ոմանք Նախնական կ'ըսուին, ոմանք ալ Ածանցեալ։

136. Նախնական ժամանակներն անոնք են, որոնք ուրիշ ժամանակէ մը շինուած չեն, ու մէկալ ժամանակներն իրենցմէ կը շինուին. ասոնք հինգ հատ են. այս ինքն Աներեւոյթ ներկայ, Սահմանական ներկայ, Սահմանական անցեալ որոշեալ, Ընդունելութիւն ներկայ ու Ընդունելութիւն անցեալ. իսկ մնացած ժամանակներն ասոնցմէ շինուելնուն համար՝ Ածանցեալ կ'ըսուին։

137. Աներեւոյթ ներկայէն ապառնին կը շինուի. Ա. ու Բ. լծորդութեանց մէջ վրան պարզ ai մ'աւելցնելով. aimer, j'aimerai; finir, je finirai. իսկ Գ. ու Դ. լծորդութեանց մէջ oir ու re վերջաւորութիւնը՝ raiի փոխելով. recevoir, je recevrai; rendre, je rendrai. Աս կերպով կը շինուի թէականն ալ, միայն rai դնելու տեղ՝ rais դնելու է. j'aimerais, je finirais, je recevrais, je rendrais.

138. Սահմանական ներկայէն հրամայականը կը շինուի, միայն վրայի դերանունները վերցնելով. tu finis, finis; nous aimons, aimons; vous rendez, rendez. Բայց Ա. լծորդութեան սահմանական ներկայ եզակի երկրորդ դէմքին վերջին s գիրը հրամայականին մէջ չիդրուիր. tu aimes, aime.

139. Սահմանական անցեալ որոշեալէն՝ ստորադասական անկատարը կը շինուի. Ա. լծորդութեան մէջ ai վերջաւորութիւնը asseի փոխելով. j'aimai, que j'aimasse. իսկ մէկալ լծորդութեանց մէջ վրան se աւելցնելով. je finis, que je finisse; je reçus, que je reçusse; je rendis, que je rendisse.

140. Ընդունելութիւն ներկայէն երեք ժամանակ կը շինուի։

Ա. Սահմանական ներկային յոգնակի երեք դէմքը, ant վերջաւորութիւնը ons, ez, ent, ընելով. aimant, nous aimons; finissant, vous finissez; recevant, nous recevons; rendant, vous rendez, ils rendent. Մինակ երրորդ լծորդութեան երրորդ դէմքը կը զարտուղի ու ils reçoivent կ'ըլլայ։

Բ. Սահմանական անկատարը՝ ant վերջաւորութիւնը aisի փոխելով. aimant, j'aimais; finissant, je finissais; recevant, je recevais; rendant, je rendais.

Գ. Ստորադասական ներկան՝ Ա. Բ. ու Դ. լծորդութեանց մէջ antը eի փոխելով. aimant, que j'aime; finissant, que je finisse; rendant, que je rende. իսկ Գ. լծորդութեան մէջ evant վերջաւորութիւնը՝ oiveի փոխելու է. recevant, que je reçoive.

141. Ընդունելութիւն անցեալէն կը շինուին ամէն բաղադրեալ ժամանակները, վրանին avoir կամ être բային մէկ ժամանակն առնելով. aimé, j'ai aimé, j'avais aimé, j'aurai aimé, je fus aimé, jaurais été aimé.

142. Չէ թէ միայն կանոնաւոր բայերը, հապա զարտուղի բայերն ալ աս կանոններուն տակ կ'իյնան. Խիստ քիչ զարտուղութիւն կայ, որոնք զարտուղի բայերուն օրինակներուն մէջ կը տեսնուին։

143. Աս ժամանակներուն կազմութեան վրայ ըսածնիս՝ հետեւեալ պատկերէն աղէկ կ'երեւայ։

ԱՆԿԱՆՈՆ ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

144. *Ինչպէս վերը* (119) *ըսինք, քանի մը ժամանակներուն եւ դէմքերուն մէջ կանոնաւոր բայերէն տարբեր խոնարհուող բայերը՝ Զարտուղի կամ Անկանոն կ'ըսուին: Ասոնց մէջ կը սեպուին պակասաւոր բայերն ալ, որոնց քանի մը ժամանակը կամ դէմքը չիգործածուիր: Ասոնց ամենուն ալ խոնարհման պատկերն այբուբենի կարգաւ հոս կը դնենք՝ կանոնաւոր ու դիւրաւ իմացուելու ժամանակներն ու դէմքերը մէկ դի ձգելով:*

Absoudre, *արձակել*, ֆ—բ-ծուրմ֊.

Սահ. ներ. J'absous, tu absous, il absout, nous absolvons, vous absolvez, ils absolvent. **Անկ.** J'absolvais. **Անց եալ որոշեալ չունի. Ապ.** J'absoudrai. **Թէա.** J'absoudrais. **Հրա.** Absous, absolvons. **Սո. ներ.** Que j'absolve. **Անկատար չունի. Ան.** Absoudre. **Ընդ. ներ.** Absolvant. **Անց.** Absous, absoute.

Acquérir, *վաստըկիլ*, ֆ֊ագ֊ռմֆ֊.

Սահ. ներ. J'acquiers, tu acquiers, il acquiert, nous acquérons, vous acquérez, ils acquièrent. **Անկ.** J'acquérais. **Անց. որ.** J'acquis. **Ապ.** J'acquerrai. **Թէա.** J'acquerrais. **Հրա.** Acquiers, acquérons. **Սո. ներ.** Que j'acquière, que tu acquières, qu'il acquière, que nous acquérions, que vous acquériez, qu'ils acquièrent. **Անկ.** Que j'acquisse. **Ան.** Acquérir. **Ընդ, ներ.** Acquérant. **Անց.** Acquis, acquise.

Aller, *երթալ*, ԱՐԴ֊.

Սահ. ներ. Je vais *կամ* je vas, tu vas, il va, nous allons, vous allez, il vont. **Անկ.** J'allais. **Անց. որ.** J'allai. **Ապ.** J'irai. **Թէա.** J'irais. **Հրա.** Va, allons. **Սո. ներ.** Que j'aille, que tu ailles, qu'il aille, que nous allions, que vous alliez, qu'ils aillent **Անկ.** Que j'allasse. **Ան.** Aller. **Ընդ. ներ.** Allant. **Անց.** Allé, allée.

Assaillir, *յարձակիլ*, հ֊ձ֊ՐԲԴ֊.

Սահ. ներ. J'assaille, tu assailles, il assaille, nous assaillons, vous assaillez, ils assaillent. **Անկ.** J'assaillais. **Անց. որ.** J'assaillis. **Ապ.** J'assaillirai. **Թէա.** J'assaillirais. **Հրա.** Assaille, assaillons. **Սո. ներ.** Que j'assaille, que nous assaillions. **Անկ.** Que j'assaillisse. **Ան.** Assaillir. **Ընդ. ներ.** Assaillant. **Անց.** Assailli, assaillie.

S'asseoir, *նստիլ*, օԲ֊ռմֆ֊.

Սահ. ներ. Je m'assieds, tu t'assieds, il s'assied, nous

ՆԱԽԴ. ԺԱՄ.	ԸՆԴՀՆ. ԺԱՄ.	Ա. ԼԾՈՒՐԴՈՒԹ.	Բ. ԼԾՈՒՐԴՈՒՆԿ.	Գ. ԼԾՈՒՐԴՈՒՆԿ.	Դ. ԼԾՈՒՐԴՈՒՆՔ.
Անկր. ներ.	Ապառնի.	aimer, — ai,	finir, — ai,	recev oir, — rai,	rend re, — rai.
,,	Թէական.	aimer, — ais,	finir, — ais,	recev oir, — rais,	rend re, — rais.
Սահ. ներ.	Հրամայ.	nous aimons, ai-mons,	tu finis, finis,	vous recevez, re-cevez,	nous rendons, rendons.
Սահ. անկ. որ.	Սաղ. անկ.	j'aim ai, — asse,	je finis, — se,	je reçus, — se,	je rendis, — se.
Սահ. ն. մ.	Սահ. ն. մ.	aim ant, — ons,	finiss ant — ons,	recev ant, — ons,	rend ant, — ons,
Ընդ. ներ.	,,	ez, ent,	ez, ent,	ez,	ez, ent.
,,	Սահ. անկ.	aim ant, — ais,	finiss ant, — ais,	recev ant, — ais,	rend ant, — ais.
,,	Սաղ. ներկ.	aim ant, — e,	finiss ant, — e,	rec evant, — oive,	rend ant, — e.
Ընդ. անց.	Բաղ. ժամ.	aimé, j'ai —,	fini, j'avais —,	reçu, j'aurai, —,	rendu, j'aurais —.

nous asseyons, vous vous asseyez, ils s'asseient. Անկ. Je m'asseyais. Անց. որ. Je m'assis. Ապ. Je m'assiérai կամ je m'asseierai, nous nous assiérons կամ nous nous asseierons. Թէա. Je m'assiérais. Հրա. Assieds-toi, asseyons-nous. Ստ. Ներ. Que je m'asseie, que nous nous asseyions. Անկ. Que je m'assisse. Ան. S'asseoir. Ընդ. Ներ. S'asseyant. Անց. Assis, assise.

Battre պարնել, ...ըմաք.

Սահ. Ներ. Je bats, tu bats, il bat, nous battons, vous battez, ils battent. Անկ. Je battais. Անց. որ. Je battis. Ապ. Je battrai. Թէա. Je battrais Հրա. Bats, battons. Ստ. Ներ. Que je batte. Անկ. Que je battisse. Ան. Battre. Ընդ. Ներ. Battant. Անց. Battu. battue.

Ասոր պէս կը խոնարհին combattre, պատերազմիլ. ...ԷՆ+ԼԷՆՔ. եւ ուրիշ իրմէ ելած բայերը։

Boire, խմել, ԷՔ+.

Սահ. Ներ. Je bois, tu bois, il boit, nous buvons, vous buvez, ils boivent. Անկ. Je buvais. Անց. որ. Je bus. Ապ. Je boirai. Թէա. Je boirais. Հրա. Bois, buvons. Ստ. Ներ. Que je boive, que tu boives, qu'il boive, que nous buvions, que vous buviez, qu'ils boivent. Անկ. Que je busse. Ան. Boire. Ընդ. Ներ. Buvant. Անց. Bu, bue.

Bouillir, եփ ելլել, ...ՅՆ...ՀԱՔ.

Սահ. Ներ. Je bous, tu bous, il bout, nous bouillons, vous bouillez, ils bouillent. Անկ. Je bouillais. Անց. որ. Je bouillis. Ապ. Je bouillirai. Թէա. Je bouillirais. Հրա. Bous, bouillons. Ստ. Ներ. Que je bouille, que nous bouillions. Անկ. Que je bouillisse. Ան. Bouillir. Ընդ. Ներ. Bouillant. Անց. Bouilli, bouillie.

Braire, ղռալ, ...ՆՂԸՐՀԱՔ.

Միևնակ հետեւեալ ժամանակներուն ու դէմքերուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. Ներ. Il brait, ils braient. Ապ. Il braira, ils brairont. Թէա. Il brairait, ils brairaient. Ան. Braire.

Bruire, խշըրտոց հանել, ...ՀՈՒ ԷՒՔ+.

Միևնակ հետեւեալ ժամանակներուն ու դէմքերուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. ...նկ. Il bruyait, ils bruyaient. Ան. Bruire.

Circoncire, թլփատել, ...Ն...ՆԷՐ ԷՒՔ+.

Քերականութեանց սմանք աւելի՝ սմանք քիչ ժամանակ կը դնեն աս բային. իսկ Փարիզի Ճեմարանին նոր բառգրքին մէջը միևնակ աս հետեւի ժամանակներն ու դէմքերը կան.

Սահ. Ներ. Je circoncis, nous circoncisons. Ապ. Je Circoncirai. Ան. Circoncire.

Clore, դոցել, ...Ա...ՔԱՔ.

Միևնակ հետեւեալ ժամանակներուն ու դէմքերուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. Ներ. Je clos, tu clos, il clôt. Ապ. Je clorai. Թէա. Je clorais. Ընդ. ...նց. Clos, close. Բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ ալ կը գործածուի։

Conclure, հետեւցընել, ...ՐՈՒՐ ՎԵՐՔ+.

Սահ. Ներ. Je conclus, tu conclus, il conclut, nous concluons, vous concluez, ils concluent. Անկ. Je concluais, nous concluïons. Անց. որ. Je conclus. Ապ. Je conclurai. Թէա. Je conclurais. Հրա. Conclus, concluons. Ստ. Ներ. Que je conclue, que nous concluïons. Անկ. Que je conclusse. Ան. Conclure. Ընդ. Ներ. Concluant. Անց. Conclu, conclue.

Confire, ...ՈՒՇ եփել, ԲՈՒԼԸ ԷԼԷՔՔ+.

Սահ. Ներ. Je confis, tu confis, il confit, nous confisons, vous confisez, ils confisent. Անկ. Je confisais, Անց. որ. Je confis. Ապ. Je confirai. Թէա. Je confirais. Հրա. Confis, confisons. Ստ. Ներ. Que je confise. Ան. Confire. Ընդ. Ներ. Confisant. Անց. Confit, confite.

Coudre, կարել, ...Ի+Ֆ+.

Սահ. Ներ. Je couds, tu couds, il coud, nous cousons, vous cousez, ils cousent. Անկ. Je cousais. Անց. որ. Je cousis. Ապ. Je coudrai. Թէա. Je coudrais. Հրա. Couds, cousons. Ստ. Ներ. Que je couse. Անկ. Que je cousisse. Ան. Coudre. Ընդ. Ներ. Cousant. Անց. Cousu, cousue.

Courir, վազել, Ֆօշմաք.

Սահ. Ներ. Je cours, tu cours, il court, nous courons, vous courez, ils courent. Անկ. Je courais. Անց. որ. Je courus. Ապ. Je courrai. Թէա. Je courrais. Հրա. Cours, courons Ստ. Ներ. Que je coure, que nous courions. Անկ. Que je courusse. Ան. Courir. Ընդ. Ներ. Courant. Անց. Couru, courue.

Croire, հաւատալ, ԽՆԱՄՔ+.

Սահ. Ներ. Je crois, tu crois, il croit, nous croyons, vous croyez, ils croient. Անկ. Je croyais. Անց. որ. Je crus. Ապ. Je croirai. Թէա. Je croirais. Հրա. Crois, croyons. Ստ. Ներ. Que je croie, que tu croies, qu'il croie, que nous croyions, que vous croyiez, qu'ils croient. Անկ. Que je crusse. Ան. Croire. Ընդ. Ներ. Croyant. Անց. Cru, crue.

Cueillir, ժողվել, ...ԵՎԼԷՐՔ+.

Սահ. Ներ. Je cueille, tu cueilles, il cueille, nous cueillons, vous cueillez, ils cueillent. Անկ. Je cueillais. Անց. որ. Je cueillis. Ապ. Je cueillerai. Թէա. Je cueillerais. Հրա. Cueille, cueillons. Ստ. Ներ. Que je cueille, que nous cueillions. Անկ. Que je cueillisse. Ան.

Cueillir. Ընդ. ներ. Cueillant. Անց. Cueilli, cueillie.

Déchoir, *իյնալ, գէ–ըէ+.*

Սահ. ներ. Je déchois, tu déchois, il déchoit, nous déchoyons, vous déchoyez, ils déchoient. Անկ. Je déchoyais. Անց. որ. Je déchus. Ապ. Je décherrai. Թէա. Je décherrais. Հրա. Déchois, déchoyons. Սա. ներ. Que je déchoie, que nous déchoyions. Անկ. Que je déchusse. Ան. Déchoir. Ընդունելութիւն ներկայ չունի. Անց. Déchu, déchue.

Dire, *ըսել, գէ+.*

Սահ. ներ. Je dis, tu dis, il dit, nous disons, vous dites, ils disent. Անկ. Je disais. Անց. որ. Je dis. Ապ. Je dirai. Թէա. Je dirais. Հրա. Dis, disons, dites. Սա. ներ. Que je dise. Անկ. Que je disse. Ան. Dire. Ընդ. ներ. Disant. Անց. Dit, dite.

Échoir, *վիճակիլ, նոէկ օը–ճէ.*

Սահ. ներ. Il échoit *կամ* il échet. Անկատար չունի. Անց. որ. J'échus. Ապ. J'écherrai. Թէա. J'écherrais. Հրամայական չունի. Սա. ներ. Qu'il échée, qu'ils échéent. Անկ. Que j'échusse. Ան. Échoir. Ընդ. ներ. Échéant. Անց. Échu, échue.

Éclore, *բացուիլ, ելլել, ա–էըճ, էըճ.*

Միւնակ հետեւեալ ժամանակներուն ու դէմքերուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. ներ. Il éclôt, ils éclosent. Ապ. Il éclôra, ils éclôront. Թէա. Il éclôrait, ils éclôraient. Սա. ներ. Qu'il éclose. qu'ils éclosent. Ան. Éclore. Ընդ. անց. Éclos, éclose. Բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ ալ être օժանդակով կը գործածուի:

Écrire, *գրել, էսգ+.*

Սահ. ներ. J'écris, tu écris, il écrit, nous écrivons, vous écrivez, ils écrivent. Անկ. J'écrivais. Անց. որ. J'écrivis. Ապ. J'écrirai. Թէա. J'écrirais. Հրա. Écris, écrivons. Սա. ներ. Que j'écrive. Անկ. Que j'écrivisse. Ան. Écrire. Ընդ. ներ. Écrivant. Անց. Écrit, écrite.

Envoyer, *խաւրել, էօյըճ+.*

Ամէն ժամանակներուն մէջ կանոնաւոր է, միայն ապառնին j'enverrai կ'ըլլայ, թէականն ալ j'enverrais. Ասոր պէս կը խոնարհի նաեւ renvoyer, եա խաւրել, ներէ էօյըճ+.

Faillir, *սխալիլ, էաճըմ+.*

Գրեթէ միայն հետեւեալ ժամանակներուն մէջ կը գործածուի:

Անց. որ. Je faillis. Ան. Faillir. Ընդ. ներ. Faillant. Անց. Failli, faillie. Բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ ալ կը գործածուի:

Faire, *ընել, էր+.*

Սահ. ներ. Je fais, tu fais, il fait, nous faisons, vous faites, ils font. Անկ. Je faisais. Անց. որ. Je fis. Ապ. Je ferai. Թէա. Je ferais. Հրա. Fais, faisons, faites. Սա. ներ. Que je fasse. Անկ. Que je fisse. Ան. Faire. Ընդ. ներ. Faisant. Անց. Fait, faite.

Ասոր պէս կը խոնարհին նաեւ ասկից կազմուած բայերը, ինչպէս défaire, յաղթել, էեն+. refaire նորոգել, նորէն շինել, էէնէըր+, էէնէրէն էա+. եւ այլն:

Falloir, *պէտք ըլլալ, ըաըմ օը–ճ+.*

Սահ. ներ. Il faut. Անկ. Il fallait. Անց. որ. Il fallut. Ապ. Il faudra. Թէա. Il faudrait. Սա. ներ. Qu'il faille. Անկ. Qu'il fallût. Ան. Falloir. Ընդ. անց. Ayant fallu.

Frire, *տապկել, ֆրէա էր+.*

Միւնակ հետեւեալ ժամանակներուն ու դէմքերուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. ներ. Je fris, tu fris, il frit. Ապ. Je frirai. Թէա. Je frirais. Հրա. Fris. Ան. Frire. Ընդ. անց. Frit, frite.

Իակիւացած ժամանակներուն տեղը կը լեցնեն վրան faire բայը դնելով. այսպէս nous faisons frire, vous faites frire եւ այլն:

Fuir, *փախչիլ, ֆ–ուիր+.*

Սահ. ներ. Je fuis, tu fuis, il fuit, nous fuyons, vous fuyez, ils fuient. Անկ. Je fuyais. Անց. որ. Je fuis. Ապ. Je fuirai. Թէա. Je fuirais. Հրա. Fuis, fuyons. Սա. ներ. Que je fuie, que nous fuyions. Անկ. Que je fuisse. Ան. Fuir. Ընդ. ներ. Fuyant. Անց. Fui, fuie.

Lire, *կարդալ, օ+–ր+.*

Սահ. ներ. Je lis, tu lis, il lit, nous lisons, vous lisez, ils lisent. Անկ. Je lisais. Անց. որ. Je lus. Ապ. Je lirai. Թէա. Je lirais. Հրա. Lis, lisons. Սա. ներ. Que je lise. Անկ. Que je lusse. Ան. Lire. Ընդ. ներ. Lisant. Անց. Lu, lue.

Luire, *փայիլ, ֆ–ըը+.*

Սահ. ներ. Je luis, tu luis, il luit, nous luisons, vous luisez, ils luisent. Անկ. Je luisais. Կատարեալ չունի. Ապ. Je luirai. Թէա. Je luirais. Հրամայական չունի. Սա. ներ. Que je luise. Անկատար չունի. Ան. Luire. Ընդ. ներ. Luisant. Անց. Lui.

Maudire, *անիծել, ըոէ+.*

Սահ. ներ. Je maudis, tu maudis, il maudit, nous maudissons, vous maudissez, ils maudissent. Անկ. Je maudissais. Անց. որ. Je maudis. Ապ. Je maudirai. Թէա. Je maudirais. Հրա. Maudis, maudissons. Սա. ներ. Que je maudisse. Ան. Maudire. Ընդ. ներ. Maudissant. Անց. Maudit, maudite.

Mettre, *դնել, ֆ+.*

Սահ. ներ. Je mets, tu mets, il met, nous mettons, vous mettez, ils mettent Անկ. Je mettais. Անց. որ. Je mis. Ապ. Je mettrai. Թէա. Je mettrais. Հրա. Mets, met-

tons. Սա. Ներ. Que je mette. Անկ. Que je misse. Ան. Mettre. Ընդ. Ներ. Mettant. Անց. Mis, mise.

Moudre, աղալ, է-յե-ր-ե+.

Սահ. Ներ. Je mouds, tu mouds, il moud, nous moulons, vous moulez, ils moulent. Անկ. Je moulais. Անց. որ. Je moulus. Ապ. Je moudrai. Թէա. Je moudrais. Հրա. Mouds, moulons. Սա. Ներ. Que je moule. Անկ. Que je moulusse. Ան. Moudre. Ընդ. Ներ. Moulant. Անց. Moulu, moulue.

Mourir, մեռնիլ, է-օլ-ե+.

Սահ. Ներ. Je meurs, tu meurs, il meurt, nous mourons, vous mourez, ils meurent. Անկ. Je mourais. Անց. որ. Je mourus. Ապ. Je mourrai. Թէա. Je mourrais. Հրա. Meurs, mourons. Սա. Ներ. Que je meure, que tu meures, qu'il meure, que nous mourions, que vous mouriez, qu'ils meurent. Անկ. Que je mourusse Ան. Mourir. Ընդ. Ներ. Mourant. Անց. Mort, morte.

Mouvoir, շարժել, է-ը-ը-ր-ե+.

Սահ. Ներ. Je meus, tu meus, il meut, nous mouvons, vous mouvez, ils meuvent. Անկ. Je mouvais. Անց. որ. Je mus. Ապ. Je mouvrai. Թէա. Je mouvrais. Հրա. Meus, mouvons. Սա. Ներ. Que je meuve, que tu meuves, qu'il meuve, que nous mouvions, que vous mouviez, qu'ils meuvent. Անկ. Que je musse. Ան. Mouvoir. Ընդ. Ներ. Mouvant. Անց. Mu, mue.

Naître, ծնանիլ, ծ-ն-ե+.

Սահ. Ներ. Je nais, tu nais, il naît, nous naissons, vous naissez, ils naissent. Անկ. Je naissais. Անց. որ. Je naquis. Ապ. Je naîtrai. Թէա. Je naîtrais. Հրա. Nais, naissons. Սա. Ներ. Que je naisse. Անկ. Que je naquisse. Ան. Naître. Ընդ. Ներ. Naissant. Անց. Né, née.

Nuire, վնասել, ը-ր-ը վ-ե+.

Սասր վինակ ընդ. անց. t է՝առնուր ու իգական չունի. իսկ ուրիշ ամէն ժամանակներուն մէջ էրրորդ լծորդութեան գ. կարգին պէս (129) կը խոնարհի։

Pleuvoir, անձրեւ գալ, ը-ը-ր ը-ա-լ-ե+.

Սահ. Ներ. Il pleut. Անկ. Il pleuvait. Անց. որ. Il plut. Ապ. Il pleuvra. Թէա. Il pleuvrait. Սա. Ներ. Qu'il pleuve. Անկ. Qu'il plût. Ան. Pleuvoir. Ընդ. Ներ. Pleuvant. Անց. Plu.

Pourvoir, հոգալ, բ-ե-ո-ր-լ+ ե-բ-ե+.

Սահ. Ներ. Je pourvois, tu pourvois, il pourvoit, nous pourvoyons, vous pourvoyez, ils pourvoient. Անկ. Je pourvoyais. Անց. որ. Je pourvus. Ապ. Je pourvoirai. Թէա. Je pourvoirais. Հրա. Pourvois, pourvoyons. Սա. Ներ. Que je pourvoie, que nous pourvoyions. Անկ. Que je pourvusse. Ան. Pourvoir. Ընդ. Ներ. Pourvoyant. Անց. Pourvu, porvue.

Pouvoir, կրնալ, բ-ո-ը օ-լ-ե+.

Սահ. Ներ. Je puis կամ je peux, tu peux, il peut, nous pouvons, vous pouvez, ils peuvent. Անկ. Je pouvais. Անց. որ. Je pus. Ապ. Je pourrai. Թէա. Je pourrais. Հրամայական չունի. Սա. Ներ. Que je puisse. Անկ. Que je pusse. Ան. Pouvoir. Ընդ. Ներ. Pouvant. Անց. Pu, իգական չունի։

Prendre, առնուլ, ա-լ-ե+.

Սահ. Ներ. Je prends, tu prends, il prend, nous prenons, vous prenez, ils prennent. Անկ. Je prenais. Անց. որ. Je pris. Ապ. Je prendrai. Թէա. Je prendrais. Հրա. Prends, prenons. Սա. Ներ. Que je prenne, que tu prennes, qu'il prenne, que nous prenions, que vous preniez, qu'ils prennent. Անկ. Que je prisse Ան. Prendre. Ընդ. Ներ. Prenant. Անց. Pris, prise.

Ասոր պէս կ'ըլլան ամէն ասկից կազմուած բայերը. ինչպէս apprendre, սովրիլ, է-ը-բ-ե+. comprendre, հասկընալ, ն-լ-ե+. եւ այլն.

Résoudre որոշել, բ-ը-ր վ-ը-ե+.

Absoudre, բային պէս կը խոնարհի. բայց սահմանական անց. որ. ու ստորադասական անկատար ալ ու-

նի, որոնք Je résolus, que je résolusse կ'ըլլան՝ Ընդունելութիւն անցեալը երբ որ որոշել նշանակելու ըլլայ՝ résolu, résolue կ'ըլլայ. իսկ երբ որ փոխել կամ ջնջել նշանակելու ըլլայ նէ, résous կ'ըլլայ, ու իգական չունի։

Rire, խնդալ, ը-ը-ե+.

Սահ. Ներ. Je ris, tu ris, il rit, nous rions, vous riez, ils rient. Անկ. Je riais. Անց. որ. Je ris. Ապ. Je rirai. Թէա. Je rirais. Հրա. Ris, rions. Սա. Ներ. Que je rie, que nous riions. Անկ. Que je risse. Ան. Rire. Ընդ. Ներ. Riant. Անց. Ri.

Rompre, կոտրել, բ-ը-ր-ե+.

Ամէն ժամանակներուն մէջ կանոնաւոր է, միայն սահմանական ներկային եզակի երրորդ դէմքին վերջը t կ'առնու եւ il rompt կ'ըլլայ։ Ասոր պէս կ'ըլլայ նաեւ corrompre, ապականել, պ-ը-ր-ե+. եւ այլն։

Savoir, գիտնալ, գ-ի-ը-ե+.

Սահ. Ներ. Je sais, tu sais, il sait, nous savons, vous savez, ils savent. Անկ. Je savais. Անց. որ. Je sus. Ապ. Je saurai. Թէա. Je saurais. Հրա. Sache, sachons. Սա. Ներ. Que je sache. Անկ. Que je susse. Ան. Savoir. Ընդ. Ներ. Sachant. Անց. Su, sue.

Seoir, նստիլ, օ-ը-ր-ե+. վայելել, ե-ե-ը-ր-ե+.

Ա՛ս բայը երբ որ նստիլ նշանակէ, միայն ընդունե-

լութիւն ներկային մէջ կը գործածուի, որն որ կ'ըլլայ séant.

Իսկ երբ որ վայելել կամ պատշաճիլ նշանակէ, միայն աս եռեւի ժամանակներուն մէջ կը գործածուի.

Սահ. ներ. Il sied, ils siéent. Անկ. Il seyait, ils seyaient. Ապ. Ils siéra, ils siéront. Թէա. Il siérait, ils siéraient. Սա. ներ. Qu'il siée, qu'ils siéent. Ան. Seoir. Ընդ. ներ. Seyant.

Suffire, բաւել, ԻՒՓԻՐ.

Սահ. ներ. Je suffis, tu suffis, il suffit, nous suffisons, vous suffisez, ils suffisent. Անկ. Je suffisais. Անց. որ. Je suffis. Ապ. Je suffirai. Թէա. Je suffirais. Հրա. Suffis, suffisons. Սա. ներ. Que je suffise. Անկ. Que je suffisse. Ան. Suffire. Ընդ. ներ. Suffisant. Անց. Suffi.

Suivre, հետեւիլ, ՍՈՒԻՎՐ.

Սահ. ներ. Je suis, tu suis, il suit, nous suivons, vous suivez, ils suivent. Անկ. Je suivais. Անց. որ. Je suivis. Ապ. Je suivrai. Թէա. Je suivrais. Հրա. Suis, suivons. Սա. ներ. Que je suive. Անկ. Que je suivisse. Ան. Suivre. Ընդ. ներ. Suivant. Անց. Suivi, suivie.

Surseoir, երկրնցընել, ՍՈՒՐՍԷՈԻԱՐ.

Սահ. ներ. Je sursois, tu sursois, il sursoit, nous sursoyons, vous sursoyez, ils sursoient. Անկ. Je sursoyais. Անց. որ. Je sursis. Ապ. Je surseoirai. Թէա. Je surseoirais. Հրա. Sursois, sursoyons. Սա. ներ. Que je sursoie, que nous sursoyons. Անկ. Que je sursisse. Ան. Surseoir. Ընդ. ներ. Sursoyant. Անց. Sursis, sursise.

Traire, կթել, ԹՐԷ.

Սահ. ներ. Je trais, tu trais, il trait, nous trayons, vous trayez, ils traient. Անկ. Je trayais. Անցեալ որոշեալ չունի. Ապ. Je trairai. Թէա. Je trairais. Հրա. Trais, trayons. Սա. ներ. Que je traie, que nous trayions. Անկատար չունի. Ան. Traire. Ընդ. ներ. Trayant. Անց. Trait, traite.

Vaincre, յաղթել, ՎԷՆՔ.

Սահ. ներ. Je vaincs, tu vaincs, il vainc, nous vainquons, vous vainquez, ils vainquent. Անկ. Je vainquais. Անց. որ. Je vainquis. Ապ. Je vaincrai. Թէա. Je vaincrais. Հրա. Vainquons. Սա. ներ. Que je vainque. Անկ. Que je vainquisse. Ան. Vaincre. Ընդ. ներ. Vainquant. Անց. Vaincu, vaincue.

Valoir, արժել, ՎԱԼՈԻԱՐ.

Սահ. ներ. Je vaux, tu vaux, il vaut, nous valons, vous valez, ils valent. Անկ. Je valais. Անց. որ. Je valus. Ապ. Je vaudrai. Թէա. Je vaudrais. Հրամայական չունի. Սա. ներ. Que je vaille, que tu vailles, qu'il vaille, que nous valions, que vous valiez, qu'ils vaillent. Անկ. Que je valusse. Ան. Valoir. Ընդ. ներ. Valant. Անց. Valu. value.

Ասոր պէս կը խոնարհի prévaloir, գերազանցել, ՓՐԷՎԱԼՈԻԱՐ. բայց միայն ստորադասական ներկան que je prevale կ'ըլլայ եւ ոչ que je prévaille.

Vêtir, հագցընել, ՎԷԹԻՐ.

Սահ. ներ. Je vêts, tu vêts, il vêt, nous vêtons, vous vêtez, ils vêtent. Անկ. Je vêtais. Անց. որ. Je vêtis. Ապ. Je vêtirai. Թէա. Je vêtirais. Հրա. Vêts, vêtons. Սա. ներ. Que je vête. Անկ. Que je vêtisse. Ան. Vêtir. Ընդ. ներ. Vêtant. Անց. Vêtu, vêtue.

Vivre ապրիլ, ՎԻՎՐ.

Սահ. ներ. Je vis, tu vis, il vit, nous vivons, vous vivez, ils vivent. Անկ. Je vivais. Անց. որ. Je vécus. Ապ. Je vivrai. Թէա. Je vivrais. Հրա. Vis, vivons. Սա. ներ. Que je vive. Անկ. Que je vécusse. Ան. Vivre. Ընդ. ներ. Vivant. Անց. Vécu.

Voir, տեսնել, ՎՈԻԱՐ.

Սահ. ներ. Je vois, tu vois, il voit, nous voyons, vous voyez, ils voient. Անկ. Je voyais. Անց. որ. Je vis. Ապ. Je verrai. Թէա. Je verrais. Հրա. Vois, voyons. Սա. ներ. Que je voie, que nous voyions. Անկ. Que je visse. Ան. Voir. Ընդ. ներ. Voyant. Անց. Vu, vue.

Vouloir, ուզել, ՎՈՒԼՈԻԱՐ.

Սահ. ներ. Je veux, tu veux, il veut, nous voulons, vous voulez, ils veulent. Անկ. Je voulais. Անց. որ. Je voulus. Ապ. Je voudrai. Թէա. Je voudrais. Հրա. Veuillez. Սա. ներ. Que je veuille, que tu veuilles, qu'il veuille, que nous voulions, que vous vouliez, qu'ils veuillent. Անկ. Que je voulusse. Ան. Vouloir. Ընդ. ներ. Voulant. Անց. Voulu, voulue.

ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՈՒ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ

ԲԱՑԵՐՈՒՆ ՎԱՐԱՑ

145. Հարցական խօսքերուն մէջ բային քովը դերանունը, որն որ անուն բայի կ'բսուի, թէ որ բայը պարզ ժամանակ է նէ, անկից վերջը կը դրուի, իսկ եթէ բաղադրեալ ժամանակ է նէ, օժանդակին ու ընդունելութեան մէջ կը մտնէ, ու միշտ մէջերնին պզտիկ դիծ մը կը դրուի. Aimes-tu? կը սիրե՞ս, ԷՄԷԶՎՈՒ՞: As-tu fini? լմընցուցի՞ր, ՊՈՒՆԷՐՎՈՒ՞ Դ:

146. Բայէն յառաջ գոյական անուն բայի ալ ըլլայ նէ, բայէն եաքը՝ անոր թուոյին ու սեռովը դե-

բանուն դնելու է. Votre père est-il venu? Հայրդ եկաւ, չէ՞ որ: Vos soeurs sont-elles parties? քոյրերդ գացի՞ն, չէ՞ որ պարոյկներն կերթա՞ն:

147. Բայը ձայնաւորով լմընցնալ ու դերանունն անուն բային ձայնաւորով սկսիլ նէ, միջերնին երկու կողմը պզտի գծերով t մը կը դրուի. Donna-t-il? տուաւ, չէ՞ որ: A-t-on demandé? Հարցուցի՞ն, ոչ որ-ըլ՞ մը:

148. Բայը անձայն եռվ լմընցնալ ու անուն բային je դերանունն ըլլայ նէ, բային անձայն e գիրը վրան ét կը փոխուի. ինչպէս Eusse-je? aime-je? ըսելու տեղ, eussé-je? aimé-je? կ'ըսուի:

149. Սահմանական ներկային առաջին դէմքը միավանկ ըլլայ նէ, հարցական խօսքերուս մէջ չէ դործածուիր, ուստի Rends-je? dors-je? չ'ըսուիր, հապա անոնց տեղը Est-ce que je rends? est-ce que je dors? ըսելու է: Բայց Ai-je? dis-je? vais-je? vois-je? կ'ըսուի:

150. Բային շատ ժամանակները, ինչպէս հրամայականը եւ սաորադասականին ու անորեւութիւնին ամէն ժամանակները հարցական կերպով չեն կրնար գործածուիլ:

151. Բայերը բացասական ընելու համար՝ իրենցմէ առաջ միշտ ne դնելու է. անկէ եաեւ՝ թէ որ բայը պարզ ժամանակ է, բայէն վերջը, իսկ եթէ բաղադրեալ ժամանակ է, ընդունելութեան ու օժանդակին միջեաեղը pas դնելու է. Je ne veux pas, չեմ ուզեր, իմ-ի-չ: Je n'ai pas entendu, չլսեցի, էլ-ի-չ-ի: Իսկ անորեւոյթէն թէ առաջ թէ վերջը կրնայ դրուիլ. Ne sortir pas; ne pas sortir, չելլել, ըմ-մ-չ:

152. Բայ մը բացասական ու հարցական ըլլայ նէ, աս կարգաւ կը դրուին. Ne savez-vous pas? չէ՞ս գիտեր, պէ-չ՞ ո՞ւն: Votre père ne vient-il pas? Հայրդ չի՞գար, չէ՞ որ եկաւ: N'avez-vous pas lu? չկարդացի՞ր, օգո՞-մ-ը մը:

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՄԱԿԲԱՑԻ ՎՐԱՑ

153. Մակբայը բայի կամ ածականի մը քով դրուելով, անոնց ինչպէս ըլլալը կամ մէկ եղանակը կը ցուցընէ. Marcher *lentement*, կամաց քալել, ե-վ-չ էկ-ըլ-մէ+: *Extrêmement* beau, շատ աղեւոր, էք+ կէ-չ-ը:

154. Շատ հեղ պարզ ածականներն ալ բայի քով դրուելով մակբայ կ'ըլլան. Parler *haut*, ամուր խօսիլ, չէ+ ը-չ-ըր-կ-մէ+: Sentir *bon*, պղեկ հոտիլ, եյի չօ-չ-մ-չ:

155. Շատ ածականներու վրայ ment մասնիկը դնելով մակբայ կ'ըլլան, բայց աս եաեւի գիտելիքներուն միա դնելու է:

156. Ընդհանրապէս ձայնաւորով լմընցած ածականներուն վրայ ment մասնիկին աւելցնելու է, իսկ բաղաձայնով լմընցածներուն՝ իգականին վրայ. vrai, ուռյգ, ո-ռէկ. vraiment, ուռուգ-ը-մ, ո-ռէկ-ը-ն. juste, արգ-ա-ս, ո-յէկ. justement, արգ-ա-ս-թե-ա-մ-ը, ուէ-ը-ր-ո-ւլէ-յ-լէ. = fort, զօր-ա-ւ-ը, չո-վէկ. forte; fortement, զօր-ա-թե-ա-մ-ը, չո-վէկ-ը-մ-ը. franc, համարձակ, ֆէրպէ-ո-ն. իգ. franche; franchement, համարձակ-ա-թե-ա-մ-ը, ֆէրպէ-ո-ւլէյ-մ-ը:

157. Ա-ս կանոնը քանի մը զարտուղութիւն ունի:

Ա. Մէկ քանի անձայն e վերջաւորած ածականները՝ ment մասնիկն առնելու աաեն, նոյն անձայն e գիրը վրան չի կը փոխեն. նոյնպէս կ'ըլլան մէկ քանի իգականներ ալ. aveugle, կայր, էօյ. aveuglément, կու-յօ-ր-մ-ը-ն. énorme, մեծ, ահագին, օր-ա-ն-ը-ղ. énormément, ահագին կերպով մը, օր-ա-ն-ը-ղ պէր ֆո-ր-ղ ը-ս. = confus, շփոթ, խառն, չ-ա-ը-ը-չ. իգ. confuse; confusément,

խառն ի խուռն, *գաղմաղաղըշ*. profond, *խորունկ*, *ոհըդին*. *իգ*. profonde ; profondément, *խորունկկեկ*, *ոհըդինճե*։

Բ. Beau, nouveau, mou, fou *ձայնաւորով վերջաւորած ածականներուն իգականին վրայ կը դրուի* ment *մասնիկը*, *ու* bellement, *եւ այլն*, *կ'ըլլան*։

Գ. Ant, ent *վերջաւորած ածականները* amment, emment *կ'ըլլան*. savant, *դիտուն*, *ալիմ*. savamment, *իմաստութեամբ*, *ալիմանե*. évident, *յայտնի*, *պեղլե*. évidemment, *յայտնապէս*, *ալիմեբանե*։ *Բայց միւսականներն ընդհանուր կանոնին* (156) *տակը կ'երթան*. lent, *դանդաղ*, *կամաց*, *եավաշ*. lentement, *կամաց կամաց*, *եավաշ եավաշ*։

158. *Մակբայներն ալ ածականներուն պէս երեք աստիճան ունին*. lentement, *կամաց*, *եավաշ*. plus lentement, *աւելի կամաց*, *փանա եավաշ*. très-lentement, *շատ կամաց*, *փէտ եավաշ*։

159. *Գործածական մակբայները*։

Ailleurs, *ուրիշ տեղ*, *պաշխա եէրթե*, *պաշխա եէրփէ*։
Ainsi, *այսպէս*, *պէօյլէ*։
Alentour, *չորս դին*, *փէօրրի ըրաֆտա*։
Alors, *ան ատեն*, *օ վագթը*։
À présent, *հիմայ*, *չիմտի*։
À peu près, *գրեթէ*, ... *չափ*, *եագըն*, *հէրհէն*, *գաբաբ*։
Après-demain, *վաղը չէ մէկալն օր*, *եարըն փէյէլ օրպէր կ'ելլէ*։
Assez, *բաւական*, *եէթինէչէր*։
Assurément, *սաուգիւ*, *ըհաճկինէն*։
Aujourd'hui, *այսօր*, *պու կ'ելլէ*, *պէօյլէն*։
Auparavant, *յառաջագոյն*, *եվվէլտէն*, *սապըֆտան*։
Auprès, *քովը*, *եանընտա*։
Aussi, *այնպէս*, *եօյլէ*։
Aussitôt, *անմիջապէս*, *շուտ մը*, *փէր ափսի*, *չափ-ճափ*։
Autant, *նոյնչափ*, *օ ֆաբաբ*։
Autrefois, *յառաջագոյն*, *երբեմն*, *պէր վագթը*, *եվվէլ*։
Autrement, *ուրիշ կերպ*, *չէ նէ*, *պաշխա ըռաը չ*, *եօֆսա*։

Avant-hier, *երէկ չէ մէկալն օր*, *փէ-ն փէյէլ օրպէր կ'ելլէ-ն*։
Beaucoup, *շատ*, *չօք*։
Bien, *աղէկ*, *շատ*, *եյի*, *եֆ եյի*, *պէր ըռեբբի*, *չօք*։
Bientôt, *քիչ մը ետքը*, *շուտ մը*, *չափ-ճափ*, *հէման*։
Certes, *ատուգիւ*, *իրաւ*, *հէրվէհ*, *վաֆսա*։
Combien, *որչափ*, *քանի*, *ֆաչ*, *նէ ֆսաբը*։
D'abord, *նախ առաջին*, *առջի բերան*, *իլ եվվէլ*, *ութիւնա*։
Davantage, *աւելի*, *զէյատէ*։
Dedans, *ներսը*, *իչէրի*, *իչէրտէ*։
Dehors, *դուրսը*, *փըշըրը*, *ըռաշրա*, *փըշըրտա*.
Déjà, *արդէն*, *հէման*, *չիմտիկէն*, *եվվէլկէն*։
Demain, *վաղը*, *եարըն*։
Depuis, *անկէ ետեւ*, *օնտան օնըրա*։
Derrière, *ետեւ*, *արթընա*, *արթընտա*։
Désormais, *ասկէ ետքը*, *պունտան օնըրա*։
Dessous, *տակը*, *ալըընտա*, *ալըընա*։
Dessus, *վրան*, *իւսիւնտէ*, *իւսիւնէ*։
Devant, *առջեւ*, *եօնիւնտէ*։
Dorénavant, *ասկէ ետեւ*, *չիմտիկէն օնըրա*։
Encore, *նաեւ*, *դեռ*, *պահի*, *պա*, *պէ*, *պահա*։
Enfin, *վերջապէս*, *սօն օնըռա*։
Ensemble, *մէկտեղ*, *պիրլիֆտէ*, *պիրպիրը*։
Ensuite, *ետեւէն*, *ետքը*, *արթընտան*, *էնէհէնտէն*, *օնըրա*։
Fort, *սաստիկ*, *խիստ*, *փէտ*, *չոյէր*։
Guère, *գրեթէ*, *հէրհէն*։
Hier, *երէկ*, *փէ-ն*։
Ici, *հոս*, *պու-ռնտա*, *պու-բայա*։
Jadis, *յառաջագոյն*, *մափսապէհ*, *սապըֆտա*.
Jamais, *երբեք*, *ասլա*։
Là, *հոն*, *օնտա*, *օրպայա*։
Loin, *հեռու*, *ուզաֆ*, *ըրըֆտ*.
Maintenant, *հիմայ*, *չիմտի*։
Mal, *գէշ*, *ֆէնա*։

Même, *ալ, նաեւ, փոխի, փա:*
Mieux, *աւելի աղէկ, փառա եյէ:*
Moins, *քիչ, էֆոխ:*
Ne,
Ne pas,
Ne point } *ոչ, չ, եօք, փէյէլ, (փէ)ֆէ, (ալ)մա:*
Nullement, *ամենեւին, ասլա:*
Où, *ուր որ, ուրը, նէրէտէ էի, նէրէտէ:*
Oui, *հա, այո, հրամմերէք, պէլի, եվվէլլա:*
Partout, *ամէն տեղ, հէր նէրտէ:*
Pas, *ոչ, եօք, մա, ֆէ:*
Peu, *քիչ, ազ:*
Peut-être, *գուցէ, պէլքէ:*
Pis, *աւելի գէշ, փառա ֆէնա:*
Plus, *աւելի, զէյատէ:*
Plutôt, *աւելի, քան թէ, զէյատէ, . . . փէն, . . . փան ըտա.*
Point du tout, *ամենեւին, ասլա, հիչ:*
Près, *մօտ, եաքըն.*
Presque, *գրեթէ, հէմէն:*
Quand, *երբ որ, հաչան, նէ զաման էի:*
Sans doute, *անտարակոյս, առանց կարծեաց, չէ-պէ-հէ-պէ, պի եղլիպամ:*
Tant, *այնչափ, ո փաթար:*
Tantôt, *քիչ մը առաջ, նոր, քիչ մը եաքը, շուտ մը, երբեմն, հէնէչ, ազ վագըէտտա, ըփո-ճափ, պաղը էերբ:*
Tard, *ուշ, կէճ:*
Tôt, *կանուխ, էրէն:*
Toujours, *միշտ, փայմա:*
Tout, *բոլորովին, պէ-սպէ-ռիէ-ն:*
Très,
Trop, } *շատ, չօք, զայէր, իֆրատ:*
Vite, *շուտ, ըփո-ր:*
Volontiers, *կամօք, ուզելով, իմրէյէրէր, հէ-սէդ էնէ-ռիյար էլէ:*

ԳԼՈՒԽ Լ.

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

160. *Նախադրութիւնը բառերուն իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը կը ցուցընէ.* Les arbres *de* mon jardin, *պարտիզիս ծառերը, պաղչէ-ին ագաճլարը:* Graver *sur* le marbre, *կճի վրայ քանդակել, մերմեր է-ղէրինէ այմաք:*

161. *Նախադրութիւններուն իրենցմէ կատարեալ նշանակութիւն չունին, հապա եռեւնին ուրիշ բառ մը կ'ուզեն, որն որ իրենց խնդիրը կ'ըսուի: Շատ անգամ ալ մէկ նախադրութիւնը շատ նշանակութիւն կ'ունենայ, որն որ քովի խնդրէն կ'որոշուի, ինչպէս* à *նախադրութիւնն աս խօսքին մէջ* Donnez-le à votre frère, *անիկայ եղբօրդ տուր, օնու-ֆարտաղընա վէր, մեր արականին զօրութիւնն ունի.* Il coupa le nez à son frère, *եղբօրը քիթը կտրեց, ֆարտաղընըն պու-նու-նու-ֆէսէխ, սեռականի զօրութիւն ունի.* Vous vous laissez vaincre à votre malheur, *քու դժբախտութենդէ կը յաղթուիս, պաղընա կէլէն պէլտաճ էնէլէրին, բացառականի զօրութիւն ունի.* Voyager à pied et à cheval, *ոտքով ու ձիով ճամբորդութիւն ընել, այադ ըլլ-ալ ու պինի ըլլ-ալ էնէֆ, գործիականի զօրութիւն ունի. Նոյնպէս ուրիշներն ալ:*

162. *Ամէն նախադրութիւնները մէկ տեսակ խնդիր չեն առնուր. ոմանք առանց ուրիշ նախադրութեան միայնակ բառ մը խնդիր կ'առնուն, ոմանք* de *նախադրութեամբ կ'առնուն, ոմանք ալ՝* à *նախադրութեամբ:*

163. *Առանց ուրիշ նախադրութեան խնդիր առնողները:*
À l'homme, *մարտուն, ատամա:*
Après le repas, *կերակրէն եաեւ, նահարտան սօնրա:*
À travers la ville, *քաղքին մէջէն, շէհրէն էչէրուէն:*

Attendu son grand âge, իրեն մեծ տարիքին նայելով, ինչպէս կրնաս պատրաստ:
Avant la guerre, պատերազմէն յառաջ, ճենապէն եվին:
Avec un homme, մարդու մը հետ, պէտ ոգոմ:
Chez mon frère, եղբօրս տունը, ջբորաղբսը եվինէ, եվինոգ:
Concernant cette affaire, աս գործքիս վրայ, նկատմամբ, պու- տալտիրըն է-կէրէկնէ:
Contre son père, հօրը դէմ, ջէորէրինէ ջորբը:
Dans la ville, քաղաքը, քաղաքին մէջ, ղէհէրոգ:
De vous, քեզմէ, քու վրադ, ինէոգէն, ինէոգէն եօ-ղի-րը:
Depuis le matin, առտուընէ վեր, սոգոհոգան պէրի:
Derrière la maison, տան ետեւը, եվին ոբջոնդոգ:
Dès le commencement, սկզբանէ վեր, պաղտնղճըն-գոն պէրի:
Dessous le lit, անկողնին տակը, գէօղէյին ալտընդոգ:
Dessus la table, սեղանին վրայ, սոգֆրանըն է-կէրէնոգ:
Devant le palais, պալատին առջեւը, սոգոյըն եօ-նէ-նոգ:
Durant la paix, խաղաղութեան ատեն, պոբըղ վջինդոգ:
En été, ամառւան ատեն, եաղ էյոմընդոգ, եաղըն:
Entre nous, մէջերնիս, էնէնիդէ, տագէյնիդէ:
Envers le prochain, դէպ ի ընկերը, ընկերին, ոբ-ջոգոաղընա գօղրո:
Environ deux heures, երկու ժամի չափ, է-էն սոգոմ մըջոգոբը:
Excepté la vie, կեանքէն զատ, եօմրի-նոգէն պաղջո:
Hormis vous, քեզմէ զատ, ինէոգէն ղայրի:
Hors cela, ասկից ուրիշ, պու-նոգոն պաղջո, ջոնի նաղոբ:
Malgré toutes les oppositions, ամէն հակառակութիւնները մոխկ չընելով, հէչ պէր կնիլէ պոջոյըղ:

Moyennant une somme d'argent, քիչ մը ասըկի ձեռքով, պէր ոգ ոջէլէյլէ:
Nonobstant le mauvais temps, օդին գէշութեան չնայելով, ֆէնա հէվայ պոջոյըղ:
Outre la famine, սովէն զատ, ջըմլըգոգոն տագոբ:
Par terre, յատաքէ, ջոբոգոն:
Parmi les hommes, մարդիկներու մէջ, ոգոմլոբ ոբոնընդոգ:
Pendant le jour, յորեկուան ատեն, կէ-նոգ-կէ-ն:
Pour son fils, որգւոյն համար, օղլո- էվին:
Sans crainte, առանց վախի, ջօրջոնոգոգ:
Selon votre avis, քու խրատիդ պէս, ինէն նագինընընա կէօրէ:
Sous les décombres, փլատակներու տակ, վէրոնէվէր ալընդոգ:
Suivant la coutume, սովորութեան համաձայն, ոգոնիկ կէօրէ:
Sur la chaise, աթոռին վրայ, է-կէհլինէն է-կէրէնոգ:
Touchant cette affaire, աս գործքիս վրայ, պու- տագ-ղահրըն է-կէրէնէ:
Vers les cinq heures, ժամը դէպ ի հինգին, սոգոմ պէշ սոգ-ղորընդոգ:
Voici } le roi, ահաւասիկ թագաւորը, էղնէ ջոգ-
Voilà } գէշահ:
Vu ses longs services, իր մեծ ծառայութեանց նայելով, էնէոգ ոգոն խըզոգնըլէրինէ պոջոյըղ:

164. De նախադրութեամբ առնողները:

À cause de la guerre, պատերազմին պատճառաւ, ճենէյին ինէպէյլէ:
À côté de votre père, հօրդ քովը, ջէորէրինէն եգնընդոգ:
Auprès de sa mère, մօրը քովը, անասընըն եանընդոգ:
Autour de la maison, տան չորս կողմը, եվին գէօրդ ղոբոգֆընդոգ:
Faute de papier, թուղթ չունենալով, էեաղըոբ օղ-մայոբոգ:

Hors de la vigne, *այգիէն դուրս*, պաղտան փըշտրը:
Le long de la rivière, *առուին քովէն*, ըրմաղըն էնըբընդան:
Loin de la patrie, *հայրենիքէն հեռու*, վրէնդան եըրթ:
Près de Vienne, *Վիէննայի մօտ*, պէվ եաքըն:
Proche de ses parents, *իր ծնողացը քով*, ալ֊ալրըն էանըկա:
Vis-à-vis du palais royal, *թագաւորական պալատին դիմացը*, փաթիշահ էրթայըն գապըզըն կա:
165. Նոյնպէս ամէն ալ ու au *շինուածները* de *նախադրութեամբ խնդիր կ'առնուն. մինակ* à travers *բառը կը գործածուի:*
166. À *նախադրութեամբ առնողները:*
Jusqu'à la ville, *մինչեւ քաղաքը*, շէհիրէտէ:
Par rapport à lui, *իրեն նայելով*, էնփինէ պագըպ:
Quant à moi, *իմ կողմանէս, իսկ ես*, պէնի փէրսէն, պէնգէն էանա:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ՇԱՂԿԱՊԻ ՎՐԱՅ

167. *Շաղկապը խօսքը խօսքիս բառը բառի հետ կը կապէ.* Mon père *et* moi, *հայրս ու ես*, էֆէնտիմ վէ պէն: Je veux *qu'*il vienne, *կ'ուզեմ որ գայ*, իսթիյէմ էվ կելսին:
168. *Շաղկապներէն ոմանք իրենցմէ եաւէ սահմանական եղանակ կ'ուզեն, ոմանք՝ ստորադասական, ոմանք ալ՝ երբեմն սահմանական ու երբեմն ստորադասական:*
169. *Սահմանական ուղղները:*
À cause que, *անոր համար որ*, ճիհան էլէն էվ:
À condition que, *ասոր դաշամբ որ, միայն թէ*, պօֆուվէ էլէ էվ, անճաք:
Ainsi que, *ինչպէս որ, ինչպէսնաեւ*, նասըլ էվ, փաքի:

À mesure que, *ինչչափ որ*, նէ գափար էվ:
Attendu que, *որովհետեւ*, չիւնէվ:
Aussi bien que, *ինչպէս նաեւ*, ալ, նասըլ էվ, փա:
Aussitôt que, *պէս, ընդ*, իչալ, հէմէն:
Autant que, *քանի՛ որ, չրչափ որ*, գալ էվ, նէ գափար էվ:
Comme, De même que, *ինչպէս որ*, նասըլ էվ.
Depuis que, *վեր, եաքը*, պէրի, պէն, փան ոզնրա:
Dès que, *երբ որ, պէս, որովհետեւ*, իչալ, հալան, չիւնէվ:
Lorsque, *երբ որ, ատեն*, հալան, նէ զաման էվ, ... վագըտ.
Non plus que, ոչ ալ, նէ փէ:
Parce que, *ինչու որ*, զիրա, չիւնէվ:
Pendant que, *երբ որ, ատենը*, նէ զաման էվ, ... վագըտ:
Pourquoi, *ինչու որ*, նիչին էվ:
Puisque, *որովհետեւ, ինչու որ*, զիրա, չիւնէվ:
Quand, *երբ, երբ որ, թէ որ*, նէ վագըտ, եյէր:
Si, *եթէ, թէ որ*, ... նէ, եյէր ... սա, ... ակ:
Tandis que, *երբ որ, քանի որ*, գալ էվ:
Vu que, *ինչու որ, որովհետեւ*, չիւնէվ:
170. *Ստորադասական ուղղները:*
Afin que, *որ, որպէս զի*, էվ, չէօյլէ էվ:
À moins que, *թէ ոչ, բայց միայն*, եօգսա, իլլա:
Au cas que, *դէպքը որ, թէ որ*, փէյիւիմ էվ, եյէր:
Bien que, *թէպէտ, թէ եւ*, ֆարզա, իսկ փէ:
De crainte que, De peur que, *վախնալով որ*, գօրգո֊սո֊յլա:
En cas que, *դէպքը որ, եթէ*, փէյիւիմ էվ, եյէր:
Encore que, *նաեւ, թէեւ*, ֆարզա, օլսա փա:
Pour que, *որ, որպէս զի*, էվ, չէօյլէ էվ:
Pourvu que, *ենթադրելով որ, միայն թէ*, անճաք:
Quoique, *թէպէտ*, ֆարզա, կիբի:
Sans que, *առանց*, (իր)ֆէրսիզ, (լը)սըզըն:

Si peu que, *քիչ մ'ալ*, էյէր ազ իսա:
Soit que, *թէ . . . թէ*, կէրէք:
Supposé que, *ենթադրելով որ*, *միայն թէ*, անճագ:

171. *Երբեմն սահմանական ու երբեմն ստորադասական ուղղները:*

De manière que, De sorte que, En sorte que, } *անանկ որ*, չէօյլէ քի:
Que, *որ*, քի:
Si ce n'est que, *թէ ոչ*, *բայց միայն*, եօքսա, մէյէր իսէ, իլլա:
Tellement que, *անանկ որ*, էօյլէ քի:

172. *Ուրիշ քանի մը գործածական շաղկապներ:*

Ainsi, *ասանկով*, *այսպէս*, պէօյլէճէ, պու թարզ:
Après, *ետքը*, սօնրա:
Après tout, *վերջապէս*, էնճամը:
Au contraire, *ասոր հակառակ*, պունուն թերսը:
Au reste, *ասկից ուրիշ*, *դարձեալ*, պունտան մաադա, ֆազլը քի:
Au surplus, *նաեւ*, *ի վերայ այսր ամենայնի*, *բայց*, դախի, պու ծէ-մլէ իլէ:
Car, *ինչու որ*, զիրա:
Cependant, *բայց*, ամմա, լաքին:
C'est-à-dire, *այս ինքն*, եանի:
C'est pourquoi, *ասոր համար*, պու սէպէպտէն:
D'ailleurs, *ուրիշ կողմանէ*, *ասկից զատ*, պաշգա թարաֆտան, պունտան ղայրը:
Enfin, *վերջապէս*, սօն սօնունտա:
Et, *ու*, վէ:
Mais, *բայց*, ամմա, լաքին:
Néanmoins, *ի վերայ այսր ամենայնի*, *բայց*, վէ լաքին, էլ ծէ-մլէ:
Ni, *ոչ . . . ոչ*, նէ . . . նէ:
Or, *ուստի*, *արդ*, իմդի:
Ou, *կամ*, եախօտ:

Par conséquent, *ուստի*, *անոր համար*, օ սէպէպտէն, օնուն իչին:
Par exemple, *օրինակի համար*, մէսէլա:
Pourtant, *ի վերայ այսր ամենայնի*, էլ ծէ-մլէ, լաքին:
Savoir, *այս ինքն*, եանի:
Sinon, *թէ չէ*, *չէ նէ*, եօքսա:
Soit, *թէ . . . թէ . . .*, *ըլլայ . . . ըլլայ*, . . . դէ . . . դէ, . . . օլսուն . . . օլսուն:
Surtout, *մանաւանդ*, *գլխաւոր*, պախուսուս:
Toutefois, *ի վերայ այսր ամենայնի*, լաքին, եինէ:

ԳԼՈՒԽ Թ.

ՄԻՋԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

173. *Միջարկութիւնը հոգւոյն զգածմունքը կը ցուցընէ:*

174. *Գործածական միջարկութիւնները:*

Ցաւի ու տրտմութեան, ah! aïe! ouf! ahi! hélas! hé! *ա՜հ*, *օ՜հ*, *վա՜հ*, *վա՜յ*, *ափսո՜ս*, *մեղք*, *ախ*, ամա՜ն, վա՜խ, վա՜յ, օ՜-ֆ, հա՜յֆ, եազըգ:
Ուրախութեան ու բաղձանքի, ah! bon! *ա՜հ*, *ո՜ւր է*, *աղէկ*, ա՜հ, հա՜նիյա, նէ կիւզէլ:
Վախի, ah! hé! *վա՜յ*, *ա՜յ*, վա՜յ ամա՜ն:
Արհամարհելու եւ զզուելու, fi! fi donc! *գա՜րշ*, փէ-ֆ:
Հեգնելու, oh! hé! zest! *վա՜հ*, փէհ:
Զարմանալու, oh! *բա՜րէ*, *օ՜հ*, աճայիպ, ա՜յա, ա՜լլահ ա՜լլահ:
Քաջալերելու, ça! oh ça! allons! courage! tenez ferme! *հա՛պա*, *աղէ*, հայտէ, տէ իմտի:
Կանչելու, holà! hé! *ա՜յ*, *ի՜շտ*, պանա պագ, հէյ:
Լռեցընելու, chut! st! paix! *լռէ*, սուս:
Ապշելու, oh! ha! miséricorde! bon Dieu! *բա՜րէ*, *տէ՜ր ողորմեա*, եա՜ րապպի:

Աղդելու՝ holà! hem! oh! gare! tout beau! ա՛յ, հէշ, հէյ։

175. Ընտանի խօսակցութեան մէջ միջարկութեան պէս շատ անշան բառեր կը գործածուին. ինչպէս corbleu! diantre! morbleu! parbleu! Բայց ասոնցմէ ոմանք աղէկ կրթուած մարդիկ՝ նեռու բերան չեն վայլեր, ուստի եւ շատ դգուշանալու է։

ՄԱՍՆ Բ.

ՄԱՍԱՆՑ ԻՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

176. Ա՛ս մասն՝ առջի մասին մէջ գրուած ինը ցեղ բառերուն իրարու հետ ինչպէս կապուելով խօսք շինելը կը սովրեցընէ։

177. Ամէն մէկ խօսքին կամ յառաջադրութեան մէջ, որչափ որ պզտիկ ալ ըլլայ, երեք գլխաւոր բան կայ. Անուն բայի, Խնդիր ու Բայ. ինչպէս ասա խօսքիս մէջ Dieu créa le monde. Ասուած՝ աշխարհքս ստեղծեց. Աստուած՝ Անուն բայի է, ստեղծեց՝ Բայ, աշխարհքս՝ Խնդիր։

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԱՆՈՒՆ ԲԱՅԻՒՆ ՎՐԱՅ

178. Անուն բայի ան բառին կ'ըսուի, որուն վրայ դատաստան մը կ'ըլլայ կամ բան մը կը հաստատուի. ասիկայ մեր ուղղական Հոլովին տեղ կը գործածուի, եւ ո՞վ կամ ի՞նչ բան հարցմանց պատասխան կու տայ. ինչպէս ասա խօսքերուս մէջ. Mon père est venu, Հայրս եկաւ, ֆէռէըմ ֆնէլէ։ Ce jardin est beau, ասա պարտէզս աղուոր է, պո՛ պոըշ ֆնէ՛լէ պէը. Հայրս ու ասա պարտէզս բառերը՝ անուն բայի են, ինչու որ վերի հարցմանց պատասխան կու տան. ո՞վ եկաւ, Հայրս. ի՞նչ բան աղուոր է, ասա պարտէզս։

179. Անուն բայիին վրայ դիտնալու երեք հարկաւոր բան կայ. նախ Բային՝ անուն բայիին հետ ինչպէս համաձայնիլը, երկրորդ՝ խօսքին մէջ անուն բայիին տեղ դրուիլը, երրորդ՝ ե՛րբ կրկնուիլը։

ՀԱՏՈՒԱԾԱ·

ԲԱՑԻՆ ԱՆՈՒՆ ԲԱՑԻՒՆ ՀԵՏԻՆՉՊԻՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼԸ

180. Ամէն բայ հասարակօրէն իրանուն բային հետ կը համաձայնի, կամ անոր թիւն ու դէմքը կ'առնու. J'aime; tu veux; il sort; nous pensons; vous partirez; elles venaient; les enfants ont joué.

181. Ա՛ն ընդհանուր կանոնին տակ մէկ քանի զարտուղութիւն կայ։

Ա· Անուն բային մանաւոր հաւաքական (53) ըլլայ նէ, բայն անոր խնդրին, այս ինքն՝ հաւաքական անէն եաքն եկող դոյականին հետ կը համաձայնի. *Une foule* de *soldats furent* noyés. Խել մը զինուորներ խղդուեցան. Պէր ըռֆըմ ասէբ պօղո-ը պա՛։ *Une nuée* de *barbares désolèrent* le pays.

Բայց երբ որ ընդհանուր հաւաքական ըլլայ նէ, բայը ընդհանուր կանոնին (180) կը հետեւի. *La foule* des affaires l'accable. Գործքերուն շատութիւնը զինքը կը նեղէ. Մա՛լհըլըրը չօխը-ը ծա՛ ուբէրի վէրիր։

Բ· Անուն բային քանական, այս ինքն՝ չափ ցուցընող մակբայ մը, կամ la plupart բառն եղած ատեն, թէ իրենք խնդիր ունին նէ՝ բայը խնդրին հետ կը համաձայնի, իսկ թէ չունին նէ՝ յոգնակի կը դրուի. *Beaucoup* de *gens pensent* ainsi. Շատ մարդիկ ասանկ կը կարծեն. Չօխ ատամ պէօյլէ ֆէյա՛ էտէր։ *La plupart* du *monde prétend*. *La plupart* de ses *amis* l'*abandonnèrent*. Իր բարեկամներուն շատերը, մեծ մասը զինքը թող տուին։ Տօ՛ղլըրընըն չօղո՛ ծա՛ո պրո՛ֆը։ = *La plupart sont* morts. Շատերը մեռան։ Չօղո՛ էօլմի՛։ Tous souhaitent la prospérité; mais *peu savent* en jouir.

Գ· Անուն բային l'un et l'autre եղած ատեն, բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի. *L'un et l'autre sont* bons. Թէ մէկը թէ մէկալը, երկուքն ալ ազէկ են. Իւի՛ա թէ էյի թէր։

Շատ տեղ նաեւ ընտիր մատենագիրներուն մէջ եզակի ալ կը գտնուի։ Բայց երբ որ բայը l'un et l'autre'էն առաջ ըլլայ նէ, միշտ յոգնակի դնելու է. Ils *sont* coupables *l'un et l'autre*.

182. Անուն բային qui յարաբերականն եղած ատեն, որովհետեւ ինք ամէն դէմքի ու թիւի մէջ գործածուելուն՝ ինչ դէմք ու ինչ թիւ ունենալը յայտնի չ'ըլլար, բայը յարաբերեալին հետ կը համաձայնի. *Moi* qui l'*ai* dit. Ես որ ասիկայ ըսի, ես ասիկայ ըսողս. Պէն՝ պո՛ռնա պէյէն։ *Toi* qui *parles*; *celui* qui *veut*; *nous* qui *lisons*; *vous* qui *écrivez*; *les soldats* qui *sont* morts.

183. Երբ որ յարաբերեալին ու quiին մէջ le seul, le premier, դոյական մը կամ յօդով բառ մը ըլլայ նէ, բայն ասոնց հետ կը համաձայնի. *Nous* sommes *les deux hommes*, կամ *les seuls*, qui *ont* échappé au naufrage. Նաւաբեկութենէն ազատողները մինակ մենք երկուքնիս ենք. Ֆո՛ըռնաֆան ֆո՛ըռնա՛լըր ա՛ալ էէֆէդ էդ։ *Vous* êtes *un génie* tutélaire qui *est* venu consolider la paix. Թէ որ աս օրհնակներուն մէջ Qui *avons* échappé; qui *êtes* venu բառերը ըլլար, սխալ կ'ըլլար։ Բայց թէ որ յարաբերականին ու յարաբերեալին մէջ առանձին բացարձակ թուական մը կամ ուրիշ ածական մը կամ առանց յօդի բառ մ'ըլլայ նէ, բայը յարաբերեալին հետ կը համաձայնի. *Nous* étions *deux* qui *étions* du même avis. Նոյն կարծիքն ունեցող երկու հոգի էինք. Իւի՛նդ պէր էդյո՛ռա ըռըֆ։ C'est *nous seuls* qui l'*avons* vu.

184. Դարձեալ, խօսքը հարցական կամ բացասական չեղած ատեն, երբ որ յարաբերեալին ու յարաբերականին մէջ առանց ceի յատուկ անուն մը մտնէ նէ, բայը յարաբերեալին հետ կը համաձայնի. *Je* suis *Paul* qui vous *ai* parlé. Ես Պօղոսն եմ՝ որ ձեզի խօսեցայ. Օ ֆէնէ ֆէօյլէյին պէն Պօղո՛ռ՛։ *Vous* êtes *Neptune* qui *parûtes*. Բայց թէ որ խօսքը հարցական կամ բացասական ըլլայ, եւ կամ

յատուկ անուանէն յառաջ ce բառն ըլլայ նէ, բայը յատուկ անուան հետ կը համաձայնի. Êtes-vous *Paul* qui m'*a* parlé? Vous n'êtes pas *Neptune* qui me *parut*. Tu es ce *Paul* qui me *vit*.

185. Անուն բային երկու երեք բառ ըլլայնէ, բայը յոգնակի կը դրուի. եւ եթէ ան բառերը զատ զատ գէմք ունենան նէ, բայը նախապատիւ գէմքը կ'առնու. La *jeunesse* et l'*inexpérience* nous *exposent* à bien des fautes. Պատանեկութիւնն ու անփորձ ըլլալը զմեզ շատ պակասութիւններու տակ կը ձգեն. Ճո՞իւլէ՛ վէ Ըօյը՛ պէդ չէփ Ըաֆէրօան փե՛ռիլ եաէը: *Lui* et *elle* *viendront* à la campagne. *Vous* et *moi*, nous *sommes* bien malheureux. *Lui* et *vous*, vous *partirez*.

Առաջին գէմքը՝ երկրորդէն, իսկ երկրորդը՝ երրորդէն նախապատիւ է:

186. Ը կանոնը քանի մը զարտուղութիւն ունի:

Ա. Ձորս գէպքի մէջ բայը վերջի բառին հետ կը համաձայնի:

1. Երբ որ բառերուն նշանակութիւնն իրարու շատ մօտ կ'ըլլայ նէ. Son *courage*, son *intrépidité* *étonne* les plus braves. Իր քաջասրտութիւնը, իր աներկիւղութիւնն ամենէն քաջերն ալ կը զարմացընէ. Քէնդի ձէսարէիլէ ձի-բուռնը էն պէհաղըբ-ըրը ղա հայբան եաէը: Le *zèle*, l'*ardeur* de cet écolier lui *fera* surmonter tous les obstacles.

Ինչպէս օրինակներէն տեսնուեցաւ, սասկ տեղեր գոյականներուն մէջ et չդրուիր:

2. Երբ որ բառերը ou շաղկապով կապուած են. Mon *père ou* mon *oncle* l'*accompagnera*. Հայրս կամ հօրեղբայրս հետը պիտ'որ երթայ. Փէռէրիմ եաղօդ ամ-ճամ պիլէնինճէ կիդէճէ:

Հեղինակներուն մէջ շատ տեղ յոգնակի ալ կը գտնուի: Իսկ թէ որ ou-ով կապուած բառերը զատ զատ գէմքով ըլլան նէ, ան ատեն պէտք է յոգնակի դնել. *Lui ou moi* nous *viendrons*. Կամ անիկայ կամ ես կու գամ. Եա օ էա պէն կէլէրէմ: C'est *toi* ou *lui* qui *avez* fait cela.

3. Երբ որ բառերուն զօրութիւնն եաեւէ եաեւ կը սաստկանայ, կամ վերջինը մարին վրայ մեծ ազդեցութիւն կ'ընէ. Votre *intérêt*, votre *honneur*, *Dieu* vous le *demande*. Քու շահդ, քու պատիւդ, Աստուած ասիկայ քեզմէ կ'ուզէ. Սէնին ընէտըը, իրիպտըը, Ալլահ պո՛ւնո՛ ինդիկեն իսթիը: Une *heure*, un *moment* me *suffira*.

4. Երբ որ բառերուն վերջինն անորոշ ու ընդհանուր բառ մ'ըլլալով՝ առաջիններն իր մէջը կը պարունակէ. Conseils, prières, menaces, *rien* n'*a* pu l'ébranler. Խրատ, աղաչանք, սպառնալիք, բան մը չկրցաւ զինքը շարժել. Նասիհաթ, ըէճա, էօրֆ, հիչ պէր չեյ ծնո՛ իրիդրէհէմէ: Le temps, les biens, la vie, *tout est* à la patrie.

Երբեմն առ ընդհանուր ու անորոշ բառը մեկալ բառերէն յառաջ կը դրուի, բայց ան ատենն ալ բայն իրեն հետ կը համաձայնի. *Tout le monde*, noble, bourgeois, artisan, laboureur, *devint* soldat. Ամէն մարդ, ազնուական, քաղաքացի, արուեստաւոր, երկրագործ՝ զինուոր եղաւ. Հէր էօ. սոըլաճաղ. լէհիըլէ, ռէնկարէնսը, լէֆրէնչ՝ նէֆէր օլսո՛ս:

Բ. Երբ որ բառերն իրարու հետ ainsi que, aussi bien que, avec, comme, de même que, joint à, non plus que, plutôt que բառերով կապուած ըլլան, բայը հասարակօրէն առաջի բառին հետ կը համաձայնի. Cette *bataille*, *comme* tant d'autres, ne *décida* de rien. Ասօ պատերազմը, ինչպէս նաեւ ուրիշ շատերը, բան մը չսրոշեց. Պո՛ւ սէֆէր փէ, պուշթ չէփ սէֆերլէր կէպի պէր չեյէ թ՛ուբար վէրմէպի: L'*homme*, *ainsi que* la vigne, *a* besoin de support.

Գ. Բառերը nisi կապուած ատեն, թէ որ ամէնն ալ մէկտեղ բային ցուցցած գործը կրնան միանգամայն մէկտեղ կատարել նէ, բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի. իսկ թէ որ միայն մէկը կրնայ կատարել նէ, բայը եզակի կը դրուի: Ասօ կանոնը կը պահուի ան ատեն ալ՝ երբ որ անուն բային ni l'un ni l'autre է. Le maître *ni* l'esclave

n'*ont* plus de famille. Ո՛չ *տէրը ո՛չ դերին՝ ալ ընտանիք չունին. Գործը նէ ոչնչէն նէ էսէրէն եվէ պարտքը վար*: *Ni l'un ni l'autre* n'*ont* fait leur devoir. *Ա՛ օրինակներուն մէջ բայը յոգնակի դրուած է, ինչու որ թէ դերին թէ տէրը կրնային բային ցուցած գործքը կատարել, կամ միանգամայն մէկ տեղ ընտանիք ունենալ. Նոյնպէս թէ մէկը թէ մէկալը կրնային իրենց պարտքը կատարել*: *Բայց ասօրինակներուն մէջ Ni* le prince A., *ni* le comte B. ne *sera* nommé ambassadeur d'Espagne. Ո՛չ Ա *իշխանը, ո՛չ Բ կոմսը Սպանիայի դեսպան պիտ՛որ ըլլայ. Նէ Ա պէյ, նէ Բ չունէ Սպանիա էլչի օլաճագ*: *Ni l'une ni l'autre* de ces dames n'*est* la Reine. *բայը եզակի դրուած է. ինչու որ կամ Ա իշխանը կամ Բ կոմսը մինակ կրնայ Սպանիայի դեսպան ըլլալ, եւ խաթունները կամ մէկը կամ մէկալը կրնայ մինակ թագուհին ըլլալ, ուստի եւ երկուքը մէկ տեղ բային ցուցրած գործողութիւնը չեն կրնար կատարել*:

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԱՆՈՒՆ ԲԱՑԻՒՆ ՈՒՐ ԴԻՐՈՒԻԼԸ ՈՒ ԵՐԲ ԿԻԿՆՈՒԻԼԸ

187. Ա՛նուն *բային գոյական է եղեր, դերանուն է եղեր կամ ուրիշ մանր բանի, հասարակօրէն բային յառաջ կը դրուի*. Quand *la sagesse* et *la vertu* parlent, *elles* calment toutes les passions. *Haïr* est un tourment. *Առեղ առանձնանք մըն է. Նէֆրէն պէյ խօսէնճէ պէյ*:

188. *Եօթը դէպքի մէջ անուն բային զարտուղելով բային վերջը կը դրուի*:

Ա. *Խօսքը Հարցական ըլլայ նէ*. Que dira *mon père*? *Հայրս ի՛նչ պիտ՛որ ըսէ. փէֆէրի՛մ նէ՞ պէյճէյ*: Craignez-*vous* la mort? Que diras-*tu* à ce spectacle horrible?

Ա՛ս զարտուղութիւնը՝ դերանուններուն նայելով՝ շատ ընդհանուր է, եւ մինակ qui *ու* quel *դուրս ելլելով՝ միշտ բային յառաջ կը դրուին. Qui* peut surpasser le courage du père? *Ո՞վ կրնայ հօրմէ մը աւելի քաջասիրտ ըլլալ. Քի՞մ էֆէֆէրէն չէճաբէրէլի օլաճագ*: *Quel* est le prix d'une étude si dure? *Իսկ գոյականները աւելի բային յառաջ կը դրուին, ու բային եարը իրենց թուովն ու սեռովը դերանուն մը կը դրուի*. Les *sages* sont-*ils* crus en des temps d'emportement? *Բարկութեան առեններէրը իմաստուններուն կը հաւատացո՞ւ. Խըլմ էֆէնտիլէրէ ինանըլըր մը* (146):

Բ. *Երբ որ բայ մը խօսքի մը մէջը կամ վերջը դրուելով, ան խօսքին՝ ուրիշին ըլլալը կը ցուցընէ*. J'avoue, *reprit Mentor*, qu'il fit de grandes fautes. *Կը խոստովանիմ՝ կրկնեց Մենտոր, որ ինք մեծամեծ սխալմունք ըրաւ. Օնոն պէյլէր խաթալար ենթէյէնէ էթթար եոէրէմ՝ պէյճ ինէրըլըրը Մենթօր*: Le temps passe, *disons-nous*; nous nous trompons: le temps reste, c'est nous qui passons.

Գ. *Սորագաստական բայ մը առանց շաղկապի ըլլայ ու բաղձանք ցուցընէ նէ*. Me préservent *les cieux* d'une nouvelle guerre! *Աստուած դիս նոր պատերազմէ մը պահէ. Ալլահ պէնի պիր էնէնէ ճինէօրէն սաղլասըն*: Puissé-*je* vous donner l'exemble de souffrir!

Դ. *Միագէմ բայերուն գոյական անուն բային*. Il est arrivé *d'heureux changements. Շատ յաջող փոփոխմունքներ պատահեցաւ. Զօֆ խայրլը ինէպէլէր վաքը օլտու*: Tout était en confusion il y a *un an.*

Ե. *Խօսքին սկիզբը* ainsi, à peine, aussi, aussitôt, du moins, en vain, peut-être, tel, toujours *բառերէն մէկն ըլլայ նէ. Aussitôt* devant toi s'offriront *sept étoiles. Շուտ մը առջեւդ եօթը աստղ պիտ՛որ ելլէ. Զաֆօ՞ճաք էօնիւնէ եէթի էլդըզ չըգաճագ*: *Peut-être* vous inquiétez-*vous* en vain.

Զ. *Բային յառաջ յարաբերական դերանուն ինդիր մ՛ըլլայ նէ, գոյական անուն բային բային*

վերջը կը դրուի. C'est toi *qu'* appellent *nos transports.* Ձ.քեզ կը կանչեն մեր հառաչանքը. Պէվէմ հասրէնիմիզ սենի չաղըրըր: O Terre de Saturne! Lieux *où* chanta *Virgile.*

Ա՛ս վերջի երկու զարտուղութիւններն առաջինները պէս հասատատուն չեն. հապա դրողը կամ խօսողը ուզածին պէս կրնայ անուն բային բային յառաջ կամ վերջը դնել. *A peine nous* sortions des portes de Trézène. Հազիւ Տրեզէնի դռներէն դուրս կ'ելլէինք. Հէնէ Թրեզէն փափօ-լըրընտա, ծէլտրը ւէփտ ըտէ: = Tout ce *que la terre* produit.

Է. Երբ որ անուն բային երկայն ըլլայ նէ. L'air méphitique des marais se trouve converti en air pur, comme l'ont prouvé *des expériences utiles et curieuses.* Ճահիճներու վնասակար օդը մաքուր օդի կը փոխուի, ինչպէս որ օգտակար ու զարմանալի փորձեր ցուցուցին. Մէնֆիթիը վը աճայէպ ըլեդրէպէլերէն էապրը է՜ղէ, կէօլէրէն ղարտուը հէվա՜ը ըէվդը հավայա ըէպրէլ օլը՜ր:

Առաջին մասին մէջ (145—149) հարցական բայերուն վրայ ըսածնիս հոս մէյ մը աչքէ անցընենք աղէկ է. ինչու որ ինչ կերպով որ ըլլայ՝ անուն բային բային եարը դրուած ատեն, ան կանոնները կը պահուին:

189. Բայերուն անդէմ ժամանակներն ու հրամայականը անուն բայի չեն առնուր. *Contraint* de quitter ma cabane, je m'enfuis. Խրճիթս թող տալու ստիպուելով, փախայ. Գո՜ւէպէմ պրօփայա մեճպո՜ր օլո՜պ փա՜ղրը՛: Son ambition, en le *rendant* ainsi malheureux, l'avilit encore et le dégrade. *Accordez*-moi votre amitié.

190. Ամէն դիմաւոր ժամանակաւ բայ, երբ որ առանձին մէկ հատ է, անուն բայի պիտ'որ ունենայ. ինչպէս մինչեւ հիմայ դրուած օրինակներէն կ'երեւայ: Իսկ երբ որ եռեւէ եռեւ երկու երեք բայ ըլլայ նէ, առաջինը միշտ անուն բայի պիտ'որ ունենայ. իսկ եռեւիններուն վրայ կրկնելու է՛ թէ չէ, իմանալու համար՝ աս կանոններուն միա դնելու է:

Ա. Առաջին բայը բացասական ու երկրորդը հաստատական ըլլայ նէ, երկրորդին վրայ դերանուն անուն բայի դնելու է. Vous ne gagnez rien et *vous* dépensez beaucoup. Բան մը չէք վաստկիր ու շատ ծախք կ'ընէք. Պէր չէյ փալամտաը վը էփ տաբաֆ եօէբմէ՛: Je ne m'explique point, Osmin, mais *je* prétends.

Բ. Թէ որ առջի բայը հաստատական ու երկրորդը բացասական ըլլայ նէ, երկրորդին վրայ կրնայ թէ դրուիլ թէ չդրուիլ. Il veut et *il* ne veut pas. Թէ կ'ուզէ՝ թէ չ'ուզեր. Էյ խըճէր էյ խըճէմէդը՛: = Je plie et ne *romps* pas. Կը ծռիմ ու չեմ կոտրիր. Էյնէլէրիմ ամմա փըըրըմմ՛: Je crains Dieu, cher Abner, et n'*ai* point d'autre crainte.

Գ. Երկու բայ կամ խօսք իրարու հետ *et*, *ou*, ni, mais շաղկապներէն զատ շաղկապով մը կապուած ատեն, երկրորդ բային վրայ դերանուն անուն բայի դնելու է. Vous serez vraiment estimé, *si vous* êtes sage et modeste. Իմաստուն ու պարկեշտ ըլլաս նէ, ատուդիւ Համարուիմ կը սատնաս. Ալէմ վը եօէպլէ օլո՜բաան, չէ՜պհէպէդ ֆէ՜ղէպէր օլո՜բաան՛: L'homme orgueilleux est insensé; *car il* est né faible. Les hommes vivent *comme s'ils* ne devaient jamais mourir.

191. Ասանգի զատ հաստատուն կանոն մը չկայ. անոր համար դրողը կամ խօսողը, խօսքին յարմարութեան ու աղուսութեան նայելով, երկրորդ, երրորդ բային վրայ կրնայ դերանուն անուն բայի դնել ալ չդնել ալ. Il part *il* court, *il* vole. Կ'երթայ, կը վազէ, կը թռչի. Կիւէբ, փօշար, ո՜ւար՛: Il part, *vole*, *arrive*. La chèvre marche, *elle* s'arrête, *elle* court, *elle* bondit, *elle* saute, s'*approche*, s'*éloigne*, se *montre*, se *cache* ou *fuit*, comme par caprice.

ԳԼԽԻ Բ.

ԽՆԴՐԻՆ ՎԻՐԱՅ

192. Խնդիր կ'ըսուի այն բառը՝ որն որ բառի կամ խօսքի մը քով դրուելով՝ անոնց կիսկատար նշանակութիւնը կատարեալ կ'ընէ. ինչպէս թէ որ ըսուելու ըլլայ, J'ai vu, տեսայ, կէօրփէ՜ֆ. Il a donné, տուաւ, վէրփէ, կիսկատար խօսքեր են. բայց թէ որ քովէրնին խնդիր դրուելու ըլլայ, նշանակութիւնին կատարեալ կ'ըլլայ. ինչպէս J'ai vu *le roi*, թագաւորը տեսայ, ֆառթչըհը կէօրփէ՜ֆ. Il *l'a* donné *à son fils*, այն բանն իր որդւոյն տուաւ, օնոո օղլունա վէրփէ:

193. Երկու տեսակ խնդիր կայ, խնդիր սեռի ու խնդիր բնութեան:

194. Խնդիր սեռին առանց նախադրութեան կը շինուի, մեր հայցական հոլովին տեղ կը գործածուի, եւ ղմ, կամ ինչ, ինչ բանը հարցմանց պատասխան կու տայ. ինչպէս ատ խօսքիս մէջ Il aime *son père*, հայրը կը սիրէ, իէուէրինի սեվէր· հայրը բառը՝ խնդիր սեռի է, ինչու որ վերի հարցմանց պատասխան կու տայ· ղմ կը սիրէ, հայրը:

195. Խնդիր բնութեանը՝ նախադրութեամբ մը կը շինուի, ու մեր ուղղական, հայցական ու կոչական հոլովներէն զատ՝ ամէն հոլովներուն տեղ կը գործածուի. ասիկայ ալ՝ որո՞ւն, որմէ՞, որո՞ւն համար, որո՞ւն հետ, . . . կամ ինչ բանի, ինչ բանէ, . . . հարցմանց պատասխան կու տայ. ինչպէս ատ խօսքերուն մէջ Il sortait *du palais du prince*, իշխանին պալատէն կ'ելլէր, պէյնի փօղաղընդան էլէմբ ըրը: Monter *sur l'arbre*, ծառին վրայ ելլել, աղաճըն էօրիւնէ էլէմֆ. իշխանին, պալատէն, ծառին վրայ բառերը խնդիր բնութեան են, ինչու որ վերի հարցմանց պատասխան կու տան·

որո՞ւն պալատէն, իշխանին. ի՞նչ բանէ կամ ո՞ւսկից, պալատէն. ի՞նչ բանի վրայ, ծառին վրայ:

196. Ներգործական ու փոխադարձ բայերը թէ խնդիր սեռի թէ խնդիր բնութեան կրնան առնուլ. իսկ մէկալ բայերը՝ միայն խնդիր բնութեան կ'առնուն. Conduire *une armée par des défilés*. Զօրքը կիրճերէն անցընել. Ա֊էրէյ պօղաղտան կէէչիրտէ֊: Quand je *me* promène *dans mon champ* tout *s'* embellit *à mes yeux*. La mer a disparu *sous leurs nombreux vaisseaux*.

197. Պրաւորական բայերէն՝ կիրք կամ զգացմունք կամ հոգւոյ շարժում մը ցուցընողները de նախադրութեամբ խնդիր կ'առնուն, իսկ մնացեալ կամ արտաքին մարմնոյ գործողութեամբ եղած բան մը ցուցընողները՝ par. Alcibiade fut... tour à tour *adoré*, *craint* et *haï du* peuple. Ալկիբիադես երբեմն ժողովրդէն սիրուեցաւ, երբեմն վախցուեցաւ ու երբեմն ատուեցաւ. Ալկիպիատ խալըփտան կէսմ սեվիլէյի, կէսմ փօրքո֊լտոո֊, կէսմ նէֆրէթ օլտոո֊: Aimez le peuple comme vos enfants; goûtez le plaisir d'*être aimé* d'eux. = L'homme de génie n'*est* bien *jugé* que *par* ses égaux. Խելացի մարդուն վրայ միայն իր հաւասարները կրնան աղէկ դատաստան ընել. Ափըլը ատամ ի֊չէրինէ եալընըզ էնտի ափրանլարը էյի չէրիմ էսէ չընէյր: Chaque famille *est gouvernée par* son chef. L'orient *fut envahi par* les Scythes asiatiques.

198. Մի եւ նոյն բառը երկու երեք բառի խնդիր կրնայ ըլլալ, թէ որ ան բառերն ամէնն ալ միեւնոյն տեսակ խնդիր ուզեն. Qui a *protégé*, *employé*, *encouragé ces excellents écrivains*? Ա֊ո երեւելի հեղինակները պաշտպանողը, գործածողը, յորդորողն ո՞վ եղաւ. Օ ֆէնօ֊ր ֆի֊էլէյֆէրէյ ֆօրտոյան, ֆտո֊լտանա, չայրէնլէնտիրէն էվ֊ օլտոո֊: Il est *jaloux* et *fier des éloges* qu'on lui donne.

Ասոր համար Le roi de France avait su connaître et se servir *de ses avantages*. Գաղղիայի Թագաւորը իր շահերը

ճանչնալ ու գործածել գիտցաւ. Ֆրանսա փոթլտահը էհնդ ֆայդեկերէնէ իանըլտղ էրիմալընը պէլտի. Il est fier et sensible *aux éloges* qu'on lui donne *ըսելու չէ*. ինչու որ connaître *բայը* խնդիր սեռի կ'ուզէ, ու se servir *բայը՝* խնդիր ընութեան. սաանկ ալ fier *ածականը* de *նախադրութեամբ* խնդիր կ'առնու, իսկ sensible à *նախադրութեամբ*. ուսաի ամէն մէկ բառին զատ զատ խնդիր տալով, Le roi de France avait su connaître *ses avantages* et *s'en* servir. Il est sensible *aux éloges* qu'on lui donne, et il *en* est fier *ըսելու է*:

199. Երբ որ բայ մը շաղկապով կապուած երկու երեք խնդիր ունենայ նէ, անոնք ամէնն ալ միեւնոյն տեսակ բանի պիտ'որ ըլլան, այս ինքն՝ ամէնն ալ կամ դոյական եւ կամ բայ. անոր Համար Il aime le *spectacle* et à *jouer*. Տեսիլն ու խաղալը կը սիրէ. Սէյրէթ, զպոռտայը չեվքը: Il ne peut souffrir ni la *promenade* ni d'*étudier ըսելու չէ*, Հապա Il aime le *spetacle* et le *jeu*. Il ne peut souffrir ni la *promenade* ni l'*étude*, կամ ni de se *promener* ni d'*étudier ըսելու է*:

200. Բայերուն դոյական ու անեղեւոյթ խնդիրներն, իսկ ուրիշ բառերուն դերանուն խընդիրներն ալ, խնդիր առնող բառերէն եաքը կը դրուին. Admire *sa vertu* qui trouble *ton repos*. Զարմացիր իր առաքինութեան վրայ՝ որն որ քու խաղաղութիւնդ կ'ուրէ. Սէնին բահաթընը պօշըն օ-նոր֊ն ֆաղիլէրինէ ըէաձծի֊պ էյլը: Je voulus *méditer sur la douleur*. L'oubli *de toute religion* conduit *à l'oubli des devoirs de l'homme*. Ամէն կրօնը մոռնալը՝ մարդկութեան պարտքը մոռնալու կը տանի. Տէն նէհանը ինանդիկի պօրձլարընը ոռնո֊իմայա գըլա֊վո֊ղ օլո֊ր: Ces lieux chers *aux vivants* sont aussi chers *aux morts*. Autour *de lui*. Absent *de vous*, je vous vois.

201. Յառաջաբան մէջ շատ անգամ, ու երբեմն արձակ խօսքի մէջ ալ, խնդիր ընութեանը խնդիր առնող բառերէն յառաջ կը դրուի: Իսկ խնդիր սեռին՝ միեւնոյ quel դերանունով եղած ա-

ւեն, միշտ բայէն յառաջ կը դրուի: *A la disette* enfin succède la famine. Վերջապէս սովը կարօտութեան յաջորդեց. Այն աշնոռնուա պո֊ռիճէլըդ էնսէ֊պինոթէն գըլիլըդ եկիլէ: *Des ruines de cet empire* on voit sortir trois grands royaumes.

De nos cris douloureux la plaine retentit.

Des coursiers attentifs le crin s'est hérissé.

Nourri dans l'abondance, *au luxe* accoutumé. = *Quels ouvrages* n'entreprit-il point dans Babylone?

202. Բայ մը երկու երեք դոյական խնդիր ունեցած ատեն, թէ որ խնդիրներն իրարմէ երկայն կամ կարճ են նէ, կարճը՝ երկայնէն յառաջ կը դրուի. իսկ եթէ երկուքն ալ իրարու Հաւասար են, խնդիր սեռին՝ խնդիր ընութեանէն յառաջ կը դրուի. Les hypocrites parent *des dehors de la vertu* les vices les plus honteux et les plus décriés. Կեղծաւորներն ամէնէն ամօթալից ու ամէնէն խայտառակ մեղութիւններր առաքինութեան կերպարանքով կը զարդարեն. Մէ֊բայլէր են պէտ վէ էն ճատրէս խո֊յլարը ֆաղիլէրի պէ֊բէրինլէ եօբրէբլէր: Préférer *la mort* à une honteuse servitude. = Darius apporta *de meilleures dispositions* à la souveraine puissance. Il faut dire *la vérité* aux hommes.

203. Բային դերանուն խնդիրները Հաւասարակօրէն իրմէ յառաջ կը դրուին, ու թէ որ եաեւ եաեւ երկու երեք բայ կայ նէ, ամէնուն վրայ ալ կը կրկնուին. On *me* demanda mon nom. Անունս Հարցուցին. Աբէմը ռօբռո֊լար: Astarbé *le* rassure, *le* flatte et *le* presse de manger.

204. Թէ որ երկու դերանուն խնդիր ըլլայ նէ, մէկը՝ խնդիր սեռի ու մէկալը խնդիր ընութեան, խնդիր սեռին՝ բայէն անմիջապէս յառաջ կը դրուի, խնդիր ընութեանն ալ՝ խնդիր սեռէն յառաջ. միեակ le, la, les *խնդիր սեռիններր*՝ lui, leur *խնդիր ընութեաններէն յառաջ կը դրուին*. Il *me le* fit

savoir. Անիկայ ինծի խմայուց. Օնո- պանա պո-յո-ը-պո-: Ma vie est peu de chose et je *vous l'*abandonne. = Il fallait *les lui* raconter. Պէտք էր ան բաները իրեն պատմել. Ο հապոխլէըի էնոխընէ նաֆլ էմ-ֆ- վ-ձիպ էոխ: Périclès *la leur* avait pardonnée.

205. Հրամայականներուն դերանուն խնդիրն իրենցմէ եառքը կը դրուի. բայց երբ որ երկու Հրամայական ըլլայ նէ, եառքինին խնդիրը յառաջ կրնայ դրուիլ. Montrez-*moi* votre livre. Գըքերնիդ ինծի ցուցուցէք. Քիշապընըզը պանա կէօսթէրին: Nuit brillante, dis-*nous*, qui t'a donné tes voiles? = Taisez-vous et *me* laissez tranquille. Լուեցէք ու զիս Հանգարտ թող տուէք. Ստո օլ վէ պէնի բռնմի պրօֆ: Tiens-moi parole et *me* rends mes galères.

Ընդհակ- Հրամայականներուն խնդիրը միշտ իրենցմէ յառաջ կը դրուի. Ne *les* punissez pas. Զանոնք մի պատժեր. Օնըրը ըզէկլէ: Ne *me le* montrez pas.

206. Հրամայականը մէկ սեռի ու մէկ բնութեան դերանուն խնդիր ունենայ նէ, Հրամայականէն եառ- անմիջապէս խնդիր սեռին կը դրուի, ու եառէն խնդիր բնութեանը. իսկ երբ որ խնդիրները մէկը՝ դերանուն, մէկալը՝ գոյական ըլլայ նէ, դերանունը միշտ գոյականէն յառաջ կը դրուի. Portes-*le lui*, Զանիկայ իրեն տար. Օնո- էնոխընէ կէօրէ-ը: Mon innocence est le seul bien qui me reste, laissez-*la-moi*. Pardonnez-*moi la douleur* que je ne saurais vous cacher.

207. Ածականներէն, *ամանք* à նախադրութեամբ խնդիր կ'առնուն, *ամանք* ալ՝ de*ով*:

208. À*ով* առնողներէն գործածականները:

Accessible,	Aisé,	Comparable,	Enclin,
Accoutumé,	Antérieur,	Conforme,	Exact,
Adonné,	Ardent,	Contraire,	Facile,
Adroit,	Attentif,	Convenable,	Favorable,
Agile,	Bon,	Désagréable,	Formidable,
Agréable,	Cher,		Funeste,

Habile,	Insensible,	Pareil,	Redoutable,
Hardi,	Inutile,	Porté,	Semblable,
Impénétrable.	Invisible,	Préférable,	Sensible,
Importun,	Lent,	Prêt,	Souple,
Inaccessible,	Nuisible,	Propice,	Sujet,
Inexorable,	Odieux,	Propre,	Terrible,
Ingénieux,	Opposé,	Rebelle,	Utile.

209. De*ով* առնողներէն գործածականները:

Absent,	Connu,	Exempt,	Joyeux,
Accusé,	Content,	Fier,	Las,
Affranchi,	Coupable,	Fort,	Libre,
Aise,	Dénué,	Fou,	Mécontent.
Amoureux,	Dépendant,	Furieux,	Plein,
Avide,	Désireux,	Glorieux,	Ravi,
Capable,	Différent,	Honteux,	Redevable,
Chargé,	Digne,	Incapable,	Soigneux,
Chéri,	Enivré,	Indigne,	Sûr,
Comblé,	Envieux,	Ivre,	Victime,
Complice,	Esclave,	Jaloux,	Vide.

Ասոնցմէ զատ կան ածականներ՝ որոնք ուրիշ նախադրութեամբ մը խնդիր կ'առնուն, կան՝ որոնք մարդու անուններէն զատ, ու իրի անուններէն զատ. դարձեալ կան, որ միևնակ բայ խնդիր կ'առնուն, կան ալ որ միշտ գոյական: Ասոնց գործածականները եառէն առանձին պիտելներուն մէջ կը դնենք:

ԳԼՈՒԽ Գ·

ԳՈՅԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ

210· Հատուկ անուններըը յոգնակի եղած առեններին ալ, այս ինքն՝ մէկ քանի մարդ ցուցուցած առեններին, յոգնակիի նշան չեն առնուր. Les deux *Hotham* choisirent la reine pour médiatrice. Երկու Հոթամներըը թագուհին միջնորդ ընտրեցին. Ի՛ր Հօրեղբայր սուլթանը դիւանճը նուիրեցաւ:

211· Բայց յատուկ անուն մը հասարակ անուան պէս գործածուած առեն, այս ինքն՝ երբ որ վրան յօդ դնելով, ան յատուկ անուան ցուցուցած մարդուն նմանները իմացընել ուզուի նէ, ինչպէս Les Homères կամ les Virgiles ըսելով՝ երեւելի բանաստեղծները, կամ Les Pompées, les Césars ըսելով՝ անուանի քաջ զօրապետները նշանակել ուզուի, ան առեն վրանին յոգնակիի նշան կ՛առնուն. Louis fit des *Boileaux*, Auguste des *Virgiles*. Լուդովիկոս՝ Պուալօներ, Օգոստոս ալ՝ Վիրգիլիոսներ յառաջ բերաւ. Լուդովիկոս պուալօներ, (նաեւ պուալօ ինչպէս ըսինք վերեւը,) ևս-ը-պիօ պա վէրճիլիօսներ էյոպա էնիէ: Nous avons ici les *Césars*, les *Pompées* et les *Alexandres*.

Հատուկ անուններն ուրիշ ասոր նման յոգնակի գործածութիւն մ՛ալ ունին, այս ինքն՝ երբեմն եռեւէ երեւոյ երեք հատ եղած առեններին, վրանին յոգնակի յօդ կը դրուի. բայց ան առեն յոգնակիի նշան չեն առնուր, ինչու որ հասարակ անուան տեղ գործածուած չեն. Souvenez-vous des *Charlemagne* et des saint *Louis*. Մխծն Կարլոս ու Ս· Լուդովիկոսը յիշեցէք· Ասիկա Գաբրօլա Ասիէ Լուդովիկօսս խոբրըշըտ էհրիէրէն: C'est de la nature que tu reçus ce goût qui sépare les *Virgile*, les *Cicéron*, les *Horace*, des *Lucain*, des *Stace* et des *Sénèque*.

212· Ուրիշ լեզուներէն իրենց վերջաւորութեամբ առնուած, ու շատ չգործածուելով դեռ գաղղիերէն չսեպուած բառերը, թէ պարզ ըլլան

թէ բարդ, յոգնակիի նշան չեն առնուր. ինչպէս են օրինակի համար ատ բառերը, pater, avé, qui-proquo, in-quarto, post-scriptum, auto-da-fé, եւ այլն, որոնք յոգնակիի մէջ անփոփոխ կը մնան:

213· Նոյնպէս անփոփոխ մնացունք բանի, այս ինքն՝ մակբայը, շաղկապը, եւ այլն, գոյականի պէս գործածուած առեններին, յոգնակիի նշան չեն առնուր. Trois *un* de suite (111) font cent onze en chiffre arabe. Արաբացի թուոյ մէջ կարգաւ դրուած երեք մէկը (111) հարիւր տասնումէկ կ՛ընէ. Բաֆսի ապէքէթ եան եանա եապըլան է-ը պէր (111) ըէ-ը ճ պէր եոեը: Il a toujours des *si*, des *pourquoi*. Առանկ ալ առանց տի կը գրուի Les *on dit;* les *qu'en dira-t-on*.

214· Բարդ բառերուն մասերէն մինակ գոյականներն ու ածականները յոգնակիի նշան կրնան առնուլ: Բայց նշանակութեան ալ միտ դնելու է, որ արդեօք բարդին որ մասը յոգնակիի գօրութիւն ունի. որովհետեւ շատ կը պատահի որ եզակի բարդ բառի մը մէկ մասը յոգնակիի նշանակութիւն ունենալ ու s առնու, եւ ասոր հակառակ յոգնակի բարդի մը մէկ մասը եզակիի գօրութիւն ունենալ ու s չառնու:

ՅՈԳՆԱԿԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵԶԱԿԻ ԲԱՐԴ

Ա· Un chasse-*mouches*, ճանճվան, ըինէ-լիւ:
Բ· Un cure-*dents*, առաքնաքոր, փիշ հիլլը:
Գ· Un essuie-*mains*, ձեռքի սրբիչ, էլ ֆէշէբէ:
Դ· Un porte-*mouchettes*, բաղմնակալ, մաֆասպան, մօմ մափասը ճնպլասը:

ԵԶԱԿԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՅՈԳՆԱԿԻ ԲԱՐԴ

Ե· Des garde-*manger*, մառաններ, ֆիլէրլէր:
Զ· Des contre-*poison*, դէղթամներ, ֆոփէֆիլրլէր:
Է· Des crève-*coeur*, սրտնեղութիւններ, ճան սըֆըճըրլըը:
Ը· Des coc-à-l'*âne*, անյարմար խօսքեր, ոյմալ ֆէօչ:

215. Ա՛ս բառերուն ստուգաբանութեան միա դրուելու ըլլայ նէ, անմիջապէս կ՚իմացուի թէ ինչո՛ւ առաջիններդ եզակիի մէջ s առած են, ու մէկալներդ յոգնակիի մէջ ալ չեն առած. որովհետեւ առաջիններուն s առնող բառերդ՝ յոգնակիի նշանակութիւն ունին. ինչպէս Ա՛ր՝ ճանճէր վռընտելու աւել, Բ՛ր՝ աղբանոցը մաքրելու գործիք, ... կը նշանակէ, իսկ մէկալներուն s չառնող բառերդ եզակիի նշանակութիւն ունին. ինչպէս Ե՛ր՝ կերպո՛ւ պահելու տեղը, Զ՛ն՝ ընտանի զօրութիւնը կտրող դեղերդ կը նշանակէ: Իսկ ամենուն ալ առաջին մասն անփոփոխ կը մնայ, ինչու որ, վերջինէն զատ, ամէնն ալ գոյական կամ ածական չեն:

216. Երբ որ բարդ բառի մասերդ մէկ ածական ու մէկ գոյական, կամ քովէ քով դրուած երկու գոյական ըլլան նէ, երկուքն ալ յոգնակիի նշան կրնան առնուլ. իսկ թէ որ մէջերնին նախադրութեամբ երկու գոյականէ չհնուած ըլլան նէ, միայն առաջինը կրնայ յոգնակիի նշան առնուլ. Beau-père, աներ, փայտոխ. յգ. beaux-pères; chou-fleur, ընդհանուր կաղամբ, ֆրընտպլէր. յգ. choux-fleurs; = arc-en-ciel, ծիրանի գօտի, ելեյէմ ֆէմա. յգ. arcs-en-ciel; eau-de-vie, դքի, բոթը. յգ. eaux-de-vie.

Ա՛ս կանոններով ստուգիւ բարդ բառերուն չատերուն յոգնակին ինչպէս գրուիլը կ՚իմացուի. բայց չատեր ալ կան, որոնք դիւրաւ չեն կրնար իմացուիլ, անոր համար հարկաւորութեան ատեն բառգիրքներու մէջ նայելու է:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ՅՕԳԻ ՎՐԱՅ

217. Ա՛ռաջին մասին մէջ բացատրուեցաւ պէս, յօդը գոյականի մը վրայ դրուելով՝ անոր որոշեալ ըլլալը կը ցուցընէ (56). անոր համար գոյական մը որոշեալ եղածին պէս, վրան յօդ դնելու է, մեր հոլովներուն համեմատութեամբը, երբեմն պարզ առանց նախադրութեան ու երբեմն նախադրութեամբ. *Les* vaisseaux sont aujourd'hui *les* appuis *des* trônes. Նաւերդ հիմակուան աեղս աերութեանց նեցուկներն են. Շ՚մոխէ վ՚ըքն կ՚ենդլէր ռեվլէրէնս ռէօրէյէ ռէյ: *La* nature est *le* trône extérieur *de la* magnificence divine. Je plains *le* coeur superbe *au* sein *des* malheureux. *La* grâce est toujours unie *à la* magnificence dans *les* grandes scènes *de la* nature.

218. Ածականի մը գոյականը զօրութեամբ իմացուելու ըլլայ նէ, գոյականին առնելու յօդը՝ ինչ կ՚առնու. նոյնպէս թէ ածականներն ու թէ ուրիշ մասունք բանի գոյականի պէս գործածուին նէ, վրանին յօդ կը դրուի. Tous les anciens physiciens ne sont rien au prix *des* modernes. Հին բնագէտներդ՝ հիմակուաններուն քովը բան մը չեն. Ւ՚ւվէրթ հ՚ոթ՚ընդր շ՚մոխ՚էլէրէն նաընդոտ պէր շէյ ռեյէլէր: Les Egyptiens n'ont cherché *le* vrai et *le* surprenant que dans la variété infinie de la nature. La paix nous devenait nécessaire comme *le* boire et *le* manger.

219. Գոյական մը մանական կամ զատական մտքով առնուած ըլլայ նէ, այս ինքն՝ երբ որ վրանին խօսք եղած բաներուն միայն մէկ մասն իմացընել ուզուի նէ, ուղղականի ու հայցականի մէջ de՝ միացած յօդ կը դրուի վրան, տրականի մէջ՝ à de՝ ալ յօդ, սեռականի եւ բացառականի կամ պատ-

մահանի մէջ՝ առանց յօդի միևնակ de նախադրութիւն: Իսկ երբ որ գոյականէն յառաջ ածական մ՚ըլլայ նէ, առանց յօդի de կամ à de կը դնուի. *Des* ruisseaux de sang coulaient autour de lui. Անոր չորս դին արեան վտակներ կը վազէին· Տեօդ ընթացքնդա ձան սելլերէ ափար ըոը: J'entends *du* bruit. Ձայն մը կը լսեմ. Պէր սէս էլէոփէյօրոմ: Ce métal ressemble *à de* l'or. Ա մետաղը ոսկւոյ կը նմանի. Շու տապէն ալլոնա պէնդէր: Il fallait se préparer *à des* séparations plus sensibles. Աւելի յաւադին անջատումներուս պէտք էր պատրաստուիլ. Տահա ածըլը այրըլմալարա հապըլանմալը ըոը: Parlez-moi *d'*études et non *de* jeux. = Tantôt *d'immenses* roches pendaient en ruine au-dessus de ma tête, tantôt *de hautes* et *bruyantes* cascades m'inondaient de leurs épais brouillards. Philippe ne rougit pas de disputer aux jeux olympiques la victoire *à de simples* particuliers. Փիլիպպոս ողիմպիական խաղերուս մէջ առանձնականներուս հետ մրցելու չամբչցաւ. Ֆիլէպպոս ֆափչան ճիմաճի օյոնլարընդա պայաղը ապմալէր էլէ եարըձ ըոնըմայա ուրանմադը:

Բայց երբ որ գոյականն ու քովի ածականը իրարու հետ հարկաւ կապակցութիւն ունենան, անանկ որ երկուքը մէկտեղ մէկ բառի պէս սեպուին նէ, յօդ ալ կը դնուի. ինչպէս կ՚ըսուի Des jeunes gens; des petits-maîtres; du bon sens; de la bonne volonté; des petites-maisons.

Ա դիտնալու է որ աս կերպով *de*ով միացած յօդ եւ կամ առանձին de առնող գոյականները հայերէնի մէջ առանց դիմորոշ յօդի կը թարգմանուին. իսկ հասարակ յօդ առնողները՝ դիմորոշ յօդով: Վերը դրուած օրինակներուն վրայ ասոնք ալ կ՚աւելցնենք. Donnez-moi du pain, de l'eau. Ինծի հաց, ջուր տուր. Պանա եէփէթ, սու վեր: J'ai du papier, des livres. Թուղթ, գրքեր ունիմ. Քէաղըտըմ, էէլիսալարըմ վար: Il a vu de belles plaines, de riches moissons. Ընդարդաշտեր, առատ հունձքեր տեսաւ. Կէօվէլ օվալար, զօլ մահսուլ կէօրթէ: = Les sciences sont utiles aux hommes. Գիտութիւնները մարդիկներուն օգտակար են. Իլիմլեր ինսանլարա ֆայտալը տէր:

220. Շատ անգամ մեր եայ, ային, եղէն, ի վերջաւորած ածականներէն իրենց մէջ սեռականով կը շինուին. ուստի աս սեռականք միևնակ de կ՚առնուն. Il était sur un trône *d'ivoire*, tenant en main un sceptre *d'or*. Ձեռքը ոսկեղէն դաւազան մը բռնելով, փղոսկրեայ աթոռի մը վրայ նստած էր. Էլլէնթէ պէր ալթընը ասայը, ֆէլ տէյէ պէր ըահրը է՞մրի՞նդէ էպէ: 221. Բացատական մանրիկ ունեցող ներգործական բայերուն ըլատական կամ մանական մտքով առնուած խնդիրը (219), genre, espèce, sorte բառերուն, մանաւանդ հաւաքականներուն ու քանակական մակբայներուն խնդիրը յօդ չ՚առնուր, հապա միայն de նախադրութեամբ կը շինուի. La terre ne produisait point *de fruits*. Երկիրը պտուղ չէր բերեր. Եէր մեյվէ հասըլ էրմեղ էպէ: Quelle *espèce d'homme* nous avez-vous amené? Sully avait autour de lui *une foule de gardes*. On voit en ce pays *peu d'artisans*.

222. Մրնակ bien ու la plupart բառերը միշտ յօդով միացած de նախադրութեամբ խնդիր կ՚առնուն. Նոյնպէս ամէն տեղ՝ երբ որ խնդրէն առքը ածական կամ յատաբերական մ՚ըլլայ նէ, կամ թէ ըսեմ՝ խնդիրն որոշեալ (56) ըլլայ նէ, յօդ ալ կը դնուի. Les méchants ont *bien de la peine* à demeurer unis. Չարերը չէն կրնար միաբան կենալ. Փէնա էչէնլէր էրթինճափ եաչադըլէր: *La plupart des animaux* ont plus d'agilité que l'homme. = Je ne vous ferai point *des reproches frivoles*. Il me reste *peu des livres qui* m'ont été donnés.

223. Գոյականէ մը յառաջ ցուցական կամ սեռական ածական մը եւ կամ բացարձակ թուական մ՚ըլլայ նէ, գոյականը յօդ չ՚առնուր. *Vos pleurs* et ceux *de votre* ami me touchent. Քու եւ բարեկամիդ լացքը զիս կը շարժէ. Սէնինլէ փօղոնունա կէօղ եուշլուքը եէ՞րէյէմէ էլէր: Il me donnera ce *mois huit mille francs*.

Բայց երբ որ բացարձակ թուականին քովի դոյականն ուրիշ բանի մը հետ յարաբերութիւն ունենայ կամ որոշուած ըլլայ նէ, յոդ կը դրուի. Montrez-moi *les* quatre livres *que* vous avez achetés. Գնած չորս գիրքդ ինձի դուցուր. Ս-ԲՆ ՈՒՐԱՑ ԳԻՐՔ ՏԷՐ ՊԱՏ ՀԻՈՒՂԸ ՊԱՏՈ ՏԵՍՆԵՔ: Avez-vous vu *les* deux soldats *dont* on nous a tant vanté la valeur?

224. Երբեմն խօսքին աւելի ազնուութիւն ու ազդուութիւն տալու համար՝ վճռական ու առակաւոր խօսքերու մէջ, եւ եւեւէ եւեւ դրուած դոյականներու վրայ յոդ չիդրուիր. *Pauvreté* n'est pas vice. Աղքատութիւնը պակսութիւն չէ. ՓԱՐՔԱՒՈՐ ԸՆԱՓՆՔՈՒՆ ԳԻՆՒ ԳԻՐ: Il concluait que *sagesse* vaut mieux qu'*éloquence*. *Patience* et *succès* marchent toujours ensemble. *Citoyens*, *étrangers*, *ennemis*, *peuples*, *rois*, *empereurs* le plaignent et le révèrent.

225. Անձականի պէս դործածուած դոյականները, կոչականները, դրքի մը վերնագիրը, խօսքի մը կամ ճառի մը վրայ դրուած անունը, առակ առակ վերնադիրները յոդ չեն առնուր. Soyons *amis*, Cinna. ԿԻՆՆԱ, ԲԱՐԵԿԱՄ ԸԼԼԱՆՔ. ԿԻՆՆԱ, ՊՕՂ ՕԼԼԻՄ: Je suis *père*, *seigneur*, et faible comme un autre. *O rois*, confondez-vous dans votre grandeur! *Discours* sur l'histoire universelle; *petit carême; introduction; observation; reflexions* générales; *exceptions*.

226. Ուրիշ բառի մը քով, թէ առանձին եւ թէ ou չաղկապով, բացայայտի պէս դրուած դոյականը յոդ չ'առնուր. Vous connaissez l'histoire de Philippe II, *roi* d'Espagne. ՓԻԼԻՊՊՈՍ Բ. ԱՊԱՆԻԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԴԻՏԵՑ. ԱՊԱՆԵՑՒԼԸ ԻՓԼԻՊՊՈՍՈՍԻՆ ՀԱՓԵՀԱՊԻՆԻ ՊԼԻԼԸՆ: Avez-vous lu Athalie, *tragédie* de Racine? Le manioc *ou arbre* à pain, croît dans toutes ces îles.

227. Բայց երբ որ յատուկ անուան մը քով դրուած բացայայտիչն իրեն մականուան պէս կամ ուրիշ մը զանազանելու համար ըլլայ նէ, վրան յոդ կը դրուի, որն որ միշտ առանց նախադրութեան կը մնայ. Vous me citez l'exemple de Pierre *le Grand*. ԻՆԾԻ ՄԵԾԻՆ ՊԵԱՏՈՍԻ ՕՐԻՆԱԿԸ ԿԸ ԲԵՐԵՍ. ՊԱՆԱ ՍՂՄ ՊԵՏՐՕՍԻՆ ԼԱՐՆԵԼՈՒՆ ՀԱՐԻՒՐՈՒՆ. Je vous parle de Rousseau, *le poëte*, et non de Rousseau, *le philosophe*.

228. Շատ դոյականներ avoir, demander, donner, faire, prendre եւ ուրիշասոնց նման բայերու հետ միանալով՝ յատուկ ձեր կը շինեն ու վրանին յոդ չեն առնուր. ինչպէս avoir faim, donner ordre, faire peur, եւ այլն:

229. Վերջապէս երբ որ դոյական մը որոշուած չէ, այս ինքն՝ երբ որ սեռ, տեսակ կամ անհատ իմաստները (56 Ծան.), վրան յոդ չ'առնուր. Un lac de cette étendue avait été fait *de main* d'homme. ԱՅՍՉԱՓ ՄԵԾ ԼԻՃ ՄԸ ՄԱՐԴՈՒ ՁԵՌՔՈՎ ՉԻՆՈՒԱԾ ԷՐ. ՊԵՏՔԼԷ ՊԷՐ ՎՐԻ ՉԻԼ ԻՆԱՆ ԵԼԼԱԼԷ ՆՓԸՄԸԼ ԸՐԸ: Le mal vient *à cheval*, et s'en retourne *à pied*. A vaincre sans *péril*, on triomphe sans *gloire*.

230. Dieu բառը, մարդիկներու, քաղաքներու, դեղերու անուններու վրանին յոդ չեն առնուր. On craint *Dieu* sans craindre les hommes. ԱՍՈՒԾՄԷ ԿԸ ՎԱԽՑՈՒԻ ԱՌԱՆՑ ՄԱՐԴԻԿՆԵՐԷՆ ՎԱԽՆԱԼՈՒ. ԻՆԱՆԼԸՐԱՆ ՆՕՐՊՕՅՐԷ ԱՒԼՆԱՆԱՆ ՆՕՐՊՕՐ: *Nemrod* établit son royaume à *Babylone*. *Dioclétien* fuit *Rome* et s'établit à *Nicomédie*.

231. Բայց երբեմն նշանակութիւնները կերպով մը, մանաւանդ վրանին ածական կամ ենդիր մը դրուելով՝ կ'ամիսփսիսնէ, յոդ կ'առնուն. Sacrifiez *au Dieu des armées* les lauriers que vous avez cueillis dans les armées. ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ՄԷՋ ՎԱՍՏԱԿՈՒԱԾ ԴԱՒԻՆԻՆԵՐԴ ՕՐՈՑ ԱՍՈՒԾՈՅՆ ԸՆԾԱՅԻՐ. ՁԵՌՔԷՐԱԿ ՍԼՈՒՆԸ ՊԵՏՔԵԼՔՈՎ ԷՒՊԱՏՈՒԼ ՅԻՍՈՒՍԻ ԶԱՒԱԿԸ ԵՒՆՈՒՄ: Vous voyez, fils *du grand Ulysse*, avec quelle faveur je vous reçois.

232. Տէրութիւններու եւ գաւառներու անուանց վրայ հասարակօրէն յօդ կը դրուի. L'Europe est à l'occident de l'Asie. Եւրոպիա Ասիայի արեւմտեան կողմն է. Էվրօփօ Ասիանէն պարը ընտֆընտօ ըր: La France fut toujours amie de la Suisse.

233. Երբ որ տեղւոյ մը բերքին վրայ խօսք ըլլայ նէ, տեղւոյն անունը յօդ չ'առնուր. Les vins de France. Գաղղիայի գինիները. Ֆրանսա ղըրտղըրը: Les toiles d'Italie. Le lin d'Egypte. L'or d'Espagne.

234. Բայց երբ որ գաւառի մը կամ տէրութեան անունը բնակչաց տեղն առնուի, կամ բոլոր նոյն երկիրը նշանակելու ըլլայ նէ՝ յօդ ալ կը դրուի. Les richesses, les armées, les frontières, la situation de la France, de l'Italie. Գաղղիային, Իտալիային հարստութիւնները, զօրքերը, սահմանագլուխները, դիրքը. Ֆրանսանըն, Իթալեանըն մալըրը, ասֆէրէթ, ինօրօ, նումըրը. Ces mariniers étaient venus de toutes les parties de l'Europe et de l'Asie.

235. Roi, duc, եւ այլն, կամ empire, royaume, duché, եւ այլն, բառերէն եառեւ բուն թագաւորութեան, գաւառին անուանը պարզ նախադրութեամբ կը դրուի. Le roi de France; l'empire d'Autriche; le royaume de Sardaigne; le duc de Nassau. Բայց սովորութիւն եղած է հեռու տեղերուն անուանց վրայ յօդ ալ դնել. L'empire, l'empereur du Japon, de la Chine.

236. Գետի ու լերանց անուններն ալ հասարակօրէն յօդով կը գործածուին. Le Nil, la Seine, le Danube; les Alpes, les Pyrénées.

Ա՛ս թագաւորութեանց, գաւառներուն, գետերուն, լեռներուն անուններուն վրայ ինչպէս յօդ գործածուիլը սովորութեամբ աւելի ազէկ կը սովրուի՝ քան թէ երկայն վարդապետութիւններով. անոր համար մենք ալ քանի մը քերականութեանց մէջ եղած երկայն կանոնները, զարտուղութիւնները, զանազանութիւնները հոս մէկիկ մէկիկ դնելն աւելորդ սեպեցինք:

237. Ամսոյն ու շաբթուն օրերէն յառաջ յօդ չիդրուիր. Je partirai *jeudi* et je reviendrai *samedi*. Հինգշաբթի պիտ'որ երթամ ու շաբաթ պիտի գառնամ. փէնճշմէ կիթլէ ճի-ֆոա էրկեռ թէճնէճէյիմ: *Mai* a trente et un jour. Le premier jour *d'août*.

238. Բայց ամէն շաբթուն մի եւ նոյն օրը նշանակելու համար գործածուի նէ, եւ կամ ներկայ շաբթէն ուրիշ շաբթու մը օրերու վրայ խօսք ըլլայ նէ, յօդ կը դրուի. Le courrier arrive *le lundi*. Թղթաբերը երկուշաբթի (օրերը) կու գայ. Թուղար էսըր էրկեռ (կի-ղէրի) կելէր: Il m'avait écrit *le dimanche*, je lui répondis *le jeudi*. Կիրակի գրած էր ինձ, հինգշաբթի իրեն պատասխան տուի. Փաղար եսըղը ըտը, կենճշմէ ճեվապ վերթի:

239. Ինչպէս միշտ հիմայ դրուած օրինակներէն յայտնի է, յօդը միշտ դոյականէն յառաջ կը դրուի, ու դոյականէն յառաջ ածական ալ կայ նէ, անկից ալ յառաջ: Բայց դոյական մը յառաջ Monsieur, Madame, Monseigneur, tout բառերէն մէկն ըլլայ նէ, յօդը երկուքին մէջը կը դրուի. իսկ եթէ յօդը նախադրութեամբ միացած ըլլայ նէ, միւնակ ինք մէջտեղը կը մտնէ, եւ նախադրութիւնը յառաջ կը դրուի. Monsieur *le* Conseiller. Madame *la* Comtesse. À Monseignenr *l'*Archevêque. Tous *les* hommes. *De* tous *les* soldats. À toutes *les* maisons.

240. Խօսքի մը մէջ եառեւէ եառեւ դրուած երկու երեք սրսղեալ դոյական ըլլայ նէ, ամենուն վրայ ալ յօդ դնելու է. Tout grondait, *les* vents, *les* flots, *les* antres, *les* montagnes. Բոլոր ամէն բան, հովերը, ալիքը, անձաւները, լեռները կ'որոտային. Հէր ճեյ, ըն-ղիճոբլար, փալըքլար, ֆաղրալար, փաղըր կի-ըլեր էին:

241. Շաղկապով կապուած երկու ածական ըլլայ նէ, թէ որ ածականներն իրարմէ բոլորովին զատ կամ իրարու հակառակ բան չեն նշանակեր,

ուսաի միեւնոյն գոյականին վրայ կրնան իմացուիլ նե, միեսակ մէկ յօդ կը դրուի. Le *sage* et *vaillant* général. *Իմաստուն ու քաջ զօրագլուխը.* ԱԼԻՆ ՎԷ ՊԷՀԱՊԸՐ ՈԷՐՍՈՒԷԸ: Les aventures du *sage* et *patient* Ulysse. Les *longs* et *grands* travaux.

242. *Իսկ երբ որ ածականներն իրարմէ զատ կամ՝ իրարու բոլորովին հակառակ բան կը նշանակեն, ուսաի եւ նոյն գոյականին վրայ չեն կրնար իմացուիլ նե, յօդը կրկնելու է սա կերպով. Թէ որ ածականներուն երկուքն ալ գոյականէն յառաջ են, կամ մէկը յառաջ՝ մէկալը ետքը, իրենք երկուքն ալ յօդ կ'առնուն ու գոյականն առանց յօդի կը մնայ. իսկ Թէ որ երկուքն ալ գոյականէն ետքն են, գոյականը ու երկրորդ ածականը յօդ կ'առնուն.* Elle a usé chrétiennement *de la bonne* et *de la mauvaise* fortune. ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆ ալ, ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆՆ ալ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԲԱՐ ԴՈՐԾԱԾԵՑ. ԻՊՈՂԼԸ ԳԱ, ՊԷԼՅԸ ԳԱ ԷՐԻՒԻՆՅԱՆՃԱ ՖՈՒԼՔՈՒՆԸ: *Les nouveaux* citoyens et *les anciens* ne se regardent plus comme les membres d'une même république. = On ne vous a pas laissé ignorer *l'*histoire *grecque* ni *la romaine.*

Ա՛ս երկու վերջին կանոնը բոլոր քերականութեանց մէջ միաբան ասանկ կ'ուսանիցին, երեւելի հեղինակներն ալ ասելի սա կերպով կը գրեն, բայց ուրիշ կերպով ալ տեղ տեղ կը գտնուի. ինչպէս Il serait bon qu'on obéît *aux* lois et coutumes. *Pascal. Les* pères et mères écrasent le nez à leurs enfants. *Buffon. Les* père et mère ont pour objet le bien. *La Fontaine* — Je lis *les* historiens anciens et modernes. *Montesq. Les* oiseaux domestiques et sauvages. *Buffon.* Les bons auteurs *du* dix-septième et dix-huitième siècle. *Voltaire. Des* mots grecs et latins; *les* langues grecque et latine. *Académie.* *Ասոր համար շատ քերականներուն ըսածին պէս չենք կրնար համաձայիլ բոլորովին սխալ է ըսելու. բայց սա սպդ է որ վերը դրուած կանոններուն համաձայն գրելն ու խօսիլը՝ ասելի աղեկ ու ասելի ապահով է:*

ԳԼՈՒԽ Ե.

ԱԾԱԿԱՆԻ ՎՐԱՑ

243. *Ածականները խօսքի մէջ բառի մը հետ կապակցութիւն պիտ'որ ունենան, եւ որ բառին հետ կապակցութիւն ունենալնին յայտնի պիտի ըլլայ. անոր համար սա խօսքերս.* Accoutumés aux beautés qui s'offrent à nos regards, souvent la sagesse dont elles portent l'empreinte excite peu notre admiration. *Aimant* l'étude par dessus toute chose votre père vous fournira les moyens de vous y livrer, *ուղիղ չեն. ինչու որ առաջինին մէջ* accoutumés *ածականը՝ բառի մը հետ կապակցութիւն չունի. իսկ երկրորդին մէջ յայտնի չէ որ* aimant *բառն արդեօք* votre père*ին, չէ նէ՝* vous*ին հետ կապակցութիւն ունի:*

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԱԾԱԿԱՆԸ ԳՈՅԱԿԱՆԻՆ ՀԵՏ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻ

244. *Ամէն ածական իր գոյականին հետ սեռով ու թուով կը համաձայնի.* Ce vieillard avait un *grand* front chauve: une barbe *blanche* pendait jusqu'à sa ceinture; son teint était encore *frais* et *vermeil;* ses yeux étaient *vifs* et *perçants,* sa voix *douce,* ses paroles *simples* et *aimables.* *Ա՛ս ծերուներն մեծ ճաղատ ճակատ մ'ունէը. ճերմակ մօրուքը մինչեւ գօտին կ'իջնար. գոյնը դեռ պայծառ ու կարմիր էր, աչուքները՝ կենդանի ու սուր, ձայնն՝ անուշ, խօսքերը՝ պարզ ու սիրուն. ՊՈ՛ ԼԻՒԻՅԱԲԸՆ ՊԷՐ ՊԷ՛ՅԻ՛Ս ՊԱՂ ԱՆՈՐ ՎԱՐ ԸՊԸ. ԱՓ ՈԱՓԱԼԸ ՖՈՒՇՈՂԸՆԱՓԱՓ ԼՒՆԷՐ ԼԱՓ. ՉԻՆԻՒ ՊՈՒՆ ԼԱՒԼ ՎՒ ՓԸՐՄԸԼԸ, ՆԻՕՂԼԷՐՒ ԱՐԻԷՒ ՎՒ ԻԼՈՒՓԻ, ԱԼՈՒ ԼՈՒԼԸԼ, ԱԼՈՂԼԷՐՒ ՈԱՓԼ ՎՒ ԼՈՒՒՓ ԼԱՓ:*

245. Ա՛ը ընդհանուր կանոնը քանի մը զարտուղութիւն ունի։

Ա. Nu, demi, excepté, supposé, vu բառերն իրենց գոյականէն յառաջ դրուած առներնին՝ անփոփոխ կը մնան, իսկ վերջը դրուած առներնին՝ միայն ածականներուն պէս կը համաձայնին. Il était *nu*-tête et *nu*-pieds. Գլուխն ու ոտքերը բաց էր. Պաշը վ՛ չորիւրը ուղղ ըրը։ Il n'avait que des *demi*-talents en tout genre. *Excepté* la cour. Պալատէն զատ. Սէրտպոն ստապէ։ *Supposé* ces faits. *Vu* l'ordonnance du roi = L'opération dura une heure et *demie*. Il est bon d'habituer les enfants à coucher tête *nue*. Տղաքը գլուխը բաց պառկելու վարժեցընելն ապիկ է. Չօճո-ֆլորը պաշը ուշէ եաֆտայա ուշըրըմտ էյի պէր։ Les comédies de Molière *exceptées*.

Մինակ demi իր գոյականէն եաքը դրուած առներն ալ միշտ եզակի կը մնայ. Il a étudié deux ans et *demi*. Երկուք ու կէս տարի սորվեցաւ. Իւէ պոռ-ֆ էօլ էլէ՛ էօյրէնտի։ Dix livres et *demie*. Ութիվ բան է երբ որ գոյական ըլլայ նէ. ինչպէս Cette horloge sonne les *demies*. Ա՛ժամացոյցը կէսերն ալ կը զարնէ. Պոռ-ռոռ եորճ՛ըրը տա վ-րոռր։

Բ. Feu, մեռնող, հանգուցեալ, ծերհոմ, ածականն անփոփոխ կը մնայ՝ երբ որ գոյականին ու իր մէջտեղը յօդ կամ ուրիշ բառ մը մտնէ նէ. իսկ թէ որ անմիջապէս գոյականին քովն ըլլայ նէ, հետը կը համաձայնի. *Feu* la reine. Հանգուցեալ թագուհին. Մէրհոմ սոռլէան։ *Feu* ma soeur; *feu* ma tante. = La *feue* reine; ma *feue* nièce.

Գ. Ածական մը բայի վրայ դրուելով՝ մակբայ եղած առներն, անփոփոխ կը մնայ. Ces fleurs sentent *bon*. Ա՛ծաղիկներն ապիկ կը հոտին. Պոռ ղ՛ղէ-ղէր ֆէ՛-ղէլ ֆօֆռր. Ces dames parlent *bas*.

246. Ածական մը շատ գոյական ունենալ նէ, յաջնակի կը դրուի. եւ թէ որ գոյականները զատ զատ սեռ ունին նէ, ինք արական կը դրուի. Cette princesse avait l'*esprit* et le *coeur* plus *hauts* que sa naissance. Ա՛ իշխանուհւոյն միտքն ու սիրտը իր պարմէն աւելի բարձր էր. Պոռ հանըմըն ֆի՛ռիյէ ֆուլտի ռօյռնոտ էյի՛ֆ էյի՛։ On connut l'*illusion* et la *pompe théâtrales*. Il a montré une *prudence* et un *courage étonnants*. Զարմանալի քաջութիւն ու խոհեմութիւն մը ցուցուց. Ա՛ֆայէպ պէր պէհոռըւըտ վ՛ ուֆըւըւըտ ֆէօսիէրթի։

Երբ որ տարբեր սեռով երկու գոյականի քով դրուած ածականին իգականն արականէն տարբեր կ՛ըլլայ, ինչպէս doux, douce; beau, belle; fort, forte; նայէլու է որ արական գոյականն ածականին աւելի մօտ ըլլայ՝ քան թէ իգական գոյականը. ինչպէս վերջին օրինակէն կ՛երեւայ։

247. Երբ որ ածականի մը գոյականներուն նշանակութիւնն իրարու շատ մօտ կ՛ըլլայ, կամ գոյականները ou շաղկապով կապուած կ՛ըլլան, կամ զօրութիւններն եաեւէ եաեւ կը սաստկանայ նէ, ածականը վերի կանոնէն զարտուղելով՝ վերջին գոյականին հետ կը համաձայնի. Toute sa vie n'a été qu'un *travail*, qu'une *occupation continuelle*. Իսկը կեանքը շարունակ զբաղում ու աշխատութիւն մըն էր. Պի-ըի-ն եօրքի- պէր պի-ղէյէ էշ կի-ճ է-պի-. = On aperçoit sur le sommet du mont un *château ou* une *maison ruinée*. Լեռան գլուխը փլփլած դղեկ կամ տուն մը կ՛երեւայ. Տաղըն ըհֆիռիռէ եըֆըտ պէր ֆալէ եաիօռ եվ կիօրքէ-նի-ր։ = Le *fer*, le *bandeau*, la *flamme* est toute *prête*. Սուրը, կապը, բոցը բոլորովին պատրաստ է. Գ-ըւըճ, պաղ, ուրիշ հագըր պըր։

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԱՍՏԻՃԱՆԸ

248. Պարզապէս բաղդատականը յարաբերութեամբ դերագրականին հետ շփոթելու չէ. առաջինը մանական համեմատութիւն մը կ՛ընէ,

մէկ կամ քանի մը բան՝ ուրիշ մէկ կամ քանի մը բանի հետ կը համեմատէ, իսկ երկրորդն ընդհանուր համեմատութիւն կ'ընէ, մէկ կամ քանի մը բանն ուրիշ բոլոր նոյն տեսակ բաներու հետ կը համեմատէ: Le travail est une *meilleure* ressource contre l'ennui que les plaisirs. Աշխատութիւնը ձանձրութեան դէմ հեշտութիւններէն աւելի առիկ դարման մըն է. Իշլէնէ վէվրէն սեֆաթան պէյաթ պէտիլէնլէյէ ֆաբզը պէր էյի էլտ պըր: = C'est *le meilleur* de tous les hommes. Ամէն մարդիկներէն լաւն ասիկայ է. Ինսանլարըն են էյի-սի պո- պոբ:

249. Բացարձակ գերադրական ածականին վրայի յօդը միշտ եզակի արական կը մնայ. իսկ յարաբերութեամբ գերադրականին վրայինն իր դէյականին հետ սեռով միշտ կը համաձայնի, նոյնպէս թիւով ալ կը համաձայնի՝ թէ որ դէյականէն յառաջ de նախադրութիւնը չկայ նէ, իսկ եթէ կայ նէ՝ դօրութեամբ իմացուած դէյականին հետ կը համաձայնի. C'est aujourd'hui que nos leçons ont été *le* mieux apprises. Համարներնիս ամէնէն աղէկ այսօր սորվեցանք. Տէրսլէրիմիզի պէյլէն ենէր կիւնլէրտէ էյի էօյրէնիլմիշ: Hélie ne put reprendre ses enfants lors même qu'ils étaient *le* plus coupables. = Il y aura un prix pour les leçons *les* mieux apprises. Hélie ne put condamner ses enfants qui étaient *les* plus coupables des Hébreux. = Un bienfait reçu est *la* plus sacrée de toutes les dettes. այս ինքն *la* plus sacrée *dette* de toutes les dettes. Ընդհանուր բարեբարութիւնն ամէն պարտքերէն ալ մեծ ու պատուական է. ինիլմիշ ենէր պօղճլարդան պո- պէյ-էյ-ի պէր:

Ա՛ս օրինակներն իրարու հետ համեմատելով՝ բացարձակ ու յարաբերութեամբ գերադրականին մէջ եղած տարբերութիւնը կ'իմացուի. ինչու որ յայտնի կը տեսնուի թէ առաջինը մէկ որպիսութեան՝ միեւնոյն բանի վրայ վերջին աստիճանի սաստկութիւնը կը ցուցընէ, իսկ երկրորդը՝ մէկ բանի վրայ եղած որպիսութիւնը՝ ուրիշ բոլոր նոյն

որպիսութիւնն ունեցողներուն հետ համեմատելով, անոնցմէ վեր կամ վար ըլլալը կը ցուցընէ:

250. Գերադրական ածականը դէյականէն յառաջ եղած առեն՝ միւնակ ածականին վրայ յօդ կը դրուի, իսկ դէյականն ածականէն յառաջ եղած առեն՝ երկուքին վրայ ալ յօդ կը դրուի. բայց նախադրութիւնը, հարկաւոր եղած առեն, միւնակ առաջին բառը կ'առնու. C'est *le* plus haut degré de gloire. Փառքին ամենէն բարձր աստիճանն ասիկայ է. Իմինէ՞մըն են էյի՞մէ պէրէմէյէ պո- պոբ: *La* guerre *la* plus heureuse est *le* plus grand fléau. N'est-ce pas l'ambition qui tantôt nous accable *des* plus profondes tristesses, et tantôt nous dessèche *des* mélancolies *les* plus noires.

251. Երբ որ դէյականէ մը յառաջ ցուցական կամ առացական ածական բլլայ նէ, դէյականէն վերջն եղած գերադրական ածականին վրայ յօդ դնելու է. Le consul Mummius ruina *cette* ville *la* plus voluptueuse de la Grèce et *la* plus ornée. Մումիոս բգեշխը Յունաստանի աս ամենէն զեղուն ու ամենէն զարդարուն քաղաքը կործանեց. Մոռֆօս ֆօնսուլ Բուֆսպանըն պո- են սալընամըլը վե են փէնամըշ շեհրինի եբֆոբ: Le sage vous doit *ses* moments *les* plus doux.

ՀԱՏՈՒԱԾ Գ.

ԹՈՒԱԿԱՆ, ՍՏԱՑԱԿԱՆ, ՑՈՒՑԱԿԱՆ ՈՒ ԱՆՈՐՈՇ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐ

Ա. ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

252. Թացարձակ թուականներն իրենց դէյականներէն յառաջ կը դրուին, եւ եթէ դէյականէն յառաջ ածական կայ նէ՝ անկից ալ յառաջ. նոյնպէս դասականներն ալ, մանաւանդ եթէ դէյական-

նները յօդով են, հասարակօրէն յառաջ կը դրուին. *Deux* hommes; *trois* beaux chevaux. La plupart périssaient au *septième* ou au *neuvième* jour. Շաբաթը եօթնեւորդ կամ իններորդ օրը կը կորսուէին. Զօր- եէ-ինձի նախօ պօք-ը-նձո- էն-ուն- ընէ-ի օ- ը-ր ո-պո-:

253. Գրքի մը գլուխներուն, հատուածներուն վրայ խօսած ատեն, կամ յատուկ անուան վրայ մտիկնուան պէս դրուած ատեն, բացարձակ եղեր է՝ դասական եղեր է, թուականը վերի կանոնէն դարտուղելով՝ դասականէն եաքը կը դրուի. Chapitre *premier*, առաջին գլուխ, իւր պապ: Chapitre *deux*, երկրորդ գլուխ, իւրինձի պապ: Grégoire *quinze*, Գրիգոր հնգետասաներորդ, օն պէշինձի Գրիւոր:

254. Բացարձակ թուականները ճոթերնին տեռով ու թուով չեն փոխուիր. Les *sept* jours de la semaine. Շաբաթուն եօթն օրերը. Հաֆթանըն էն- պի էի-ուն-. Les *sept* sages de la Grèce. Les *trois* vertus théologales.

255. Ա՛ն կանոնը քանի մը դարտուղութիւն ունի:

Ա. Un թուականն իգականի մէջ՝ une *կ'ըլլայ*. *Une* ville de France. Գաղղիայի մէկ քաղաքը. Փրանսանըն պէր ընէրի: *Une* femme savante.

Բ. Vingt ու cent թուականները՝ իրենցմէ յառաջ եղած ուրիշ թուով մը բազմապատկուին եւ իրենցմէ ետեւ ուրիշ թիւ մը չըլլայ նէ, յոգնակիի նշան կ'առնուն. բայց եթէ իրենցմէ ետեւ ալ ուրիշ թիւ մը գայ նէ, անփոփոխ կը մնան. Il a vécu *quatre-vingts* ans. Ութսուն տարի ապրեցաւ. Սէ-ուէն եըլ նալ-ուը. Ce royaume a duré *cinq cents* ans. = Il perdit *deux cent cinquante* louis. *Trois cent quatre vingt-dix* soldats restèrent sur le champ de bataille. Երեք հարիւր իննսուն զինուոր պատերազմի մէջ մնան. Ի-ւ նէ-ը պօքսան նէֆէը

ճէնէ ռեյոռանըռա փալըը: Նոյնպէս դասականի տեղ դործածուած առներին ալ անփոփոխ կը մնան:

256. Բացարձակ թուականներն երեք կերպով դասականներու տեղ կը բանին:

Ա. Տարիներուն, ամսու օրերուն, ժամերուն վրայ խօսք եղած ատեն. L'an *mil sept cent*, կամ en l'an mil... կամ en mil... Հազար եօթը հարիւրին. պէն էեփ էի-ը ըռըիէինէփ: Le *vingt* mai. Մայիսի քսանին. Մ-այ-ին էէրթինէփ: A *quatre* heures. Ժամը չորսին. Սաաթ փէօրթթ: Որոնք կը նշանակեն. L'an mil sept centième. Le vingtième mai. A la quatrième heure.

> Թէպէտ ամսու օրերէն եաքը բուն ամսուն անունը de նախադրութեամբ դնելն աւելի կանոնաւոր համարուի կ'ըլլար, ու հեղինակներէն ոմանք ալ ասանկ կը գործածեն Le vingt *de* mai ըսելով. բայց սովորութիւնը վերը դրածնուս պէս առանց նախադրութեան գործածելն է:

Բ. Թագաւորներու, իշխաններու, քահանայապետներու եւ ուրիշ երեւելի մարդիկներու անուանց քով դրուած ատեններին. Louis *quatorze*. Լուդովիկոս տասնուչորսերորդ. Օն փէօրթ-ընձի- Լօռօվիքօս: Pie *sept*. Richard *deux*.

Գ. Գրքի մասերուն, գլուխներուն, հատուածներուն վրայ խօսած ատեն. Chapitre *trois*; article *cinq*.

> Բայց ասս երեք դէպքին մէջն ալ un չ'ըսուիր, հապա միայն premier դասականը կը գործածուի. ուստի եւ L'*un* mai; Richard *un*; chapitre *un* չ'ըսուիր. Հապա Le *premier* mai; Richard *premier*; chapitre *premier*. Մինակ ժամերու վրայ, A *une* heure կ'ըսուի:

257. Դասականներէն մինակ premier ու second իգականի մէջ կը փոխուին. ինչու որ մէկայներն արդէն անձայն ըով կը լմընան: Նոյնպէս հասարակօրէն մինակ իրենք յոգնակի կ'ըլլան. Les *premières* pensées ne sont pas toujours les meilleures. Առջին առաջին մտած մտածմունքները լաւագոյնները չեն ըլլար. Հէր վէրթ նէ փ-ը-չէ-նձինէլեր էյի օլմազ:

L'honneur des *premiers* faits se perd par les *seconds*.

Premierին տեղ՝ unième, իսկ secondին տեղ՝ deuxième ալ կայ. բայց ուրիշ թուէ մը եռեւ կը գործածուին. Vingt et *unième*; quarante et *unième*; cinquante *deuxième*. Բիչ տեղ deuxième առանձին ալ կը բանի։

Բ. ՍՏԱՑԱԿԱՆՆԵՐ

258. Երբ որ ստացիչն (83) իրի անուն մ'ըլլայ նէ, երբորդ դէմքի ստացական ածականները գործածելու տեղ, բայէն յառաջ Հասարակօրէն en դերանունը կը բանի ու ստացեալին վրայ՝ յօդ. բայց այսպէս en գործածելու համար պէտք է, նախ՝ որ խօսքին նոյն անդամին մէջ բայն ընդունելութիւն անցեալ չըլլայ. երկրորդ՝ որ ստացեալը նախադրութեան մը ենթդիր չըլլայ. երրորդ՝ որ en գործածելով՝ խօսքն երկդիմի ու անորոշ չըլլայ. ինչպէս առ խօսքին մէջ Que cette contrée me plaît! *l'* air *en* est doux, *le* sol *en* est fertile, *les* habitants *en* sont honnêtes et laborieux. Ա՛ս գաւառն ինչ֊չափ կը սիրեմ. օդը բարեխառն է, գետինը՝ բերրի, բնակիչներն ալ՝ պարկեշտ ու աշխատասէր են. Պոռնկութիւնն հաւասը լրիվ, ըօֆըռաը մանուշակ վէ նոռչէսի ըռզ եվլի վէ լուլուլար օլսուռլառնըդան, ըօֆ ուվվըխ։ Բայց առ եռեւի օրինակներուն մէջ ստացականները գործածուած են. Avez-vous vu la mer en furie, bravé *ses* périls? Ծովին ալեկոծութեան մէջ տեսա՞ր ու անոր վտանգներն արհամարհեցի՞ր. Տենիզի ֆուրունադա կէօրտիւ, ոե ընէվէլէրինդեն ըօրըմադըգը վը՞ր։ = Ce que j'admire dans cette ville, c'est le beauté de *ses* hôtels et de *ses* palais. Ա՛ս քաղաքին մէջ ամենէն ուելի ապարանքներուն ու պալատներուն գեղեցկութեան վրայ կը զարմանամ. Շու֊ ընդրին ոնը ընյոքեն պիյոսե ըօռուփլուքնըը վը սարայլըքնըը կիւվէլիյինէ ըաշյօրո՞ս։ Entendez-vous le vent? *sa* violence ébranle les fondements de

l'édifice où nous nous trouvons. Ինչու որ առաջինին մէջի bravé բայն ընդունելութիւն անցեալ է. երկրորդին մէջ hôtels ու palais ստացեալները՝ de նախադրութեան ենթդիր են. երրորդին մէջն ալ saին տեղ en դրուելով՝ խօսքը երկդիմի կամ անորոշ կ'ըլլար։

Վերը ըսինք որ հասարօրէն en կը դրուի. ինչու որ շատ երեւելի հեղինակներ շատ տեղ որ կրնային en դնել, ստացական դերանունները գործածած են. ինչպես La mollesse est douce et *sa* suite est cruelle. *Voltaire*. Le commerce est comme certaines sources; si vous voulez détourner *leur* cours, vous le faites tarir. *Fénélon*. որոնք կրնային ըսել et la suite *en* est cruelle; si vous voulez en détourner le cours . . . Ուրիշ սոսկ նման անհամար օրինակներ կան ընտիր հեղինակներու մէջ. անոր համար չենք կրնար համարձակիլ քանի մը քերականութեանց հեղինակներու հետ ըսել որ առ կերպով ստացականները գործածելը սխալ ըլլայ։

Գարձեալ կ'երեւայ թէ ուղիղ չէ Ըափսալին ըսածը՝ որ ստացիչն իրի անուն եղած տեղն՝ ստացականները գործածել կարենալու համար, ստացիչը նոյն խօսքին մէջ անուն բայի պիտ'որ ըլլայ. ինչու որ առ խօսքերուս մէջ Peut-on rendre *à une rose* ôtérie *sa* fraîcheur et *ses* parfums? Թուռմած վարդի մը իր գալարութիւնն ու անուշահոտութիւնը տալը կարելի է մի. պէր սօլմա կիւլէ էնդի ֆէնդի ֆուզէլէյինէ վէ խօլ ֆօթոռռռռռռ վէրմէք պօմմի՞ն պ։ J'ai parcouru *la Suisse* et *ses* riantes vallées. Je hais *le monde* et *sa* misère. A une rose, la Suisse ու le monde ստացիչներն անուն բայի չեն, ենթդիր են, եւ ի վերայ այսր ամենայնի ստացականներուն տեղ en դերանունը գործածելն անկարելի է։ Ընդ համար ըսելու եր որ ստացիչը միեւնոյն խօսքին մէջ պիտ'որ գանուի։

259. Բայերուն ենթդրին քով ստացական ածական դնելու տեղ՝ յօդ կը դրուի, երբ որ խօսքին մէջ անձնական դերանուն կամ ուրիշ բառ մը ստացչին ով ըլլալը յայտնի կը ցուցընէն. J'ai mal à *la* tête. Գլուխս կը ցաւի. Պաշըմ ացըըը։ *Les* bras *lui* enflent à vue d'oeil. Pierre *s'* est cassé *la* jambe. Il faut *lui* couper *la* main. Բայց երբ որ խօսքին մէջի անձնական դերանունը՝ ան գոյականին ստացիչը յայտնի չեցուցընէր նէ, ստացական դնելու է. Je vois que *ma* jambe enfle. *Il* a perdu *son* argent.

260. Սուտական ածականները ալ յօդերուն պէս (240) ամէն դասականներուն վրայ կը կրկնուին. Il pose ce fondement tant de *son* histoire que de *sa* doctrine et de *ses* lois. Իր թէ պատմութեան, թէ վարդապետութեան ու թէ օրինաց աս հիմը կը դնէ. ՔԷնոթ ընվըթԷնէ, ըալէմըըա վէ այնկԷրէնէ պո- ընվելի ջօր:

261. Ածականներուն վրայ մինակ ան առէն կը կրկնուին երբ որ անոնք չեն կրնար մի եւ նոյն դասականին վրայ ըսուիլ. իսկ եթէ կրնան ըսուիլ նէ, չեն կրկնուիր (241—242). Chaque homme a *son bon* et *son mauvais* génie. Ամէն մարդ իր բարի ու չար ոգին ունի. Հէր ադամըն հէմ էյի հէմ ֆէնա Էէրէնի վար: = J'avais à coeur la publication de *mon dernier* et *meilleur* ouvrage.

262. Ըստ ամենայնի աս կանոններուն կը հետեւին յուցական ածականները ալ. *Ce cheval* et *cet âne* paissent ensemble en paix. Ա՛ ձին ու աս էշը խաղաղութեամբ մէկտեղ կը ճարակին. Պո- ուր ըլա եշի+ պէրլի+պէ ֆո-հադպէրի իլէ օրլանըըլար: = Chassez-moi tous *ces anciens* et *ces nouveaux* amis. = *Ce faible* et *vain* effort ne touche point mon coeur.

263. Chacunէն յառաջ յօդնակի բառ մ՚եզած առէն, իրմէ եառը son, sa, ses կը դրուի՝ թէ որ խնդիր սեռին chacunէն յառաջ է, իսկ թէ որ chacunէն եառն է՝ leur, leurs կը դրուի. Les deux rois faisaient chanter *des Te Deum*, chacun dans *son* camp. Երկու թագաւորներն ալ իրենց բանակին մէջ Ջ.քեզ Աստուած երգել կու տային. Իւէլ ֆո- պէշահ պո էնոպէ օբպո-լարընպո համա ո- ակնա օֆոս- պո-բլար ըտը: = Les langues ont, chacune, *leurs bizarreries*. Ամէն լեզու իր արտաքոյ կարգի բաներն ունի. Հէր լիսանըն ածախ խոս-սոս-եէրլէրէ վար:

264. Իսկ երբ որ խօսքին նոյն անդամին մէջ խնդիր սեռի չկայ նէ, թէ son, sa, ses, թէ leur, leurs կրնայ դործածուիլ. Tous les juges ont opiné, chacun selon *ses* lumières. Ամէն դատաւորներն իրենց դիտութեանը համաձայն կարծիքնին ըսին. Հէր հա+էլէր էնոպէ պէլտի+լէրինէ կէօրէ ըէյ վէրտիլէր: Ils sont venus, chacun avec *ses* gens. = Tous les juges ont opiné, chacun, selon *leurs* lumières. Ils sont venus, chacun, avec *leurs* gens.

Թէպէտ եւ քանի մը քերականութեանց հեղինակներ կ՚ըսեն որ խօսքին նոյն անդամին մէջ խընդիր սեռի չեզած առէն՝ միշտ son, sa, ses դնելու է. բայց շատերը մեր դրածին պէս կ՚ըսեն, եւ ըսածնին երեւելի մատենագիրներէն առնուած շատ օրինակներով կը հաստատեն:

Գ. ԱՆՈՐՈՇՆԵՐ

265. Tout ածականը մէյմ՚, բոլոր, ամբողջ, կը նշանակէ, մէյմ՚ալ՝ ամէն մէկ, ամէն, իւրաքանչիւր: Առաջին նշանակութեամբ թէ արականի եւ թէ իգականի մէջ, թէ եզակի եւ թէ յոգնակի կրնայ դործածուիլ. իսկ երկրորդ նշանակութեամբ՝ միշտ իրմէ եառը առանց յօդի բառ մը կ՚ուզէ եւ հետեւակօրէն յոգնակի չիգործածուիր. On perd *tous* ses amis en perdant *tous* ses biens. Մարդս բոլոր սուտացուածները կորսնցնելով՝ բոլոր բարեկամներն ալ կը կորսընցնէ. Ադամ օղլ+ու օլանճաքը ղայդ էնոխյէնոթ՝ ճի-մլե ոօռլըըըը ոո ղայդ էոթը: Babylone semblait être née pour commander à *toute la* terre = *Tout peuple, toute terre* entendra son oracle. En *toute chose* il faut considérer la fin.

Ընթեր մատենագիրներու մէջ տեղ տեղ երկրորդ նշանակութեամբ յոգնակի ալ կը գտնուի, որուն ոտանաւորի մէջ հրաման կու տան բոլոր քերականութեանց հեղինակները:

266. Ա՛ բառս երբեմն մակբայ կ՚ըլլայ, ան առէն՝ երբ որ իրմէ եառ ուրիշ մէկ մակբայ, ածականի պէս գործածուած գոյական, արական կամ ձայնաւորով սկսած իգական ածական մը գալ նէ,

անփոփոխ կը մնայ. իսկ բաղաձայնով սկսած իգական ածական մը կամ autre բառը դայ նէ, թէ սեռով ու թէ թուով կը փոխուի. Ces fleurs sont *tout aussi* fraîches qu'hier. Ա֊ ծաղիկներն երեկուան պէս դալար են. Պ֊ ՀՒՀ֊ԼԷՐՔՆ ԻՒ֊ՆԻ ՐՈ֊ՂՔԱՅԻ Է֊ՈՒԼԷՐՔՈՒ ՊԻՐ: La rivière coule *tout doucement*. Dans nos souhaits ardents nous désirons être *tout vue*. Nos vaisseaux sont *tout prêts*. Elle était *tout affligée* de ce changement. = La Grèce *toute polie* et *toute sage* qu'elle était... Յունաստան այշափ կրթուած ու խմաստուն ալ էր նէ... Բո֊ՂԼՈՐ ՆԷ ՏԱՊԱՐ ԷԱԿ ՎՔ ԱԼԻՔ ԷՈՒԼԷՐՔ ԷԱԿ ՊԷ...: Les pensées de l'homme juste sont *toutes nues*. *Toute autre* place qu'un trône eût été indigne d'elle.

Բայց երբ որ autre֊ն յառաջ une թուականը կ'ընայ նէ, երբեմն առանց անոր ալ, tout բառն անփոփոխ կը մնայ. Vous méritez *tout une autre* fortune. Bien que sa vertu jetât un fort grand éclat au dehors, c'était *tout autre* chose au dedans.

267. Même բառն անմիջապէս գոյական մը յառաջ, դիմաւոր դերանուն ու մինակ մէկ գոյական եղած դրուած առեն, եւ կամ իր գոյականին ու իրեն միջեւը être բային մէկ ժամանակը մոռած առեն, ածական է ու քովի բառին հետ թուով կը համաձայնի. իսկ բայի մը քով ու երկու երեք գոյական եաեւ դրուած առեն մակբայ է ու անփոփոխ կը մնայ. Le peuple et les grands n'ont ni les *mêmes vertus*, ni les *mêmes vices*. Ժողովուրդն ու մեծամեծները նոյն առաքինութիւններն ու նոյն մոլութիւնները չունին. ՁԷՀՈՒՐ ԸՆԾԱԼ ՀՊՈՐԸՆ ՓՈՂԼԷՐԼԷՐՔ ՎԷ ԻՈ֊ՅԼՈՐԸ ՊԻՐ ՊԷՅՔ: Ces enfants se sont corrigés *eux-mêmes*. Les *dieux mêmes* devinrent jaloux des bergers. Ses *grâces* sont *les mêmes*. = Nous ne devons pas fréquenter les impies, nous *devons même* les éviter. ՊՀԱՔ ՉԷ ՈՐ ԱՄՊԱՐԻՇ֊ ՆԵՐԱՆ ՔՈՎԸ ՅԱՃԱԽ ԵՐԹԱՆՔ, ՄԱՆԱՒԱՆԴ ԹԷ ԱՆՈՆՑՄԷ ՓԱԽՉԼԱ ալ պարտականութիւն ունինք.

ՊՂՈՄՈ֊ՂԼՈՐԸՆ ԼԱՆՔՆԱ ՍԸՓ ՍԸՓ ԼՂՈՒՄՔՊԷՆ ՏԱՊՊԱ, ՕՂԼՈՐՊԱՆ ՓԱՀՄԱՅԱ ՊՂՔ ՊՕՐՈ֊ՄՈ֊Ղ ՀԱՐ: J'ai tout à craindre de leurs *larmes*, de leurs *soupirs*, de leurs *plaisirs même*.

ԳԼՈՒԽ Ջ.

ԴԵՐԱՆՈՒԱՆ ՎՐԱՅ

268. Դերանուններըը գործածելու առեն՝ երեք բանէ զգուշանալու է:

Ա. Մի եւ նոյն խօսքին մէջ մէկ դերանունը զաս զաս գոյականներու տեղ դնելու չէ. ինչպէս է աս խօսքերը. J'ai lu avec plaisir *cet ouvrage qui* a été composé par *une personne qui* est versée dans *les sciences qui* ont pour but l'étude de la nature. Հապա ըսելու է . . . cet ouvrage composé par une personne versée dans les sciences qui . . .

Բ. Դերանունն անանկ գործածելու չէ որ խօսքին մէջ որ բառին հետ կապակցութիւն ունենալը չհմացուի. ինչպէս է աս խօսքը. *Virgile* a imité *Homère* dans tout ce qu'*il* a de beau, որովհետեւ il դերանունը կրնայ թէ *Virgile* եւ թէ *Homère* բառին տեղ դրուած ըլլալ: Ուստի խօսքը փոխելով, թէ որ Virgile բառին տեղ դնել կ'ուզուի, Virgile dans tout ce qu'il a de beau, a imité Homère ըսելու է. իսկ թէ որ Homère բառին տեղ ըսել կ'ուզուի նէ, Virgile a imité Homère dans tout ce que ce dernier *կամ* celui-ci a de beau ըսելու է:

Գ. Որովհետեւ դերանունն ինք իրմէ որոշեալ նշանակութիւն ունի, անոր համար բային հետ հարկաւ կապակցութիւն ունեցող առանց յօդի անորոշ գոյականի մը տեղ չիդրուիր. ուստի աս խօսքերս Le général *livra bataille* et *la* perdit. S'il *a droit* de

répondre qui *le* lui a accordé? Je vous *rends service*, quoique vous ne m'*en* rendiez pas. *ապէկ չեն. Հապա տարբեր կերպով վոխհելով,...* et fut vaincu; s'il a le droit de . . . ; . . . quoique vous n'en usiez pas de même à mon égard *ըսելու է:*

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

269. *Առղականները երկու կերպով կրնան գործածուիլ. մէյմը հասարակ կերպով բայի մը քով. մէյ մ'ալ բային հետու, ուրիշ դերանուան կամ գոյականի մը հետ, բայը զօրութեամբ եղած առեն*, c'est *բային կամ շաղկապէ մը առեւ:* Առաջինն կերպով je, tu, il, ils *դերանուանները կը գործածուին. երկրորդ կերպով՝* moi, toi, lui, eux. *իսկ* elle, elles, nous, vous, *երկու կերպով ալ. Je* crains; *tu* vas; *il* viendra; *ils* sortaient; dis-*je?* viennent-*ils?* = Nous irons à la campagne, *lui* et *moi.* *Անիկայ ու ես գեղ պիտ'որ երթանք. Օնո՞ւյ պէն ւէօյէ կէթէ-ճէյիկ:* *Toi* et *lui* vous êtes de mes amis. *Pierre* et *moi* nous viendrons vous voir. Qui est là? — C'est *moi*, c'est *toi*, c'est *lui*, ce sont *eux*, *կամ մինակ* moi, toi, lui, eux. = *Elle* sortit; voyez-*vous?* Qui vous l'a dit? — C'est *elle*, *կամ elle.* *Անիկայ ձեզի ով ըսաւ. ան կինը. Պո՞նո՞ պէզի էլ՞ պէպէ. օ ֆառը:* *Nous* partirons demain, *nous* et *elles.*

Շատ անգամ je *դերանունը* moi*ին հետ,* tu, toi*ին հետ, . . . կը գործածուին, ու* elle, elles, nous, vous *կը կրկնուին, խօսքն աղուորցընելու եւ աւելի ազդու ընելու համար. մանաւանդ թէ շատ անգամ* je, tu, . . . *ամենեւին չեդրուիր, ու բայն աներեւոյթ կը դրուի. Je* dis *moi* Ես կ'ըսեմ. *Պէն պէրէյ՞: Moi je* prétends. Que répondras-*tu* à cela, *toi* qui , . . Comment pourrait-*elle* vous haïr, *elle* qui . . .*?= Moi commettre* un pareil crime? *Ես այսպէս յանցանք մը գործեմ. Պէն պէօյէ պէր բաղահըր էրէյէ՞: Faire* une lâche'té, *moi!*

270. *Սեռականի մէջ՝* de *նախադրութեամբ շինուածները շատ չեն գործածուիր. ինչու որ Թէպէտ եւ կրնայ* Le Dieu *de lui* et de ses enfants. *Իրեն ու իր որդւոյն Աստուածը. Քէնտինին վէ եվլաթլըընըն Ալլահը.* Pour l'amour *de moi*, *de vous ըսուիլ. բայց Հասարակօրէն* Le livre *de moi;* l'habit *de lui;* les enfants *d'elles չ'ըսուիր. Հապա Mon* livre; *son* habit; *leurs* enfants *կ'ըսուի: Իսկ ուր որ, երրորդ դէմքի մէջ, սեռականները չեն կրնար գործածուիլ նէ* (258), en *դերանունը դնելու է. ինչպէս, որովհետեւ ծառի մը վրայ խօսելով, Ses* fruits son doux *չ'ըսուիր,* Les fruits *en* sont doux. *Անոր պտուղները անուշ են. Մէյվալէրի ըոմլը օլըր, ըսելու է:*

271. *Տրականները երեք կերպով կը գործածուին. մէյ մը բային յառաջ, մէյ մը հրամայականէ ետեւ, մէյ մ'ալ բային ետքը ուրիշ կերպով: Առաջինն կերպով* me, te, se, lui, nous, vous, leur, y *կը բանի. երկրորդ կերպով՝* moi, toi, lui, nous, vous, leur, y. *իսկ երրորդ կերպով՝ à նախադրութեամբ շինուածները.* Il *me* donna. Je *te* permets. La fortune *lui* remit ses biens. *Բախտը անոր ստացուածները նորէն իրեն դարձուց. Օնո՞ն մալընը ֆէլէ-ճէթբ օնա պէօնէթբէ:* Il *leur* ouvrit la porte. = Dites-*moi* la vérité. *Սայդ ըսէք. Տօղրո՞ւ-նո՞ւ պէյլէ:* Apportez-*nous* du pain. Donnez-*lui* ce qu'elle demande. Pensez-*y* bien. = Je m'adresse *à vous.* *Դէպ ի ձեզ կը դառնամ, ձեզի կը դիմեմ. Սէնէ պօղրո՞ւ-լը-բո՞ւ, պէօնէրէյ՞:* On ne doit rien rapporter *à soi.* Il nous doit cette somme *à nous* et à nos associés.

Ընտանի խօսակցութեանց մէջ երբեմն հրամայական բային ետեւ moi *դերանունը զարդի պէս կը դրուի.* Faites-*moi* taire ces gens-là. *Սա մարդիկն ինծի լռեցուցէք. Շո՞ւ ադամլարը ոռո՞ւ էրիթէրինէ:* Donnez-leur-*moi* sur les oreilles.

A elle *Հասարակօրէն ներգործական բայի մը խնդիր չկրնար ըլլալ, Հապա անոր տեղը* lui *կը*

դրուի, ինչպես վերի օրինակներուն մէջ ասանուեցաւ։ Բայց երբ որ կ'ուզուի մէկն ուրիշներէն որոշել, ան ատեն կրնայ ըսուիլ. ինչպես *Ces femmes* ne méritent pas ce présent, donnez-le *à elle*. Ա՛ս կիներէն ան ընծային արժանի չեն, անոր տուէք. Պո՛ւ ֆըբըլար դո՛ւ հեռիյեյ լայըճ գեյիլ գէրլէր, օնա վէրին։

272. Հայցականները ալ տրականին պէս երէք կերպով կը բանին։ Առաջին կերպով me, te, se, le, la, les կը գործածուի, երկրորդ կերպով՝ moi, toi, le, la, les, երրորդ կերպով ալ՝ moi, toi, soi, lui, elle, eux, elles. *Իսկ* nous, vous *երէք կերպով ալ կը բանին*. Il *me* vit. Անիկայ զիս տեսաւ. Օ պէնի կէօրմիւ՛։ Je *te* cherche. Il connut la vérité, il *l*'aima, il *la* suivit. = Regarde-*toi* dans le miroir. Հայելի նայէ. Այնէյհ պո՛ֆ։ Rendez-*moi* à mon père. Donnez-*le* à votre frère. = Il est venu nous voir, mon frère et *moi*. Ձիս ու եղբայրս տեսնելու եկաւ. Պինիմլէ ֆըրսաղըմ կէօրմէյհ կէլտի։ Quiconque n'aime que *soi* est indigne de vivre. Je ne l'aime ni *lui* ni son frère. Je *les* ai vues, *elle* et ses filles. = Les grandes prospérités *nous* aveuglent. Մեծ յաջողութիւնները զմեզ կը կույրցնեն. Պէյհ՛+ էֆպուլըք պէյհ էօր եաէք։ Conduisez-*nous* à la ville. = Je viendrai vous prendre, *vous* et votre frère.

273. Բացառականի կամ պատմականի մէջ թէ de նախադրութեամբ շինուածները, թէ en կը գործածուին. բայց առաջիններըը միշտ բայէն եառքը կը դրուին, իսկ en միշտ բայէն յառաջ. C'est d'*eux* que j'attends tout. Ամէն բան անոնցմէ կը սպասեմ. Հէր շեյհ ընըրսան պէ+ըլըմ՛։ On aura soin *de toi*. Que dit-on *de lui?* Qu'*en* pensez-vous? Ան բանին վրայ ի՞նչ կը կարծէք. Օ մաղհաղ է՛+ըլըննէ նէ՞ ֆեյսընըէը վար։ Être trop content *de soi* est une faiblesse; *en* être trop mécontent est une sottise.

274. Առաջին ու երկրորդ դէմքի անձնական դերանունները՝ թէ մարդիկներու եւ թէ իրերու վրայ կրնան գործածուիլ. ու թէ արական են թէ իգական։ Ուստի աստոյ գործածութեան մէջ ասոնց կողմանէ դժուարութիւն մը չկայ։

275. Երրորդ դէմքի դերանուններէն՝ il, ils, le, la, les, se, en, եւ ուղղականի մէջ elle, elles, թէ մարդիկներու թէ իրերու վրայ կրնան ըսուիլ. ինչպես մինչեւ հոս դրուած օրինակներէն կ'իմացուի։ Elle, elles դերանուններըը à կամ de նախադրութիւններով հասարակօրէն մինակ մարդիկներու վրայ կը գործածուին. իսկ իրերու վրայ y կամ en դերանունը կը գործածուի. ինչպես գիտութեան մը վրայ խօսելով, Je m'adonne à *elle* չ'ըսուիր, Հապա Je m'*y* adonne. Անոր կը պատաղիմ. Օնա ճէդը՛ե՛՛ֆ։ Նոյնպէս մատակ ձիու մը կամ տան վրայ խօսելու ատեն՝ Je ne me suis pas encore servi *d'elle;* je m'approchai *d'elle* չ'ըսուիր, Հապա Je ne m'*en* suis pas encore servi; je m'*en* approchai. Անիկայ գեռ չեմ գործածած, անոր մօտեցայ. Օնո՛ պոնա ֆո՛ըլանմամըշ ըմ, օնա կանալըմ. ըսելու է։

276. Leur բառը, նախադրութեամբ eux, ու lui թէ տրականի մէջ թէ նախադրութեամբ մը մարդիկներու վրայ կ'ըսուին. ինչպես մինչեւ հիմայ դրուած օրինակներէն կրնայ տեսնուիլ։ Իսկ իրերու վրայ անոնց տեղ y կամ en կը գործածուի. ինչպես մէկ կամ շատ գործքի վրայ Je *lui* կամ *leur* donnerai mes soins չ'ըսուիր, Հապա J' *y* donnerai. Առանկ ալ տան մը կամ շատ տներու վրայ Je *lui* կամ *leur* ajouterai un pavillon չ'ըսուիր, Հապա J'*y* ajouterai. Նոյնպէս Ne montez pas sur *lui* (sur l'arbre), sur *eux* (sur les arbres). Que ditez-vous *de lui* (de ce livre), *d'eux* (de ces livres)? չ'ըսուիր, Հապա N'*y* montez pas. Qu'*en* dites-vous?

Շատ անգամ կը պատահի որ en ու y դերանուններըը չեն կրնար գործածուիլ. ան ատեն թէ որ խօսքն ուրիշ կերպ դարձընել կարելի չէ նէ, իրերու վրայ ալ մէկներըը կրնայ ըսուիլ. On ne saurait dire si Esope eut sujet de remercier la nature ou de se plaindre *d'elle*. Le trône où vous êtes assis a autour *de lui* . . . . Շէր նատած գահին չորս կողմը . . . կայ. Սէյնի

Par là finit la guerre et le paix *lui* succéda. Նոյնպես ա է՛ն ու de է՛ն ուրիշ նախադրութեամբ մը կրնան գործածուիլ. Cette rivière dans ses débordements entraîne *avec elle* tout ce qu'elle rencontre, elle ne laisse rien *après elle*. Ces fleuves arrivent amenant *avec eux* les terres qu'ils ont entraînées.

277. Soi իբերու վրայ ամէն տեղ կը գործածուի. իսկ մարդիկներու վրայ միայն ան առեն կը նայ գործածուիլ, երբ որ խօսքին անուն բային անորոշ բառ մըն է, կամ soi չդնելով՝ խօսքը երկդիմի կ'ըլլայ. *Le crime* entraîne toujours après *soi* quelque bassesse. Յանցանքը միշտ մեկտեղ անարգութիւն մը կը բերէ. ԳապաճաՀ պայմա պլլէնինձ պէր դէ-լլ կերիբէր: *Le chat* paraît ne sentir que pour *soi*. = *On* a souvent besoin d'un plus petit que *soi*. Շատ անգամ մարդ իրմէ պզտիկին Հարկաւորութիւն կ'ունենայ. Զօք էբբէ ապամ էնապէնդէն էյէ-նէ՛ն գ-ՀԻամ օղ-բ: *Aucun* n'est prophète chez *soi*. = Ce jeune homme, en remplissant les volontés de son père travaille pour *soi*. Թէ որ pour lui բառլլը ըլլար, չէր խմացուեր որ արդեօք Հօրը, չէ նէ՝ իրեն Համար կ'աշխատի:

278. Երրորդ դէմքի դերանուններէն՝ ոմանք միշտ արական են. ինչպէս են il, ils, le, eux; ոմանք միշտ իգական, ինչպէս են elle, elles, la; ոմանք թէ արական ու թէ իգական, ինչպէս են leur, les, en, y, se, soi. Իսկ lui ուղղականի ու Հայցականի մէջ, նոյնպէս նախադրութեամբ միշտ արական է. ու միայն առանց նախադրութեան արականի մէջ իգական ալ կրնայ ըլլալ: Ան ամէն բառածներս առաջին մասին մէջ (94) դրուած պատկերէն յայտնի կ'երեւնայ:

279. Le դերանունը՝ դէմքերու նշանակութեամբ գործածուած ածականի կամ բուն դէմքերի մը տեղ դրուած ըլլայ նէ, անոր Հետ սեռով ու թիւով կը Համաձայնի. ինչպէս Թէ որ Հարցուելու ըլլայ Êtes-vous *la malade*, *la mère* de cet

enfant, *la mariée*, *la maîtresse*, *les héritiers* du défunt. Հիւանդը՞ . . . դո՞ւք էք. ԽօրԻ՞ . . . ա՞ղ ա՛ինէ՛ղ. պատասխան տալու է, Oui je *la* suis, nous *les* sommes. Հրամերէք. Էվվէր:

280. Իսկ երբ որ ածականի նշանակութեամբ գործածուած գոյականի կամ բուն ածականի, բայի, կամ ամբողջ խօսքի մը տեղ դրուի նէ, անփոփոխ կը մնայ. ինչպէս Թէ որ Հարցուելու ըլլայ, Êtes-vous *mère*, *mariée*, *maîtresse*, *héritiers* du défunt? Մա՞յր . . . էք. վ-լլէ՛ք՞ . . . ղ ա՛ինէ՛ղ. պատասխան տալու է, Oui, je *le* suis, nous *le* sommes. Հրամերեա. Էվվէր. J'aime donc sa victoire et je *le* dois. այս ինքն Je dois l'aimer. Va je ne te hais point. — Tu *le* dois. այս ինքն Tu dois me haïr.

281. Երբ որ երկու դերանուն կամ մէկ դերանուն ու մէկ գոյական մեկտեղ բայի մը անուն բայի կամ խնդիր կ'ըլլան նէ, բայէն անմիջապէս յառաջ ան անուն բայիներուն կամ խնդիրներուն մէջէն նախապատիւ դէմքով, Հասարակօրէն յոդնակի դերանուն մը դնելու է. *Nous* partirons demain, *lui* et *moi*. վ-ղաղը եա ու անիկայ պիտի երթանք. Եաբըն ա՛ղ-յլ պէն կ'ղէ՛ղէ՛յ՞: *Vous* et *votre frère vous* êtes toujours appliqués. Il paraît qu'on *l*'a trompé *lui* et *ses* partisans. կ'երեւայ որ կ'ինքն ու իր կողմնակիցները խաբած են. կէօղէ՛ն-է՛ղ էնապէնէ՛ղ թէ ն-աբաֆ-ղաբլաբըն դա ալ-ղաղ՛ըլլար: On *nous* a bien accueillis *mon père* et *moi*. Je le *leur* ai dit *à lui* et *à son père*. Il *nous* doit cette somme *à nous* et *à nos* associés.

282. Շատ տեղ le եւ en դերանուններըը, թէպէտ եւ Հայերէնի մէջ դնել Հարկաւոր չըլլայ, դաղղիերէնի մէջ դնելու է. սրն որ օրինաներով աւելի աղէկ կ'իմացուի՝ քան թէ երկայն երկայն կանոններով. Il n'est pas aussi savant qu'il *le* semblait. Երեւցածին չափ իմաստուն չէ. կէօղէ՛ն-դէ՛յէ- ֆաֆաբ ալէ՛ղ դէյէլ: Cet homme veut être

grand, il croit *l'*être et il ne *l'*est pas. Si vous avez été trompé jusqu'ici, c'est que vous avez bien voulu *l'*être. Թէ որ մինչեւ հիմայ խաբուեցար նէ, անոր համար խաբուեցար՝ վասն զի ուզեցիր. Էյէր չէմոխ-յէուէ ալտանտըն ըսա, խոհեմչին էլլն ալտանտըն: Les pauvres sont moins souvent malades, faute de nourriture, que les riches ne *le* sont pour *en* prendre trop. Աղքատները կերակրոյ քիչութենէն այնչափ հիւանդ չեն ըլլար, որչափ հարուստները շատ ուտելէն. Զինկինլէրդըն էնէյէ ըօթլը-ղը-նդան խաստէ օլսա-ֆլարը ֆաթար, ֆա-ֆըթլէր էնէյէ ալղընդան խաստէ օլմազլար: L'homme se fait plus de maux que ne lui *en* fait la nature.

283. Դիմաւոր դերանուններէն moi, toi, lui, elle, nous, vous, eux, elles ու soiին քովը même անորոշ ածականը կրնայ դրուիլ. Il ne pouvait plus se supporter *lui-même*. Ա՛լ ինք զինքը չէր կրնար քաշել. քէնտի էնտինի սըրըք չէյէտը էյի: Les remèdes sont *eux-mêmes* de véritables maux.

284. Քաղաքավարութեան համար դրեթէ միշտ tu կամ ton ըսելու տեղ՝ vous կամ votre կ'ըսուի. եւ թէ որ vous անուն բայի ըլլայ նէ, բայն ալ եզակի դրուելու տեղ՝ յոգնակի կը դրուի. ինչպէս մինչեւ հիմայ դրուած օրինակներէն կ'երեւայ: Բայց երբ որ tuին տեղ դրուած vous դերանունը՝ ածական մ'ունենայ նէ, ան ածականը եզակի կը մնայ. Il *lui* dit: *Vous* êtes bien *honnête*. Դուք շատ քաղաքավար էք, ըսաւ անոր. Զօֆ լընիֆ էնէնը, փէյի օնա:

285. Երեք դէպքի մէջ tu կը գործածուի:

Ա. Իրմէ շատ վար մարդու մը հետ, կամ մէկու մը հետ արհամարհելով ու յանցանքը երեսը դարնելով խօսուած ատեն:

Բ. Շատ ընտանի բարեկամներ, երկու եղբարք իրարու հետ խօսած ատեննին:

Գ. Բարձր ոճի մէջ ամէն տեղ կրնայ tu գործածուիլ, նաեւ Աստուծոյ, թագաւորի, իշխանի մը հետ խօսուած ատեն:

286. Երբեմն ալ je կամ mon ըսուելու տեղ, nous կամ notre կ'ըսուի, ու բայն եւ ածականը vousին համար տուած կանոնին (284) կը պահեն. *Persuadé* comme *nous* sommes. Որովհետեւ համոզուած ենք. Իլլըմ օլտա-ղը-մո-ղտան: Sans respect ni demi *nous* a *déshonoré*. փոխանակ ըսելու Persuadé comme je suis. Sans respect ni demi m'a déshonoré.

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ՅՈՅԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

287. Ce դերանունն անփոփոխ մնալով, երկու սեռի ու երկու թուի մէջ ալ կը գործածուի: Իրմէ եաքը կամ être բային մէկ ժամանակը կամ յարաբերական դերանուն մը կ'ունենայ, ինչպէս եաեւի կանոններուն օրինակներէն կ'երեւայ.

288. C'est բայէն եաեւ խնդիր բնութեան ու յարաբերական մը գալու ըլլայ նէ, երբեմն խնդիր բնութեանին վրայ դրուելու նախադրութիւնը՝ մինակ յարաբերականին վրայ կը դրուի. իսկ երկուքին վրան ալ նախադրութիւն դնելը սխալ է. ինչպէս՝ Թէ C'est *à toi que* je veux le donner, Թէ C'est *toi à qui* je veux le donner. Քեզի կ'ուզեմ տալ. Սոնա վէյէ էսիէյիմ. կրնայ ըսուիլ. իսկ C'est *à toi à qui* je veux donner ըսելը՝ սխալ կ'ըլլայ: Աստնկ ալ C'est *là qu'*elle répandait ses larmes, ըսելու է, եւ ոչ Թէ C'est *là où* elle. ինչու որ Թէ là Թէ où, երկուքն ալ *à* նախադրութեամբ բառի մը զօրութիւնն ունին:

289. C'est բայը մինակ ան ատեն յոգնակի կը դրուի, երբ որ իրմէ եաեւ առանց նախադրութեան երրորդ դէմքի յոգնակի բառ մը կու գայ. ուրիշ

ինչ որ դայ նէ՝ եզակի կը մնայ. Ce *sont eux* qui vous diront cela. *Անիկայ քեզ անոնք պիտ'որ ըսեն.* Ce *sont* nos *méthodes* qui nous égarent. N'*étaient*-ce pas *les mêmes hommes?* = C'*est à de telles mains* qu'il nous faut recourir. *Սանկ ձեռքերու պէտք է որ դիմենք.* Oui, c'*est mon propre fils;* oui, monstres inhumains, c'*est vous* qui dans son sang avez trempé mes mains. Qui les excite? *Est*-ce *nous? est*-ce *toi?*

Ce *դերանունը բայէն եաքը եզած ատեն, թէ որ բայը յոդնակի դնելով՝ հնչումը դէշ կ'ըլլայ նէ, եզակի դնելու է. ինչպէս Furent*-ce les Romains? *Հոս-մայեցիք մի եղան. Թօմասը՞ մը օլտո՞ւը: Seront*-ce les enfants? *ըսելու ատեղ, Fut*-ce les Romains? *Sera*-ce les enfants? *ըսելու է:*

290. *Խօսքի մը առաջին անդամին սկիզբը* ce *դերանունն ըլլայ նէ, երկրորդ անդամին բայէն յառաջ նոյն դերանունը կը կրկնուի, թէ որ ան բայէն եաքը անձնական դերանուն մը, բայ մը կամ յոդնակի դայական մը դայ նէ. իսկ եզակի գայական մը գալու ըլլայ նէ, կրնայ թէ կրկնուիլ թէ չկրկնուիլ. ապա թէ որ առանձին ածական մը գալու ըլլայ նէ, չկրկնուիր.* Ce qui m'attache à la vie, c'est *vous. Ձիս աս կեանքին հետ կապողը՝ դուք էք. պէնէ պո- էօվ-րէ պաղլայան ինչ ինէչ:* Ce qui importe à l'homme, c'est de *remplir* ses devoirs. *Մարդուն պէտք եղած բանը՝ իր պարաքերը կատարելն է. Ինսանա վաճիպ օլան, էնէրի պօջ՛ալտըքընը նէտրա էնտէ+ պէր:* Ce qu'on souffre avec le moins de patience, ce sont les *perfidies.* = Ce que je sais le mieux, c'est mon *commencement. Ամենէն աղէկ գիտցած բանս՝ իմ սկիզբս է. Ին էյի պիլտիյի՛մ ընչ պուլունդը՛մ դըր:* Ce qui mérite le plus notre admiration, *est la vertu.* = Ce qui est vrai *est beau.* Ce qu'on loue *est* souvent *blâmable.*

291. Celui *դերանունէն եաեւ կամ* de *նախադրութեամբ բառ մը, կամ յարաբերական մը պիտ'որ ըլլայ.* Votre silence et *celui de* votre père m'en disent assez. *Քու լռութիւնդ ու Հօրդ լռութիւնը ինծի բաւական կը հասկրցընեն. Սէնէնէ ֆէ-պէրնին ատա օլմասը պանա իէրէյի ընէլ աշխատըր:* Ces soldats sont *ceux que* vous demandez. *Ա զինուորները քու ուզածներդ են. Պո- նէֆէրլէր սէնին իսթէթէ+լէրին պէր:* Votre opinion est *celle de* tout le monde. *Քու կարծիքդ ամենուն կարծիքն է. Սէնին էլյատը ամինին էլյատը պըր:*

Հասարակօրէն ամէն քերականութեանց մէջ ասանկ կ'ըսեն, ուսուի եւ հեղինակներուն ատեղ celuiէն *եաեւ ածական կամ ուրիշ բառ մը գործածելը, ինչպէս* J'ai joint à ma dernière lettre *celle écrite* par le prince. *Racine.* Vos succès présents me répondent de *ceux à venir. Voltaire. սխալ կը սեպեն. բայց հիմայ շատերը աս կանոնին միս չեն դներ:*

292. *Շատ անգամ խօսքին սկիզբը կամ մէջը* celui *դերանունը զօրութեամբ կ'իմացուի.* De quoi remercier *qui* ne me donne rien? *Ինծի բան մը չտալուղին ինչ բանի վրայ շնորհակալ ըլլամ. Պանա պէր ընչ էնէրմէյէնին նէ-սինը՞ ինէ+էր էսէյի՛մ:* Si l'on doit le nom d'homme *à qui* n'a rien d'homme? *Qui* marche assurément n'a point peur de tomber. Votre conduite est *d'un* honnête homme. *այս ինչն* De quoi remercier *celui qui* ne . . . ; . . . d'homme *à celui qui* n'a . . . ; *Celui qui* marche . . . ; Votre conduite est *celle d'un* . . .

293. *Խօսքի մը առաջին անդամին մէջ* celui qui, ceux qui *ըլլայ նէ, երկրորդ անդամին բայն անուն բայի չ'առնուր. celui դերանունը զօրութեամբ ալ իմացուած ըլլայ նէ, աս կանոնը կը պահուի.* Celui *qui* vous parle *est* votre bienfaiteur. *Քեզի խօսողը քու բարերարդ է. Սանա սէօյլէյին սինին էյլէ+պօրըն պըր:* Ceux *qui* vivront *verront.* = *Qui* sert bien son pays *sert* souvent un ingrat.

294. Ա՛ celui դերանուան վրայ ci կամ là մասնիկը դնելով, celui-ci, celui-là դերանուններըը կը շինուին: Ասոնք երբ որ երկուքը միասին դործածուելու ըլլան, ci մասնիկին ունեցողը խօսողին մօտ եղած բան մը եւ կամ խօսքին մէջ վերջը յիշուած բան մը կը ցուցընէ. իսկ là մասնիկին ունեցողը խօսողէն հեռու ըլլող կամ խօսքին մէջ յառաջ յիշուած բան մը կը ցուցընէ. J'ai pris *celui-ci*, mon frère *celui-là*. Ես առիկայ առի, եղբայրս ալ՝ անդիկայ. պէն պոռնո ալըմ, քարթալըմ պա օնո: Tel est l'avantage ordinaire qu'ont sur *la beauté les talents*; *ceux-ci* plaisent dans tous les temps, *celle-là* n'a qu'un temps pour plaire.

295. Ասոնց գործածութեան նման է ceci, cela դերանուններուն գործածութիւնն ալ. միայն ասոնք հասարակօրէն իրերու վրայ կ'ըսուին. Je n'aime pas *ceci*, donnez-moi *cela*. Առիկայ չեմ սիրեր, անդիկայ տուր ինծի. պոռնո հապղ եղիմ, օնո վէր:

ՀԱՏՈՒԱԾ Գ.

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

296. Յարաբերականն անմիջապէս իր յարաբերեալին քովը կը դրուի. եւ միայն երբ որ կը կրկնուի եւ կամ երբ որ յարաբերեալին քովն ածական կամ խնդիր մ'ըլլայ նէ, կրնայ անկից զատուիլ. Le *vaisseau*, *qui* était arrêté, et vers *lequel* ils s'avançaient, était un *vaisseau phénicien qui* allait dans l'Épire. կեցած նաւը՝ որուն կը մօտիկնային, փիւնիկեցի նաւ մըն էր, որն որ Եպիւրոս կ'երթար. Ո նթլըտըճըլըը պոռնոյին էպո-ռո-ը կիւին ջէ-նէճալը պէր կիւի էտի: = On entendait les *roulements* solennels de la cataracte de Niagara, *qui* . . . se prolongeaient de désert en désert. Նիակարա գետին սահանքին անապատէ անապատ երկընցող գացող հռչակաւոր հոսանքը կը լսուէր. Օլ նէ-ակ-ը լայընըն վէ-ըլ-ուն վէ-ըլ ո-ը-ընըզ կիւին ֆոբէ-ընըզըն ճէլճո-ը ուէընըլըտը էյէ-ուէմ էտի:

297. Ուղղականի մէջ թէ մարդիկներու եւ թէ իրերու վրայ qui կը գործածուի, նոյնպէս հայցականի մէջ՝ միշտ que; իսկ մեկալ հոլովներուն մէջ, մարդիկներու վրայ նախադրութեամբ մը qui, իրերու վրայ ալ նախադրութեամբ մը lequel կամ quoi կը գործածուի. Les gens *à qui* personne ne peut plaire, sont ordinairement ceux *qui* ne plaisent à personne. Ամենեւին մէկու մը չհաւնողները հասարակօրէն մէկու մը հաճելի չեն ըլլար. Քիմսէյէ պէյճընճէյճընլըբ եւսէբը էմսէ պէյճընճը: C'est l'intérêt *qui* le fait agir. L'autorité *qu'*on méprise est bientôt bravée. N'est-ce point là Hégésippe *avec qui* j'ai longtemps vécu? = Il m'écrivit un billet *auquel* je n'ai pas repondu. Ինծի առմնակ մը գրեց, որուն պատասխան չտուի. պոռնա պէր ըճէչէբէ եալըը, ջէվապ վէրմէյիմ: Oserai-je vous entretenir d'une gloire *à laquelle* vous avez renoncé. L'empire *sur lequel* Dieu vous a établi est assez vaste. Il y eut plusieurs dîners *à quoi* l'on ne s'était pas attendu.

298. Dont ու duquel . . . , նոյն նշանակութիւնն ունին, բայց իրարու տեղ չեն կրնար գործածուիլ: Սեռականի մէջ յարաբերեալէն զատ ուրիշ բառի մը հետ կապակցութիւն կ'ունենան. արդ թէ որ նոյն բառը նախադրութեամբ է, duquel . . . գործածելու է, իսկ թէ որ առանց նախադրութեան է, dont գործածելու է: Իսկ բացատրականի կամ պատմականի մէջ հասարակօրէն dont կը գործածուի: Vous voyez d'ici l'église, *sur le clocher de laquelle* la foudre est tombée. Հոսկից կը տեսնես եկեղեցին, որուն զանգակատան վրայ շանթին ինկաւ. Ջան ջո-լէ-ուէնէն խ-ոլիւ-նէ եալըըմ պի-չէն էէլէ-եչէ պո-նոյան կիօչէ-ըսի-ն: Un arbre *à l'ombre duquel*

un homme vertueux s'est reposé lui donne de sublimes ressouvenirs. = Voyez *le jardin dont les arbres* sont en fleurs. Նայէ պարտէզը՝ որուն ծառերը ծաղկած են. Շո՛ աղջկերը չնչե՛լնդէ պաղչէյէ պոփ: = Ce n'est pas *le* fait *dont* nous parlons.

299. Մարդիկներու վրայ խօսք եղած առեն՝ ինչ կերպով որ ըլլայ նէ ըլլայ, de qui ալ կրնայ դարձածուիլ. J'honore le prince *aux bontés de qui* je dois ma fortune. Կը պատուեմ իշխանը՝ որուն բարերարութեամբն ունիմ իմ բախտս. Օլ էրէ-դէյլէ պո՛ էդպօլ եբրիլտէյմ պէյէ էղէբ եօեբ յմ: Paris fut plein de malheureux *de qui la main* tremblante . . . La dame *de qui* je tiens cette nouvelle est une personne sûre.

300. Յարաբերականները շատ հեղ յարաբերեալ չեն ունենար, հապա անորոշ կերպով մը կը բանին ու Թացարձակ կ'բսուին, եւ բսա մեծի մասին հարցական խօսքերու մէջ կը դարձածուին: Ա՛ս կերպով մարդիկներու վրայ միշտ qui կը դարձածուի, ուղղականի ու հայցականի մէջ առանց նախադրութեան, իսկ մէկալ հոլովներուն մէջ՝ նախադրութեամբ: Իրերու վրայ lequel կամ quoi կը դարձածուի, ուղղականի ու հայցականի մէջ՝ առանց նախադրութեան, ու մէկալ հոլովներուն մէջ ալ նախադրութեամբ. իրերու վրայ հայցականի մէջ que ալ կ'բսուի. *Qui* fit jamais de si grandes choses? Ո՞վ երբեք այսչափ մեծ բաներ ըրաւ. Քի՞ պոէթոփ պէյէ+ չնչէբ էրէփ: *Qui* ne nomme-t-il point dans ses satires? De grâce, faites-moi connaître *qui* je sers. *A qui* se fiera-t-il dans ces pressants dangers? = *Laquelle* de ces deux villes est la plus illustre? *Lequel* choisiriez-vous? Mais sans un Mécénas *à quoi* sert un Auguste? *Que* répondront à cela mes censeurs?

301. Օն յարաբերականը միւնակ ան առեն կը դարձածուի երբ որ տեղ մը, կամ դադրելու,

մնալու, երթալու, գալու, ելլելու, իջնալու, մտնելու վրայ խօսք կ'ըլլայ. վրան par ու de նախադրութիւններն ալ կրնայ առնուլ: Բայց երբ որ ցեղէ մ'իջնալու վրայ խօսք ըլլայ նէ, d'օն չեկրնար դրուիլ, հապա dont դնելու է. *Où* pensez-vous aller? — Au temple *où* l'on m'appelle. Մաքերնիդ ո՞ր երթալ է. տաճարը, ուր որ զիս կը կանչեն. Փէ+բընէլ նէրէյէ կէլնի+ ոէբ. ը՛ղբրոբէ՛ըբը հէյ+էլէ: *Où* demeurez-vous? Il est allé je ne sais *où*. *Par où* avez-vous passé pour aller là? *D'où* venez-vous? = La famille *dont* il est sorti. Ցեղը ուսկից որ անիկայ ելած է. Օ՛նո՛ն խո՛բո՛ճ էրիւէյլ խանէ: Les héros *dont* il tire son origine.

ՀԱՏՈՒԱԾ Դ.

ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

302. On դերանունը միշտ անուն բայի կ'ըլլայ, ու իր բայն եզակի կը դրուի. իրմէ յառաջ et, où, que, qui, si բառերէն մէկն ըլլայ նէ, հաւասարակօրէն վրան l' յօդը կ'առնու. *On* répare ses fautes, quand *on* les pleure. Մարդ իր պակասութիւնները կը ջնջէ, երբ որ անոնց վրայ կու լայ. Ա՛պօմ կէօղ ե՛ղը ոէօ+էրէ+, ըն՛օ՛ղ՛ըլէրէյնէն օֆվը՛նը պո՛ը՛բ: Si vous faites cela que dira-t-*on*? Թէ որ ասանկ բնաւ նէ՝ ի՛նչ կ'բսեն. Էյէբ պո՛ո՛ւո՛ եաէբո՛էն, նէ՛ ոէօյլէրլէբ: On dit que la guerre s'est rallumée. Կ'բսուի որ պատերազմը նորէն սկսաւ. Ճէնո+ եէնէիոէն պ՛ըլ՛ո՛ը ոէբլէբ: = Il faut considérer et les temps *où l'on* vit et les lieux *où l'on* est. Il est bon de savoir avec *qui l'on* s'allie.

303. Բայց երբ որ onէն եաեւ յօդ կամ l դրուի սկսած բառ մը գայ նէ, իր վրայ l'դնելու չէ. *Si on le* surprend, il sera puni. Թէ որ բռնուելու ըլլայ նէ, պիտ'որ պատժուի. Թ՛ո՛ւո՛լո՛ճ օը՛բ՛ո՛, ճէլ՛ո՛ը պո՛լո՛ճ: Le soir on se promène *ou*

on lit. Իրիկուընը կը պառտուի կամ կը կարդայուի. Ափշահ է՞ՄԻ՞ ՀԵՂԻՆԷԼԷՔ ԵՒԻՕՊ ՕՓՈՒՆՈՒԲ:

304. Որովհետեւ quiconque բառը celui qui*ի գօրութիւնն ունի, անոր պէս ալ* (293) *խօսքին առաջին անդամին մէջ եղած առեն, խօսքին երկրորդ անդամին բայը՝ անուն բայի չ'առնուր. Quiconque* n'observera pas cette loi, *sera* puni. Ով որ աս օրէնքը չհպահեր նէ, կը պատժուի. ՊՈՒ ՔԱՆՈՒՆՈՒԲՈՒԼՄԱՆ, ՅԵՂԱԾԸՆ ՍԼԸՐ: *Quiconque* flatte ses maîtres les *trahit.*

305. Quel que *բառը միշտ իրմէ եղբը բայ մը կ'ուզէ, որուն անուն բայիին հետ* quel *բառը սեռով ու թիւով կը համաձայնի, իսկ* que *անփոփոխ կը մնայ. Quels* que soient *vos desseins. Դիտաւորութիւնդ ինչ որ ըլլայ նէ ըլլայ. ՄԻ-ԲՈՓԸՆ ՆԷ Է ՕԼՈՒԲԱ ՕԼՈՒՆ: Quelle* que soit votre *amitié.*

306. Quelque . . . que *բառերուն մէջտեղը առանձին կամ ածականով մէկտեղ գոյական մը մտած առեն՝* quelque *բառը գոյականին թիւը կ'առնու. իսկ մակբայ մը ու առանց գոյականի ածական մը մտած առեն՝ անփոփոխ կը մնայ. Quelques précautions* que vous preniez. Ի'ՆՉ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ ՈՐ ԸՆԵԼՈՒ ԸԼԼԱՔ ՆԷ. ՆԷ ԳԱՓԱՐ Է ՈՒՓԸՆՈՒՆԸՂ: *Quelques faux bruits* qu'on ait semés de ma personne. — *Quelque belles* que soient vos actions. ՈՐՉԱՓ ՈՐ ԳԵՂԵՑԻԿ ԸԼԼԱՆ ՔՈՒ ԳՈՐԾՔԵՐԴ. ԻՆԼԵՐԷՆ ՆԷ ԳԱՓԱՐ Է ՀԵՂՈՒՐ ՕԼՈՒ: Les fausses couleurs *quelque industrieusement* qu'on les applique, ne tiennent pas.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՈՒՐԻՉ ԱՆՈՐՈՇ ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ ԱՌԱՆՁԻՆ ԳԻՒԼԻՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ:

ԳԼՈՒԽ Լ.

ԲԱՅԻ ՎՐԱՅ

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ՕԺԱՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

307. Ներգործական բայերը բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ avoir *օժանդակը կ'առնուն, իսկ կրաւորական ու փոխադարձ բայերը՝ միշտ* être *կ'առնուն.* On *a dit* de ce prince qu'il *était chéri* de ses sujets. Ան իշխանին համար ըսին որ իր հպատակներէն սիրուած էր. ՊՈՒ ՊԷՏ ԷԼԼԷ ՀԷՆՈՒՆ ԲՅՈՒՐԸՆԴԱՆ ՎԵՐԼԵԼՆ ԻՒՒ ՊԵՒՊԷԼԷՐ:

308. Զեզնք բայերուն շատը avoir *կ'առնու.* Je n'*ai* jamais *dormi* d'un si bon somme. ԵՐԲԷՔ ԱՍԱՆԿ ԱՆՈՒՇ ՔՈՒՆ ՉՔՆԱՑԱՅ. ԱՒԼ ՊԵՏՔԷ ՊԷՐ ԲՈՒԼԸ ՈՒՏՈՒ ՈՒՏՈՒՄՆԸՂ ԸՍՐՄ: Esther *a triomphé* des filles des Persans. Vos pères *ont péché.*

309. Իսկ միացածները երկու կարգ կրնան բաժնուիլ: Ոմանք միշտ être *կ'առնուն. ինչպէս են* aller, arriver, choir, décéder, éclore, mourir, naître, tomber, venir, *եւ ասոնցմէ բարդուածները, ինչպէս* devenir, parvenir, *եւ այլն.* J'*étais allé* visiter la fontaine Égérie. ԵԳԵՐԻԱ ՊՂԻՒԸՐԸ ՏԵՍՆԵԼՈՒ ԳԱՑԱԾ ԷԻ. ԻՆՔԵԱՆ ՊՈՒՆՈՒԸԸ ՀԻՕՓԵԱՅ ՀԷՐԻՒՂ ԼԻՒՐ: Ils *sont arrivés* d'Espagne. Il *est mort* de faim. C'est un homme qui *est né* pour la guerre.

310. Ոմանք ալ երբեմն avoir *ու երբեմն* être *կ'առնուն. ինչպէս* cesser, croître, dégénérer, descendre, disparaître, entrer, monter, partir, passer, rester, sortir, *եւ այլն: Թէ որ խօսողը բային նշանակած գործողութիւնը ցուցընել կ'ուզէ,* avoir *գնելու*

է. իակ թէ որ ան գործողութեան միա չդնելով, անկից պատճառած վիճակը ցուցընել կ'ուզէ, être դնելու է. Les Romains *ont* bien *dégénéré* sous les empereurs. Հռոմայեցիք ինքնակալներուն ատենները շատ անպիտանցան. Բօմպէյոսէ ի վեր պօղոսէ։ Les orages *ont cessé* de gronder sur ces heureux rivages. Les Tyriens, jetant armes et boucliers, *ont*, par divers chemins, *disparu* les premiers. = Les Romains *étaient* bien *dégénérés* à la mort d'Auguste. Հռոմայեցիք Օգոստոսի մահուան ատեն շատ անպիտանցած էին. Բօմպէյոսէ Ա՛ղբիոսէն ի վեր պօղոսէ։ Du Dieu d'Israël les fêtes *sont cessées*. Mèdes, Assyriens, vous *êtes disparus;* Parthes, Carthaginois, Romains, vous n'êtes plus.

Քանի մը չէզոք բայեր նշանակութիւնին փոփոխելով, օժանդակին ալ կը փոխեն. բայց ատոնց վրայ եռեւէն առանձին տեղեկութեանց մէջ կը խօսինք։

311. Միագէմ բայերէն *ունենալ* avoir կ'առնուն, *ըլլալ* être. Il y a longtemps qu'il n'*a plu*. Շատ ատեն է որ անձրեւ չէկաւ. Հօտ վճռելոյն պէրէ խօսքը կ'ելլէ։ Il *a fallu* le payer. = Il *est arrivé* une nouvelle fâcheuse.

312. Être օժանդակ ունենալու ընդունելութիւն անցեալները՝ առանց օժանդակի պարզ ածականի պէս կրնան մնալ. իակ avoir ունեցողները չեն կրնար. Que de palais *détruits*, de trônes *renversés!* Որչափ փլած պալատներ, որչափ կործանած գահեր. Նէ գոտոր եմբըմբռ ոտայլեր, Նէ գոտոր խոտոռ օլմաշ խոխրլեր։ Ses rayons *affaiblis* dorment sur le gazon. Énée *revêtu* de le peau d'un lion. Բայց չեկրնար բսուիլ Un homme dormi; un héros triomphé; ինչու որ առնլը avoir կ'առնուն. Հապա Un homme qui a dormi; un héros triomphant բսելու է։

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԲԱՅԻՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

313. Պատրաստութիւններու մէջ խօսքին տեղ մղումութիւն տալու համար, սահմանական անցեալներէն Ակուն տեղ, ներկան կը գործածուի. Il *arrive;* à peine *ose*-t-il lever les yeux. Il *voit* son fils; il *recule* d'horreur. Կը հասնի, հազիւ աչքերը վերցընելու կը համարձակի. որդին կը տեսնէ, սարսափէն ետ ետ կը քաշուի. Կէլէպ էրիշէր, հէրդն իւօղլէրինի նօքտը չլըքըրըր, նէլըրընը իւօրի՛ր, հէյպէրի էլի իէրի վէրիլէր։ Dans ce moment le cheval s'*arrête*, le héros *tombe* entre les mains de ses gens et *demeure* tranquille pour jamais.

314. Սահմանական ներկան երբեմն ապառնիի տեղ ալ կը գործածուի, բայց քիչ մը եռքը բլլալու գործ մը ցուցընելու համար. Je *suis* de retour *dans un moment*. Մէկ րոպէէն ետ կը գառնամ. Պէր գունքէնէն իէրի պէօնէրիմ։ Son procès se *juge demain*. *Dans une heure* elle *est morte*. Ժամէ մը կը մեռնի. Պէր սաաթտան էօլի՛ր։

315. Որոշեալ ու բոլորովին անցած լմընցած ատենուան մէջ եղած բան մը ցուցընելու համար՝ անցեալ որոշեալը կը գործածուի. իակ որոշեալ ու չլմընցած ատենուան մէջ եղած գործք մը ցուցընելու համար՝ անցեալ անորոշը. Je *vis hier* une chose assez singulière. Երէկ զարմանալի բան մը տեսայ. Տի՛ն նադիր պէր շէյ իէօրդի՛մ։ Je sais que de moi tu *médis l'an passé*. = Le roi m'*a nommé aujourd'hui* archevêque de Cambrai. Թագաւորը դէս այսօր Գամպրէի արքեպիսկոպոս անուանեց. Փարիշահ պէօյի՛ն պէնի Գամպրէյէ էրշէփօփ իային էրտի։ Je vous *ai écrit ce matin*. *J'ai* beaucoup *perdu cette année*.

316. Անորոշ ու բայերովին անցած ատենաւան մէջ եղած գործք մը ցուցընելու համար, երբեմն որոշեալ ու երբեմն անորոշ անցեալ կը գործածուի: Անցեալ որոշեալը կը գործածուի, երբ որ միտակ ան անցած գացած բանին եղած ատենին միա կը դրուի. իսկ անցեալ անորոշը կը դրուի, երբ իմացընել կ'ուզուի որ անցած գացած գործքը հիմայ ալ կ'ըլլայ. C'est Boileau qui le premier *enseigna* l'art de parler toujours convenablement. Պինա յառաջ Պոալոյ սորվեցուց միշտ պատշաճ եղանակաւ խօսելու արուեստը. Տայըմ վեճպլինճ ընթելլէմ եմնէ անասունքը եօչխեն իչ եվվել պօալը օլսոս: = Quelques animaux nous *ont enseigné* à batir des maisons. Քանի մը կենդանիներ մեզի տուն շինել սորվեցուցին. Պէր չաղ հայվանար պիզի եվ եափմաք եօչխերոյլէր: Իսկ աս օրինակին մէջ երկուքն ալ կայ. La crainte *fit* les dieux, l'audace *a fait* les rois.

317. Քիչ մը յառաջ եղած բան մը ցուցընելու համար անորոշ անցեալին տեղ venir բային սահմանական ներկային հետ de նախադրութեամբ բան բային անեռեւոյթը կը գործածուի, ու գերբահատարին տեղ՝ venir բային անկատարին հետ. Il *vient de mourir*. Նոր մեռաւ. Հէնիչ եօլտի: Je *viens de rentrer*. Նոր տուն դարձած եմ. Հէնիչ եվվ ուէօնդը: = Il *venait de sortir*. Նոր դուրս ելած էր. Հէնիչ տըլտըը ւըփմըշ ըտը: Les contrariétés que je *venais d'éprouver* m'humilièrent.

318. Անցեալ յառաջագոյնը միշտ quand, lorsque, aussitôt que, bientôt, en un moment, à peine, ու ասոնց նման ժամանակ ցուցնող մակբայով մը կը գործածուի, ու իրմէ եաբը անցեալ մը կուգայ. *Quand j'eus terminé* mon ouvrage, je me *mis* en route. Երբ որ գործքս լմընցուցի նէ՝ ճամբայ ելայ. Ինչպէ պիտիրուիյմ կիպի եօլա ւըփտը: *A peine* Calypso *eut*-elle *prononcé* ces paroles, qu'elle s'en *repentit*.

Après que Salomon *eut bâti* le temple, il *bâtit* encore le palais des rois.

319. Գերակատարը չէ թէ մինակ ինք իրմէ, հապա ուրիշ անցած բանի մը նայելով, անցած լմընցած գործք մը կը ցուցընէ. Il m'*a dit* que vous lui *aviez lu* un ouvrage de ma façon. Ըսաւ որ իմ գործքերէս մէկն իրեն կարդացած ըլլաք. Պենիմ ընէլխֆլէրիմտեն պիրինի օնա օխոսատըշ ոլտուղ պէտի:

320. Քիչ մը եաբը ըլլալու գործք մը ցուցընելու համար ապառնիին տեղ aller բային սահմանական ներկային հետ բուն բային անեռեւոյթը կը գործածուի. իսկ թէ որ անցած ժամանակի մը մէջ քիչ մը եաբը ըլլալու բան մը ցուցընել կ'ուզուի նէ, aller բային անկատարին հետ. Le jour *va finir*. Օրը լմընալու վրայ է. Կիւն պիրիյօր: Je *vais* vous *dire*. Ձեզի պիտ'որ բաեմ կամ հիմայ կը զուցեմ. Սէլիմ տէյէճեյմ: = J'*allais* me *coucher* quand il est venu. Պառկելու վրայ էի՝ երբ որ եկաւ. Հէրէն եօրուլտուտ, պէրտ կէլտի: Les assassins *allaient briser* la porte.

321. Թէական ներկան կը ցուցընէ որ հիմայ բան մը կ'ըլլայ, թէ որ ուզուած թէութիւնը չպակսէր. իսկ անցեալը կը ցուցընէ որ անցած ժամանակուան մէջ բան մը եղած կ'ըլլայ, թէ որ ուզուած թէութիւնը կատարուէր. La terre, si elle était bien cultivée, *nourrirait* cent fois plus d'hommes. Երկիրն ապէկ մշակուած որ ըլլար, հարիւրապատիկ աւելի մարդ կը սնուցանէր. Եէր եյի ընիմտ օլմուշ օլսայտը, եէ՛ղ ֆըն պիյոտե ատամ պիւլէրիտի: = S'ils avaient suivi mes conseils, je les *aurais sauvés*. Իմ խորհուրդներուս հետեւած ըլլային նէ, պիրենք կը փրկէի. Պենիմ նասիհաթլարըմը ընուրսատըշ օլսայտըտըլար, ծուրտը ֆըրթընըտըտը:

322. Երբեմն պարզ բաղձանք ցուցընելու համար կը գործածուի, երբեմն ալ quand, թէպէտ եւ, թէեւ, ու si, արգելք շաղկապէն եաբը. Ils

répandraient avec plaisir le sang du fils d'Ulysse. *Համաթեամբ Դիսեւսին որդւոյն արիւնը կը թափեն. Հի՛մա իմ կեանքս իւր Ուլիսին եվլոբընը փառքը պեօռեղլէր:* *J'eusse aimé* mieux perdre ma vie en combattant pour vous. = *Quand* l'histoire *serait* inutile aux autres hommes, il *faudrait* la faire lire aux princes. *Թէպէտ եւ պատմութիւնն ուրիշ մարդիկներուն անօգուտ ըլլար, իշխաններուն կարգացընելու էր. Թէվ-բէյթ պէլքա ապամլաբա ֆախրեթէ որ ըլայտը, պէյլոբէլէրէ օքո-ըմլըյտը:* Je ne sais *si* César *prendrait* plaisir à feindre.

Շատ դժուարանալու է որ si, եթէ, թէ որ շարկապէն անմիջապէս ետեւ թէական կամ ապառնի չդործածուի. ուսա. *Si* vous *seriez venu* avec moi, vous auriez vu le roi. Ինձի հետ եկած ըլլայիք նէ, թագաւորը կը տեսնէիք. պէնիվլե կիւչլ օլայտընըզ, փորթլահը կեօրէր իւ-փէ-նէ-ղ: Les soldats feront bien leur devoir, s'ils *seront* bien commandés, բանը սխալ է. անոր համար Si vous *étiez venu* avec moi, vous auriez vu le roi. Les soldats feront bien leur devoir, s'ils *sont* bien commandés. բանը է:

323. *Հրամայականը եզակի առաջին դէմք չունենալուն, շատ անգամ անոր տեղը յոդնակի առաջին դէմք կը դործածուի. բայց թէ որ հետեւածական ունի նէ, անիկայ եզակի կը մնայ.* *Soyons* en tous les temps *digne* de ma naissance. *Միշտ իմ ծննդեանս արժանի ըլլամ. Տայմա պէնիմ տոըլըփէյէ լայըք օլայը:* Ah! *Soyons sage*; il est bien temps de l'être.

324. *Սորագաստականը միշտ ուրիշ բայէ մը կախում կ'ունենայ, եւ անոր հետ* que *շաղկապով կը կապուի: Ան եզանակը կը գործածուի.*

Ա. *Կամք, բաղձանք, հրաման, արդելում, տարակոյս, անստուգութիւն, վախ, զդուշութիւն, եւ ուրիշ ասոնց նման հոգւոյ կիրքեր յուցընող բայերէն ետեւ.* Il *souhaitait* qui je *combattisse*. *Կը բաղձար որ պատերազմէի. Ճէն-էլէնմէ արզը-էդր էիր:* Obéis, si tu *veux* qu'on t'*obéisse*. *Permettez* que je *meure*. La pluie *empêche* qu'on n'*aille* se promener. Tout le monde *craignait* qu'ils ne *commandassent*.

Բայց ordonner, arrêter, décider, *ու ասոնց նման հրաման, վճիռ ցուցընող բայերը, իրենցմէ ետեւ ապառնի կամ թէական կ'առնուն, երբ որ հրամայուած բանն անանկ ատյդ է՝ որ եզանի պէս կրնայ սեպուիլ. ինչպէս Թագաւորական, բարձրագոյն աստիճաններու հրամաններըը, վճիռները* Dioclétien *ordonna* que les chefs des Manichéens *seraient* brûlés. *Դիոկղետիանոս հրամայեց որ Մանիքեցւոց գլխաւորներն այրուին. Տիօքլեթիէնօ- Մընէ-լերին ռեյէ-լերէ եոնը թեյէ եր եթէ:*

Բ. *Հարցական, բացասական ու միտգէմ բայերէն ետեւ.* *Pensez-vous* qu'il *ait* raison? *Կարծես որ իրաւունքը ունի. Սանըը օըն էլ հաթթը՞ ըը:* L'homme *sera-t-il* le seul qui *meure* pour ne jamais revivre? = Je ne *crois pas* qu'elle *meure*. *Չեմ կարծեր որ մեռնի. Սանմամ էլ եօլըէ-ը:* Il ne *pense pas* que personne *veuille* lui dresser des piéges. = *Il est juste* qu'un meurtrier *périsse*. *Արժան է որ մարդասպան մը կորսուի. Պէր փառը փոխնէլէն եօլըէ-ի հաթթ տըր:* *Il faut* que je lui *écrive*.

Երբ որ հարցումը պարզ ճարտասանական ձեւ մ'ըլլայ նէ, այս ինքն՝ աւելի քանը հաստատելու՝ քան թէ իմանալու համար, իրմէ ետեւ սահմանական կը դրուի, Madame, oubliez-vous que Thésée *est* mon père, et qu'il *est* votre époux? *Ըսդնպէս* Il s'ensuit, il paraît, il résulte *ու միջերնին* vrai, sûr, évident *ու ասոնց նման պատգամներ ցուցընող ածականն ունեցող միտգէմները, եւ գերանուն բնութեան ինդրով մը* il semble *բայը, երբ որ հարցական կամ բացասական չեն նէ, սահմանական կ'առնուն.* *Il paraît, il est sûr* qu'il *a* raison. Il *me* semble qu'il ne *viendra* pas.

Գ. Quel que, quelque . . . que, qui que, quoi que *բառերէն ու առաջին մասին մէջ* (170) *նշանակուած շաղկապներէն ետեւ.* *Quelle que soit* la barrière qui me sépare de mon ami, je le reverrai. *Ի՛նչ արգելք որ զիս բարեկամէս բաժնէ նէ, զինքը պիտի տեսնեմ.* Տօ-ռա-տան պէնի այըրմ-ըշ նէ

ենդիլ օլսա, էյնե օնո- կէօրէ-ջէ-ս: *Quelque* effort *que fassent* les hommes, leur néant paraît partout. *Quoi que* vous *écriviez*, évitez la bassesse. *Pour qu'*on vous *obéisse*, obéissez aux lois. Օրինաց Հնազանդի՛ որ ուրիշներն ալ քեզի Հնազանդին. Այնչա՜փ ճ-ըն- օլ ւէ, պէյճ-ըլըը պա առնա ճ-ըն-օլսո-ն: *Afin que* vous *soyez* les pères des peuples. On lui donna une gratification, *bien qu'*il ne l'*eût* guère *meritée*.

Դ. Յարաբերական դերանունէ մը կամ օնէն առաջ le seul, peu բառերէն մէկը կամ դասական թուական մը, կամ յարաբերութեամբ դերադրական ածական մը եղած առեն, իրենցմէ ետեւ եկող բայը ստորադասական կը դնուի. Je suis *le seul* qui vous *connaisse*. Ձքեզ ճանչցողը միայակ ես եմ. Սէնի ըռանըյան եուլնըդ պէն յ՛ս: Il y a *peu* de rois qui *sachent* chercher la véritable gloire. *Le plus grand* théâtre qu'il y *ait* pour la vertu, c'est la conscience. C'est *la seule* place *où* vous *puissiez* aspirer. Իսկ երբ որ իրենցմէ յառաջ աս բառերէն մէկը չ'ըլլար նէ, իմաստին միա դնելու է: Թէ որ խօսողը Հաստատելով կ'ուզէ ըսել, բայը սահմանական դնելու է. իսկ եթէ տարակուսելով՝ ստորադասական դնելու է.

J'irai dans une retraite *où* je *serai* tranquille. Առանձին տեղ մը պիտ'որ երթամ, ուր խաղաղ պիտ'որ ըլլամ. Բանաւ օլաճաք պէյճ ընէնա եէրէ կիտէյմ՛: J'aspire à une place *qui est* agréable. Montrez-moi le chemin *qui conduit* à Paris.	J'irai dans une retraite *où* je *sois* tranquille. Առանձին տեղ մը պիտ'որ երթամ, ուր խաղաղ կարենամ ըլլալ. Բանաւ օլապէլէ ընէնա պէյճ եէրէ կիտէյմ՛: J'aspire à une place *qui soit* agréable. Montrez-moi un chemin *qui conduise* à Paris.

325. Ստորադասականին ժամանակներն ասկերպով կը դործածուին:

326. Առաջին բայը սահմանական ներկայ կամ ապառնի եղած առեն, երբ որ իր համեմատութեամբ ներկայ կամ ապառնի գործ մը յուսընել կ'ուզուի, ստորադասականին ներկան գործածելու է, իսկ երբ որ անցած գործ մը յուսընել կ'ուզուի, ստորադասական անցեալը գործածելու է.

Je doute / Je douterai } que vous veniez. Կը տարակուսիմ, պիտի տարակուսիմ որ արդեօք դուն կու գաս. Կելէնէյնէ չէ-պէհլէնէբիմ, չէ-պէնէլէնէճէյմ՛: Այս ինքն (հիմայ) կը տարակուսիմ որ դուն (հիմայ կամ եաեւէն) գաս. (եաբը) պիտ'որ տարակուսիմ որ դուն (անկէ եաեւ) գաս:	Je doute / Je douterai } que vous ayez lu. Կը տարակուսիմ, պիտի տարակուսիմ որ արդեօք կարդացած ես. Օփո՜ւ չ-ոլսո-ղ-ունա չէ-պէհլէբիմ, չէ-պէնէլէնէճէյմ՛: Այս ինքն (հիմայ) կը տարակուսիմ որ դուն (յառաջ) կարդացած ըլլաս. (եաեւէն) պիտի տարակուսիմ որ դուն (յառաջ) կարդացած ըլլաս:

327. Առաջին բայը սահմանական անկատար, կամ անցեալ ժամանակներէն մէկը, կամ թէական եղած առեն, թէ որ իր համեմատութեամբ ներկայ կամ ապառնի գործ մը յուսընել կ'ուզուի, ստորադասականին անկատարը դնելու է. իսկ թէ որ անցած գործ մը յուսընել կ'ուզուի, ստորադասականին գերակատարը կը դնուի:

Je doutais / Je doutai / J'ai douté / J'avais douté / Je douterais / J'aurais douté } que vous étudiassiez. Կը տարակուսէի որ արդեօք կը սորվիք. Իւյրէնէճէյնիդ չէ-պէհմ վար ըտը. Այս ինքն (յառաջագոյն)	Je doutais / Je doutai / J'ai douté / J'avais douté / Je douterais / J'aurais douté } que vous eussiez étudié. Կը տարակուսէի որ արդեօք սորված էք. Իւյրէնէճէյնիդչէ-պէհմ վար ըտը. Եախօտ Աճ-ոց եւյրէն-

կը տարակուսեի, տարակուսեցայ, տարակուսած էի, եւ այլն, որ գուք (ան տարակուսած առնես, կամ անկէ եաեւ) սորվիք։

ինչ ինձ ինձ պէյէ չէ-պէհ-լէնիյօր ո՞ւոու՞մ։ Ա.յս ինքն (յառաջագոյն) կը տարակուսէի, տարակուսեցայ, եւ այլն որ (ան տարակուսած առնէս յառաջ) սորված ըլլաք։

Սաորագասական ներկային առ՝ անկատար, ու անդեալին առ՝ դերակատար կը գործածուի, երբ որ իրենցմէ եաբը թէուէթիւն մը կու գայ. Je doute que vous *étudiassiez* maintenant, *si* l'on ne vous y contraignait. կը տարակուսիմ որ արդեօք դուն կը կարդայիր, թէ որ չտիպելու ըլլային. Եյէր ձր երիւ-ե էուէէր՝ — ճա օչ-յ-ճ-չ/ընըշ պէյէ չէ-պհեմ վր։ Je doute que vous *eussiez étudié* hier, *si* l'on ne vous y eût contraint.

Սաորագասական անկատարին առ՝ ներկան կը դրուի, երբ որ ան բային ցուցեցած գործքն ամէն առեն, կամ խօսուած առենն ալ սպյդ է կամ կ'ըլլայ. Il m'a trahi, quoiqu'il *soit* mon ami. Ձ.հս մտա-նեց՝ թէպէտ եւ բարեկամս ըլլայ. Տ-ու-ո՞ւ օլըրաք դէնի էլէ վէրդի։ Dieu nous a donné la raison afin que nous *discernions* le bien d'avec le mal.

328. Աներեւոյթը շատ անգամ սահմանա-կանին կամ սաորագասականին մէկ ժամանակին առ կը գործածուի. Tout ce qu'elle s'imaginait *tenir* lui échappait. Ան ամէն բանը՝ որն որ ունենալ կամ բռնել կը կարծէր նէ, իրմէ կը պրծէր. Հէր նէ էն ըռ-ըռ-ըքմ պէյէ ըլանն էաէրսե խոխ, ելէնոքեն ջ-ալ-ը ըռը։ Suis-je un de tes sujets pour me *traiter* comme eux? Nous croyons *voir* sortir de tous côtés des fantômes. փոխանակ ըսելու Tout ce qu'elle s'imaginait *qu'elle tenait* lui échappait. Suis-je un de tes sujets *que tu me traites* comme eux? Nous croyons que *nous voyons* sortir.

329. Ինչպէս վերջին օրինակէն տեսնուեցաւ՝ երկու աներեւոյթ քովէ քով կրնայ գործածուիլ, բայց երեք կամ ալ աւելի չեգործածուիր. ուստի եւ չ'ըսուիր Il ne faut pas croire pouvoir le faire sortir. Հապա մէջէն աներեւոյթին մէկը Հանելով, Il ne faut pas croire *qu'on puisse* le faire sortir, ըսելու է։

330. Աներեւոյթը խնդիր եղած առեն՝ երբեմն իրմէ յառաջ նախադրութիւն կ'առնուի, երբեմն չ'առնուր. ինչու որ բայերէն ոմանք նախադրութեամբ աներեւոյթ խնդիր կ'ուզեն, ոմանք ալ՝ առանց նախադրութեան, ոմանք՝ à նախադրութեամբ, ոմանք ալ՝ de՝ով։ Հոստեղ ասոնց հասարակներն ու շատ գործածականները կը դնենք։

331. Առանց նախադրութեան աներեւոյթ խնդիր առնող բայերը։

Aimer mieux,	Devoir,	Oser,	Sentir,
Aller,	Entendre,	Paraître,	S'imaginer,
Compter,	Envoyer,	Penser,	Souhaiter,
Croire,	Espérer,	Pouvoir,	Valoir mieux,
Daigner,	Faire,	Prétendre,	Voir,
Déclarer,	Falloir,	Savoir,	Vouloir.
	Laisser,	Sembler,	

332. A նախադրութեամբ առնողները։

s'Abaisser,	Condamner,	s'Exposer,	se Plaire,
Aboutir,	Consentir,	se Fatiguer,	prendre Plaisir,
s'Accorder,	Conspirer,	s'Habituer,	se Préparer,
s'Aguerrir,	Contribuer,	se Hasarder,	Prétendre,
Aimer,	Convier,	Hésiter,	Réduire,
Animer,	Déterminer,	Instruire,	Réussir,
s'Appliquer,	Disposer,	Inviter,	Risquer,
Apprendre,	Donner,	se Lasser,	Servir,
Aspirer,	Employer,	Mettre,	Songer,
s'Attacher,	Encourager,	Montrer,	Suffire,
Attendre,	Engager,	s'Obstiner,	Tarder,
Autoriser,	Enseigner,	s'Offrir,	Tendre,
Avoir,	s'Etudier,	avoir Peine,	Tenir,
Borner,	Exceller,	Penser,	Travailler.
Chercher,	Exciter,	Persévérer,	
Concourir,	Exhorter,	Persister,	

333. De նախադրութեամբ առնողները:

s'Abstenir,	Dédaigner,	Inspirer,	se Rappeler,
Accuser,	Défendre,	Jurer,	être Ravi,
Achever,	Désespérer,	Méditer,	Rebuter,
Affecter,	Différer,	se Mêler,	Refuser,
Agir,	Dire,	Menacer,	Regretter,
Etre bien aise	Douter,	Mourir,	Avoir regret,
Appartenir,	Empêcher,	Négliger,	se Réjouir,
s'Applaudir,	Entrepren-	Nier,	se Repentir,
Appréhender,	dre,	Ordonner,	se Reprocher,
Avertir,	s'Etonner,	Pardonner,	se Ressou-
s'Aviser,	Eviter,	Parler,	venir,
Blâmer,	s'Excuser,	Permettre,	Rire,
Briguer,	Feindre,	Persuader,	Rougir,
Brûler,	se Féliciter,	avoir Peur,	Seoir,
Cesser,	se Flatter,	se Piquer,	avoir / prendre } Soin,
Charger,	Frémir,	Plaindre,	
Choisir,	avoir Garde,	se faire un	Souffrir,
Commander,	se Garder,	Plaisir,	Souhaiter,
Conjurer,	Gémir,	Prescrire,	se Souvenir,
Conseiller,	se Glorifier,	Presser,	Supplier,
se Contenter,	rendre Grâce,	Présumer,	prendre à
Convenir,	Hasarder,	Prier,	Tâche,
avoir Cou-	se Hâter,	Promettre,	Tenter,
tume,	avoir Honte,	Proposer,	Trembler,
Craindre,	s'Indigner,	Punir,	se Vanter.

Ուրիշ զանազան կերպով անեռեւոյթ խնդիր առնող բայերուն վրայ առանձին գիտելիքներուն մէջ կը խօսինք:

334. Դիմաւոր պարզ ժամանակաւ բայ մը անեռեւոյթ խնդիր ունենայ, ու անեռեւոյթն ալ դերանուն խնդիր ունենայ նէ, ան դերանուն խընդիրը թէ իր բնական տեղը, այս ինքն անեռեւոյթէն յառաջ կրնայ դրուիլ, եւ թէ առջի դիմաւոր բայէն ալ առաջ. Je veux *le* voir. Կ'ուզեմ

զինքը տեսնել. Օն-ո- կ'ելլամ է-ըրկէմ: = Puisqu'il *le* faut chercher, je me lève et je pars.

335. Նախադրութեամբ անեռեւոյթ խնդիրն իրմէ յառաջ դերանուն խնդիր ունեցած ատեն, նախադրութիւնն ան դերանուն խնդրէն յառաջ կը դրուի. J'ai souhaité *de les* entendre. Ջանքը լսելու բաղձայի. Օ՚ըրը էշէմ-է ապը-լէպի՛: Mon zèle m'oblige à *vous* donner un conseil salutaire.

336. Շատ անգամ առանց խնդիր առնող բայի de նախադրութեամբ անեռեւոյթ մը կը գործածուի, եւ անեռեւոյթին վրայ՝ սկսիլ, ամապարել նշանակութիւնը կ'աւելցուի. Ainsi dit le renard, et flatteurs *d'applaudir*. Ասանկ ըսաւ աղուէսը, եւ շողոքորթները սկսան շուտ մը գովել. Թէյէն պէօյլէ-է-օյլէպէյի կ'ելլէ, ը-պահանէճիլէը է-օյճէյ պաշլապըլըը: Mon singe au même instant *de chercher* à s'y voir.

Ընդունելութիւնը մանաւանդ անցեալը շատ դժուարութիւններ ունենալուն, մանաւոր գլխու մը մէջ վրան կը խօսինք:

ԳԼՈՒԽ Ը.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԿԱՑ

337. Ant *վերջաւորած բառերը, երբեմն ընդունելութիւն ներկայ են, երբեմն ալ պարզ ածական. ընդունելութիւն ներկան միշտ անփոփոխ կը մնայ, իսկ ածականը՝ իր գոյականին հետ սեռով ու թուով կը համաձայնի:*

338. *Ընդունելութիւն ներկան՝ պատահական, անցաւոր, ժամանակաւոր գործողութիւն մը կը ցուցընէ. եւ* qui, lorsque, parce que, puisque *բառերէն մէկուն հետ բային ուրիշ մէկ ժամանակին կրնայ փոխուիլ: Իսկ* ant *վերջաւորած ածականը՝ անուն բային մնայուն մէկ վիճակը կամ գործելու յարմարութիւնը կը ցուցընէ, եւ իրմէ յառաջ* qui *դերանունով* être *բային մէկ ժամանակը կրնայ առնուլ.* Et l'assiette *volant*, s'en va frapper le mur, et revient en *roulant*. *Սկուտեղը թռչելով, կ'երթայ պատին կը զարնէ ու գլորելով եւս կը գառնայ. Թէպէ՛ որ ֆըլայըղ կ'ուրէր, պէվըռ վռռը վէ խովըլանըրմըշ կ'երէր պէօներ:* Vous les verriez s'agiter, *allant*, *venant*, *sortant*, *rentrant*, et cela sans raison ni motif. = Les eaux *dormantes* sont meilleures pour les chevaux que les eaux vives. *Ձիերուն համար կենդանի կամ շարժուն ջրերէն աւելի՝ կայուն ջրերը աղէկ են. Ամէնըմ՝ պռռըռ ռռըմ պէռ ռռըմըռան պէյօրէ էյի պէր:* Gens toujours *regardants*, toujours *écoutants*, toujours *pensants*.

339. Ant *վերջաւորած բառ մը խնդիր սեռի ունեցնալուն պէս, ընդունելութիւն ներկայ է.* Ses vaisseaux allaient de tous côtés *cherchant les Phéniciens*. *Իրեն նաւերը Փիւնիկեցիները փնտռելով ամէն դի կ'երթային. Քէնթի կ'ուզէրէ Փիւնիքլըլըրը արայարէ պէօրթ ըռըֆա կ'իթէր էթէ:*

340. *Թէ որ ամենեւին խնդիր չունի, կամ միւնակ խնդիր բնութեան ունի նէ, թէ՛ ընդունելութիւն թէ՛ ածական կրնայ ըլլալ, ուստի վերը* (338) *դրուած կանոնին միւս դնելու է.* La mer *mugissant* (*այս ինքն* qui mugissait) ressemblait à une personne qui... *Ծովը մռնչելով՝ կը նմանէր մարդու մը որ... Տէնիզ կ'ը-ըլ-լըխյէրէ պէր... ոռոմա պէնզէր էթէ:* Ils ont pitié des misères qui accablent les hommes *vivant* (*այս ինքն* qui vivent) *dans le monde*. = Les peuples *errants* doivent être les derniers qui aient écrit. Les Juifs apprirent la langue chaldaïque fort *approchante de la leur*. *Հրեաները քաղդեարէն լեզուն սորվեցան, որն որ իրենց լեզուին շատ մերձաւոր է. Եահուտիլէր էնոռ լէսանլըրընա չօք պէնզէր օլան Քիլտանիլէր լէսանընը եօյրէնոռիլէր:*

341. *Բովը բացատական* ne *մասնիկը կամ* en *նախադրութիւնն եղած տեղ, կամ երբ որ* en *կրնայ դրուիլ նէ, ընդունելութիւն է.* C'est une personne d'un naturel doux, jamais *ne grondant, ne contredisant, ne désobligeant*. *Ամենեւին չյանդիմանող, չհակառակող, չվշտացընող քաղցրաբարոյ մարդ մըն է. Ասլ պռբըլմայան, նէյը էրմէյէն, խաթըր պօգանմայան խօշլոռ պէր ոռոմ պըր:* = Sa muse, *en arrivant*, ne met pas tout en feu. = *Croyant* sauver Séide, elle va t'obéir; *այս ինքն* en croyant sauver.

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԱՆՑԵԱԼ

342. Ժանդակ չունեցող ընդունելութիւն անցեալը պարզ ածական սեպուելով, իր դիմականին հետ սեռով ու թուով կը համաձայնի. La terre n'est couverte que de *palais détruits*, de *trônes renversés*. Երկիրը՝ միայն փլած պալատներով ու կործանած գահերով ծածկուած է. Եկէ եւ-չ-եաբաց օլմ-ը-շ սաբայըր վե եքֆըլմըշ ըսխրըրըլ եօբրի-լմի-շ ուի-բ: *Touchés* de mes accords, les *chênes* applaudissent. C'est à cet usage que sa *langue* paraît uniquement *destinée*.

343. Être ժանդակն ունեցող ընդունելութիւն անցեալը, փոխադարձները դուրս հանելով (345), միշտ անուն բայիին հետ կը համաձայնի. Le *fer est émoussé*, les *bûchers sont éteints*. Սուրը բթացած է, հրատներն ալ մարած. Գըլըճ էօբ-լէնդի, ֆօբլը-ֆ փա ալօնդի-. L'*espérance* de l'Egypte *est détruite*. Les *règles* de la justice *étaient connues* parmi les Perses. L'*honneur* et la *justice sont* entièrement *bannis* de ce monde.

344. Avoir ժանդակն ունեցողները, թէ որ իրենցմէ յառաջ խնդիր սեռի ունին նէ, անոր հետ կը համաձայնին, իսկ եթէ չէ, անփոփոխ կը մնան. Voilà les deux lettres telles que je *les ai reçues*. Ահա երկու նամակը՝ ինչպէս որ առի նէ. Իշլեկ է+է ճէ+խռ-ոպ ալըռըզը՛ կ'ըպլէ: Les blessés pensaient à la perte *qu'*ils *ont faite*, et non pas aux blessures *qu'*ils *ont reçues*. *Quelle faute ai*-je *commise* jusqu'ici? = C'est la vérité elle-même qui lui *a dicté* ces belles paroles. La justice et la modération de nos ennemis nous *ont* plus *nui* que leur valeur. Մեր թշնամեաց արդարութիւնն ու համեստութիւնը մեզի աւելի վնասեց, քան թէ իրենց զօրութիւնը. Տէ-շընէլէրիմիզին պէհասըլըզլըըդաե ղայօթ ֆէ-ռէնկ-յէ- վե ինօֆը պէկէ էեռեբ վէրմէ: *As*-tu *vu* quelle joie *a paru* dans ses yeux?

Ձեզը բայերը խնդիր սեռի վրնալով առնուլ (196), իրենց avoir ժանդակով ընդունելութիւն անցեալը միշտ անփոփոխ կը մնայ. ինչպէս վերջին երկու օրինակներուն մէջ nui ու paru ընդունելութիւն անցեալներէն կ'երեւայ: Եւ թեպետ շատ անգամ չեզը բայերուն ընութեան խնդրոյն քովի նախադրութիւնը զօրութեամբ կ'իմացուի, եւ կ'երեւայ որ ան խնդիրը խնդիր սեռի ըլլայ, բայց ան ատենն ալ ընդունելութիւն անցեալն անփոփոխ կը մնայ. Les trois lieues *qu'*il *a couru*. Գացած երեք հրասախը. կէխէյէ է-ը ֆէր-էէ+ էեբ: Les années *que* ces ouvrages *ont duré*, Ան գործքերուն տեւած տարիները. պ-- էլլէրթն -է-ըռէ-յէ- էբլըբը: Les cinq heures *qu'*il *a dormi*, այս ինքն pendant lesquelles il a dormi. եւ այլն: Ուրիշ բան է երբ որ չեզը բայը ներգործական բայ դառնալով, խնդիր սեռի կ'առնու նէ, ինչու որ ան ատեն եթէ խնդիր սեռին իրմէ յառաջ կ'ըլլայ նէ, անոր հետ կը համաձայնի. Je ne regretterai ni le temps, ni la peine *qu'*il m'a *coûtés*. Ո՛չ ժամանակիս, ոչ քաշած վիշտերուս վրայ պիտ'որ ցաւիմ. Նէ ընէլֆ էրմէյէմ ճէֆըր էլէն. Նէ տէ յէ+մէյէմ պահեր էլէն ճէզյաճըզը՛: Les honneurs que j'ai reçus, c'est mon habit qui me *les* a *valus*, L'évêque de Meaux a créé une langue *que* lui seul a *parlée*.

345. Փոխադարձ բայերը բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ միշտ être ժանդակը կ'առնուն, որն որ avoirի զօրութիւն ունի. ուստի ասոնց ընդունելութիւն անցեալին երբ համաձայնելիքն իմանալու համար, խօսքն անանկ դարձնելու է որ êtreին տեղ avoir դնուի: Ան ատեն՝ թէ որ երկրորդ դերանունը խնդիր սեռի է, ընդունելութիւն անցեալն անոր հետ կը համաձայնի. եթէ խնդիր բնութեան է, եւ ընդունելութենէն յառաջ ուրիշ խնդիր սեռի չկայ, անփոփոխ կը մնայ. իսկ եթէ ուրիշ խնդիր սեռի կայ, անոր հետ կը համաձայնի: À quel nouveau péril *se* sont-ils *exposés*? Ի՞նչ նոր վտանգի մէջ դրին իրենք զիրենք. Քէնովլէրին նը՞ եէնի ընէհլէ+եյէ էօռո-լար: Il *se* sont *réservés* pour

une autre occasion. = Tous les peuples du monde se sont *fait* des dieux corporels. Աշխարհքիս բոլոր ազգերն իրենց մարմնաւոր չաստուածներ հնարեցին. Տէ՛ր-Նէա է՛ղբ՛այրէ օլան հէր ֆէլէք էնոփէլէրինէ ընէնանի ըլահըլար եօֆթըըլար: Il est vrai qu'elle et moi nous sommes *parlé* des yeux. = Ils craignaient les ennemis *qu*'Astarbé *s*'etait *attirés*. Ce sont des soupiraux *que* le feu souterrain *s*'est *ouverts*. Աստուած ստորերկրեայ կրակին իրեն համար բացած շնչահաններն են. Պո՛ղոս եէր ալըըդոփէ ուրէյին էնոփնէ ալտըըը ոօլ-ֆէլ-ֆէլար ոըը: Ա՛ս օրինակներն բաած կերպովիս դարձընելու ըլլանք, աստնկ կ'ըլլան. À quel nouveau péril ont-ils exposé *eux-mêmes*. Ils ont réservé *eux-mêmes* pour une autre occasion. = Tous les peuples du monde ont fait *à eux-mêmes* des dieux corporels. = Ils craignaient les ennemis *qu*' Astarbé avait attirés à *elle-même*.

Բնութեամբ փոխադարձ բայերը, (մինակ s'arroger բայը դուրս հանելով) ու պատահական փոխադարձ բայերէն՝ s'apercevoir, s'attaquer, s'attendre, s'aviser, se défier, se douter, s'échapper, s'étudier, se flatter, se jouer, se plaindre, se prévaloir, se railler, se saisir, se servir, se taire բայերն աս կերպով դարձընել հարկաւոր չէ. ինչու որ աստնց ընդունելութիւն անցեալները միշտ երկրորդ դերանուան հետ կը համաձայնին:

346. Միադէմ բայերուն ընդունելութիւն անցեալը միշտ անփոփոխ կը մնայ. Les chaleurs excessives qu'il a *fait*. Եղած աստիկ տաքերը. Օլան չիթթիլէ սըճֆէլար: La disette qu'il y a *eu* cet hiver. Que de maux il en est déjà *résulté*.

347. Ներգործական բայի մը ընդունելութիւն անցեալէն յառաջ խնդիր սեռի, ու եռեւէն անեռեւոյթ մը եղած աստեն, նայելու է որ խնդիրն անեռեւութիւն է, չէ նէ՝ ընդունելութեան: Թէ որ ընդունելութեանն է, անոր հետ կը համաձայնի. իսկ թէ որ անեռեւութիւնն է, ընդունելութիւնն անփոփոխ կը մնայ. Elle employait cette prière *qu*'elle avait *dite* être celle du malade. Անիկայ կը

գործածէր ան աղօթքը՝ որն որ Հիւանդին աղօթքն է բաած էր. Խոռնանըն պո՛ղոսը պըը պէոփլինի էնոփ ոէ ֆո՛ղլանըը ըոը: Aimez toujours vos parents; souvenez-vous de la peine *qu*'ils ont *eue* à vous quitter. = Ils étaient punis pour les maux *qu*'ils avaient *laissé* faire. Պատժուած էին ան չարիքներուն համար, զորոնք ընելու թոյլ տուած էին. Էլչիէյ պըռֆըըէլըրը էվլիէլէր էյին ճէղլըրըն ալընըըր ըոը: L'alliance que Judas avait *envoyé* demander fut accordée.

348. Խնդիրը սրուն ըլլալն իմանալէն ետեւ՝ կանոնը պարզ ու դիւրին է. բայց որովհետեւ սրուն ըլլալը դանելը՝ քիչ մը դժուար է, անոր համար ետեւի դիտելիքներուն միտ դնելու է:

Ա. Անեռեւոյթը չէզոք ըլլայ նէ, որովհետեւ չէզոք բայերը խնդիր սեռի չեն կրնար առնուլ (196), յայտնի է որ խնդիրն ընդունելութեանն է. նոյնպէս երբ որ անեռեւոյթն ուրիշ խնդիր սեռի մը ունենայ նէ, որովհետեւ բայ մը երկու խնդիր սեռի չի կրնար ունենալ, առաջին խնդիրն ընդունելութեանն է. Mon sujet s'étendant sous ma plume, je *l*'ai *laissée aller*. = Nous *les* eussions *laissés passer leur hiver* à Paris, si... Զանոնք թոյլ կու տայինք որ իրենց ձմեռը փարիզ անցընեն, թէ որ... Գըշլըըընը փոըէղտէ կէէբոինէր ոեյի ծըըը պրոֆըը ըոըի, եյէր...:

Բ. Երբ որ անեռեւոյթը ներգործական ըլլայ, եւ ուրիշ խնդիր սեռի չունենայ նէ, եթէ որ անեռեւոյթն ընդունելութիւն ներկայի կամ qui դերանուամբ բային ուրիշ մէկ ժամանակին կրնայ դառնալ նէ, խնդիրն ընդունելութիւն անցեալին է, իսկ եթէ չիդառնար, անեռեւութիւնն է. ինչպէս աս խօսքերուն մէջ. Les personnes *que* j'ai *entendues* chanter. Կանչածնին լսած մարդիկներս. (Շարժէ) չաղըրըէլըրընը էչիքոյէ՞ ասոսլար: Les enfants *que* j'ai *vus* dessiner. Գծագրելնին տեսած

տղաքս. Բէօ՛ լէ+պէ+լէբլինէ կէօզպէ-յէ-՛ լօճ-ֆլըր. que *խնդիրներն ընդունելութեանն են, ինչու որ կրնայ ըսուիլ* Les personnes que j'ai entendues chantant. Les enfants que j'ai vus qui dessinaient. *Բայց աս խօսքերուն մէջ,* Les chansons *que* j'ai *entendu* chanter. *Ան երգերը՝ որոնց կանչուիլը լսեցի.* Օ էչէմ-էյէ՛ լաբլան լաբֆլէբ։ Les paysages *que* j'ai *vu* dessiner. *Ան դաշտերը՝ որոնց նկարուիլը տեսայ.* Օ կ+էլէպ+լէբլինէ կէօզպէ-յէ-՛ օվլաբ. que *խնդիրներն աներեւութինն են, ինչու որ չեկրնար ըսուիլ* Les chansons que j'ai entendues chantant. Les paysages que j'ai vus qui dessinaient.

Գ. *Ընդունելութենէն յառաջ երկու խնդիր սեռի բլլայ նէ, առաջինը աներեւութինն է, իսկ երկրորդը՝ ընդունելութեան.* Les liqueurs *que* je *les* ai *vus* verser. *Ան խմելիքները՝ որոնք տեսայ որ անոնք կը լեցընէին.* Տօլու-բու-ֆլաբընը կէօզպէ-յէ-՛ էչֆէլէբ։ Les secours que l'on vous a offerts, Madame, et *que* je *vous* ai *vue* dédaigner, vous auraient été cependant fort utiles. *Անոր համար երբ որ երկրորդ խնդիրը խնդիր բնութեան բլլայ նէ, ընդունելութիւնն անփոփոխ կը մնայ.* C'est une question *que* je *leur* ai *laissé* démêler. *Ասիկա խընդիր մըն է՝ որ իրենց որոշելու թող տուի.* Պու-պէր տապուպ պէր էլ օնլաբըն ֆուալընա պուֆաբը՛։

Գ. Fait *ընդունելութիւն անցեալէն եւեւ առանց նախադրութեան աներեւոյթ մը գայ նէ, միշտ անփոփոխ կը մնայ. իսկ թէ որ մէջաեղերնին նախադրութիւն մ'բլլայ նէ, ուրիշ բայերուն պէս կ'բլլայ.* Le hasard *les* ayant *fait naître* dans le même mois, tous deux moururent presque au même âge. *Իրարու զանոնք մէկ ամսուան մէջ ծնանիլ տալով, երկուքն ալ գրեթէ միեւնոյն հասակի մէջ մեռան. Բաւ կ'ելլէ օնլար պէր այսպէս պօղպաֆ, էչէնէ պէ հէմէն պէր լաւսա էօլմէ-լէր։* = Le fils d'Ulysse comprit la faute *qu*'il avait *faite d'attaquer* ainsi le frère d'un des rois alliés.

Ան ամէն ըսածներս՝ ըստ պատահման փոխադարձ բայերուն վրայ ալ իմանալու է. ինչու որ վերը (345) ըսածնուս պէս, իրենց քովի être բայն avoir *հետութիւն ունի.* Les voyages *qu*'elles se sont *proposé* de faire. *Անոնց ընելու համար մտքերնին դրած ճամբորդութիւնները.* Ֆէ+էլէբլինէ էօպս-ֆլաբը էպէ+ էօլ ֆա-լա-ֆլաբ։ Elle ne s'est point *laissée* aller comme bien des rois aux injustices. Deux fois à mon oreille ils *se* sont *fait entendre.*

349. *Շատ անգամ* dû, pu, voulu *ընդունելութիւն անցեալներէն եւեւ զօրութեամբ աներեւոյթ մը կ'իմացուի, ան ատեն ասոնք անփոփոխ կը մնան. ինչու որ ան զօրութեամբ իմացուած աներեւոյթն է իրենց խնդիրը, իսկ խօսքին մէջ եղած խնդիր սեռին՝ աներեւութինն խնդիրն է.* On a eu pour son âge tous les égards *qu*'on a *dû* (avoir). *Իր հասակին համար պատշաճ եղած ամէն յարգութիւնն ըրին.* Քէնոպ էաղը էչէն վճիկ օլան հէբ ըն-բլէ- բէայէրնէ էրնոբլէբ։ Nous lui avons donné tous les secours *que* nous avons *pu* (donner). Elle a obtenu les grâces *qu*'elle a *voulu* (obtenir).

350. *Ընդունելութիւն անցեալ մը երկու կողմը* que *ունեցած ատեն, իրմէ յառաջ յարաբերական ու իրմէ եւեւ շաղկապ, անփոփոխ կը մնայ.* Quels sont les préparatifs *qu*'on a *dit qu*'il fallait faire? *Ի՞նչ պատրաստութիւններ են, որ ընելու հարկաւոր է ըսին.* Օ պէոպ+էբէ կէօբէ-լէճէ+ ընէօպբէ+լէբ նէ՞ պէբ։ Les succès *que* vous avez *prétendu que* j'obtiendrais, n'ont point répondu à votre attente. *Ան յաջողութիւնները՝ որոնք կը կարծէիր թէ ես պիտ'որ ունենամ, յուսացածիդ պէս չելան.* Օ պէոյչէն նաֆէպ օլաճաղըմ էքպալլաբ ո-մօպս-ղաբ-ղան կէպ ղբէմ-ոպբ։

351. *Երբ որ ամբողջ խօսքի կամ ածականի մը տեղ դրուած Ի' դերանունը՝ ընդունելութիւն անցեալի մը խնդիր կ'բլլայ նէ, ընդունելութիւնն*

անփոփոխ կը մնայ. Sa vertu était aussi parfaite qu'on *l'*avait *cru* jusqu'alors. Մինչուկ ան առեն կարծուածին պէս իր առաքինութիւնը կատարեալ էր. Ο ζամանապամ ֆըյաս օլընդուղը կիպի օնուն ֆալիլէրի ըէֆդել իսի: La chose était plus sérieuse que nous ne *l'*avions *pensé.*

352. Ընդունելութիւն անցեալէն յառաջ en դերանունն եղած առեն, անոր ամենեւին միա դնելու չէ, հապա չեզածի պէս, վերը դրուած կանոնները պահելու է. Je suis en état de réparer mes fautes si j'*en* ai *commis* quelques-unes (344). Թէ որ յանցանք ըրած եմ նէ, կրնամ ուղղել. Էյէբ ընֆէլէրմ էմդի էսե, էլտա եսե պիլէբիմ: Je n'oublierai jamais les conclusions *que* j'*en* ai *tirées* (344). Voyez comme vous *vous en* êtes bien *trouvée* avec ce vice-légat (345).

353. Ընդունելութիւն անցեալէն յառաջ le peu de*ով* գոյական մ'եղած առեն, թէ որ le peu deն քիչ մը կը նշանակէ նէ, ընդունելութիւն անցեալն անկէ եառեւ եկած գոյականին հետ կը համաձայնի. իսկ թէ որ ոչինչ, ամենեւին չ . . . նշանակէ նէ, ընդունելութիւնն անփոփոխ կը մնայ. *Le peu d'*affection que vous lui avez *témoignée* l'a encouragé. Իրեն յուզըցած քիչ մը սէրդ զինքը քաջալերեց. կէօռիէդիյէն պէր ազ ֆռանպէքէ օնա եէ-բէ+ վէրթի: *Le peu de* troupes qu'il a *rassemblées* ont tenu ferme. = *Le peu d'*affection que vous lui avez *témoigné* l'a découragé. Իրեն ամենեւին սէր չցուցընելդ, զինքը վհատեցուց. Ալա ֆռանպէքէ կիօռիէրմեյէն օնա եէ-բէ+իլէնթէրթի: Ne pas écrire correctement, c'est dévoiler *le peu d'*instruction qu'on a *reçu.*

354. Բայերուն՝ իրենց անուն բային հետ (180—186. Գ.) ու ածականներուն՝ իրենց գոյական հետ (244—247) համաձայնելուն վրայ առած կանոններնուս շատերն ընդունելութիւն

անցեալներն ալ կը պահեն. Հոս մինակ մէկ քանի հատին օրինակները կը դնենք, որոնցմէ մէկալներն ալ դիւրաւ կրնան իմացուիլ. J'ai le *coeur* et l'*imagination* tout *remplis* de vous. Loi, police, . . . sciences, *tout s'*est *perfectionné. Une foule d'écrivains se* sont *égarés* dans un style recherché. *Combien* de projets a-t-il *faits* ou *réformés.* C'est *sa fille, aussi bien* que son fils, qu'on a *déshéritée.*

ԳԼՈՒԽ Թ.

ՄԱԿԲԱՅԻ ՎՐԱՅ

355. Մակբայներն ընդհանրապէս խնդիր չեն առնուր. ինչու որ արդէն իրենք իրենցմէ կատարեալ իմաստ ունին: Բայց քանի մը մակբայ կան, որոնք զարտուղելով՝ երբեմն խնդիր ալ կ'առնուն. ինչպէս են conformément, différemment, exclusivement, indépendamment, proportionnément, relativement, եւ ասոնց նման ուրիշ քանի մը մակբայներ. *Conformément à la promesse* faite à Abraham. Աբրահամին եղած խոստման համաձայն. Իպրահիմէ օլ-նան վաթա կէօրէ: Les hommes d'esprit agissent *différemment des sots.* Régulus aimait la patrie *exclusivement à soi.* Le chien *indépendamment de la beauté* de sa forme . . . Cela a été dit *relativement à ce* qui précède.

356. Մակբայները հասարակօրէն բայերուն պարզ ժամանակներէն եառը կը դրուին, իսկ բաղադրեալ ժամանակներուն՝ օժանդակին ու ընդունելութեան մէջ կը մտնեն. Il commande *souvent* la guerre et la vengeance. Շատ անգամ պատերազմ ու վրէժխնդրութիւն կը հրամայէ. Չօք տէֆա ճէնկ վէ ինթիգամ էմր էտէր: Le succès fut *toujours* un

enfant de l'audace. Les Hébreux sont *injustement* haïs. Cela est *heureusement* exprimé.

357. Hier, aujourd'hui, demain *մակբայները բայէն թէ յառաջ թէ ետքը կրնան դրուիլ, բայց օժանդակին ու ընդունելութեան մէջ ամենեւին չեն մտներ.* Cela se pratiquait autrefois, mais *aujourd'hui* on en use autrement. **Առիկայ յառաջագոյն կ'ըլլար, բայց հիմակ ուրիշ տեսակ կ'ընեն.** **Եկեր այս օրս կէսօրին. այսօր այդպէս կը խօսի, վաղը պիտի հակառակը ըսէ.** **Երէկ տեսայ զինքը.** Il est arrivé *aujourd'hui* à midi. Il dit cela *aujourd'hui*, *demain* il dira le contraire. Je l'ai rencontré *hier*. *Hier* je l'ai rencontré.

358. Matin, tard, tôt *մակբայները միշտ բայէն ետքը կը դրուին. իսկ* combien, comment, où, pourquoi, quand *միշտ բայէն յառաջ կը դրուին. նոյնպէս շատ մակբայներ ալ զարտուղութեամբ խօսքին սկիզբը կրնան դրուիլ.* Il s'est levé *matin*. **Կանուխ ելաւ. Ուշ եկաք.** Vous êtes arrivé *tard*. = *Combien* il m'est pénible de vous parler ainsi! **Քեզի աստանկ խօսելս ինծի ինչչափ դժուար է. Սիոն, ...** *Quand* verrai-je, ô Sion, relever tes remparts? = *Déjà* le soleil était sur l'horizon. **Արդէն արեւը հորիզոնին վրայ էր, ծագած էր. Ամէն տեղ ... ...** *Partout* on trouve quelque bien à faire. *Toujours* la tyrannie a d'heureuses prémices.

359. *Գլխաւորաբար երեք բացասական մասնիկ կայ,* ne, ne pas, ne point. *Հասարակօրէն ամենէն աւելի* ne pas *կը գործածուի, որուն վրայ առաջին մասին մէջ* (151. 152.) *խօսեցանք. իսկ* ne point *բացասութեան սաստկութիւնը կը ցուցընէ.* Il *n'a point* d'argent. **Ամենեւին ստակ չունի. Այս պատիւը ... ...** Cet honneur *ne* diminua *point* sa modestie. Ce *n*'est *point* là du tout son caractère.

360. *Առանց* ne *ի* pas *ու* point *ան առեն միայն կը գործածուի, երբ որ բայը զօրութեամբ կ'իմացուի.* Avez-vous de l'argent? — *Pas* beaucoup. **Ստակ ունի՞ք. այնչափ շատ չէ. Փառասէր ... ...** Ce général était courageux, intrépide, mais *point* téméraire. *Point* de bonheur sans vertu.

Թէպէտ հեղինակները երբեմն հարցական խօսքի մէջ բայով ալ առանց ne *ի* pas *ու* point *կը գործածեն. ինչպէս* Voyez-vous pas? Voudrais-tu point? *Բայց քերականութեանց հեղինակներն ընդհանրապէս չեն հաւնիր.*

361. *Հարցական խօսքերու մէջ երբ որ տարակուսելով կը հարցուի,* ne point *գործածելու է. իսկ երբ որ հարցընողը գիտէ ու յանդիմանելու կերպով մը կը հարցընէ,* ne pas *դնելու է.* N'avez-vous *point* pris ma montre? **Արդեօք ժամացոյցս առի՞ք. Այս ... ... մը.** *Ne* pourriez-vous *point* me donner le mot de cette énigme? = *N'*avez vous *pas* pris ma montre? **Ժամացոյցս դուն չառի՞ր մի. Ստ... ... ...** N'est-ce pas vous, méchant, qui avez causé la ruine de cette malheureuse famille?

362. *Առանց* pas *կամ* point *աւելցընելու միայն* ne *կը գործածուի.*

Ա. Բացասական խօսքի մը մէջ jamais, guère, nul. nullement, aucun, pas un, rien, personne, plus (*ալ*), mot, goutte, brin (*ամենեւին բան մը*), *կրկնուած* ni, à moins que, de peur que, de crainte que *բառերէն մէկն եղած ատեն.* *Ne* me parlez *jamais* de ces hommes-là. **Ան մարդիկներուն վրայ ինծի ամենեւին մի խօսիք. Փառասիրութեան ... ...** L'ambition *n'a guère* de limites. Tout le monde y travaille, et *personne ne* songe à s'y enrichir. *Rien ne* s'oppose aux passions des grands. Il *n'a plus* les mêmes gens auprès de lui. Il demeura confus et *ne* dit *mot*. Il fait bien obscur ici, je *ne* vois *goutte*. Il *ne* craint *ni* le dieux *ni* les reproches de sa conscience. Le lion n'attaque

jamais l'homme, *à moins qu*'il *ne* soit provoqué. *Առիւծը մարդուն վրայ չկարձակիր, միայն թէ չդրգռուի. Անոնք ինձմէ օմայընձա ապաս է–ղերինէ սալմաղ:* Cachez-lui votre dessein, *de peur qu*'il *ne* le traverse.

Բ. *Բացասական խօսքերու մէջ* cesser, oser, pouvoir, savoir (*կրնալ*) *բայերէն ետեւ անոերեւոյթ մը դայ նէ, հասարակօրէն միայն* ne *կը դրուի.* Calypso *ne pouvait* se *consoler* du départ d'Ulysse. *Գալիփսոյ Ոդիսեւսին երթալուն վրայ չէր կրնար մխիթարուիլ. Գալիփսօ Իւլէնէն այրըլարընը էլէն ընեճլի օլմադը ըոը:* Les nymphes qui la servaient *n'osaient* lui *parler*. La liberté *ne cesse d'être* aimable. Grand roi, c'est mon défaut, je *ne saurais flatter*.

Գ. *Բացասական խօսքի մը սկիզբը* que (*ինչո՞ւ*), *կամ մէջը* que (*բայց եթէ, հապա, միայն*) *ըլլայ նէ, եւ երբ որ* jamais, guère, . . . goutte, brin (Ա.) *բառով խօսքերէն ետեւ յարաբերական դերանուն եւ ուրիշ բացասական խօսք մը դայ նէ. Que* n'avez-vous soin de vos affaires. *Ինչո՞ւ քու գործքերուդ վրայ հոգ չունիս. Նէչին մասլահաթլարընա մե–գայեէթ օլմադըն:* Je *ne* connais *que* mon devoir. *Ուրիշ բան չեմ ճանչնար, բայց եթէ իմ պարտքս. միայն իմ պարտքս կը ճանչնամ. Եալընըզ պօրճո–մո– ընանըրըմ:* Je *n*'aime *que* vous. = Nous ne trouvions *aucun* champ *où* la main du diligent laboureur *ne* fût imprimée. *Դաշտ մ'ալ չէինք գտներ՝ որուն վրան ժիր մշակին ձեռքը չերեւայ. Պո–ը–պո–ը–մո–ը հէր պէր օվալարընը է–ընի–նէթ ընայէրինի չէֆքնէի ելլինէն ըեօդ կեօրե–նէ–ր է–պէ–:* Je ne connais *personne qui ne* fasse quelquefois des fautes. Il n'y a *rien* de grand *qu*'ils *n*'aient dit de son règne.

Դ. Empêcher, prendre garde, garder (*զգուշանալ*), éviter *բայերէն ետեւ եկող բային վրայ.* La pluie presque continuelle *empêche* qu'on *ne* se promène. *Գրեթէ շարունակ եկող անձրեւը՝ ժուռ գալը կ'արգելէ. Պէր պէ–ղէյէ կէլէն եալընը–ր կէղէյէ պրօֆմաղ:* *Prends garde* qu'il *ne* surprenne les trois juges. *Gardez* qu'on *ne* vous voie. *Evitez* qu'il *ne* vienne.

Ասոր հակառակ défendre *բայէն ետքը եկող բայը՝ երբեք* ne *չառնուր.* Il *défendit* qu'aucun étranger *entrât* dans la ville. *Արգելեց որ օսարական մ'ալ քաղաքը չմտնէ. Հէչ դէր եճնեդի որ չեհիրե կիրեճին դեյէ եր երթի:*

Ե. *Առաւելութեան կամ նուազութեան բաղդատական խօսքերու մէջ, այս ինքն՝ մէջերնին* plus, mieux, moins, *նմանպէս* autre, autrement *ունեցող խօսքերուն մէջ, երբ որ Հարցական կամ բացասական չըլլան,* que *էն ետեւ բայ մը գալու ըլլայ նէ, ան բային վրայ* ne *դնելու է. իսկ երբ որ Հարցական կամ բացասական ըլլան նէ, չիդրուիր.* L'exemple touche *plus* que *ne* fait la menace. *Օրինակը՝ սպառնալիքէն աւելի կ'ազդէ. Էօրնէ: եօրֆթէն չէյոռե ընէեռէր եոեր:* Je vous entends ici *mieux* que vous *ne* pensez. Je me plains de mon sort *moins* que vous *ne* pensez. On se voit d'un *autre* oeil qu'on *ne* voit les autres. *Մարդ զուրիշը տեսած աչքով ինք զինքը չիտեսներ. Ասոր էլ կէօրէ–յէ– կէօշ էլ էննէրինի ոե կէօրմէշ:* = Croyez-vous qu'un homme puisse être *plus* heureux que vous l'*êtes?* *Կը Հաւատա՞ք որ մարդ մը կարենայ ձեզմէ աւելի երջանիկ ըլլալ. Պէր ասոմա՞ն ալըրէն չէյոռե Հո–ը–ը–օլաթլըթինէ ընանը՞ր մը ոը՞ըը:* On *ne* peut vous aimer *plus* tendrement que je le *fais*.

Զ. Երբ որ appréhender, avoir peur, craindre, trembler (*վախնալ*) *բայերէն ետքը եկող բային ցուցրցած գործքին չեբաղձացուիր, բային վրայ* ne *դնելու է, իսկ եթէ իրենք բացասական ըլլան նէ, երկրորդ բային վրայ ամենեւին բացասական մասնիկ չիդրուիր: Այլ երբ որ երկրորդ բային ցուցրցած գործքին կը բաղձացուի նէ, վրան միշտ* ne pas

դնելու է. J'ai sujet d'*appréhender* qu'on *ne* me traite avec la même rigueur. Իրաւամբ կը վախնամ որ ինծի հետ ալ նոյն խստութեամբ չվարուին. պէնէմ էլէ ոե օ դիւելչ սերըլեյլե էլըմէ-էնելը ոեյէ փօրթմայա հոփըմ վար. Je *crains* qu'on *ne* force sa prison. Vous *avez* bien *peur* que je *ne* change d'avis. = Vous *ne* devez *pas appréhender* que je le *loue*. Մի վախնաք, անիկայ չեմ դուվեր. Օ՜նո՜ պէլէի մէոռ եաէրլմ՜ ոեյէ փօրթմայըն: *Ne craignez pas* que je me *livre* à mes douleurs. = *Je crains* qu'il *ne* vienne *pas*. Կը վախնամ որ պիտ'որ չգայ. Գօրթարըմ՜ էի էլըմեյճէ+: Je *crains* bien que vous *ne* soyez *pas* heureux.

Երբ որ աս բայերը հարցական կ'ըլլան, ու երկրորդ բային ցուցցած գործքը չհաւանութիւր նէ, նայելու է որ հարցականին նշանակութիւնը հաստատական է, չէ նէ բացասական. թէ որ հաստատական է նէ, երկրորդ բային վրայ ne դնելու է, իսկ եթէ բացասական է նէ, չդնելու է. Quoi? craignez-vous qu'ils *ne* soient écoutés? Ի՞նչ, կը վախնաս որ անոնց մտիկ պիտ'որ չընե՞ն. Նէ, ահաբեկ էի օ՜ըլըրը ոեյնէ՞մեյճէ+լէր փ: = Peut-on craindre que la terre *manque* aux hommes? Կրնա՞յ մի վախցուիլ որ երկիրը մարդիկներուն պակսի. Եէր էնսանըրա է+էլէճէէ+ ոեյէ փօրթո՜լաթլէնի՞ր փ: Թէ որ աս խօսքերս ուրիշ կերպով մեկնելու ըլլանք, կը նշանակեն. Quoi! vous craignez qu'ils ne soient écoutés. = On ne doit pas craindre que la terre manque . . .

Ի. Երբ որ douter, nier, contester, désespérer, disconvenir բայերը բացասական ըլլան նէ, իրենցմէ ետեւի բայը ne կ'առնու. իսկ եթէ իրենք բացասական չեն ըլլար նէ, ետեւի բայը ne չ'առնուր. Je *ne doute pas* que vous *ne* vous fassiez honneur dans la carrière où vous entrez. Ա՛ս մտած ընթացքներնուդ մէջ ձեզի պատիւ ընելիքներնուդ վրայ չեմ տարակուսիր. Կէրթէյճինիզ օըրընըն էլինոե ոիչէ ըան ո՜ չէօվրըմ էոիճէյճինիզէ չէ+պհէ՜ եօփ: On *ne peut nier* que je *ne* sois très-fondé à . . . Je *ne desespère pas* qu'il *ne* devienne riche = Je *doute* que cela *soit*. Je *nie* qu'il *soit* venu.

Բայց միայն բառերուն բացասական ըլլալուն միտ դնելը բաւական չէ. կրնայ ըլլալ որ բառերը հաստատական երեւնան ու իմաստը բացասական ըլլայ. ուստի ան ատենն ալ աս կանոնը կը պահուի. Quoi! *vous doutez* qu'avec mes huit mille braves Suédois je *ne* mette en déroute quatre-vingt mille Moscovites. Ի՞նչ, կը տարակուսիս որ ութը հազար քայ Սուետացիներովս ութսուն հազար Ռուս չե՞մ կրնար փախցընել. Նէ, ոե+էլ ութ պէհաոըր Շըվէտլէրէյլէ ոե+ոէն պէն Մօսքօֆո՜ իաբո՜մար էոիճէյճիմ չէ+պհէն ո վար! *Peut-on nier* que les bonnes moeurs *ne* soient essentielles à la durée des empires? որոնք կը նշանակեն Vous ne devez pas douter, ne doutez pas; vous ne pouvez nier.

Գ Լ Ո Ւ Խ Փ.

Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

363. Նախադրութիւնները միշտ իրենց խընդիրէն յառաջ կը դրուին. բայց խնդրով մեկտեղ խօսքին մէջ դրուելու տեղերնին անչափ որոշ չէ, անոր համար սովորութեան ու բացայայտութեան միտ դնելու է. *Après la prise* de Troie, tu enverras de riches dépouilles à ton père. Tu reverras le calme *après ce faible orage*. *A travers les murmures flatteurs* des courtisans, Sully faisait entendre la voix libre de la vérité. Nous n'apercevons la vérité qu'*à travers le voile* de nos passions.

364. A, de, en նախադրութիւնները միշտ առջեն խնդիրներուն վրայ կրկնելու է. L'éloquence est un art destiné *à* instruire, *à* réprimer les passions, *à* corriger les moeurs. Ճարտասանութիւնը՝ կրթելու, կիրքերը սանձելու, բարքը շտկելու սահմանուած արուեստ մըն է. Ֆէհահաո՝ իւլէմ էրնէ, խօյլերը ղապի էրնէ, իւաքխրը փա խալհ էրնէ էլէն իայէն օլմա՜ղ պէր սանաո փըր: Il est comblé des faveurs *du* roi et *de* la reine. L'homme est partout

le même, *en* Europe, *en* Asie, *en* Afrique et *en* Amérique.

Ou շաղկապով կապուած երկու թուական ըլլայ նէ, վրանին աս նախադրութիւնները չեն կրկնուիր. Votre congé *de cinq ou six* jours est expiré depuis longtemps. Հինգ կամ վեց օրուան համար առած հրամանիդ շատոնց լմընցաւ. Պէշ եաթօդ ալիը կէ՞ն էկէն ա֊ծըղընըզ ի՞շալէի կօփրան գիրդիկ։ Nous fîmes la traversée de Douvres à Calais *en six ou sept* heures.

365. Ուրիշ նախադրութիւնները՝ միայն ան առեն կը կրկնուին, երբ որ խնդիրին իրարմէ զատ կամ բոլորովին իրարու հակառակ բան կը ցուցընեն. իսկ իրարու մօտ կամ նման բաներ կը ցուցընեն նէ, չեն կրկնուիր. Pour tous les autres arts estimés *chez les Grecs*, *chez les Egyptiens* et *chez les autres peuples*, ils les détestent. Իսկ Յոյներուն, Եգիպտացիներուն եւ ուրիշ ազգերուն մէջ մեծ համարուած արուեստները կ'ատեն. Բո֊ղոք, Մը֊ծըլըլար վ֊այըը դիւլէրէր ինդիկ դի֊րեգէր օլան ահանըլարդան էդրահ եդերլէր։ Si vous savez ce que les destinées ont fait *pour perdre* ou *pour sauver* Ulysse, daignez en instruire son fils. = *Par* leur frugalité et *leur travail*, ils se sont mis dans l'abondance des choses nécessaires. Իրենց չափաւորութեամբն ու աշխատանքովը Հարկաւոր բաներն առատութեամբ ունին. Օնլըըը էնդիդ էդադրէլէրէ վ֊ էլլէդիլէրինէ լազընը օլան նէնէլէրէ պօլ֊ա վար։ *A travers* les blessés, *les morts* et *les mourants*.

366. Et շաղկապով կապուած երկու ընդունելութիւնները՝ միայն մէկ խնդիր ունենան նէ, նախադրութիւնը՝ միւնակ առաջին ընդունելութեան վրայ կը դրուի. իսկ թէ որ զատ զատ խնդիր ունին նէ, երկուքին վրայ ալ. Notre loi ne juge personne *sans* l'avoir *entendu* et *examiné*. Մեր օրէնքը մարդ չդրած ու չքննած՝ մարդ չիդաներ. Պէշիմ այնըմըզ՝ էլէդիդ ընէֆրիլ եմնեաէն էդմանէն էդ֊ղրէնէ ղերէօմ էօ֊մէղ։ = Notre loi ne juge personne *sans* l'avoir *entendu* et *sans* avoir *examiné ses actions*. Մեր օրէնքը՝ մարդը մտիկ չընած ու անոր գործքերը չքննած չիդաներ. Պէշիմ այնըմըզ՝ էլէդիդէն վ֊ ահղղերինէ ընէֆրիլ եմնեաէն՝ էդմանէն էդ֊ղրէնէ ղերէօմ էօ֊մէղ։

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ՇԱՂԿԱՊՆԵՐՈՒ

367. Շաղկապները գործքը երկու խօսք կամ բառ իրարու հետ կապել ըլլալով, հասարակօրէն ան երկուքին մէջ կը դրուին։ Թայց շատ անգամ երկու խօսք շաղկապով մը կապուած առեն, կարճն երկայնէն յառաջ կը դրուի, եւ առանկով շաղկապը խօսքին սկիզբը կը գտնուի. Il voit Jérusalem prise *et* saccagée. Կը տեսնէ որ Երուսաղէմ առնուած ու աւարած է. Գո֊ղոք ղերէցիդ ֆէրման վ֊ եաղմա օղո֊նմա֊ղ ղէօրէ֊ը։ Dieu absout *aussitôt qu*'il voit la pénitence dans le coeur. Je serais votre ami *quand bien même* vous ne le voudriez pas. = *Aussitôt* que le kan de Tartarie a dîné, un héraut crie que tous les autres princes de la terre peuvent aller dîner. Թաթարստանին խանը ճաշ ղերլուն պէս, քարոզ մը կը պոռայ որ երկրիս ուրիշ թագաւորները կրնան ճաշի երթալ. Թո֊ղոլէօղան խանը էօյլէն ըղաստընը եէօղիդ ղիլի, պէր տեղը՝ պէ֊նէ֊ահղը այըը ֆօղէշ֊ըլըը էօյլէն ըղաստընա ղիդիշմէյէճէգ տեյէ չաղըրըր։ *Quand* vous me haïriez, je ne m'en plaindrais pas. *Lorsqu*'on est honnête homme, on a bien de la peine à soupçonner les autres de ne l'être pas.

368. Քանի մը շաղկապ կայ որ աս կերպով խօսքին սկիզբը չեն կրնան դրուիլ, հապա միշտ

խօսքերուն երկուքին միջեւեղը, եւ ասոնք են. A condition que, après tout, aussi bien, au surplus, car, cependant, c'est-à-dire, c'est à savoir, c'est pourquoi, donc, en effet, mais, par conséquent, pourtant, sans quoi, savoir, sinon, toutefois.

369. Երեք չորս բառ իրարու հետ et շաղկապով կապելու համար՝ միայն վերջին բառէն յառաջ et մը դնել բաւական է: Բայց շատ անգամ ամենուն ու առաջինին վրայ ալ կը կրկնուի. երբեմն ալ ասոր հակառակ ամենուրեք շաղկապ չի դրուիր. L'esprit, la science *et* la vertu sont les véritables biens de l'homme. Միտքը, գիտութիւնն ու առաքինութիւնը մարդուն ստոյգ ստացուածներն են. Փէրսէոէր, եմ վէ ֆաղիրլըղընընքէն տահի տալը տըր: = *Et* le riche *et* le pauvre, *et* le faible *et* le fort, vont tous également des douleurs à la mort. = Il avait *votre port, vos yeux, votre langage.* Ձեր կեցուածքը, ձեր աչուըներըը, ձեր լեզուն ունէր. Հէյեէրի, կէօզլէրի, լեհանը մէղինէլինէ պէնզէր էտի:

370. Երբ որ բառերուն զօրութիւնն աստիճանաւ կը բարձրանայ (186. Ա. 3.), կամ նոյն նշանակութիւնը կ'ունենան (186. Ա. 1.), եւ կամ վերջին բառն առաջիններն իր մէջը կը պարունակէ նէ (186. Ա. 4.), իրարու հետ etով չեն կրնար կապուիլ:

371. Երբ որ խօսքի մը երկու անդամին սկիզբն ալ plus, mieux, moins, autant, tantôt բառերէն մէկն ըլլայ նէ, միջեւեղը et չի դրուիր. *Plus* je vais en avant, *plus* je trouve qu'il n'y a rien de si doux que le repos de la conscience. Որչափ որ յառաջ կ'երթամ, այնչափ ալ կ'իմանամ որ խղճմտանքի հանգստութեան պէս քաղցր բան չկայ. Նէ փոփոր էվ էյէրէ կէտէրսէ, օ փոփոր փո փալը բահմըլըը կէպէ ըմըը պէր չէյ օլմաթըըը փոյուրը: *Autant* que la terre de Cypre nous avait paru inculte et négligée, *autant* celle de Crète se montrait fertile. *Tantôt* la

forme de ces édifices est ronde, *tantôt* elle est carrée.

372. Ni շաղկապով կապուած բառերն երկուքէն աւելի ըլլան նէ, ամենուն վրայ ալ կրկնելու է. իսկ երբ որ մինակ երկու հատ ըլլան նէ, թէպէտ եւ երկուքին միջեւեղը մինակ մէկ ni դնել բաւական է, բայց աւելի աղէկ կ'ըլլայ թէ որ կրկնուի նէ. On n'y souffre *ni* meubles précieux, *ni* habits magnifiques, *ni* festin délicieux, *ni* palais dorés. Հոն ոչ թանկագին կահեր, ոչ փառաւոր հագուստներ, ոչ հեշտալի կերակուր, ոչ ալ ոսկեզօծ պալատներ կ'ուզեն. Օնօ նէ էճայիպլի եղէ, նէ մալընալըը եվլատ, նէ լեզիզ չէյլէր, նէ պէ մալըն նըլըբզըը տըրայըտ նըմսէրլէր: La volupté *ni* la mollesse ne peuvent contenter nos coeurs. Հեշտութիւնն ու փափկութիւնը մեր սիրտը գոհ չեն կրնար ընել. Շէհվէթի պէ թէֆ պա նէ-բէյնիմիզի գանըդըտըր: = *Ni* l'or *ni* la grandeur ne nous rendent heureux. Ո՛չ ոսկին ոչ ալ հարստութիւնը զմեզ երջանիկ կ'ընեն. Նէ մալըն, նէ պէ զէնկինլի+ պէչի մէ-ըլ-ը-եվէր:

373. Ou շաղկապը՝ իրարու հետ կապած բառերուն թէ առաջինէն սկսած ամենուն վրայ ալ կրնայ կրկնուիլ, եւ թէ մինակ վերջինէն յառաջ դրուիլ. Il faut *ou* le perdre *ou* mourir. Կամ զինքը կորսընցընելու է, կամ մեռնելու է. Եա օնօ գայպ էլմէլի եա էօլմէլի: Avec moi, de ce pas, venez vaincre *ou* mourir. Ա պրոպէ ինծի հետ եկէք յաղթելու կամ մեռնելու. Պա-ա-ա պէնիմլէ էլէնէյէ եախօա էօլմէյէ կէլէն:

374. Երեք չորս բայ que շաղկապով ուրիշ զլխաւոր բայի մը հետ կապուած առեն, ամենուն վրայ ալ նոյն շաղկապը կրկնելու է. Les Gaulois croyaient *qu'* Apollon chassait les maladies; *que* Minerve présidait aux travaux; *que* Jupiter était le souverain des cieux; et Mars l'arbitre de la guerre.

375. Շատ անգամ comme, lorsque, quand, quoique, si շաղկապները խօսքին երկրորդ անդամին վրայ կրկնելու տեղ, que շաղկապը կը դրուի. Comme l'ambition n'a pas de frein, et *que* la soif des richesses nous consume tous . . . Որովհետեւ փառասիրութիւնը սանձ չունի, ու հարստութեանց բաղձանքը ամենքնիս ալ կը մաշէ . . . Իշղխիւ-հըղըն չէմ օլմայըդ, վէ-կէնկի+ հառբէմի եէ-բէյէմդի էրքիւթէյէմէդէն . . . : Quand je l'ai terrassé et *que* je le tiens sous moi, il s'écrie qu'il n'est pas vaincu. À quoi vous servira d'avoir de l'esprit si vous ne l'employez pas, et *que* vous ne vous appliquiez pas?

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ ՅԱՏՈՒԿ ՈՃԵՐՈՒՆ ՈՒ ՓԵՐԱԿԱՆԱՆԱԿԱՆ ՉԵՒԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

376. Լեզուները հասարակ խօսակցութեան եղանակ մ'ունին, որն որ շատ անգամ ամենուն կամ գէթ ոմանց մէջ նոյն կամ մէկը մէկալին մօտ կ'ըլլայ, այս ինքն՝ երբ որ բառերն իրենց բնական կարգաւը շարուած ու խօսքին ամբողջութեան համար հարկաւոր եղած ամէն բառերը դրուած կ'ըլլան, ամենեւին աւելորդ բառ չիգտնուիր, եւ բառերն իրարու մէջ քերականական կանոններուն ուղած համաձայնութիւնները կը պահեն: Ասիկայ քերականական խօսքի եղանակ կ'ըսուի, որուն վրայ մինչեւ հոս խօսեցանք:

377. Բայց շատ անգամ ալ՝ ազգերուն բնութիւնը, բերմունքն ու սովորութիւնները իրարմէ զատ ըլլալուն, իրենց լեզուին կամ խօսակցութեանց մէջ մէկը մէկալէն բոլորովին տարբեր եղանակներ կը գործածեն, որն որ Լեզուի յատկութիւն կամ յատուկ ոճ կ'ըսուի: Նոյնպէս մարդիկ խօսքերնուն աւելի ազդուութիւն ու աղուորութիւն տալու կամ համառօտ ու նոր կերպով մը խօսելու համար, հասարակ բնական կարգը, լեզուներնուն թողտուածին չափ, կը փոխեն, որն որ քերականական ձեւեր կ'ըսուին:

378. Կան լեզուներ՝ որոնք առատ ու ազատ ըլլալնուն, սաանկ փոփոխութիւններն ու ազատութիւններն ալ շատ ընդարձակ է. ինչպէս է մեր գրաբար լեզուն, յունարէնը, լատիներէնը, եւ ուրիշ արեւելեան հին լեզուները: Իսկ Եւրոպացւոց նոր լեզուները, մանաւանդ գաղղիերէնը, շատ ամփոփ ըլլալով, սաանկ ազատութիւններն ու փոփոխութիւնները ալ շատ քիչ ու ամփոփուած է. բայց ինչ որ է՝ նէ՝ հոս անոնց վրայ քիչ մը կը խօսինք:

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԳԱՂՂԻԵՐԷՆԻ ՅԱՏՈՒԿ ՈՃԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

379. Լեզուի մը յատուկ ոճ կամ յատկութիւն կ'ըսուի երբ որ բառ մը կամ խօսք մը իր բնական շինուածքէն կամ նշանակութենէն դուրս կը գործածուի, որն որ նոյն եղանակաւ բառ առ բառ ուրիշ լեզուի մէջ թարգմանուելու որ ըլլայ, ան լեզուին յատկութեան նայելով՝ օտար, խորթ ու ծիծաղական բան ըլլալէն զատ, ամենեւին ալ չիհասկըցուիր: Ասանկ գաղղիերէնի յատկութիւններէն ոմանք քերականութեան մէջ տեղ տեղ տեսնուեցան, ուր շատ կանոններ մերիններէն բոլորովին տարբեր են: Բայց կան նաեւ ուրիշներ ալ, որոնք մասնաւոր կանոնի մը տակ չէին նաեւնուն, վրանին հոս խօսելու ենք:

380. Ասոնք թէ որ շինուածքին կամ կազմութեան կողմանէ նայելու ըլլանք, շատ տեսակ

ենն. բայց գլխաւորաբար երեք տեսակ կրնան բաժնուիլ: Մէյ մը՝ առանձին մէկ բառ ինք իրմէ առնելով, երկրորդ՝ առանձին բառ մը ուրիշ մէկ բառի քով, երկրորդ՝ երեք չորս բառ քովէ քով:

381. Առաջին յատկութիւնն ան ատեն կ'ըլլայ, երբ որ բառ մը իր բնական կազմածքէն ու հասարակ նշանակութենէն բոլորովին տարբեր նշանակութեամբ մը կը գործածուի նէ. ինչպէս circonspection, որն որ բառ առ բառ՝ չորս կողմը նայիլ, աչօքդ ետքիցդ պտտցո պէս կը նշանակէ, զգուշութիւն, խոհեմութիւն, ապշելմա ըսելու տեղ կը գործածենն. reconnaissance, որ նորէն ճանչնալ, ընէ+բոլ ետնըմա ըսել է, երախտագիտութիւն, եղէ+ պէլնի ըսելու տեղ կը գործածուի. se mettre, դրուիլ, ձօնմագ բառը՝ սկսիլ, պաշտօնագ ըսելու տեղ կը բանի. penser, մտածել, պէ-ղէ-նդէ+ բառը՝ մօտ ըլլալ, քիչ մնաց որ ըսելու տեղ կը գործածուի. ինչպէս Ils pensèrent mourir de douleur. Քիչ մնաց որ տրտմութենէն կը մեռնէին. Հէնդն ածըտան եօլէ-ձէ+լէբ էին:

382. Երկրորդ յատկութիւնն ան ատեն կ'ըլլայ, երբ որ առանձին բառ մը, ուրիշ մէկ բառի քով դրուելով՝ իր առաջին բնական նշանակութենէն բոլորովին տարբեր նշանակութիւն մը կը ստանայ. ինչպէս bon, աղէկ, էյի. sage, իմաստուն, ալմ. pauvre, աղքատ, ֆագըր. autre, ուրիշ, պաշգա. diable, սատանայ, շէյթան. fleur, ծաղիկ, չիչէ+. բառերը, homme, femme, homme, nous կամ vous, bon, eau, farine բառերուն քով դրուելով, նշանակութիւննին կը փոխուի, ու կը նշանակէն. Bon homme, պարզամիտ, տգէտ մարդ, պէօն: Sage femme, ծնուցիչ, եղէ: Pauvre homme, խեղճ մարդ, ուֆքիլ ադամ: Nous autres, մենք, պէղ: Vous autres, դուք, էյղ: Bon diable, բարի մարդ, էյի ադամ: À fleur d'eau, ջրին երեսէն, սու-յոնա էվ-ղէ-նդէն: Fleur de farine, ապխու, գերմակ ալիւր, խաս սու:

նոյնպէս près, մօտ, եոփըն բառը à նախադրութեամբ միանալով՝ զատ կը նշանակէ. ինչպէս À cela près, ասկից զատ, պոնդան պաշգա: À une grande vanité près. Մեծ հպարտութենէ մը զատ. Պէր պէօյէ+ մաղրուլըգդան պաշգա:

383. Երրորդ յատկութիւնն ան ատեն կ'ըլլայ, երբ որ երեք չորս բառ քովէ քով դրուելով, բոլորովին տարբեր նոր իմաստ մը կ'ունենան. ինչպէս Être aux mains. կուռւի մէջ ըլլալ. Գավզադա օլմագ: C'était fait de nous. Բաներնիս բուսած էր. Իշխիդ պէխիդ էին: L'emporter sur quelqu'un. Մէկը գերազանցել. պէրխունէ կէչմէ+: En vouloir à quelqu'un. Մէկուն սիս պահել. պէրխունէ ղարէզ սոփլամագ: Faire կամ tenir tête. Դէմ դնել. Գուրշը ֆօմագ: Faire mordre la poussière à quelqu'un. Պատերազմի մէջ մէկը մեռցընել. ձէնդոթ պէրխունէ եօլդէ-բմէ+: Faire main basse. Ջարդ տալ, Ջարդել. Գըրմագ, եօլդէ-բմէ+:

384. Ան յատկութիւնները շատ են, ու դրեթէ գործածական բառ չկայ՝ որմէ գէթ երեք չորս հատ ասանկ ոճեր չշինուի: Ասոնք գործածուելնուն կերպին նայելով, գլխաւորաբար երկու կարգ կը բաժնուին, մէյ մը հասարակ ամէն դրքերու եւ միանգամայն ազնուական մարդիկներու խօսակցութեանց մէջ գործածուածները. ինչպէս էին վերը դրուածները: Մէյ մ'ալ ընտանեկաններ, որոնց տակ կ'երեթան միանգամայն առակաւոր խօսքերը. ասոնք առաջիններէն շատ են, եւ հասարակօրէն ընտանի խօսակցութեանց ու մինակ զուարճախօս գրքերու մէջ կրնան գործածուիլ, ինչպէս օրինակի համար Vous me la donnez կամ baillez belle. Ձիս ծաղը կ'ընես, զիս խաբել կ'ուզես. Պէնի մաֆխրա եթէյօրսուն, պէնի ալդրմագ խոնէյօրսուն: Rompre en visière à quelqu'un. Յայտնապէս մէկուն դէմ խօսիլ, երեսին զարնել. Ալըբդան ալչըլը ֆուրշը պէտէ+, էվ-ղէնէ ասրմագ: Être entre deux vins. կէս

գինով ըլլալ․ Զոքէր քէյֆ օլմաք։ Jeter de l'huile sur le feu. Կրակի վրայ եղ լեցնել, բարկացած մարդն աւելի գրգռել․ Աճէչէ Եող փօլտալըմաք, ֆըլըֆըրըմաք։ Ouvrir de grands yeux. Ապշիլ, զարմանալով նայիլ․ Հայրան օլմաք․ Donner un poisson d'avril à quelqu'un. Ապրիլին առաջին օրը մէկը խաբել․ Ապրիլին Էլ կէ-նէ- պէրէնէ ալդանմաք։

Եւքը առանձին գիտելիքներուն մէջ շատ գործածուած ու դժուարաւ իմացուելու ոճերը, բուն ոճը չինող գլխաւոր բառին կարգը կը գտնենք․ բայց մինակ գրքերուն ու ազնուական խօսակցութեանց մէջ գործածուածները․ ինչու որ եթէ ընտանեկան ոճերը մէկիկ մէկիկ գտնել ուզէինք՝ շատ երկայն կ'երթար․ սանք ազգայիններու հետ շատ խօսակցելով կը սորվուին։

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ․

ՔԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՁԵՒԵՐ

385․ Քերականական ձեւերը չորս հատ են, այս ինքն՝ Ջեղչում, Աւելադրութիւն, Շրջան ու Բակառութիւն։

386․ Ջեղչումը խօսքին մէջէն՝ իմաստին կատարեալ ըլլալուն համար հարկաւոր մէկ երկու բառ դուրս ձգելն է․ Soyez simple avec art, sublime sans orgueil, agréable sans fard. L'opulence est dans les moeurs et non dans les richesses. Le brave ne se connaît que dans la guerre, le sage, que dans la colère, l'ami, dans le besoin. Curius, à qui les Samnites offraient de l'or, répondit que son plaisir n'était pas d'en avoir, mais de commander à ceux qui en avaient. Որոնք կը նշանակեն Soyez sublime, soyez agréable; et elle n'est pas dans les richesses; le sage ne se connaît que; mais son plaisir était de commander.

387․ Աս ձեւը շատ գործածական է ու շատ ազդուութիւն կու տայ, մանաւանդ խօսակցութեան

ու թատրներու մէջ․ ինչպէս երբ որ Ովրատեանց հօրը, որն որ կը կարծէր թէ իր երրորդ որդին մահուընէ ազատելու համար փախած ըլլայ, հարցուցին Que vouliez-vous qu'il fît contre trois? պատասխան տուաւ, Qu'il mourût! այս ինքն՝ Je voulais qu'il mourût. Դարձեալ երբ որ Պրուսիաս հարցուց Նիկոմիդէսին, Et que dois-je être? Նիկոմիդէս պատասխան տուաւ, Roi; որն որ Tu dois être roi ըսել է։

388․ Ջեղչումն ան ատեն աղէկ ու կարգաւորեալ կ'ըլլայ, երբ որ դուրս ձգուած բառը՝ խօսքին մթութիւն ու շփոթութիւն չիտար, ու կարդացողը կամ լսողը շուտ մը միտքին մէջ անոր տեղը կը լեցնէ, մանաւանդ թէ եւ ոչ հարկաւոր բառ դուրս ձգուած ըլլալը կ'իմանայ։ Իսկ սոր հակառակ երբ որ զեղչումով խօսքը կը մթըննայ, ու աղէկ հասկընալու համար խորունկ միտ դնելու կամ մեկնութեան հարկաւորութիւն կ'ունեցուի, խօսքին աղուորութիւն տալու տեղ, անպիտան ու անհաճոյ կ'ընէ․ ինչպէս են աս խօսքերը․ On ne trompe pas longtemps les hommes sur leurs intérêts, et ils ne haïssent rien tant que de l'être. Eh bien! vous le pouvez et prendre votre temps. Որոնք պիտի նշանակեն . . . rien tant que d'être trompés; et vous devez prendre votre temps. Նոյնպէս աս զեղչումն ալ աղէկ չէ J'eusse été près du Gange esclave des faux dieux, chrétienne dans Paris, Musulmane en ces lieux. Ինչու որ ընական կերպով կը կարծուի թէ j'eusse été musulmane en ces lieux կ'ուզէ ըսել, բայց անանկ չէ, հապա je suis musulmane պիտի նշանակէ։

389․ Աւելադրութիւնը՝ զեղչման հակառակն է․ սով խօսքին մէջ զարդի համար աւելի բառեր կը խոթուի, կամ միեւնոյն բառը կը կրկնուի․ որն որ հասարակ եղանակին նայելով՝ պիտ'որ չդրուէր, եւ դուրս ձգուելու ըլլար նէ, իմաստն ամենեւին

չէր փախուէր. Eh! que m'a fait, *à moi* cette Troie où je cours? Qu'on ne laisse monter aucune âme *là-haut*. Je l'ai vu *de mes yeux*, *je l'ai vu* qui frappait ce monstre audacieux. Que Salomon désespère de *la* trouver cette femme forte. Il *les* a trempées *ces mains cruelles* dans le sang de Sichée. Ma fille, tendre objet de mes dernières peines, songe au moins, *songe* au sang qui coule dans tes veines.

390. *Աւելցրութիւնն ազէկ բլլալու համար պէտք է որ խօսքին ազդուութիւն ու ազուորութիւն տայ, ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ տեսնուեցաւ. իսկ ուր որ մինակ բառի կրկնութիւն կ'ըլլայ, առանց ազդուութեան, ձանձրութիւն կը բերէ, ու շատ զգուշանալու բան է. ինչպէս ատ խօսքերն անպիտան են*. Cicéron avait étendu les bornes et *les limites* de l'éloquence. Il se vit forcé *malgré lui* à renoncer à son entreprise. Il faut s'entr'aider *mutuellement*. Il n'a *seulement* qu'à se montrer. Il est possible qu'il *puisse* venir. Il m'a comblé de *mille* éloges. *Peut-être* ils pourront réussir.

391. *Շրջան կ'ըլլայ, երբ որ խօսքերը քերականական կանոններուն ուզած եղանակէն զատ շարքով կը դրուին, ու բնական կարգերնին չեն պահեր. մանաւանդ թէ երբեմն քերականական կանոններն ալ շրջանով շինուած են*. O nuit désastreuse! ô nuit effroyable, où retentit tout-à-coup, comme un éclat de tonnerre, cette étonnante nouvelle: Madame se meurt, Madame est morte! — Déjà prenait l'essor, pour se sauver vers les montagnes, cet aigle dont le vol hardi avait d'abord effrayé nos provinces. — L'admiration secrète et les louanges réelles et sincères, on ne les donne qu'à la vertu et à la vérité. — Celui qui n'a égard en écrivant qu'au goût de son siècle, songe plus à sa personne qu'à ses écrits: il faut toujours tendre à la perfection; et alors cette justice qui nous est quelquefois refusée par nos contemporains, la postérité sait nous la rendre. — De cette caverne sortait, de temps en temps, une fumée noire et épaisse, qui faisait une espèce de nuit au milieu du jour. *Ոտանաւորի մէջ շրջանն աւելի ազատ է* (201).

Cette reine elle seule à mes bontés rebelle.
Aux larmes de sa mère il a paru sensible.
D'un jeune audacieux punissez l'insolence;
Il a de votre trône abattu le soutien.

392. *Բայց նայելու է որ շրջանով խօսքը չմթննայ ու շփոթ չըլլայ, կամ կանոններն ու բնական կարգը՝ լեզուին թող տուած էն աւելի ու անհաճոյ կերպով չխանգարուի. ինչպէս ատ օրինակներուն մէջ*. Pour de ce grand hymen renverser les projets. Croyez-vous pouvoir ramener ces esprits égarés par la douceur?

Ou lassés ou soumis,
Ma funeste amitié pèse à tous mes amis.

393. *Բակառութիւն կ'ըլլայ, երբ որ բառերը՝ քերականական կանոններուն ուզածին պէս, խօսքին մէջ իրենց կապակցութիւն ունեցած բառին հետ համաձայնելու տեղ, աւելի խօսողին մտքին ու բերմունքին նայելով, ուրիշ բառի մը հետ կը համաձայնին: Ինչպէս օրինակի համար թէ որ համարակ կարգին նայելու ըլլայինք*, Une multitude de personnes *est venue* պիտի ըսուէր, *որովհետեւ բայը* multitude *եզակի բառին հետ պիտի համաձայնէր. բայց որովհետեւ* personnes *բառը՝ մտքին վրայ աւելի ազդեցութիւն կ'ընէ*, Une multitude de personnes *sont venues կ'ըսուի: Նոյնպէս հասարակ կարգաւ խօսուելու ըլլար*, *Elles sont* quatre heures *պիտի ըսուէր, ինչպէս հին ատենները կ'ըսէին. բայց մտքին ուզելով ժամերուն մէջ մինակ մէկ հատն որոշել, ու աւելի իրին միտ դնելով՝ քան թէ անուան*, *Il est* quatre heures *կ'ըսուի*:

Quand *le peuple hébreux* entra dans la terre promise, tout y célébrait *leurs* ancêtres, ուր որ ստացական ածականը peuple եզակի բառին հետ համաձայնելու տեղ, աւելի ժողովրդեան յոգնակի նշանակութեան միտ դնելով, յոգնակի դրուած է: Շատ աղուոր է Ռասինին աս բակառութիւնն ալ:

Entre *le pauvre* et vous, vous prendrez Dieu pour juge,
Vous souvenant, mon fils, que, caché sous ce lin,
Comme *eux* vous fûtes pauvre, et, comme *eux*, orphelin.

Ուր որ eux յոգնակի դերանունները le pauvre եզակի գոյականին տեղ դրուած են. ինչու որ հեղինակն աւելի միտ դրած է աղքատներուն բազմութեան քան թէ աղքատ եզակի բառին:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

394. Ուղղագրութիւն կ'ըսուի լեզուի մը բառերը կանոններուն ու ընդհանուր սովորութեան համաձայն գրելը:

395. Ուղղագրութիւնը երեք մաս ունի. առաջինը՝ բառերն ուղիղ ու անսխալ գրել կը սորվեցընէ, երկրորդը՝ լեզուին մէջ ընդունուած նշաններն աղէկ գործածել, երրորդը՝ կէտերն աղէկ տեղն ի տեղը դնել:

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ԲԱՌԵՐՈՒ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

396. Որովհետեւ գաղղիերէնի մէջ բառերը հնչուածէն շատ տարբեր կը գրուին, ու միեւնոյն

հնչումը շատ եղանակաւ կրնայ գրուիլ, շատ անգամ ալ մէկ երկու գրին ձայնը բոլորովին կը կորսուի, անոր համար իրենց մէջ անսխալ գրելը դժուար բան է: Քերականական համաձայնութեամբ փոխուելու բառերուն վրայ ինչ գիտելիք որ կար նէ մինչեւ հոս ըսինք: Հիմակ առանձին բառերուն ինչպէս գրուիլը կը մնայ, որուն վրայ մինակ քանի մը ընդհանուր կանոններ կու տանք. իսկ մասնաւոր կանոնները բոլորովին զանց կ'առնունք, ինչու որ օգուտ մը չընելէն զատ, աւելի շփոթութեան պատճառ կ'ըլլան: Որովհետեւ ամէն մէկ կանոնին տակը գացած բառերուն չափ ալ չէ նէ, գէթ կէսին չափ զարտուղիներ կան:

397. Թէ բառի մը վերջը ձայնը չելող բաղաձայն կա՞յ մի, ու թէ ինչ բաղաձայն է, իմանալու համար, իրմէ ելած բառի մը միտ դնելու է. անոր մէջ ինչ բաղաձայն կայ նէ, ինքն ալ նոյնը պիտ'որ ունենայ.

Abus,	abuser.	Occident,	occidental.
Champ,	champêtre.	Profit,	profiter.
Galop,	galoper.	Rang,	ranger.
Grand,	grandeur.	Repos,	reposer.

398. Աս կանոնը շատ ընդհանուր է, անանկ որ տակը հազարաւոր բառեր կ'երթան, ու խիստ քիչերը կը զարտուղին:

399. Ձայնաւոր հնչումով լմնցած բառի մը վերջը անձայն e ըլլալն իմանալու համար՝ սեռին նայելու է. իգականներուն ծոթը հասարակօրէն կ'ըլլայ, արականներուն ծոթը չ'ըլլար.

ԻԳԱԿԱՆ	ԱՐԱԿԱՆ
Plaie, vie, proie, joie, queue, roue, pensée, lieue, partie, vue, statue, եւ այլն:	Cou, pou, roi, ami, ennemi, parti, pari, convoi, lieu, licou, եւ այլն:

ԿԸ ԶԱՐՏՈՒՂԻՆ

ԻԳԱԿԱՆ	ԱՐԱԿԱՆ
Paix, brebis, perdrix nuit, souris tribu, croix, poix, noix, loi, fois, *ու գրեթէ ամէն* té *ու* tié *վերջովները, ինչպէս* piété, amitié.	Amphibie, génie, impie, incendie, parapluie. musée, apogée, caducée, coryphée, lycée, mausolée, périgée, pygmée, trophée.

400. *Ածանցեալ բառերն իրենց արմատին հնչումը պահած տեղերնին, անոր պէս ալ կը գրուին. ինչպէս* encens, encenser; patient, patience, patiemment; abondant, abondance, abondamment; épais, épaissir, épaisseur.

401. *Շատ բառերու մէջ բաղաձայնները կը կրկնուին, ու մինակ մէկ հատի պէս կը հնչուին: Հասարակօրէն շատ կրկնուող բաղաձայնները ասոնք են,* c, f, l, m, n, p, r, s, t. *ինչպէս* accorder, occasion, occuper; affaire, offre, difficile. *Ինացած ներէն* b, d, g *խիստ քիչ բառերու մէջ կը կրկնուին, ու* abbaye, abbé, sabbat, rabbin; addition, reddition; aggraver, suggérer *բառերէն ուրիշ գրեթէ գործածական բառ չկայ: Իսկ* h, j, k, q, v, x *գրերը ամենեւին չեն կրկնուիր:*

402. *Բառերուն ուղղագրութեան տակ կ'երթայ հարկաւոր եղած բառերը գլխագրով գրել. անոր համար ասոր վրայ ալ հոստեղս կը խօսինք: Ուստի գլխագրով գրելու է.*

Ա. *Ամէն խօսքին առաջին բառը, ու խօսքին մէջ մէկ կէտէ ետեւ եկած բառը.* Le renard est fameux, par ses ruses. Il n'est point animal vagabond, mais animal domicilié. Il se loge au bord des bois à portée des hameaux.

Բ. *Յատնաւորներու ամէն տողին առաջին բառը.*

La cigale ayant chanté
Tout l'été,
Se trouva fort dépourvue
Quand la bise fut venue.

Գ. *Խօսքին մէջ վկայութիւն մը բերուելու ըլլայ կամ մէկուն խօսիլ տրուելու ըլլայ, անոնց առջի բառը.* N'est-ce donc pas avec raison que Saint Paul s'est écrié dans notre passage: Où sont les sages, où sont les docteurs? — Le vieillard, assis au coin du feu, les écoutait et souriait avec pitié. L'un d'eux s'en aperçut, et lui dit: Bon homme, vous avez l'air de trouver plaisant ce que nous disons là.

Դ. *Աստուծոյ զանազան անուններուն, ու ամէն թէ մարդիկներու թէ տեղերու յատուկ անուններուն. ինչպէս* Dieu, le Seigneur, le Tout-puissant; Pierre, Racine; Pluton, Proserpine; les Français, les Anglais; L'Angleterre, la Turquie; Paris, Rome; le Mississipi; les Alpes; la mer Caspienne.

Ե. *Հասարակ անուններուն յատուկ անուան պէս առնուին, ու անշունչ բաներն անձնաւորի պէս գործածուին նէ.* L'Apôtre fait une belle peinture de la charité. La Disette au teint blême et la triste Famine. Les Vertus devraient être soeurs, ainsi que les Vices sont frères.

Զ. *Ամէն գիտութեանց, արուեստներու, վճակներու, ընկերութեանց անուններուն, երբ որ մանաւանդ կերպով մը ուրիշներէն որոշելով ու առանձին առնելով վրանին խօսք կ'ըլլայ նէ.* Il est honteux d'ignorer les fondements de l'Orthographe. La Menuiserie emprunte le secours de la Géométrie. L'Académie française. *Բայց թէ որ ասանկ պարագաներ չըլլայ նէ, պզտիկ գրով կը գրուին.* Notre orthographe actuelle est loin de l'orthogaphe ancienne. La menuiserie du buffet d'orgue de l'église Saint-Suplice est travaillée bien délicatement. Les académies de l'Europe.

Է. *Գրքի, ճառի, խօսքի եւ այլն, անունը յիշելու առեն.* La Bible; la Genèse; le Misanthrope; le Petit-Carême.

Ը. Մարդու կամ իրի մը խօսուելու ատեն, իր անունը յիշուի նէ. Grand Roi, cesse de vaincre. Répondez, Cieux et Mers. Ասոր հակառակ ալ հասարակօրէն միշտ Sire, Monseigneur, Monsieur, Madame, Mademoiselle բառերը գլխագրով կը գրուին։ Նոյնպէս ալ համառօտած պատուոյ անունները գլխագրով կը գրուին. ինչպէս J. C., Jésus-Christ; N. S., Notre Seigneur; S. S., Sa Sainteté; S. M., Sa Majesté.

Թ. Saint ու Grand բառերը երբ որ յատուկ անուան մը քով դրուին նէ. ինչպէս Saint Pierre; Saint Grégoire le Grand; Louis le Grand.

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՆՇԱՆՆԵՐ

403. Հիմակուան գործածուած ուղղագրութեան նշաններն ատոնք են. Շեշտ, Բութ, Պարոյկ, Ապաթարց, Միութեան գիծ, Անջատիչ, Ներքնակէտ.

404. Շեշտը՝ իրմէ ետեւ բաղաձայն չունեցող վանկին ճոթի փակ ёին վրայ կը դրուի։ Ա համառօտ կանոնին մէջ շեշտ դնելու կամ չդնելու ամէն դէպքերը կը պարունակուին, բայց բաւական աղէկ յայտնի ընելու համար, մանաւանդ կը նշանակենք, որ.

Ա. Բառին վերջը փակ ёէն ետեւ բաղաձայն մը չեղած կամ անձայն e մը եկած ատեն, փակ ё ին վրայ միշտ շեշտ կը դրուի. բայց բառին վերջին ճոթը բաղաձայն մը եղած ատեն, չիդրուիր. իսկ յոգնակիի նշան եկած ատեն, e գիրն եզակիի մէջ ինչպէս որ էր նէ, այնպէս կը մնայ. vanité, aimé; marée, rosée; cadet, miel, aimer; vanités, prés émaillés, chemises.

Բ. Բառին մէջը կամ սկիզբը փակ ёէն ետեւ մինակ մէկ բաղաձայն գալու ըլլայ նէ, անանկ որ

բառին վանկերն իրարմէ բաժնուած ատեն՝ առաջին վանկին վերջը բաղաձայն մը չմնայ, շեշտ կը դրուի. իսկ թէ որ երկու բաղաձայն գալու ըլլայ նէ, այնպէս որ վանկերը բաժնուած ատեն՝ միշտ առաջին վանկին վերջը բաղաձայն մը մնայ, եին վրայ շեշտ չիդրուիր. vé-rité, é-carter; ber-ger, ef-facer, ter-re.

Գ. Երբ որ բառին մէջի փակ ёէն ետեւ x մը գայ նէ, իր վրայ շեշտ չիդրուիր, ինչու որ x գիրը երկու բաղաձայնի զօրութիւնն ունի։ Ասոր հակառակ ёէն ետեւ եկած երկու բաղաձայններուն երկրորդը r կամ l ըլլայ նէ, ёին վրայ շեշտ կը դրուի, ինչու որ բաժնուելու ատեն՝ երկու բաղաձայնն ալ երկրորդ վանկին կ'երթայ. ex-amen, flex-ible; ré-gler, é-tranger.

Ա՛ս ըսածներնիս՝ բառերը տողին ճոթը բաժնելու համար ալ կը ծառայէ, ինչու որ ըստ ամենայնի աս կանոններուն համաձայն կը բաժնուին։ Մինակ աս ակնարկելու ենք որ երկարբառները, կամ ինչ կերպով որ ըլլայ քովէ քով դրուած ձայնաւորները, ամենեւին չեն բաժնուիր, ուստի չիկրնար բաժնուիլ, ci-eux, fi-el, aigu-iser, fou-et, ils sortai-ent, nouve-au. Ուրիշ քանի մը դիտելիք ալ կայ նէ, վարժութեամբ կը սորվուի։

405. Բութը բառերուն մէջը, ետեւէն նոյն վանկին մէջ բաղաձայն չունեցող, ու բառերուն վերջը ետեւէն s ունեցող բայց ёին վրայ կը դրուի. père, modèle, prophète, rè-gle, nè-gre; succès, procès.

Ամէն անգամ որ e գրէն ետեւ, իրմէ յառաջ մէկ բաղաձայնով (կամ երկու բաղաձայն եղած ատեն՝ երկրորդը r կամ l ըլլայ նէ) անձայն e մը կու գայ, ան առաջին e գիրը բաց է ու վրան բութ պիտի ունենայ։ Ասիկայ այնչափ ընդհանուր ու յայտնի է, որ ոմանք բութ դնելն աւելորդ կը սեպեն, ուստի եւ pere, ils menent, regle եւ այլն կը գրեն։ Մինակ ége վերջաւորած բառերը, ինչպէս են piége, manége, sacrilége, ու dussé-je, puissé-je, aimé-je, ու առանց նման բայերը կը զարտուղին։

406. Նոյնպէս à, dès նախադրութեանց, là մակբային, où յարաբերականին կամ մակբային

վրայ կը դրուի, a բայէն, des ու la յօդէն, եւ ou շաղկապէն որոշելու համար։

407. Պարոյկը երկայն ձայնաւորներու վրայ կը դրուի, երբ որ իրենց քովէն գիր մը վերցուած է. ինչպէս են âge, tête, même, fête, épître, île, apôtre, côte, որոնք յառաջ aage, teste, mesme, feste, épistre, isle, apostre, coste կը գրուէին։

408. Ա՛ս պատճառին համար պարոյկ դնելու է.

Ա. Ch, ç, ու T, ինչ որ յառաջ եղած երկայն այն վրայ. lâche, tâche, fâcheux; bâtir, gâter, château.

Բ. Aître ու oître վերջաւորած բայերուն թէ աներեւոյթին վրայ, ու թէ խոնարհուած ատեններին՝ ուր որ iէն եաքը t մը գայ նէ, պարոյկը պահելու է. naître, paraître, croître; il naît, il paraîtra, ils croîtraient.

Գ. Իրմէ եաեւ le, me, ne ունեցող օին վրայ. pôle, rôle; dôme, fantôme; trône.

Դ. Սահմանական անցեալ որոշեալին յոգնակի առաջին ու երկրորդ դէմքին, ու ստորադասական անկատար եղակի երրորդ դէմքին վրայ. Nous donnâmes. Vous vîtes. Qu'il reçût.

Ե. Tû, dû, crû (croître) արական ընդունելութիւն անցեալներուն, sûr, mûr ածականներուն, le nôtre, le vôtre ստացական դերանուններուն վրայ կը դրուի, tu դերանունէն, du յօդէն, cru (croire) ընդունելութիւն անցեալէն, sur նախադրութենէն, mur գոյականէն, notre, votre ստացական ածականներէն որոշելու համար։

409. Ապաթարցը, հնչման աղեկութեան համար ձայնաւոր գիր մը կրճատուած ատեն, անկից առջի բաղաձայնին վրայ կը դրուի։

410. Ձայնաւորներէն միայն a, e, i կրնան կրճատուիլ։

411. A ձայնաւորը միայն la բառին մէջ կը կրճատուի, երբ որ իրմէ եաքը ձայնաւորով կամ

անձայն h գրով սկսած բառ մը կու գայ նէ. L'amitié. L'honnête famille. Je l'ai vue.

412. E գիրը կը կրճատուի.

Ա. Le, je, me, te, se, que, ne, ce բառերուն մէջ, միշտ երբ որ իրենցմէ եաեւ հետեւին կապակցութիւն ունեցող ձայնաւորով կամ անձայն h-ով սկսած բառ մը կու գայ նէ. L'ami. Il l'aime. J'espère. Il m'a dit. Nous t'entendîmes. Il s'évanouit. Qu'avez-vous? Il est aussi modeste qu'habile. N'est-ce pas vous? C'est bien admirable.

Բ. Lorsque, puisque, parce que բառերուն մէջ, միայն il, elle, on, un, une բառերէն յառաջ. Lorsqu'il vit. Puisqu'elle veut. Parce qu'on meurt. Lorsqu'un կամ une enfant.

Գ. Jusque բառինը à, au, aux, ici, où, alors բառերէն յառաջ. Jusqu'à la ville. Jusqu'ici. Jusqu'alors.

Դ. Entre ու presque բառինը՝ միայն բարդեալ մէջ, ու quelque բառինը՝ միայն un ու autre բառերէն յառաջ. S'entr'aider, presqu'île; quelqu'un, quelqu'autre.

Ե. Grande իգական ածականին ճոթինը՝ բաղաձայնով սկսած մէկ քանի իգական գոյականներէն յառաջ. որոնց աւելի գործածականները grand'mère, grand'tante, grand'chose բառերն են։

413. I ձայնաւորը միայն si շաղկապին մէջ կը կրճատուի, երբ որ եաեւէն il, ils գայ նէ. S'il vient. S'ils parlent.

414. Միութեան գիծ կ'ըսուի ան պզտիկ գիծը (-), որն որ երկու երեք բառի մէջ դրուելով, զանոնք մէկ բառի պէս կ'ընէ, կամ մէջերնին ունեցած կապակցութիւնին կը ցուցընէ։

415. Ա՛ս գիծը կը գործածուի.

Ա. Երբ որ երկու երեք բառ քովէ քով դրուելով՝ մէկ բառի պէս կ'ըլլան. avant-coureur, essuie-

mains, arrière-petit-fils, arc-en-ciel, peut-être, c'est-à-dire, vis-à-vis.

Բ. Անձնական դերանուն անուն բային ու խնդիրը, ինչպես նաեւ on ու ce բառերը բային եաքը դրուին նէ, եւ եթէ խնդիրը երկու հատ է, անոնց մէջն ալ. նոյնպէս բային ու անուն բային մէջաեղը հնչումն ազէկցընելու համար դրուած t ին երկու կողմը. Donnerai-je? prends-tu? vient-il? laissez-moi, donnez-lui, prenez-le, voit-on, est-ce; donne-le-moi, donnez-les-leur, transportez-vous-y; donna-t-il? a-t-on dit?

Գ. Même բառին ու քովի անձնական դերանուան, ci, là մասնիկներուն ու քովի բառերնուն, très մակբային ու ածականին կամ մակբային մէջաեղը. Moi-même, toi-même, lui-même; celui-ci, celui-là, cet homme-ci, ces gens-là, ci-dessus, ci-dessous, là-haut, là-bas, là-dessus; très-fort, très-bien.

Դ. Քովէ քով դրուած թուերուն մէջ, երբ որ երկրորդը տասնէն մեծ չէ. dix-sept, vingt-deux, soixante-dix, mil huit cent trente-cinq. Նոյնպէս միութեան գծով կը գրուին quatre-vingts, quatre-vingt-dix, quatre-vingt-onze.

416. Անջատիչը երկու կէտ է (¨) որն որ e, i, u ձայնաւորներուն վրան դրուելով՝ կը ցուցընէ որ իրենցմէ առջի ձայնաւորին հետ մէկ վանկ չեն, հապա անկից բաժնուած զատ են. naïf, նաիֆ. laïque, լաիք. haïr, հաիր. Saül, սա-ուլ. Esaü, եզաե-. ambiguë, անպիկիե-. aiguë, էկիե-. որոնք առանց անջատիչի նէֆ, լեք, հեր, սօլ, եղջ, անպիկ, էկ, կը հնչուէին:

417. Ներքնակէտը ստորակէտի պէս նշան մըն է, որն որ a, o, u ձայնաւորներէն յառաջ դրուած c գրին՝ սի ձայն տալու համար կը գործածուի. Il commença, forçat; façon, leçon, François; nous reçûmes.

ՀԱՏՈՒԱԾ Գ.

ԿԷՏԵՐ

418. Կէտերը խօսքին մասերն իրարմէ բաժնելու, եւ կարդացողին ձայնին հանգիստ տալու համար կը գործածուին:

419. Հիմակուան գործածուած կէտերն ու անոնց նման նշաններն ասոնք են. Ստորակէտ, Կէտ ստորակէտ, Երկու կէտ, Կէտ, Հարցական, Զարմացական ու կախման կէտ, Բաժանման գիծ, Շարկերտ ու փակագիծ:

420. Ստորակէտն ամենէն նուազ հանգիստը կը ցուցընէ, ու կը գործածուի.

Ա. Խօսքի անդամի կամ առաջադրութեան մը նման մասերը, այս ինքն՝ միեւնոյն բային անուն բայիներն ու խնդիրները, միեւնոյն գոյականին ածականները, միեւնոյն անուն բայիին բայերն իրարմէ զատելու համար. La richesse, le plaisir, la santé, deviennent des maux, pour ceux qui ne savent pas en user. Il sait régler ses goûts, ses travaux, ses plaisirs. Les Tyriens sont industrieux, patients, laborieux. L'homme s'incline, s'agenouille, rampe, glisse, nage, se renverse en arc. Բայց երբ որ աս մասերը et, ou, ni շաղկապներէն մէկով կապուած երկու հատ ըլլան նէ, ստորակէտ չդրուիր. Նոյնպէս շատ մաս ունեցողներուն ալ մինակ վերջինէն յառաջ շաղկապ ըլլայ նէ, ինք ստորակէտ չառնուր. La violence et la vertu ne peuvent rien l'un sur l'autre. Tout le bien ou le mal qu'on dit d'un homme qu'on ne connaît pas, ne signifie pas grand' chose. = L'airain, le marbre et l'or frappaient Rome éblouie. Le roi, l'âne ou moi, nous mourrons.

Բ. Մեծ խօսքի մը պզտիկ առաջադրութիւններն իրարմէ զատելու համար. Turenne meurt, tout

se confond, la fortune chancelle, la victoire se lasse, la paix s'éloigne.

Գ. Կոչական բառերը, մեկնական առաջադրութիւնները, եւ խօսքին մէջէն՝ առանց իմաստին ամբողջութեան վնաս տալու՝ հանուելու բառերը բոլոր խօսքէն ստորակէտով կը բաժնուին. Tribuns, cédez aux consuls. Surtout, ô Grecs, aimez et observez la religion. Nestor, que je vis à Pylos, ni Ménélas, qui me reçut avec amitié dans Lacédémone, ne purent m'apprendre si mon père était encore en vie. Les passions, qui sont les maladies de l'âme, ne viennent que de notre révolte contre la raison. La vie, disait Socrate, ne doit être que la méditation de la mort.

Դ. Ձօրութեամբ իմացուած բային տեղ. On a toujours raison; le destin, toujours tort. L'éloge de Demosthène revient sous la plume de Cicéron, comme l'éloge de Racine, sous la plume de Voltaire.

Ե. Բնական կարգաւ դրուած կարճ առաջադրութիւնը բաժնել հարկ չկայ. բայց երբ որ քիչ մը երկայն է, անանկ որ ձայնը մէկ շնչէն կարգալու չի հաւանիր, իմաստին ներած չափաւոր տեղէ մը ստորակէտով բաժնելու է: Նոյնպէս երբ որ խօսքին բնական կարգն աւրուած է նէ, կարգէն յառաջ դրուած խօսքէն եառ ստորակէտ դնելու է, թէ որ խօսքին սկիզբն է, իսկ թէ որ խօսքին մէջն է նէ, երկու կողմ մէյ մէկ ստորակէտ դնելու է. Un malheureux est une chose sacrée. Le coeur d'une mère est le chef-d'oeuvre de la nature. = Le plaisir de soulager un infortuné, est un remède sûr contre la peine que nous fait sa présence. L'Amérique fut découverte par Christophe Colomb, en mil quatre cent quatre-vingt-onze, sous le règne d'Isabelle. = De tous les plaisirs, il n'est guère de plus délicieux que celui que l'on goûte après une bonne action.

Heureux qui, dans le sein de ses dieux domestiques,
Se dérobe au fracas des tempêtes publiques.

421. Կէտ ստորակէտը պարզ ստորակէտէն աւելի հանդիստ կը ցուցընէ: Երբ որ առաջադրութեան մը նման մասերը (420. Ա.), կամ խօսքին զանազան պզտիկ առաջադրութիւնները (420. Բ.) ստորակէտով բաժնուած մաս ունին նէ, իրենք իրարմէ ստորակէտով մը բաժնուելու տեղ, կէտ ստորակէտով պէտք է որ բաժնուին. Au pied du trône était la mort pâle et dévorante. Autour d' elle volaient les noirs soucis; les cruelles défiances; les haines injustes; la trahison qui veut se repaître de sang, et qui ne peut jouir des maux qu'elle a faits; l'envie qui verse son venin mortel autour d'elle, et qui se tourne en rage, dans l'impuissance où elle est de nuire. — Ses yeux creux sont pleins d'un feu âpre et farouche; ils sont sans cesse errants de tous côtes; il prête l'oreille au moindre bruit, et se sent tout ému.

422. Դարձեալ երբ որ ինք իրմէ ամբողջ խօսք մը, եառեւէն հետեւութեան պէս իրեն հետ կապակցութիւն ունեցող խօսք մ'ունենայ նէ, կամ երկու հակառակ խօսքեր իրարու հետ համեմատութիւն նէ, մէջերնին կէտ ստորակէտ մը դնելու է. Il a employé beaucoup de temps et beaucoup de soins à cet ouvrage; aussi espère-t-il qu'on le trouvera utile. L'homme orgueilleux est insensé; car il est né faible. = La Motte voulait rire comme La Fontaine; mais il n'avait pas la bouche faite comme lui. Un homme est plus fidèle au secret d'autrui qu'au sien propre; une femme, au contraire, garde mieux son secret que celui d'autrui.

423. Երկու կէտը կը գործածուի.

Ա. Մէկու մը խօսքը վկայութիւն բերելէն, կամ մէկը խօսիլ տալէն յառաջ, ան խօսքը որուն ըլլալն ըսելէն եառեւ. Son père, par ces mots, s'explique devant tous: Contre les Grecs, mon fils, cette fureur est vaine. Je m'écriai: O roi! faites-moi mourir plutôt que de me traiter si indignement.

Բ. Ընդհանուր խօսք մ'ըսելէն ետեւ՝ անոր մասունքները զրուցելէն յառաջ, եւ կամ մասունքներն ըսելէն ետեւ՝ ընդհանուրը զրուցելէն յառաջ. L'ambitieux ne jouit de rien: ni de sa gloire, il la trouve obscure; ni de ses places, il veut monter plus haut; ni de ses prospérités, il sèche et dépérit au milieu de son abondance. — Du lait, du pain, des fruits, de l'herbe, une onde pure: c'était de nos aïeux la saine nourriture.

Գ. Երբ որ խօսք մը առաջին խօսքը կը մեկնէ կ'ընդարձակէ նէ, իրմէ յառաջ երկու կէտ կը դրուի. Les cieux instruisent la terre à révérer leur auteur: tout ce que leur globe enserre célèbre un Dieu créateur.

424. Կէտն ան առեն կը դործածուի՝ երբ որ խօսքը բոլորովին կը լմընայ ու ետեւէն եկած խօսքին հետ ամենեւին կապակցութիւն չ'ունենար, կամ շատ հեռուէն ու ընդհանուր կապակցութիւն մը կ'ունենայ. ասիկայ մեր վերջակէտին զօրութիւնն ունի. On s'instruit à prendre certains animaux, à apprivoiser les autres, et à les accoutumer au service. On eut d'abord à combattre les bêtes farouches. Les premiers héros se signalèrent dans ces guerres.

425. Հարցական կէտը Հարցական խօսքէ ետեւ կը դրուի, երբ որ Հարցումն ուղղակի է նէ. իսկ երբ որ Հարցումն անուղղակի է նէ, պարզ կէտ կը դրուի. La mort est-elle un mal? La vie est-elle un bien? = S'il fallait condamner tous les ingrats qui sont au monde, ditez-moi, à qui il faudrait pardonner. Mentor demanda ensuite à Idoménée quelle était la conduite de Protésilas dans ce changement des affaires.

426. Զարմացական կամ կոչական կէտը՝ զարմացում, վախ, խռովութիւն, գոչում, ու ասոնց նման հոգւոյ կիրքեր յուզընող խօսքերէն ու միջարկութիւններէն ետքը կը դրուի. O malheureuse Tyr!

en quelles mains es-tu tombée! Eh! qui n'a pas pleuré quelque perte cruelle! Ah! pleure, fille infortunée!

427. Կախման կէտ կ'ըսուին ետեւէ ետեւ դրուած երեք չորս կէտերը (. . .), որն որ աւելի բանաստեղծութեանց մէջ կը բանի, երբ որ խօսողը հոգւոյն կրիցը բռնութենէն կամ սաստիկ շարժուժէն չկրնալով խօսքը յառաջ տանիլ՝ կը լռէ կը կտրէ. J'ai vu . . . sans mourir de douleur, j'ai vu . . . Ah! j'en frémis encore de depit; j'ai vu . . . mon verre plein, et je n'ai pu le boire. Avant la fin du jour . . . on verra qui de nous . . . doit . . . Mais sortons, Nabal.

428. Բաժանման գիծը կը գործածուի, երբ որ երկու հոգի իրարու հետ խօսելու առեն, առանց՝ ըսաւ, զրուցեց, պատասխան տուաւ՝ ըսելու, մէկէն մէկալին կ'անցնուի. Jouis. — Je le ferai. — Mais quand donc? — Dès demain.

429. Չակերտը (»«) նշան մըն է, որուն առաջինը դրսէն վկայութիւն բերուած կամ հնարուած խօսքէն յառաջ կը դրուի, իսկ երկրորդն՝ ան խօսքէն ետեւ: Երբեմն մանաւանդ ոտանաւորներու մէջ առաջինը ամէն տողին սկիզբը կը կրկնուի:

La voix de l'univers à ce Dieu me rappelle.
La terre le publie. »Est-ce moi, me dit-elle,
»Est-ce moi qui produis mes riches ornements?
»C'est celui dont la main posa mes fondements.«

430. Փակագիծն ասանկ ( ) նշան մըն է, ուրուն մէջ՝ դրսէն մեկնութեան կամ ծանօթութեան պէս մտած խօսքերը կը դրուին:

Une femme (grand Dieu! faut-il à la mémoire
Conserver le récit de cette horrible histoire?),
Une femme avait vu par ces coeurs inhumains
Un reste d'aliment arraché de ses mains.

Je croyais, moi (jugez de ma simplicité),
Que l'on devait rougir de la duplicité.

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀՆՉՄԱՆ ՈՒ ԿԱՐԴԱԼՈՒ ՎՐԱՑ

431. *Վերականութեան սկիզբը* (9—33) *ընդհանրապէս աղէկ կարդալու համար գլխաւոր կանոնները տուինք. հիմայ, հոն խոստացածնուս պէս, աւելի մասնաւոր տեղեկութիւններուն ու զարտուղութիւններուն վրայ կը խօսինք: Բայց նախ ձայնաւորներուն երկայնութեան ու կարճութեան, այս ինքն ձայներուն կամաց կամ շուտ հնչուելուն վրայ խօսինք:*

Երկայն ձայնաւորներն աս (¯) նշանով կը ցուցուի, իսկ կարճերն՝ (˘) ասով: Աս ալ գիտնալու է որ վրան պարոյկ ունեցող վանկը միշտ երկայն է:

432. *Ամէն վանկ որուն վերջի ձայնաւորէն ետեւ* s, z *բաղաձայններէն զատ բաղաձայն մը կու գայ, կարճ է.* săc, nectăr, sĕl, fĭl, pŏt, tŭf

433. *Ամէն արական վանկ, եզակիին մէջ երկայն ըլլայ կարճ ըլլայ, յոգնակիին մէջ միշտ երկայն է.* des sācs, des sēls, des pōts.

434. *Ամէն եզակի արական բառերը՝ որոնց ծայրը յոգնակի ցուցընող գիր մը կայ նէ, երկայն են.* le tēmps, le nēz.

435. *Անուշ ով լմընցած վանկը կարճ է.* éventăil, avrĭl, verrĕil, quenoŭille, fauteŭil.

436. *Ինգլական գրէ մը վերջը, ետեւի վանկին սկիզբը* m *կամ* n *գրէն ուրիշ բաղաձայն մը գայ նէ, ան ինգլական գիրն ունեցող վանկը երկայն կ'ըլլայ.* jāmbe, crāinte, trēmbler, pēindre, tōmber, hūmble.

437. *Կրկնուած բաղաձայնէ մը առջի ձայնաւորը կարճ է.* ăbbé, sŭggérer, ŏpposer, hŏtte, épigrămme, persŏnne, qu'il prĕnne. *Միևնակ* r *ու* s *գրերը կրկնուած ատեններին, շատ անգամ իրենցմէ առջի ձայնաւորը երկայն կ'ըլլայ.* ārrêt, bārre, tonnērre; cēsse, je poūsse, clāsse.

438. *Երբ որ երկու ձայնաւորի մէջ* r *կամ* s *գիրը եւ ուրիշ բաղաձայն մ'ըլլայ նէ, առջի ձայնաւորը կարճ է.* bărque, infĭrme, jăspe, măsque.

439. S *գիրը երկու ձայնաւորի մէջ դրուած ատեն երբ որ վերջին ձայնաւորն անձայն* e *կ'ըլլայ նէ, առաջինը երկայն է.* bāse, extāse, diocēse, bêtīse, franchīse, rōse, époūse.

240. *Բառի մը վերջին անձայն* e*էն յառաջ եկած ձայնաւորը երկայն է.* armēe, joïe, j'envoïe, je loüe, la vūe, vïe, bleüe. *Բայց երբ որ անձայն* e *գիրը փակ ėի կամ ուրիշ ձայնաւորի մը դառնալու ըլլայ նէ, կարճ կ'ըլլայ.* loŭer, envŏyer, jŏyeux, bleŭâtre.

441. *Վանկի մը վերջի ձայնաւորէն ետքը ուրիշ ձայնաւոր մը գայ, որն որ անձայն* e *չըլլայ, ան առաջին ձայնաւորը կարճ է.* crĕer, hăïr, doŭé, tŭer.

442. *Ասոնք են աւասիկ ընդհանուր կանոնները: Սոյգ է՝ չենք կրնար ըսել որ ասոնցմով ամէն բառի մէջ ամէն ձայնաւորներուն երկայն կամ կարճ ըլլալը կրնայ իմացուիլ: Բայց աս կանոնները գիտնալով ու ազդայնոյ կարդալը կամ խօսելը լսելու ատեն՝ միտ դնելով, վարժութեամբ կամաց կամաց կը սորվուի: Հիմայ գանք հնչման ու կարդալու վրայ մասնաւոր տեղեկութիւններուն:*

443. *Ամէն բանէն յառաջ աս գիտնալու է որ Գաղղիացիք ամէն բառին վերջին վանկին վրայ կը զարնեն. ու մինակ երբ որ վերջին վանկն անձայն* e *կ'ըլլայ նէ, վերջընթերին վրայ:*

444. A. taon, août, août*e*ron *բառերուն մէջ անձայն մնալով,* ˘, ¯, ¯˘, *կը հնչեն:*

445. Ai. faire *բային քանի մը ժամանակներուն մէջ ըի ձայն կը հանէ.* faisant, ֆըզան. nous faisons, նու֊ ֆըզօն. je faisais, ժը ֆըզէ: *Նոյնպէս կը հնչէ նաեւ աս բային բարդուած ամէն բայերուն նոյն ժամանակներուն մէջ.* Douairière *բառին մէջ* ա *կը հնչէ,* դու֊ա֊իէր:

446. C գիրը second բառին մէջ կի ձայն կը հանէ, ու սկօն հնչուի։

447. F. բառերուն վերջը հասարակօրէն կը հնչէ. soif, սուաֆ. vif, վիֆ։ Անձայն կը մնայ cerf, սեր. clef, գլե բառերուն մէջ. իսկ oeuf, էօֆ. boeuf, պէօֆ. nerf, նէրֆ բառերուն մինակ յոգնակիին մէջ ձայնը չ'ելլեր, oeufs, էօ, եւ այլն։ Նաեւ քանի մը բարդ, կամ բարդ սեպուած բառերու մէջ անձայն կը մնայ. ինչպէս են chef-d'oeuvre, շէ փ'էօվրը. oeuf frais, էօ ֆրէ. oeuf dur, էօ փ-ր. boeuf-gras, պէօ կրա. nerf de boeuf, նէր տը պէօֆ. boeuf salé. պէօ սալե։

448. Neuf, ինը, բառէն եառը ուրիշ թուական մը կամ բաղաձայնով սկսած դասական մը գայ նէ, ֆին ձայնը չ'ելլեր. Neuf cents, նէօ սան. Neuf livres, նէօ լիվրը։ Թէ որ իրմէ եառը ձայնաւորով սկսած դասական մը գայ նէ, վի ձայն կը հանէ. Neuf ans, նէօվ ան։ Ուրիշ տեղեր միշտ բնական ձայնը կը պահէ. Ils sont neuf, իլ սօն նէօֆ։ Neuf et demi, նէօֆ է փմի։

449. G. doigt, vingt բառերուն մէջ ձայնը չ'ելլեր, որոնք պօա, վէն կը հնչեն։

450. E կամ i գրէն յառաջ դրուած ցին կի ձայն տալու համար, մէջտեղերնին u մը կը դրուի, որն որ հասարակօրէն անձայն կը մնայ. guérir, կէրիր. guide, կիտ։ Բայց aiguiser, էկի-էզե. sanguinaire, սանկի-նէր. aiguille, էկի-իլ, բառերուն մէջ ձայնը կ'ելլէ։

451. A կամ o կամ u գրերէն յառաջ դրուած ցին՝ իւ ձայն տալու համար, մէջերնին e գիրը կը մնայ, որն որ միշտ անձայն կը մնայ. Nous mangeâmes, նու մանժամ. bourgeois, պուրժուա։ Ասոր համար ալ gageure, ժաժիւր բառին մէջ, ցէն եառը եկած eu գրերը էօ հնչելու տեղ՝ իւ կը հնչէ։

452. L. fils, ֆի (կամ ֆիս) բառին մէջ ձայնը չ'ելլեր։ Նոյնպէս հասարակ խօսակցութեան մէջ

quelqu'un բառը, քէլ'էօն կը հնչեն, առանց լին ձայնը հանելու։ Ասանկ ալ հասարակ խօսակցութեան մէջ il, ils բառերէն եառնէ բաղաձայնով սկսած բառ մը գայ նէ, լին ձայնը չ'ելլեր. Il va, իլ վա. ils viennent, իլ վիէն. բայց թէ որ ձայնաւորով սկսած բառ գալու ըլլայ նէ, առջինը իլ կը հնչէ, ու երկրորդը իզ. Il a vu, իլ ա վի-. ils allaient, իզ ալե։ Իսկ գրքի մէջ ամէն տեղ լին ձայնը կ'ելլէ. քէլ'էօն, իլ վա, իլ վիէն, իլ ա վի-, իլզ ալե։

453. Ընդհանուր հնչման վրայ տուած կանոնները քանի մը զարտուղութիւն ունի։

Ա. Քանի մը օտարական անուններու վերջին m կամ n գրերը՝ ընդհանուր չեն. Jérusalem, ժէրիզալեմ. Ephraïm, էֆրայիմ. hymen, իմէն. (25. Ծան.) amen, ամէն։

Բ. Բայերուն յոգնակի երրորդ դէմքին մէջի ent գրերը շատ նուազ ձայնով ը կը հնչեն. Ils dirent, իլ տիրը. իսկ թէ որ entէն յառաջ i մ'ելլայ նէ, բոլորովին անձայն կը մնան. Ils prient, իլ փրի. ils allaient, իլզ ալե։ Բայց եղակիի մէջ կը հնչէ. Il vient, իլ վիէն։

Գ. Ասոնց հակառակ emmener, emmancher, ennui, ennoblir, բառերուն մէջ m ու n գրերը թէպէտ եւ կրկնուած ըլլան, ընդհանուր են, ուստի եւ ասոնց բառերը անմէ, անմանժէ, աննի-, աննօպլիր կը հնչեն։

Դ. Emm, մակբայներուն մէջ պարզ ամ կը հնչէ. prudemment, փրիտաման. Նոյնպէս femme, ֆամ բառին մէջ։

Ե. En, քանի մը բառի մէջ, թէպէտ եւ n գիրը կրկնուած ըլլայ, եւ կամ եառէն ձայնաւոր գայ, ան կը հնչէ. solennel, սօլանէլ. hennir, հանիր. enivrer, անիվրէ. enorgueillir, անօրկէօյիր։

454. Automne, damner, ու իրմէ բարդուած-ներուն մէջ m ին ձայնը չ'ելլեր, ուստի եւ օթօնը, պանէ կը հնչուին։

455. O գրին ձայնը paon, faon բառերուն մէջ չ'ելլեր, որ փան, ֆան կը հնչուին:

456. Onze, onzième եւ oui բառերուն սկիզբի o գիրը բաղաձայնի մը պէս սեպուելով, իրենցմէ յառաջ եղող յօդին ձայնաւորները չեն կրճատուիր, ու իրենցմէ յառաջ եղող բառին բաղաձայնին ձայնը չ'ելլեր. Le onze, լը օնզ. la onzième, լա օնզիէմ. le oui, լը ուի. les onze, լէ օնզ:

457. Oignon, բառին մէջ միայն o կը հնչուի, օնեօն:

458. Pi corps, temps բառերուն մէջ ձայնը չ'ելլեր, որոնք քօր, թան կը հնչեն: Նոյնպէս բառերուն մէջ երբ որ t գրէն յառաջ դրուած ըլլայ նէ, շատ անգամ չի հնչեր. sept, սէթ. prompt, փրօն. compte, քօնթ. baptême, պաթէմ. sculpture, սքիւլթիւր, ու ասոնցմէ բարդուածները. միայն baptismal, պաթիզմալ բառին մէջ ու septième, սէթիէմէն զատ բոլոր septէն շինուածներուն մէջ կը հնչէ, ինչպէս septuple, սէփթիւփլ:

459. Q. բառերուն սկիզբը կամ մէջն եղած ատեն՝ միշտ իրմէ ետքը u ձայնաւորը եւ ուրիշ ձայնաւոր մ'ալ կ'առնու եւ աս uին ձայնը հասարակօրէն չ'ելլեր. qualité, քալիթէ. quart, քար. bouquet, պուքէ: Բայց քանի մը բառ կայ, որոնց մէջ ու կամ իւ կը հնչէ. quintuple, քիւէնթիւփլ. aquatique, աքուաթիք. quadrupède, քուատրիւփէտ. équateur, էքուաթէօր:

460. Coq ու cinq բառերուն վերջը qին ձայնը կ'ելլէ ու քօք, սէնք կը հնչեն. բայց coq-d'Inde բառը քօ-տ'էնտ կը հնչէ: Նոյնպէս թէ որ cinqէն ետեւ բաղաձայնով սկսած գոյական մը գայ նէ, անձայն կը մնայ. Cinq mois, սէն մուա:

461. R. միավանկ բառերուն վերջը կը հնչէ. mer, մէր. hier, իէր, or, օր: Բազմավանկներուն մէջն ալ կը հնչէ. միայն թէ իրմէ առջի գիրը e ըլլայ. plaisir, փլէզիր. honneur, օնէօր. recevoir, ըըսըվուար.

obscur, օպսքիւր: Er վերջաւորած բազմավանկներուն մէջ հասարակօրէն չի հնչեր, danger, տանժէ. aller ալէ. volontiers, վօլօնթիէ. բայց հնչողներ ալ կը գտնուին. hiver, իվէր. enfer, անֆէր. univers, իւնիվէր:

462. Քերականութեան սկիզբն ընդհանրապէս ըսինք որ tէն ետեւ i եւ ուրիշ ձայնաւոր մ'ըլլայ նէ, երբեմն թ ձայնը կը պահէ ու երբեմն սի ձայն կը հանէ: Արդ բնական ձայնը կը պահէ.

Ա. Իրմէ յառաջ s կամ x գիրը եղած ատեն. question, քէսթիօն. hostie, օսթի. mixtion, միքսթիօն:

Բ. Tie, tié, tien, tienne, tier վերջաւորութեանց մէջ. partie, փարթի. amitié, ամիթիէ. il tient, իլ թիէն. soutien, սութիէն. antienne, անթիէնը. entier, անթիէ. châtier, շաթիէ, բոլոր լծորդութեան մէջ:

Գ. Բայերուն մէջ ուր որ tions պատահելու ըլլայ նէ. Nous sortions, նու սօրթիօն. Nous quittions, նու քիթիօն:

463. Սի ձայն կը հանէ.

Ա. Tial, tiel, tion վերջաւորութեանց մէջ partial, փարսիալ. essentiel, էսանսիէլ. admiration, ատմիրասիօն:

Բ. Քանի մը tien, tienne վերջաւորած յատուկ ու ազգի անուններու մէջ Gratien, կրասիէն. Vénitien, -tienne, վէնիսիէն, -սիէնը:

Գ. Քանի մը tie վերջաւորած բառերու մէջ. inertie, ինէրսի. minutie, մինիւսի. prophétie, փրօֆէսի. Նոյնպէս ամէն atie վերջաւորածներուն մէջ. primatie, փրիմասի. démocratie, տէմօքրասի:

Դ. Satiété, սասիէթէ. insatiable, էնսասիապլ. patient, փասիան. balbutier, պալպիւսիէ բառերուն մէջ:

464. T. բառերուն վերջը հասարակօրէն չի հնչեր. arrêt, արէ. abondant, ապօնտան. respect, ռէսփէ. aspect, ասփէ. circonspect, սիրքօնսփէ: Կը զարտուղին վերը դրածներնէս ուրիշ ամէն ct վերջաւորած բառերը. ինչպէս abject, ապժէքթ. exact, էկզաքթ, եւ այլն. Նոյնպէս dot տօթ, եւ ուրիշ քանի

մը բառերը: Christ, Քրիստոս, կը հնչէ. բայց Jesus-Christ, Յիսուս-Քրիստոս կը հնչէ:

465. Vingt բառին մէջ անձայն կը մնայ. բայց երբ որ իրմէ ետքը ձայնաւորով սկսած գոյական մը գայ նէ, կը հնչէ. Vingt arbres, վէնթ արպրը. Նոյնպէս թուերուն մէջ քանուածիկէն սկսած մինչեւ երեսունն կը հնչէ. vingt-un, վէնթ-էօն. vingt-deux, վէնթ-տէօ. vingt-trois, վէնթ-թրուա. բայց ութսունէն մինչեւ հարիւր չի հնչեր. quatre-vingt-trois, քառրը-վէն-թրուա:

466. Sept ու huit, բառերուն մէջ անձայն կը մնայ, թէ որ իրենցմէ ետքը բաղաձայնով սկսած գոյական կամ ուրիշ թուական գայ նէ. Sept chevaux, սէթ շվօ. huit cents, իւ-իթ սան: Բայց երբ որ խօսքին վերջը կ'ըլլան, կամ գոյականի պէս կը գործածուին, եւ կամ թէ իրենցմէ ետեւ ձայնաւորով սկսած բառ մը կու գայ նէ, ձայնը կ'ելլէ. J'en ai pris sept, ժ'ան է թրի սէթ: Il est arrivé le huit du mois, իլ էթ արիվէ լը իւ-իթ տիւ մուա: Huit arbres, իւ-իթ արպրը:

467. W դիրը մինակ քանի մը օտար բառերու մէջ կը գտնուի ու երբեմն պարզ վ երբեմն ալ ու կը հնչէ. Wolfram, վոլֆրամ. Wolga, վոլկա. = Wiski, ուիսքի. իսկ Newton, Նեոլոն կը հնչէ:

468. Dix ու six բառերուն ծայրի x դիրն անձայն կը մնայ՝ երբ որ իրենցմէ ետեւ բաղաձայնով սկսած բառ մը գայ նէ. Dix chevaux, տի շվօ: Six livres, սի լիվրը: Բայց ձայնաւորով սկսած գոյական կամ ուրիշ թիւ մը գայ նէ, պի ձայն կը հանէ. Six arbres, սիզ արպրը. Dix-huit, տիզ-իւիթ: Ուրիշ առղերը ս կը հնչէ. Dix-sept, տիս-սէթ. Ils sont six, իլ սօն սիս. Le dix du mois, լը տիս տիւ մուա:

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ա.

ԱՄԱՆԶԻՆ ԳԻՏԵԼԻՔ

ՈՒ ԳՈՐԾԱԾԿԸՆ ՈՒՇԵՐ

A

469. À նախադրութիւնը շատ կերպով կը բանի, ու տեսակ տեսակ ոճեր կը շինէ, որոնց գլխաւորները հոս կը դնենք:

Ա. Ce livre est à ma soeur. Ասկիրքը քրոջս է. Պու-էլիուզ փըզէթթուաշըմըն տըր: À qui est ce cheval? — À moi, à toi, à lui, à elle . . . Ասկ ձին որմէնն է. իմս . . . Պու-ա իւմ ին տըր. պէնիմ. . . . : C'est mon opinion, à moi. Իմ կարծիքս ասէ. պէնիմ էթյոսիմ պու-ա:

Բ. Table à tiroir. Դարանով գրասեղան. Զէ-ֆէճելի եուպլեանէ: Voiture à deux roues. Երկանիւ կառք. Գոանլը. էթ ին էրլէ-էլ ուրպա: Chandelier à branches. Ստեղով աշտանակ. Գօլլօ շտպան:

Գ. Canne à sucre. Շաքարի եղէգ. Շէ-էր ֆուշըը: Cuiller à soupe. Ապուրի դգալ. Զօրպա ֆուշըը: Verre à boire. Խմելու (Համար) գաւաթ. Իլէճէ ֆոֆէտ: Pierre à aiguiser. Ցեռան. Պլէյլ ըուշը:

Դ. C'est un avis à suivre. Հետեւելու խորհուրդ մըն է. Թուրնու-լոճոֆ պէր նաֆհոմ տըր: C'est un cheval à garder. C'est un livre à lire. Fou à lier. Facile à dire.

Ե. À bras ouverts. Թեւերը բացած. Գօլլերընը ուշըշ: À quatre pattes. À la nage. Լողալով. Եի-պէրէ+:

Զ. L'homme aux cheveux roux. *կարմիր մազերով մարդը*. Գ-ըր՛ըը ահը ադամ: L'enfant aux yeux bleus.

Է. Appelez l'homme aux cerises. *կեռաս ծախողը կանչէ*. Քէր-ըչ՛ըյը ղադը: Voici la femme aux oeufs. *Ահաւասիկ հաւկիթ ծախող կինը*. Իշխ եռ-ռ-բիա ահան ֆըրը: La fille au beurre est déjà partie.

Ը. À le voir on juge de son état. *Տեսնելով վիճակը կ'իմացուի*. Կէօրիէրչէ էնոյ հալինէ պէյան էիէը: À ne considérer que telle chose. *Մինակ ասիկայ մտածելով*. Ըալընըը պո-նոս պէ-չէ-նէրէ+: À compter de ce jour. *Ա օրէն սկսելով*. Պա- կէ-նոէն սայըաֆ:

Թ. À coups de pierres. *Քարերով, քար նետելով*. Թաշ աթըաֆ, ֆուշըը: À coups de fusil.

Ժ. Il fut immolé aux yeux de son père. *Հօրը աչքին առջեւը զոհուեցաւ*. Փէոէրինին կէօչէ-էօնէ-նոէ ֆէիա օլսա:

ԺԱ. Passer au fil de l'épée. *Սրէ անցընել*. Գ-ըլըճ՛ան կէչէրմէ+:

ԺԲ. Mettre tout à feu et à sang. *Այրել աւերել*. (պատերազմի մէջ) *ամէն տեսակ անգթութիւններ ընել*. Եափըպ եըֆ՛ան, հէր նէ-ըլէ- ըա-լէմ՛լէ+լէրէ եմմէ+:

ԺԳ. À regret. *Զուղելով*. Իսթէհէյէրէ+: À dessein. *Մտածաւոր*. Մաթաասըս:

ԺԴ. À qui mieux mieux. *Մրցելով*. Եարըշ ըշ-. Ils dansaient à qui mieux mieux. Tirons à qui jouera le premier. *Վիճակ ձգենք, քար բռնենք, նայինք ով յաւաչ պիտի խաղայ*. Գո-ըա աթ-ըշը՛, նաշ նո-նըաշը՛, պափ-ըշը՛ եվվել էմ՛ օյնայ-ըճ՛ափ: Disputer à qui obtiendra une faveur.

ԺԵ. À *նախադրութիւնը յօդով մէկտեղ կը գործածուի, մէկտեղ ժողված, տեղ մը ծախսուած բաներու վրայ, կամ ամանի մը մէջ հիմակ եղած*

նիւթին միա դնելով խօսուած աաեն. La halle au blé. *Ցորենի վաճառանոց*. Պո-ղոյ փ-ըղաբը: La boîte au thé. *Թէյով լեցուն տուփ*. Չայ ըըշ փօշը-փո-նո-: Le magasin au sel. La cruche à l'eau. Le pot au lait. La bouteille à l'encre. *Բայց երբ որ ամանի մը հասարակօրէն ինչ բանի գործածուելուն միա կը դրուի, առանց յօդի* à *նախադրութիւնը դնելու է*. Achetez-moi une boîte à thé. *Թէյ դնելու տուփ մը դնէ*. Պէր չայ փօյաճափ փո-նոս ա-լ: Il m'a donné un beau pot à fleurs. *Խակ երբ որ ամանի մը մէջ եղած նիւթին վրայ կամ պարզապէս նիւթի մը չափին վրայ կը խօսուի*, de *դնելու է*. Une boîte de thé. *Տուփ մը թէյ*. Պէր փո-նոս չայ: Prendre une tasse de café. *Գաւաթ մը խահուէ խմել*. Պէր փապէհ փահվէ էչ-է+: Un pot de lait.

ԺԶ. Երկու թուի մէջ à *կը դրուի, երբ որ իրենցմէ եաեւ եկած գոյականը բաժնուելու բան մ'ըլլայ նէ. իսկ չբաժնուելու բան ըլլայ նէ*, ou. Cinq à six heures. *Հինգ վեց ժամ. Պէշ ալ-ը ահան*: Dix à douze lieues. = Cinq ou six personnes. Onze ou douze chevaux.

ԺԻ. En, à *ու* dans, *շատ տեղ գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունին, բայց գործածուելուն կերպին մէջ քիչ մը տարբերութիւն կայ*:

1. *Առաջինն անորոշ իմաստ մը կու տայ, իսկ երկրորդն ու երրորդը՝ որոշեալ. երկրորդը միայն բանի մը մէր ըլլալը կը ցուցընէ, իսկ երրորդը՝ բանի մը մէջն ըլլալը*. J'ai vécu *en* pays étranger, *en* Italie. = Ils sont *à* la promenade. Ils sont *au* spectacle. = Ce livre est *dans* la bibliothèque. Elle était *dans* sa chambre. *Բայց շատ անգամ* à *ու* dans *իրարու տեղ կը գործածուին. ուստի եւ կրնայ* Il est à Paris, *կամ* Il est dans Paris *ըսուիլ*:

2. *Ըսածնեղնէս կը հետեւի որ քաղքի անունները հետ աւելի* dans *ու* à *կը գործածուի, իսկ գաւառի, տէրութեան անուններուն հետ՝* en.

Պարձեալ յօդով բառերու հետ dans կը գործածուի, ու առանց յօդի բառերու հետ՝ en.

3. Ժամանակի վրայ խօսուած առեն, en բանի մը ւրշափ տեւելը կը ցուցընէ. իսկ dans բանի մը երբ ըլլալիքը. Il arrivera *en* trois jours. Երեք օր պիտի քշէ ճամբորդութիւնը, երեք օրուան մէջ պիտի հասնի. Ի՞նչ կ՚ընէ եկիլչէն։ = Il arrivera dans trois jours. Երեք օր վերջը, երեք օրէն պիտի հասնի. Ի՞նչ կ՚ընէ եկիլչէն։

4. Ուրիշ զանազանութիւններ ալ կան, որոնք վարժութեամբ կը սորվուին. օրինակի համար մէկ հատ դնենք։ Մէկու մը համար Il est *en* ville ըսելը, առնը չէ, դուրս ելած է ըսել է. Il est *dans* la ville ըսելը, քաղքին մէջ է, քաղքէն դուրս ելած չէ ըսել է. Il est à la ville ըսելը, բնակութիւնը քաղաքն է ըսել է։

470. Être aux abois, վերջը հասնիլ, վերջին նեղութեան, կարօտութեան մէջ ըլլալ, չէ՛ ունէը յա՛ չէրէ, չէ՛ ունէլիւք, չօ՛ խոտ՚ըէտ օլմէ. Il n'a plus le sou, il est aux abois. Cette citadelle est aux abois.

471. Mettre d'accord, միաբանել, պէր էմէ՛. En tomber d'accord, միաբանիլ, պէր օլմէ. Mettre des gens d'accord. Ils en sont tombés d'accord.

472. Accoutumer բայն ամէն կերպով, եաւէի անելեւոյթ խնդիրը՝ à նախադրութեամբ կ՚առնու. միտակ չէզուք նշանակութեամբ, սովորութիւն ունենալ ըսելու համար կը գործածուի նէ, de՝ով կ՚առնու. Il ne faut pas accoutumer les peuples à murmurer. Il est accoutumé à se lever de bonne heure. Que l'oreille des rois s'accoutume à entendre la vérité. = Les guirlandes de fleurs qu'elle avait accoutumé *de* cueillir.

473. Affable բառը երբեմն առանց խնդրի կը մնայ, երբեմն à նախադրութեամբ, երբեմն ալ envers՝ով խնդիր կ՚առնու. C'est un homme extrêment affable. = Affable à tout le monde կամ envers tout le monde.

474. Il s'agit de..., խօսքերնիս ...ին վրայ է, բանն (անոր) վրայ է, ա՛ւօղի՛ւ ...յն խո՛սիւ՛նէ պէր, էշ (պո՛ւ)պա պըր։ Il s'agissait de choisir l'un ou l'autre. Il ne s'agit pas de cela. De quoi s'agit-il?

475. Aider բայն երբ որ մէկուն աշխատութիւնը, ըրած գործքը մէկուէդ ընելով օգնել՝ նշանակելու ըլլայ նէ, à նախադրութեամբ խնդիր կ՚առնու. իսկ երբ որ առանց իր աշխատութեան մասնակից ըլլալու օգնել նշանակէ նէ, այսինքն՝ առակով, խրատով... առանց նախադրութեան խնդիր կ՚առնու. Aidez à cet *homme* qui plie sous la charge qu'il porte. Aidez *à cet enfant* à faire son thème. J'aidai *au Rhodien* confus à se relever. = Aide *cette personne* à payer ses dettes. Ils se sont appauvris pour aider *les pauvres*. Il *l*'a aidé de son argent à bâtir cette maison.

476. Aigle, թէ հասարակ թէ այլաբանական խմաստով արական է. իսկ դրօշներու վրայ եղած արծիւը նշանակէ նէ, իգական կ՚ըլլայ. Des aigles entraînés par le courant d'air. = Cet homme-là est un aigle au prix de ceux dont vous parlez. = L'aigle romaine était d'or ou d'argent. Aigles triomphantes.

477. Alentour բառը մակբայ ըլլալով խնդիր չ՚առնուր։ Tourner alentour. Les échos d'alentour. Եւ թէպէտ երեւելի հեղինակներու մէջ խնդրով գործածուած կայ. բայց ճեմարանն ալ՝ Ասանկ չեկրնար գործածուիլ կ՚ըսէ. ուստի եւ À l'entour *du bois*, չ՚ըսուիր, կ՚ըսէ, Հապա autour du bois.

478. Il y va de..., վտանգի մէջ է... տո՛ւխա՛ ըաբաթա պըր։ Il y va de ma vie. Quand il devrait y aller de tout mon bien. Dans cette affaire il n'y allait pas moins que de son honneur et de sa vie.

479. Comment va votre santé? կամ Comment vous en va? Ի՞նչպէս էք. նո՞ըլ սընըչ։ Tout va

bien. Ամէն բան ազէկ է, կ'երթայ. Հէր չէյ էյէ կ'ուզէյօր:

480. Il s'en va onze heures. Il s'en va midi. Տասնումէկին, կէս օրուան մօտ է. Օնպէրէ, էօյլէնէ կոփըն փըր:

481. Amour բառը հասարակօրէն եզակիի մէջ արական, ու յոգնակիի մէջ իգական է. Amour filial. = De folles amours.

482. Ասոր պէս են բան ամէնայնի délice ու orgue բառերը. C'est un délice de faire des heureux. Cet orgue est beau. = Les molles délices. Des orgues portatives.

483. Après coup, բանը բանէն անցնելէն ետեւ, շատ ուշ. Իշ էշդէն կէլթէ-պէն օճաք, չէ+ կէշ: Vous voulez produire des pièces quand votre procès est jugé; c'est venir après coup.

484. Après tout, ամէն բանէն վերջը, բայց ասկայն, հէր պէր չէյդէն օճաք, վի լո+էն: Après tout, quel mal y a-t-il à dire cela?

485. Porter les armes, զինուոր ըլլալ, պաեերազմ ընել, ճէնկճի օլմաք, ճէնկ էրմէ+: Il a porté les armes dans la dernière campagne.

486. À main armée, բռնութեամբ, զէնքով, ջոր ո-լ, սիլահ ըլ: Ils enlevèrent les troupeaux à main armée.

487. À l'article de la mort. Մահուան առեն. Էօլիւ-տ սաաթընդա:

488. Faire assaut d'esprit. Շատ խմսատութիւն ցուցընելու համար մրցիլ. Քիմ չօք ֆէքրաէն կէօռիէրէ պէլէր տէյէ Եարըշ ըռ-ըմսա:

489. Assidu, մարդու անուններուն auprès նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու, իսկ իրի անուններուն ու բայերը՝ à-վ. Assidu *auprès du prince.* = Assidu *à son devoir. À prier* avec vous jour et nuit assidus.

490. Attacher les yeux, les regards, բանի մը վրայ աչուըններըը անկել, աչուըններըը քաշել, պինդ-

ֆոլ ըլլ պաֆմաք, պաֆպըրմաք. Attacher les yeux sur quelqu'un, sur quelque chose. = Ce spectacle attachait nos regards.

491. Atteindre, թէ à նախադրութեամբ, թէ առանց նախադրութեան խնդիր կ'առնու: Երբ որ աշխատութեամբ, դժուարութեամբ հասնուելու բան մը կ'ըլլայ, à նախադրութեամբ կ'առնու. իսկ երբ որ առանց դժուարութեան հասնելու բան մ'ըլլայ նէ, առանց նախադրութեան. Atteindre *à* une certaine *hauteur*. Atteindre *à la perfection* de la langue. = Lucinde vient d'atteindre *l'instant* où finit l'enfance. Atteindre *un* certain *âge*.

492. En attendant, մինչեւ ան առեն, մինչեւ որ . . . ըսէ . . . Il se mit a lire en attendant. En attendant nous nous promènerons. Je vais, en attendant, copier cette lettre.

493. Aucun բառը հասարակօրէն եզակի կը գործածուի ու գրեթէ միշտ գոյականի մը հետ կապակցութիւն կ'ունենայ. *Aucun chemin* de fleurs ne conduit à la gloire. On méprise tous ceux qui n'ont *aucune vertu*. Parmi tant *de livres*, je n'en ai *aucun* de relié.

494. Հեղինակներու մէջ՝ յոգնակի ու առանց գոյականի մը հետ կապակցութիւն ունենալու ալ կը գտնուի. Il m'est impossible de me livrer ici à *aucuns travaux* littéraires. *Bernardin de St. Pierre.* Ils ne donnent *aucunes bornes* à leurs attentats. *Bossuet.* = Que chacun se retire et qu'*aucun* n'entre ici. *Corneille.* Phèdre était si succinct qu'*aucuns* l'en ont blâmé. *La Fontaine.* Ասիկայ առանձ գործածելը քերականութեանց հեղինակներն ընդհանրապէս չեն հաւնիր. ամենք՝ միտակ անեզական բառերուն հետ յոգնակի, ու գուարճախօս գրքերու մէջ առանց գոյականի մը հետ կապակցութիւն ունենալու կրնայ գործածուիլ՝ կ'ըսեն:

495. Իմմէ եաեւ յոդնակի գոյական կամ դերանուն մը գայ նէ, մէջաեղերին de նախադրութիւնը դնելու է. Aucun de vous ne peut se plaindre de moi. Aucun de nos grands écrivains n'a travaillé dans le genre de l'épopée.

496. Իմմէ յառաջ en ըլլայ նէ, իմմէ եաբի ածականը կամ ընդունելութիւն անցեալն ալ de նախադրութիւնը կ'առնու. իսկ թէ որ en չ'ըլլար նէ, հասարակօրէն de չդրուիր. Parmi tant de livres, je n'*en* ai *aucun de relié*. = Il n'a aucun livre relié.

497. Aussi, si, autant, tant բառերը գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունէին. բայց դործածուելուն մէջ քիչ մը տարբերութիւն կայ:

Ա. Si, aussi բառերը՝ ածականներուն, ընդունելութիւններուն, մակբայներուն քով կը դրուին. իսկ autant, tant գոյականներուն ու բայերուն. Le vent est si *grand*, qu'il rompt tous les arbres. Je ne suis pas si *prévenu* en sa faveur que je ne voie bien ses défauts. Il est aussi *sage* que vaillant. Il vit aussi *magnifiquement* qu'un prince. = Ce diamant *vaut autant* que ce rubis. Il boit autant *d'eau* que de vin. Il a tant *d'amis* qu'il ne manquera de rien.

Բ. Բայց que շաղկապով բաժնուած երկու ածականներու քով aussi դնելու տեղ՝ autant կրնայ դրուիլ. միայն աս կայ որ aussi ածականներէն յառաջ կը դրուի, իսկ autant երկուքին մէջտեղը կը մնայ. Il est *aussi* modeste qu'instruit. = Il est modeste *autant* qu'instruit.

Գ. Բաղդատական կամ բաղդատականի պէս խօսքերու մէջ si կը գործածուի, թէ որ խօսքը բացատական է. իսկ թէ որ հասատատական ըլլայ նէ, aussi կը գործածուի. Il n'est *pas si* riche que vous. Il ne se porte *pas si* bien. = Il *est aussi* à plaindre que vous. Ce livre est estimable, mais il y en *a* d'*aussi* bons.

498. Automne բառը թէ արական է թէ իգական. L'automne a été *beau* et *sec*. = *Une* automne *froide* et *pluvieuse*. Բայց՝ հիմակ աւելի արական կը գործածուի, ու գրեթէ միայն ոտանաւորի մէջ իգական է:

499. Autrui բառը հասարակօրէն խնդիր բնութեան կ'ըլլայ. բայց հեղինակներու մէջ քիչ տեղ խնդիր սեռի ալ կը դանուի. Il ne faut pas désirer le bien *d'autrui*. Qui choisit mal pour soi, choisit mal *pour autrui*. = Pour consumer *autrui* le monstre se consume.

500. Autruiէն եաեւ ստացական դնել հարկ եղած տեղն, թէ որ ստացեալը նախադրութեան մը խնդիր է, son, sa, ses . . . կը դրուի. իսկ եթէ առանց նախադրութեան է, en-ով յօդ գործածելու է. Vous pouvez épouser les intérêts d'autrui, sans être le panégyriste *de* toutes *leurs* actions. = Prenez les intérêts d'autrui, mais gardez-vous bien d'*en* épouser *les* querelles. Ազգային քերականութեան հեղինակները կը կարծեն որ երկու կերպով ալ autrui դնելու տեղ՝ les autres ու եաեւէն միշտ son, sa . . . դնելն աւելի ազէկ է:

501. Avoir բայը շատ անդամ քովը առանց յօդի գոյական մը կ'ունենայ, ու անոր հետ մէկտեղ ոճ մը կը շինէ. avoir besoin, հարկաւորութիւն ունենալ, ի-ՊԻՒՆ-ի օ-ՀՄ-ի. — chaud, տաքնալ, ը-ԶԸ-Ն-Ա-Ի. — connaissance, գիտնալ, Պ-Ի-Լ-Ե-Ի. — droit, իրաւունք ունենալ, Հ-Ա-Յ-Ի օ-Հ-Մ-Ի. — envie, բաղձալ, ա-ՐԶ-Ի-Լ-Ե-Ի. — faim, անօթի ըլլալ, Ա-Ճ օ-Հ-Մ-Ի. — froid, մրիլ, ը-ՂՁ-Ի-Լ-Ե-Ի. — honte, ամչնալ, ո-ՐՆ-Ա-Ն-Ա-Ի. — mal à . . ., (գլուխը) ցաւիլ, (պ-ՂԸ) ա-Ղ-Ը-Ա-Ի. — peine, դժուարութիւն քաշել, կ-Ը-Ծ է-Ի-Լ-Ե-Ի. — peur, վախնալ, Ե-Ր-Ե-Ա-Ի. — pitié, գութ ունենալ, խղճալ, Ա-Ճ-Ա-Ի. — raison, իրաւունք ունենալ, Հ-Ա-Յ-Ի օ-Հ-Մ-Ի. — soif, ծարաւի ըլլալ, ո-ՍՍ-Ա-Ի. — soin հոգ ունենալ, Ե-Ր-ՈՍ-Ա-Ի. — tort, իրաւունք չունենալ, Հ-Ա-Յ-Ի օ-Հ-Մ-Ա-Ի:

502. Avoir affaire բային խնդիրը երբ որ առնուն բայիէն մեծ, երեւելի, գօրաւոր . . . է նէ, ան խնդիրն ձ նախադրութիւնը կ'առնու. իսկ երբ որ իրարու հետ հաւասար են, մէկտեղ ընելու գործ մ'ունին, avec նախադրութիւնը կ'առնու. Un solliciteur a affaire *au ministre*. Oh! l'étrange chose que d'avoir affaire *à des bêtes!* = Un associé a affaire *avec son associé*. Il faut éviter d'avoir affaire *avec des fripons*.

503. Իսկ avoir affaire de . . . բանի մը կարօտութիւն ունենալ կը նշանակէ. Il a affaire *d'argent*. J'ai affaire *de vous*, ne sortez pas. Նոյնպէս հենգնական կերպով ալ կը գործածուի. J'ai bien affaire *de tout cela, de cet homme-là!* Qu'ai-je affaire *de toutes ces querelles?*

504. Avoir l'air ձեւի ածականը անուն բայիին հետ կը համաձայնի չէ նէ airին հետ՝ դիտնալու համար, նայելու է որ արդեօք միտկ դէմքին արտաքին շարժուածքին միտ կը դրուի, չէ նէ՝ առանց անոր միտ դնելու՝ ուրիշ բանէ, ձայնէն, խօսուածքէն դատում կ'ընդուի: Առաջինն ընդայ նէ, ածականը airին հետ համաձայնելով՝ արական կը դրուի. իսկ երկրորդն ընդայ նէ, անուն բայիին հետ կը համաձայնի. ինչպէս երբ որ տեսնելով որ կին մը ընդունները կը տնկէ, պրկուածները կը սեղմէ, եւ նեղանալով աս դին ան դին կը նայի, Elle a l'air bien *mécontent* կ'ըսուի. իսկ երբ որ առանց երեսը տեսնելու, կը լսուի որ մէկու մը հետ խաղաւթեամբ կը խօսի, յանդիմանութիւն կու տայ, Elle a l'air *méchante, irritée, fâchée* կ'ըսուի: կամ ձեւի բացայայտ ընելու համար, երկրորդ կերպն բաւածը ձեւի կը հաստատէ, իսկ առաջինն ձեւի տարակոյս կը ցուցընէ. ինչպէս կնոջ մը համար Elle a l'air *campagnarde* ընելը, գեղացիի պէս կը վարուի, կը խօսի, եւ կրնայ ալ ընալ որ գեղացի ընդայ կը նշանակէ. իսկ Elle a l'air *campagnard*, թէպէտեւ

քաղաքացի է, բայց մարդը՝ շարժուածքին, դէմքին նայելու ընդայ նէ, գեղացի կը կարծէ կը նշանակէ: Ասհաւասիկ քանի մը օրինակ ալ. Cette femme a l'air *bon*, et elle est méchante. Ils ont l'air *spirituel*, et ils sont stupides. Elles ont l'air *hautain*, mais l'accueil familier. Cette femme a l'air *conquérant*. = Elle a l'air *contente* de ce qu'on vient de lui dire. Ils ont l'air *fâchés*, de ce qu'ils viennent d'apprendre. Elle a l'air toute *troublée*. Բայց սոյդն ընելով՝ քերականներն աս նիւթիս մէջ իրարու համաձայն չեն. մենք աւելի նորերուն ու երեւելիներուն հետեւեցանք:

505. Avoir pour agréable, ընդունելի, հաճելի գտնել եղիլ, բաղձալի ըլլալ. Ayez pour agréable que je vous amène cette personne.

506. Avoir rapport à . . . , բանի մը հետ կապակցութիւն, յարաբերութիւն ունենալ, վերաբերիլ կը նշանակէ. իսկ avoir rapport avec . . . , նմանիլ, պէնզիլ կը նշանակէ. Les sujets ont rapport *aux* princes. Les actions humaines sont bonnes ou mauvaises, selon qu'elles ont rapport *à* une bonne ou *à* une mauvaise fin. = La langue italienne a un grand rapport *avec* la langue latine. Nos plus belles tragédies ont beaucoup de rapport *avec* celles des Grecs.

B

507. En bas âge. Պզտիկ տարիքով, տղայ. քիչ-չէ-+ եղբայրս, երջ-ս:

508. Mettre bas. (Ձագ) հանել, բերել. ետվռա-լամ:

509. Faire main basse, ձարդել, մեռցընել, գողնալ, թալլել, ելբմամ, էվլուի-րմ-+, ելմամ, եաղմալամամ. Les vainqueurs firent main basse sur tout ce qui se présenta les armes à la main. Les

écoliers entrèrent dans le jardin, et firent main basse sur tous les fruits.

510. Il fait beau voir, տեսնելու բան է, ճիօրճիճ+ շէյ տէր. Il fait beau voir deux armées se disposer au combat.

511. L'avoir beau *կամ* belle, յարմար առնել գտնել, գ-նոսկ տէր վրդըմ պու-մը. Vous l'avez beau. Vous ne l'aurez jamais plus belle.

512. Vous avez beau faire et beau dire, pleurer, solliciter, ինչ որ ընես, ինչ որ ըսես, արչաւ որ լաս, արչաւ եռեւէն իյնաս՝ փուճ է. Նէ էլ ընէն, նէ էլ պէսէն, նէ գոտոյ էլ ազլասան, նէ գոտոյ էլ պայրըմ ընէն, պօշ պու-բ: J'eus beau faire et beau dire, il persista dans sa résolution.

513. Il en a fait de belles. Շատ սխալմունքներ, անմտութիւններ ըրաւ. Զօք եանլըշ, ափըսըսըլըք կիրթ: Je l'ai échappé belle. Աղէկ պրծայ. Եօթայը էյէ պըյըրտըմ: Bénir *բայը երկու ընդունելութիւն ունի*. bénit, bénite; béni, bénie. Առաջինը եկեղեցական ծիսով եղած օրհնութիւն մը կը ցուցընէ. իսկ երկրորդն անկից վատ ամէն տեսակ օրհնութիւն. Chandelles bénites. Les drapeaux ont été bénits. = Un peuple béni de Dieu. L'ange dit à la sainte Vierge: Vous êtes bénie entre toutes les femmes.

516. Au bout du compte, ամէն բանէն ետքը, ամէն բան մտածելով, վերջապէս. Հէր շէյին օղրա, վէլ-հաալ: Au bout du compte, que lui en peut-il arriver?

C

517. Ce դերանունը շատ կերպով կը գործածուի ու կերպ կերպ ձեր կը շինէ. Հոս քանի մը հատը կը դնենք:

Ա. Ce fut un grand homme que César. Կեսար մեծ մարդ մըն էր. Զէլլէ պէօյի-+ ադամ իրը:

Բ. C'est se moquer que d'agir ainsi. Ասիկայ ծաղր ընել է. Պու- մահաբա էրիճ+ տէր: C'est une chose bien difficile que de savoir conserver ce qu'on a.

Գ. Ce qu'il y a de plaisant, c'est que. Խնամալու բանն ան է որ. Թօհաֆ իր- էլ:

Դ. Qu' est-ce que vous demandez? Ի՞նչ կ'ուզես. Նէ՞ խրիէրիճ: Qu'est-ce que c'est? *կամ* Qu'est-ce que c'est que cela? Ա՛ ի՞նչ բան է. Պու- նէ՞ տէր: Qui est-ce qui m'appelle? Զիս կանչողն ո՞վ է. Պէնի էլ՞ ըղըրըյօր:

Ե. Est-ce que vous partez? Կ'երթա՞ս մի. Կիօղյօր մու- սու-ն: Est-ce qu'il vient? Est-ce que les étrangers sont déjà partis?

Զ. Ce n'est pas que je veuille le blâmer. Զինքը պարսաւելու համար չէ. Օ՝նու- պէտը վո-բմա էնէն տեյիլ:

Է. C'est fait de moi. Բանս բաւաւ. Իշիմ պիթիդի: C'en est fait, լմընցաւ, պիթիդի. Il a conclu son marché, c'en est fait. Il a gagné son procès, c'en est fait. Il vient d'expirer, c'en est fait.

518. Célèbre, *ենդիր առնելու առեն* par*ով* ու pour*ով կ'առնու*. Célèbre *par* ses vertus. Célèbre, par tout l'Orient, *pour* sa doctrine et *pour* sa piété. Պոալըյ en նախագրութեամբ ալ ենդիր առած է. Cette mer où tu cours est célèbre en naufrages. որն որ ոմանք կը հաւնին, ոմանք չեն հաւնիր:

519. Chacun, *երկու կերպով կը գործածուի*. մէյ մը ուրիշ բառի մը հետ կապակցութիւն ունե-

նալով, մէյ մ'ալ առանց բառի մը հետ յայտնի կապակցութիւն ունենալու: Առաջին կերպով թէ մարդիկներու եւ թէ իրերու վրայ կրնայ ըսուիլ, ու թէ արականը թէ իգականը կրնայ գործածուիլ. իսկ երկրորդ կերպով՝ միայն արականը կը բանի ու մարդիկներու վրայ կ'ըսուի: Թայց ինչ կերպով որ ըլլայ նէ, միշտ եղակի կը մնայ. Eprouvez séparément chacun de *vos amis*, et voyez combien il en est de sincères; peut-être trouverez-vous un ennemi dans chacun d'*eux*. Chacune de *nous* se prétendait supérieure aux autres. Remettez *ces médailles* chacune en sa place. = *Chacun* a son défaut où toujours il revient. On doit rendre à *chacun* ce qui lui appartient.

520. Իրմէ եաեւ de նախադրութեամբ յոգնակի բառ մ'ալ ըլլայ նէ, անուն բայի եղած առեն, բայը միշտ եզակի կը դրուի. Chacun *de nous prendra* son parti. Chacun *des chefs commande* a ses troupes.

521. Sur-le-champ, անմիջապէս, շուտ մը, չփոյթ: On l'arrêta sur-le-champ. Répondre sur-le-champ.

522. Chaque բառը chacunին հետ շփոթելու չէ. առաջինն ածական է ու իրմէ եաեւ միշտ գոյական կ'ուզէ, իսկ երկրորդը դերանուն է ու իրմէ եաեւ գոյական չ'ուզեր. *Chaque âge* a ses devoirs. *Chaque condition* a ses dégoûts, et à *chaque état* sont attachées des amertumes. Ուսոի ամէն քերականութեան հեղինակները մէկբերան կը պարսաւեն աս ու ասոր նման խօսքերը, Salomon avait douze mille écuries de dix chevaux *chaque*, պէտք էր, կ'ըսեն, de dix chevaux chacune ըսել:

523. Être à charge, ծանրութիւն տալ, աղբրուիլ, ըհմրեն վէրմէ: Il faut tâcher de n'être à charge à personne.

524. À la charge, à charge, պայմանով, թէութեամբ, չուվէ, ըրբիէլէ: Je lui ai vendu ma maison, à la charge de payer mes plus anciens créanciers.

525. Revenir, retourner à la charge, նորէն փորձել, կրկնել. եէնիթէն պաչլամաք, եէ-րմաք, ինէ+բաչլամաք: On a beau le rebuter, il revient toujours à la charge.

526. Aller *կամ* venir chercher, երթալ կամ գալ գտնել, առնուլ. կիթիպ եախօտ կելէչ պո-լմաք, պուլմաք: Il irait le chercher au bout du monde. Je viendrai vous chercher quand il en sera temps. Les honneurs ont été le chercher; car il n'a jamais eu d'ambition. Mon domestique viendra chercher tout cela.

527. Faire bonne chère, աղէկ ուտել խմել. էյի եէյնէ էչմէ+: On fait bonne chère dans ce pays et à bon marché.

528. Chez, մէջ, էչէնէ: Il y avait telle coutume chez les Grecs. Chez la plupart des jeunes gens, tous les goûts sont des passions.

529. Ci ու là մանուկները յունական ածական ունեցող գոյականէ մը եաքը կը դրուին, առաջինը՝ մօտ եղող բան մը կը ցուցընէ, իսկ երկրորդը՝ հեռու եղող բան մը: *Ce* temps-*ci*. *Ce* livre-*ci*. *Cette* vie-*ci* n'est qu'un songe. = En *ce* temps-*là*. *Cette* femme-*là*. *Ces* gens-*là*.

530. Civil ածականը envers*ով* կամ à l'égard de*ով* խնդիր կ'առնու: Il faut être civil *envers tout le monde*, *կամ à l'égard de tout le monde*.

531. Tenir au coeur, Հոգ ունենալ, գոյո էչմէ+: Cette affaire lui tient au coeur.

532. De fond en comble, Հիմունքէն, բոլորովին. ինտէլինէն, պէ-ս պէ-ինէ-ն: Cet édifice a été ruiné de fond en comble.

533. Commencer բայը de նախադրութեամբ անեբեւոյթ խնդիր առած առեն՝ անանկ գործ մը

կը ցուցընէ որն որ պարզապէս պիտի տեւէ, առանց յառաջանալու, պայծառանալու, մեծնալու, եւ այլն. իսկ ամով առած առեն՝ անանկ գործ մը կը ցուցընէ, որն որ երթալով պիտի պայծառանայ, մեծնայ. Lorsqu'il commença *de* parler chacun se tut pour l'écouter. Je commençais à peine *de* dormir, quand ce bruit me réveilla. = Cet enfant commence à parler. Le jour commence à luire.

534. Commun ածականը երբեմն à նախադրութեամբ ընդիր կ'առնու, երբեմն avecով, երբեմն entreով, երբեմն ալ parmiով. Le nom d'animal est commun *à l'homme* et *à la bête*. = Cette douleur m'est commune *avec bien des gens*. = Tout est commun *entre nous*. = Cela est commun *parmi les militaires*.

535. Mettre sur le compte de quelqu'un, մէկուն վրայ ձգել, դնել, մէկուն սեպել, պէրինէն ը-ղբրինէ ը-ըմսփ, պրսփմսփ, պէրինէ վբրմէ. Mettre une aventure sur le compte de quelqu'un. պատահար մը մէկուն տալ, մէկուն վրայ եղածի պէս պատմել. Օլըն պէք ֆաղայը պէք ֆինեյէ ոայմսփ, պէրինէ ղո-հո-ը եմիշ ֆեյէ նոֆել եմէ:

536. Prendre sur son compte, վրան առնուլ, ը-մի-նէ ը-ըմսփ: S'il arrive quelque chose de fâcheux, je le prends sur mon compte.

537. Rendre compte, համար տալ, պատմել, հնոաղ վբրմէ, նոֆել եմէ: Je vous rendrai compte de cette action. Je n'ai point de compte à vous rendre.

538. Tenir compte, ընար հակալ ըլլալ, երախտագէտ ըլլալ, ռնէյ-ի-ը եմէ: Je lui tiens compte de sa bonne volonté.

539. Consolant բառը pourով ու deով խընդիր կ'առնու: Voilà une vérité bien consolante *pour* vous. Il est consolant *de* penser qu'on a fait son devoir.

540. Continuer, à նախադրութեամբ աներեւոյթ խնդիր կ'առնու, երբ որ առանց դադարման շարունակութիւն գործ մը կը ցուցընէ. իսկ deով կ'առնու՝ երբ որ անանկ գործ մը կը ցուցընէ, որն որ երբեմն կենալով յառաջ կ'երթայ. Continuez à bien vivre. = Je continue *de* la voir, elle continue *de* m'écrire.

541. Contraindre բայը կրնայ թէ de նախադրութեամբ թէ անով աներեւոյթ խնդիր առնուլ. ուստի եւ կրնայ On le contraignit *de* faire կամ à faire telle chose բսուիլ. բայց La ville fut contrainte à se rendre չ'բսուիր, Հապա *de* se rendre ըսելու է:

542. Convenir բայը՝ պատշաճիլ, յարմարիլ, եւ ըստ նշանակութեամբ՝ բազադրեալ ժամանակներուն մէջ avoir օժանդակը կ'առնու, իսկ միւս բանիլ, խօսք ընել, դաշն դնել, ըսվլ, ուօշ եմէ+ նշանակութեամբ, être. Cette place lui *aurait* bien *convenu*. Ան պատուոյ անոր աղէկ կը յարմարէր. պու- մանըզ օն պէնատէպ էր: = Ils *sont convenus* de se trouver en tel lieu. Ան տեղը գտնուելու խօսք բրին. Ֆիլանճա եէրթէ պու-նմայ ուէօշ եմիլէր:

543. Mettre, laisser de côté, մէկ կողմ դնել, թող տալ, պէք եանա ֆօմսփ, պրսփմսփ. J'ai prié ce marchand de mettre plusieurs objets de côté. Je mets de côté tous les reproches que j'aurais à vous faire. J'ai laissé mon procès de côté pour venir vous voir.

544. Coup d'oeil, նայեցուածք, նազար, պաֆըշ. Je vais donner un coup d'oeil à ce qui se passe. Jetons un coup d'oeil sur les événements remarquables de cette période.

545. Porter coup, ազդեցութիւն ընել, հետեւութիւն ունենալ, ընէյիր եմէ+, էլլէ+, եէր եմէ+. Telle est la considération dont il jouit, que tout ce qu'il dit porte coup. Cette démarche a porté coup.

546. Tout à coup, *շատ մը, մեկէն ի մեկ. ահէն, պէրտէն պէրէ.* Cette maison est tombée tout à coup.

547. Tout d'un coup, *ամէնը մեկէն, մեկանց, պէրտէն.* Il gagna mille écus tout d'un coup.

548. Pour le coup, *աս անգամ, պու՛ պէֆ.* Pour le coup, il ne m'échappera pas.

549. Coup sur coup, *եռեւէ եռեւ, պրտ պրտ.* Il a eu trois maladies coup sur coup.

550. Coupable, *երբեմն առանց խնդրի կը գործածուի, երբեմն* de *նախատրամբեամբ խնդիր կ'առնու, երբեմն* devant*ով ու երբեմն* envers*ով.* Coupable *de la mort* qu'ici tu me présentes. = Ils sont coupables *devant* Dieu *des désordres publics.* = Pour un fils téméraire et coupable *envers vous.*

551. Couple *բառը՝ երբ որ պարզապէս երկու հատ, զուգ մը նշանակելու ըլլայ, իդեական է. իսկ երբ որ իրարու հետ ընկերութեամբ, բարեկամութեամբ կապուած երկու հոգի կամ կենդանի կը նշանակէ նէ, արական է. Un couple* de pigeons ne sont pas suffisants pour le dîner de six personnes. *Երկու աղաւնի վեց մարդու ճաշին բաւական չէ. Իւր կին-վերջին ալրը իւրեանց ընտանեաց եկիրնէրը: Une couple* de boîtes de confitures. = Damon et Pythias étaient *un couple* d'amis. *Un couple* de pigeons suffisent pour peupler une volière. *Զոյգ մը աղաւնի վանդակ մը լեցրնելու բաւական է. Պիր չիֆթ կին-վերջին պիր չիֆթիկառնէ փօլտուրմայա եկիրնէրէր:*

552. Mettre au courant. *աղէկ մը իմացրնել, տեղեկացրնել. Ընէ-փիլինճէ պուայուրմաք, եօլրէնճէ+.* Je l'ai mis au courant de ce qu'il doit faire dans son nouvel emploi.

553. Courir fortune, risque, hasard, péril, *վտանգի մէջ ըլլալ. Ինճիթէմէք օլմաք.* Il court fortune d'être chassé. Il court risque de la vie. J'ai couru hasard de me tuer. Votre argent ne court aucun péril.

554. Demeurer *կամ* rester court, *խօսքը կորսընցընել, չիմթիլ, ութուռնէ- շաշըրմաք, պէյճէյնի ոռնուրմաք.* Ce prédicateur est resté court, tout court. Elle est demeurée court après les premiers mots de son compliment.

D

555. Dangereux *բառը՝ անեբեւոյթ խնդիրն* à *նախատրամբեամբ կ'առնու.* Cet ouvrage n'est ni mauvais ni dangereux *à publier. Բայց երբ որ* être *բայով միագէմ բայի պէս գործածուի նէ,* de*ով կ'առնու.* Il est dangereux *de dire* au peuple que les lois ne sont pas justes. *Գոյական խնդիրները հասարակօրէն* pour*ով՝ բայց երբեմն* à*ով ալ կ'առնու.* Tous les grands divertissements sont dangereux *pour la vie chrétienne.* Dangereux *à lui-même,* à ses voisins terrible.

Dans, *տես* A (469. ԺԱ.):

556. Davantage *բառը շատ հեղինակներ եռեւէն* que*ով կամ խնդրով մը գործածած են. ինչպէս* Souffrir davantage *d'ennuis.* Il n'y a rien qui chatouille davantage *que* les applaudissements. *Բայց հիմակ ալ ասանկ չեզգործածուիր. Տապա միայն մակբայի պէս, առանց եռեւէն ուրիշ խնդիր կամ* que *դնելու. ինչպէս* Je n'en dirai pas *davantage.* Cela me plaît *davantage. Իսկ վերի խօսքերուն մէջ* plus *դնելով,* plus d'ennuis; chatouille plus que *ըսելու է:*

557. *Գարնեալ* le plus*ի տեղ գործածելով՝* De toutes les fleurs, la rose est celle qui me plaît *davantage ըսելու չէ. Տապա* qui me plaît *le plus.*

558. De *նախատրամբիհնը շատ կերպով կը գործածուի ու զանազան ոճեր կը շինէ, որոնց գլխաւորներն ասոնք են:*

Ա· Frapper du pied la terre. Ոտքով գետինը զարնել· Այ-ղըլա եէրէ ո-ըմ-ֆ: Envelopper de paille. Յարդով փաթթել· Սամանլա ա-ըմ-ֆ: Frotter d'huile. Եղով շփել· Եաղլա օվալամ-ֆ:

Բ· Un homme de haute taille. Բարձրահասակ մարդ մը· Ո-ղո-ն պօյը պէր ա-պա-մ: Une personne de mauvaise mine. Չարադէմ մարդ մը· Պէ-պ չէհ-բէլի պէր ա-պա-մ: Un enfant d'un bon naturel. Բարեբարոյ տղայ մը· Խօշնա-պ պէր չօճա-ֆ: Affaire d'importance. Երեւելի, հարկաւոր գործք մը· Պէօյէ-ֆ, ըղըմը պէր իշ:

Գ· Nous partîmes de nuit. Գիշերանոյ ճամբայ ելանք, դացինք· Կէճէլէյին եօլ ըղէ-ըֆ: Je sortis de bonne heure. Կանուխ դուրս ելայ· Էր-էն պըղըրը ըղէ-ըմ: Du vivant d'un tel. Մէկուն կենդանութեան աեւնը· Պէրինէն ա-ղըղըն-ա-պա: Il ne viendra pas d'aujourd'hui. Այսօր չիգար· Պէօյէ-ն կիլմէղ· De ma vie je n'ai vu pareille chose. Կեանքիս մէջ ասանկ բան չեմ տեսած· Իօմրի-մոռ պէօյլէ շէյ կիօրթէ-յի-մ եօք:

Դ· Une goutte d'eau. Կաթիլ մը ջուր· Պէր պա-մլը ա-ը-: Un morceau de pain. Une somme d'argent. Une prise de tabac.

Ե· Il y eut mille hommes de tués. Հազար մարդ մեռաւ· Պէն էյնի եօլու-: Il y a dans ce qu'il dit quelque chose de vrai. Ըսածին մէջ ճշմարիտ բան մը կայ· Տէռէ-լէրինէռ կիրթէ պէր շէյ վար:

Զ· Ce diable d'homme. Սա գարշելի մարդը· Շա- ո-ղո-րսո-ղ ա-պա-մ: Quel chien de métier! Ի՜նչ անպիտան արուեստ· Նէ պէռ սէնաա-մ: Un fripon d'enfant. Չարաճճի տղայ մը· Եարամազ պէր չօճա-ֆ, շէյնէան ֆարլաը: Un drôle de corps. Զուարճախօս, միմոս մարդ մը· Թօհաֆ, նէ-րէ պէր ադամ: Ա՛ս ոճն ընտանեկան է:

559· Se défaire de . . . , թօղ տալ, ձեռքէ հանել, ծախել, վաղ կիլմէ-, պըռգմաֆ, սոմմաֆ.

On se défait rarement de ses vieux préjugés. Il veut se défaire de sa maison.

560· Au défaut, à défaut de . . . , տեղը, չուենալով, չըլլալով, չեզած, պակասած աեւնը, եէրինէ, օլմայըֆ, օլմաղա, օլմաըղը վ-ֆըն· Au défaut des richesses, il avait des talents. À défaut de vin, nous boirons de l'eau.

561· Déjeuner, dîner, souper բայերը մարդու անուններուն՝ avec նախադրութեամբ խնդիր կ'առնուն, իսկ իրի անուններուն՝ de-վ· J'ai déjeuné, dîné, soupé *avec* mes amis = J'ai déjeuné *de* café. *De quoi* avez-vous soupé?

Délice, աես Amour.

562· Demander, s'empresser, s'engager, forcer բայերը թէ àվ եւ թէ de-վ անորեւոյթ խնդիր կ'առնուն, միայն խօսքին վայելչութեան ու անուշութեան միտ դնելու է· Il demanda à entrer. Tout l'univers s'empresse à l'effacer de votre souvenir. Force votre père à révoquer ses voeux. = Je vous demande *de* m'écouter. Je m'empresse *de* l'avertir. La mort nous forcera *de* confesser toutes nos erreurs.

563· Demeurer բառը être կ'առնու, երբ որ անուն բայիին յուցըցած անձը կամ իրը տեղը չէ փոխած, նոյն տեղը մնացած է· իսկ երբ որ քիչ մը մնացած ու եաքը տեղը փոխած է նէ, avoir կ'առնու· Après un long combat la victoire nous est demeurée. Երկայն պատերազմի մը եաեւ յաղթութիւնը մեզի մնաց, մերն եղաւ· Պէր ո-ղո-ն ճէնէ-պէն օճաք ֆէ-ռնա-հաղ պիղէ ֆալը, պէղ եէնէ-: = Il a demeuré longtemps en chemin. Երկայն աեւեն ճամբան մնաց· Խօյլը վ-ֆըն եօլա ֆալը:

564· Demeurer sur la place, պատերազմի մէջ մեռնիլ, ճէնէ-պէ եօլըէ-· Trois mille hommes demeurèrent sur la place. Il est demeuré quatre cents hommes sur la place.

565. Descendre *կամ* entrer dans le détail, *մանրամասն, մկիկ մկիկ պատմել, ըսել, ամբողջ, պէրէ պէրէ տեղէ, նեղլէմէ*. Je vous raconterai l'affaire en gros, sans descendre dans le détail, sans entrer dans le détail.

566. Avoir *կամ* prendre le dessus, *գերազանցել, յաղթել, ենդէ, իւր, իւրէն օլմագ*. Nous avons eu le dessus dans ce combat. La maladie était violente, mais la nature a pris le dessus.

567. Prendre les devants, *առջեւն առնուլ, էօնլէնէ ալմագ*. Quand il sut que je voulais me plaindre, il prit les devants.

568. Difficile *ածականը* être *բային հետ եղած աատեն՝ թէ որ միադէմ բայ չհինեն նէ*, de*ով խնդիր կ'առնու, իսկ եթէ չէ*, à*ով*. Qu'il est difficile *d'être* victorieux et humble tout ensemble! Il est difficile *de* le *contenter*. = Ce passage est difficile *à expliquer*.

569. Faire difficulté, *դժուարութիւն գտնել, ցուցընել, չուզել, կի՛ծկծէ կէօրմէյտէ, խորհէտէ*. Il y a des gens qui ne font difficulté de rien. Il fait difficulté de se charger de l'affaire.

Dîner, *տես* Déjeuner.

570. Trouver *կամ* avoir à dire, *ըսելիք, ըսելու բան մ'ունենալ, պարսաւելու բան գտնել, գէյճէնէյ օլմագ, գոսդոբ պօլմագ*. Que trouvez-vous à dire à cette action. Il n'y a vraiment rien à dire, cela est fort bien. Je n'ai rien à dire.

571. Que veut dire ce mot? *Ա՛ս բառս ի՞նչ կը նշանակէ. Պօ՛ լօղիին մանաօը նէ՞ պէր*:

572. On dirait d'un fou, d'un ivre, *եւ այլն. խօսածին, ըսածին նայելով՝ մարդ կարծէ որ խենթ, գինով է, լիքըրդըլընա, պօվրանըլընա պագաբաք՝ ապտա պէվռանէ, սերխօշ ըսածն էտէր*: On eut dit d'un démoniaque quand il récitait ses vers.

573. Docile *բառէն եսքի խնդիրը միշտ* à *նախադրութեամբ իրի անուն մը պիտի ըլլայ*. Docile *aux leçons* de son maître. Indocile *բառն ալ ըստ ամենայնի ասոր պէս կ'ըլլայ*:

574. Donner la chasse, *հալածել, ետեւէն իյնալ, գօվլամագ, էնէսինէն պէ՛ղէ*. Donner la chasse à une bande de voleurs.

575. Donner pour, *ձեւացընել, երեւցընել, ցուցընել, կէօրնէրմէ*. Je vous donne cet homme-là pour le plus grand fourbe. Il me l'a donné pour ce qu'il y avait de meilleur. Se donner pour ce qu'on n'est pas.

E

576. Echapper *բայը՝ փախչիլ, գալմագ նշանակելու ըլլայ նէ*, de*ով խնդիր կ'առնու. իսկ երբ որ պրծիլ, ազատիլ, գո՛րթնօ՛լմագ նշանակելու ըլլայ նէ*, à*ով*. Il échappa *des mains* des ennemis. Le voleur est échappé *de prison*. = Il échappa *à la mort*. Échapper *à la fureur, à la poursuite* des ennemis.

577. *Ա՛ս բայս չհմանալ, մոռնալ, մոքէն ելլել. աղնամատագ, պոյմամագ, խորըընդան չգիմագ նշանակելու ըլլայ նէ, բաղադրեալ ժամանակացը մէջ* avoir *կ'առնու. իսկ միա չդնելով, սխալմամբ ընել, միա չդնել, պէգէմ՛ըլըմ, եանըլըտագ էրրէ, պէգէմ էրրէ նշանակելու ըլլայ նէ*, être *կ'առնու*. Le véritable sens avait échappé à tous les traducteurs. *Թարգմանիչներէն ամենեւին մէկն ալ ասոյգ իմաստը չէր իմացեր. Մի՛-րիէ՛ղիլըրէն հիչ պէրէ պէ ասլ ճէֆհա՛մամ՛նա՛ աղնամա՛ըշ ըտը*: = Quelques fautes vous sont échappées par-ci par-là. *Ա՛ռանց միա դնելու ասդին անդին քանի մը սխալ ըրեր էս. պէգէմ էրրէյէրէ էօրնէտէ պէրէյտէ պէր բա՛ղ եա՛ընըշ էրրէյէն*.

578. S'efforcer *բայը* à *նախադրութեամբ անեւոյթ խնդիր կ'առնու, երբ որ գործքն արտաքին*

Տարմնոյ անդամներով ըլլալու բան մըն է. իսկ երբ որ մտօք ըլլալու բան մըն է, de*ով կ'առնու*. Ne vous efforcez point *à parler*. Il s'est efforcé *à courir*. = S'efforcer *de gagner* les bonnes grâces de quelqu'un. Il s'efforçait *de paraître* calme.

S'empresser, *տես* Demander.

579. En *գերանուն*ը շատ ոճ չինող բառերուն *Ռէկն է. ասոր զանազան գործածութիւններուն Ռէջէն քանի մը գլխաւորները կը դնենք*:

Ա. En vouloir à quelqu'un. *Ռէկուն դէմ ոխ ունենալ. Պէրինէ ֆաբէղէ օլմաֆ*:

Բ. En avoir à quelqu'un. *Ռէկու մը բարկացած ըլլալ. Պէրինէ փապըղընըզը օլմաֆ*:

Գ. S'en prendre à quelqu'un. *Ռէկը պատճառ բռնել, Ռէկուն վրայ ձգել. Սէպէպ ըռաֆմաֆ, էսպրինէնէ պրաֆմաֆ*:

Դ. Je n'en pouvais croire mes yeux. *Աչքներուս չէի կրնար հաւտալ. Կէօզլէրիմէ ինանամադըմ*:

Ե. Quoi qu'il en soit. *Ի՛նչ որ ըլլայ նէ. Նէ էսէ*:

Զ. Il n'en est que plus riche. *Աւալ աւելի հարուստ է. Պռնոյլ փահա զէյատէ զէնկին փէր*: Il n'en est pas moins estimé. *Աւալ իր յարգը չկորսընցուց. Պռնոյլ էրէնպազարա փէզէվէք*: Pour être fêté partout, il n'en est pas plus fier. *Թէպէտ եւ ամէն տեղ յարգուած է, աւելի չի Հպարտանար. Հէր ճաբաֆիդա էրէնպազլը ըսա պա, էնկին մաղրուրլանմազ*:

Է. N'en pouvoir plus, *ալ չկրնալ (կեդնալ, Համբերել), ազըզէ (սապը) էրմէմէէ, ըռափմըզ ֆալմամաֆ*. Je n'en puis plus de soif, de lassitude. Il est fatigué à n'en pouvoir plus.

Ը. En imposer *կամ* en faire accroire à quelqu'un, *խաբել, կլեցընել, ալըռլմաֆ*. Il m'en avait imposé par son air de douceur. Ce n'est pas un homme à qui l'on puisse en faire accroire.

Թ. C'en est trop. *Ալ քաշելու բան չէ, չափն անցաւ. Գայըզ չէփմիշ, չէփէլէմէէ զէյ պէյէ*:

Ժ. Peu s'en faut, *քիչ կը մնայ, ոչ ֆուզըր*. Peu s'en est fallu qu'il ne se soit tué. Il s'en faut de peu que ce vase ne soit plein.

ԺԱ. Faites-en de même. *Դուն ալ անանկ ըրէ. Սէն պէ եօյլէ եր*:

ԺԲ. S'en tenir (à quelque chose), *բանով մը գոհ ըլլալ. Պէր զէյէ ֆանաֆ էրմէէ, պէր զէյէ իհթիաճըմ օլմաֆ*. Je m'en tiens là, je n'en veux pas savoir davantage. Je m'en tiens à votre décision. Il s'en tient à sa donation.

ԺԳ. À vous en croire. *Քեզի հաւատալու ըլլայինք նէ, քու խօսքիդ նայելով. Սանա ինանայըրըմ*:

ԺԴ. Il y en a qui aiment les tempêtes. *Ամբրիկը սիրող մարդ ալ կը գտնուի. Պօրայը, ֆըրնաձայը սեվէն ատամ պա պօլճանը*:

ԺԵ. Il s'en faut beaucoup *ու* il s'en faut de beaucoup. *Շատ պակաս է, դեռ շատ բան Հարկաւոր է, չըֆ էյէէ պէր, պահա չըֆ լըզըմ պըր կը նշանակէն, բայց իրարմէ քիչ մը տարբեր կերպով կը գործածուին: Առաջինը պարզապէս կատարելութեան, վերճակի, որպիսութեան մը վրայ խօսք եղած ատեն կը գործածուի. իսկ երկրորդը՝ քանակութեան, չափու, թուոյ վրայ խօսուած ատեն*. Le cadet n'est pas si sage que l'aîné, il s'en faut beaucoup. Il s'en faut beaucoup qu'il fût si à plaindre que moi. = Vous croyez m'avoir tout rendu, il s'en faut de beaucoup. Le pays n'est pas peuplé à proportion de son étendue, il s'en faut de beaucoup. Il s'en faut de beaucoup que la somme y soit.

ԺԶ. En être, *Հաւնիլ, եէրինէմէէ*. J'en suis à la moitié. Où en sommes-nous à cette heure? Voilà où nous en sommes. Il en est encore aux déclinaisons.

ԺԻ. Il en est, *հետեւիլ, ըլլալ, օլմաք, ար-ըլնուան կ'ելլէ+*. Quand il l'aurait maltraité, qu'en serait-il? — Il n'en serait rien. Il en sera ce qu'il plaira à Dieu. *Դարձեալ երկու բան իրարու հետ բաղ-դատելու համար կը գործածուի*. Il en est des peintres comme des poëtes, ils peuvent recourir à la fiction. Il en est de même de tout le reste.

ԺԸ. Il lui en a coûté . . . , (*այնչափի*) *նստաւ*, (*այնչափ բան*) *քաշեց, . . .ին կորսնցնել պատճառեղաւ, . . .ին վճռաւեց*, (*օ գոպոբա*) *օղու-բոռա, պէյ-պէ*, (*օգոպոբոան*) *օլուռ*. Il lui en a coûté un bras pour avoir été à la guerre. Il vous en coûtera la vie. Il ne vous en coûtera qu'une saignée.

ԺԹ. S'en rapporter, *հաւատալ, վստահիլ, ինծմաք, եմին օլմաք*. Il ne faut pas s'en rapporter à ce qu'on dit de lui. Je m'en rapporte à vous, à votre témoignage.

Ի. En appeler à . . . , *մէկուն բողոքել, դիմել, անձնատուր ըլլալ, պէրթինէ սըղընմաք, ինձնիմ օլ-մաք*. J'en appelle à votre témoignage.

ԻԱ. En venir à . . . , *սկսիլ . . . , ան ատե-ճանի հասնիլ՝ մինչեւ . . . պաչլամաք, օ գոպոբ օլուռ +է . . .* Ils en vinrent aux reproches, aux menaces, aux coups. Les deux armées étaient prêtes à en venir aux mains. *Երկու բանակները պատե-բազմի սկսելու պատրաստ էին. Ի+է օղոռ պա ճէնկի պաչլամայա հազըր ընըլըր:*

580. Endurci, *զանազան նախազրութեամբ խնդիր կ'առնու*. Endurci *aux coups* de la fortune, *contre* l'*adversité*, *dans le crime*.

S'engager, *տես* Demander.

581. Entendre raillerie *ու* entendre la raillerie*ին մէջ տարբերութիւն կայ. առաջինը կատակը տանիլ, համբերել, շփոյը ծալըըմաք կը նշանակէ. իսկ երկրորդը համով, չափով կատակ ընել, եսքը-ղըմլը շփա եմնէ+*. Le galant homme entend raillerie et pardonne l'injure. = Peu de gens entendent la fine et innocente raillerie.

582. Entendre raison, *հաւանիլ, զիջանիլ, խօսք հասկընալ, գանմաք, ասլօղ սըղնմաք*. Quelque proposition qu'on lui ait faite, il n'a jamais voulu entendre raison. Enfin vous entendez raison.

583. Être à l'épreuve de . . . , . . . *էն չվնաս-սիլ, . . . էն զերծ, ապահով ըլլալ, դէմ դնել, . . . պէն պէր ղէյ օլմաք, +եեբէ չէ+եենէ+, գոբշը գօմաք*. Ce chapeau est à l'épreuve de la pluie. Cela est à l'épreuve du feu. Ce juge est à l'épreuve de l'argent. Un pareil homme ne peut pas être à l'épreuve de la tentation. *Ասանկ ալ կ'ըսուի* Un ami à toute épreuve. *Հաւատարիմ բարեկամ. Սոբըք պօմ:* Courage à toute épreuve. *Անյաղթելի քաջասրտու-թիւն. Եէնիլմեզ պէհոբըլըք:*

584. Etranger *բառը զանազան կերպով գործ-ածուելով՝ զանազան ալ խնդիր կ'առնու*. Il est étranger *en médecine*. Il est étranger *dans ce pays*. Il resta toujours étranger *à ce qui* se passa.

585. Être *բային բաղադրեալ ժամանակները* aller*ին տեղ կը գործածուին. բայց աս տարբերու-թիւնը կայ մէջերնին, որ առաջինը՝ դարձած ըլլալ կ'ենթադրէ, իսկ երկրորդը՝ չ'ենթադրեր. ինչպէս* Il a été à la messe, *կը նշանակէ որ պատարագի դնաց ու ետ դարձաւ. իսկ* Il est allé à la messe, *պատարագի դնաց ու դեռ հոն է, դեռ չդարձաւ:*

586. Être *բայը ce*ով *գործածուած առեն՝ թէ* à*ով թէ* de*ով անեղեւոյթ խնդիր կ'առնու. երբ որ կարգ մը ցուցընել ուզուի նէ, à*ով խնդիր տալու է, իսկ երբ որ իրաւունք մը, պարտականու-թիւն մը ցուցընել ուզուի նէ, de*ով. *C'est* à vous à parler après moi. *Ինծմէ ետեւ խօսելու կարգը քուկդ է, ինծմէ ետեւ դուն պիտի խօսիս. Պէնդէն սօնրա սէն սեօյլեյէճէ+ սէն*. Je viens de jouer, *c'est* à vous à jouer. = *C'est* au maître *de* parler, et au

disciple *d'écouter*. *C'est* à moi *d'obéir*, puisque vous commandez.

587. Expirer, *մեռնիլ, կօլնե+ նշանակութեամբ՝ հասարակօրէն բաղադրեալ ժամանակներուն մէջ* avoir *կ'առնու. իսկ լմընալ, պլմնե+ նշանակութեամբ՝* être. Il *a expiré* entre mes bras. *Թեւերուս մէջ մեռաւ. Գօլլեջըմըն է-ըլ-նօթ եօլտը-: =* L'année de son exercice *est expirée. Կրթութեանը տարին լմընցաւ. Թալէնին պէնէմ պլմըշ:*

F

588. Facile, *հասարակօրէն* ալ *խնդիր կ'առնու*. Cette phrase est facile *à traduire*. *Բայց երբ որ* être *բայով միագէմ բայ կը գառնայ նէ,* de *ալ կ'առնու*. Il est facile *de* vous *contenter*.

589. Faire *բայն իրմէ եաեւ եղող անեքեւութիւն հետ, հայերէնի ...այընել, ...եցընել վերջաւորած բայերուն զօրութիւնը կ'ունենայ. ուսոի թէ որ անեքեւոյթը խնդիր սեռի ունենայ նէ,* faire *էն յառաջ գերանուն խնդիր բնութեան դնելու է, իսկ եթէ չունի, գերանուն խնդիր սեռի*. Je *leur* ai fait écrire *une lettre*. = Je *les* ai fait partir.

590. *Խօսքի մը մէջ գրուած բայը եաքէն կըրկնելու տեղ,* faire *բայը կը բանի ու առաջին բային առնելու խնդիրն ինք կ'առնու*. Il *répondit* comme les autres *l'*avaient *fait* Nous nous *entretînmes* de cette nouvelle comme nous aurions *fait de toute autre chose.*

591. *Ան բայը քովը զանազան գոյականներ առնելով, անոնց հետ ոճ կը շինէ, որոնց գլխաւորներնասոնք են.*

Faire accueil, *ընդունիլ, գաղո-ը էրնե+*.
— banqueroute, *սնանկանալ, ֆա-ֆլը օլմաք*.
— cas de . . . , *բանի տեղ դնել, չէյ եէրլէնէ գօմաք*.
— envie, *նախանձեցընել, էըզգանտըրմաք*.

— grâce, *շնորհք ընել, +էրէհ, լո-ըֆ էրնե+*.
— honneur, *պատիւ ընել, իքրամ էրնե+*.
— honte, *ամչցընել, ու-ըտանդըրմաք*.
— justice, *պատժել, ճէզա-սընը վէրմէ+*.
— mine, *ձեւանալ, երեւնալ, սու-ըրնա կէօսթէրմէ+*.
— naufrage, *նաւաբեկ ըլլալ, կէմի գը-ըլմաք*.
— peur, *վախցընել, գօրգո-ըտմաք*.
— pitié, *գութ շարժել, եէ-ըրէյնէ ըէգդըրնե+*.
— place, *տեղ ընել, տալ, եէր ա-ըմաք*.
— plaisir, *հաճելի գործ մ' ընել, կէօյնէ-նէ- խօշ էրնե+*.
— quartier, *խնայել, պահել, գը-ըմտաք, սաքլամաք*.
— semblant de . . . , *ձեւանալ, կէօսթէրմէ+*.
— usage, *գործածել, գո-ըլլանմաք:*

592. Faire eau, (*նաւը*) *ջուր առնուլ*, (*կէմի, գայըք*) *սու- ալմաք կը նշանակէ. իսկ* faire de l'eau, *ջուր հոգալ, ժողվել, սու- ըէ-ըրգէ+ էրնե+, սուվէրէ-ե+. նոյնպէս ալ կ'ըսուի* faire des provisions, des vivres, du bois, une somme, de l'argent.

593. Faire face, (*կողմ մը*) *նայիլ, դիմացն ըլլալ, պէր ը-ըտ-ֆա պաքմաք, գարշը-սընդա օլմաք*. Sa maison fait face à la mienne. Nous faisons face à l'ennemi. *Իսկ պլաբանութեամբ՝ տեղը լեցընել, հոգալ, եէրլէնէ պօլտո-ըրմաք, չէ+էպ չէվիրմէ+ կը նշանակը*. Pour faire face à cette dépense. Il n'est pas en état de faire face à ses engagements. Je ferai face à tout.

594. Faire figure, (*ազէկ կամ գէշ*) *վիճակի մէջ գանուիլ, երեւնալ*, (*էյի եախօդ ֆէնա*) *հալտէ օլմաք, կէօրէ-նմէ+*. Il fait une triste figure à table; car il est malade et souffrant. Cet homme fait une fort bonne figure dans le monde. Il y fait une mauvaise figure. *Դարձեալ պարզապէս* Faire figure, *պերճութիւն ընել, Հարուստ ըլլալ*, եօտ, *սալնա-նմէ+, չէնկին օլմաք կը նշանակէ:*

595. Faire mystère, un mystère de . . . ,

գաղտուկ պահել, ծածկել, առեղմած. C'est un homme qui fait mystère de tout. Il fait un mystère de sa méthode. Il n'en fait pas mystère.

596. Faire ombre, մեկուն պատիւը նուազցընել, մթընցընել, պէրէնին շրջունը եր-ելլնե-. գերծրլմած. Il fait ombre à tous ses concurrents. Il n'a pas assez de mérite pour faire ombre à personne.

597. Faire part, հաղորդակից, մասնակից ընել, հեռաւորաբ երե-. Cet homme fait part de son bien aux pauvres. Quand vous aurez de nouvelles, faites-m'en part.

598. Շատ անգամ de նախադրութեամբ խընդիր մը կ'առնու, եւ գրեթէ բուն նշանակութիւնը կը պահէ. Que ferez-vous de votre fils? On veut faire d'elle une institutrice. Celui dont il avait fait son ami, le trahit. Ce précepteur instruit mal son élève, il n'en fera qu'un pédant. Ils font du plus noble des arts une profession mercenaire. Que voulez-vous que je fasse de cet homme-là? il ne sait rien.

599. N'avoir que faire de . . . , հարկաւորութիւն չունենալ, խնդիրը օրմած, (պէր չէյ) ըզըմ օրմած. Si vous n'avez que faire de ce livre, prêtez-le-moi. Je n'ai que faire de lui ni de ses visites. Ce sont des bagatelles dont je n'ai que faire. Il n'a plus que faire d'étudier, il est assez savant.

600. Faire le..., ձեւանալ, երեւնալ ուզել, խեօսիեցրե-, խեօրե-նե-. Faire l'homme de bien. Faire le mort. Faire le sourd. Faire le grand seigneur.

601. Faire un crime (à quelqu'un de quelque chose), թերեւս պակասութիւնը մեծցընել, յանցանք սեպել, խոցիչ պէր ըսգրնելը պեօյե-նե-, գտպահաղ սայմած. On lui faisait un crime de ses vertus. On lui faisait un crime de son absence.

602. Ne faire que, ne faire que de, իրարմէ սարբեր նշանակութիւն ունին. ինչպէս Il ne fait que sortir. Դուրս ելլելէն ուրիշ բան մը չըներ, հիգիաեր, միշտ դուրս կ'ելլէ. Ըզըրը չըգմոցան պուդ պէր չեյ պիլմեը, սայմ որզրը չըգուր կը նշանակէ. իսկ Il ne fait que de sortir. Հիմայ, նոր դուրս ելաւ. Շիմոթ որզրը չըգուր կը նշանակէ:

603. Se faire à . . . , վարժիլ, սլըշմած. Il faut se faire à la fatigue. Je ne puis me faire à ses manières.

604. Fameux բառը par*ով*, dans*ով* ու en*ով* խնդիր կ'առնու. Ce brillant escadron fameux *par cent batailles*. Ce roi si fameux *dans la paix, dans la guerre*. Cette mer fameuse *en orages*.

605. Être au fait, աղէկ գիտնալ, էյի պիլմե-. Mettre au fait, իմացընել, պոյրըմած. Se mettre au fait, իմանալ, պոյմած. Quand vous serez au fait, quand on vous aura mis au fait de toutes les circonstances, vous ne serez plus étonné. Vous vous mettrez aisément au fait de cette affaire.

606. À la faveur de . . . , ձեռքովը, միջնորդութեամբը, էլէյլե, գիյանըլըզըյլա. Il s'est sauvé à la faveur de la nuit. Il ne s'est dérobé aux recherches de la justice qu'à la faveur de son déguisement.

607. Faute de, սեւ au défaut de (560). Il n'a pu faire achever sa maison faute d'argent. S'il est mort, ce n'est pas faute de remèdes. Նոյնպէս faute de mieux կ'ըսուի, որն որ՝ անկից աղէկը չկրնալով ընել, ունենալ, օնպան էյիսինի եսե-եյըրե-, օրմայաբած կը նշանակէ. Faute de mieux, je m'arrangerai du logement que vous me proposez.

608. Fécond ու Fertile մեծամասնութիւնը en*ով* խնդիր կ'առնուն. Ce siècle fécond *en découvertes*. Son esprit est fertile *en inventions*.

609. Tenir ferme, հաստատուն կենալ, քաջութեամբ դէմ դնել, գավի պոյմած, պէհպըրանէ գըրշը գօմած. Il tint ferme contre l'ennemi, contre les assauts de la critique.

610. Fidèle ածականը ում, en ում ու dans ում խնդիր կ'առնու. Fidèle *à Dieu* et *au roi*. Fidèle *à ses promesses, dans ses promesses*. Dieu trouvé fidèle *en toutes ses menaces*.

611. Fleurir բայը՝ պայծառանալ, երեւելի ըլլալ նշանակած առեն, առհմանական անկատարին ու ընդունելութիւն ներկային eu ձայնաւորները՝ օր կը փոխուի. Athènes *florissait* sous Périclès. Les sciences *florissaient* sous le règne de ce prince. Les lettres étaient alors très-*florissantes*.

612. Finir de . . . , լմընցընել, դադրիլ, պէ-ըէ, պրաֆմաֆ կը նշանակէ. իսկ finir par, վեր-ջապէս . . . , ուր ուրեմն . . . Il à fini de parler. À peine nous avions fini de jouer. = Cet homme finira par se faire mettre en prison. Après s'être fait beaucoup prier, il a fini par y consentir.

613. En finir, կը գործածուի ձանձրացուցիչ, շատ երկայն, անհաճոյ բաներու վրայ խօսք եղած առեն. Cette discussion a trop duré, il est temps d'en finir. Je suis pressé d'en finir avec cet homme-là.

Forcer, տես Demander.

614. Fort ածականը sur ում կամ ում խնդիր կ'առնու. Fort *sur l'histoire*; fort *sur le droit canon*; fort *à tous les jeux*. Բայց զօրացընող բանը ցուցընելու համար de նախադրութիւնը կը գործածուի. Semblables à ces enfants forts *d'un bon lait* qu'ils ont sucé. Valois, plein d'espérance, et fort *d'un tel appui*.

615. Foudre, հասարակ նշանակութեամբ իգական է. Être frappé de *la* foudre. *La* foudre est tombée. Այլաբանութեամբ գործածուած առեն՝ արական կ'ըլլայ. *Un* foudre d'éloquence. Քաջ ճարտարախօս մը. Պատերազմի ֆոխէ պէր ոռոմ: *Un brillant* foudre de guerre.

616. À force de soins, de peines, d'importunités. Շատ հոգով, աշխատութեամբ, նեղացընելով. Գործը, շինելը, ուսումնասիրելը: À force de travailler.

617. De force, par force. Բռնութեամբ. Զօր ուժ:

G

618. N'avoir garde, չուզել, չկրնալ. խրխէ-ըէ, խրէ-ըէ. Il n'a garde de tromper, il est trop honnête homme. Il n'a garde d'acheter cette charge, il n'a pas un sou.

619. Être, se mettre, se tenir sur ses gardes, զգուշանալ, զգուշութիւն ընել, ուշադիր, ղէօզլի-ըէ. Il n'est pas facile de le tromper, il est toujours sur ses gardes.

620. Gens բառէն յառաջ դրուած ածական-ներն ու ասոնց նման բառերը իգական կ'ըլլան, իսկ իրմէ ետքինները՝ արական. De *dangereuses* gens. *Une* de ces gens. *Toutes* ces *bonnes* gens. De *telles* gens. = Des gens *dangereux*. Des gens *fins*. Բայց tous բառն անմիջապէս, առանց մէջերնին յօդէն դատ բառ մը մտնելու, gensէն յառաջ եղած առեն, արական կը ձեայ. *Tous les* gens d'esprit. Ամէն իմաստուն մարդիկ. Ձէ-ըլ ալիմ ուռոմլար: *Tous les* gens de bien. Ամէն առաքինի, աղէկ մարդիկ. Հէր էյի ուռոմլար: Նոյնպէս թէ որ tous, certains, un բառերէն մէկը gensէն յառաջ դրուած առեն, մէջերնին թէ արականի թէ իգականի մէջ նոյն վեր-ջաւորութիւն ունեցող ածական մը մտնէ նէ, իրենք արական կը ձեան. *Tous* les *honnêtes* gens. *Certains habiles* gens. *Un* de ces *braves* gens.

621. De grâce, հնարհք ըրէք . . . , էրբեմ էրէն . . . De grâce, secourez-moi.

622. Grand jour, ցորեկ, ցորեկուան լոյս, լոյս, հէ-նդի-ը, հէ-նդի-ը ըլլալը, ըլլիլ. Attendons le grand jour. Il fait déjà grand jour. Examiner une étoffe au grand jour.

623. Grand air, բաց տեղ, օդ, ազէտ եէր, հաւա. Les médecins ont défendu à ce malade de s'exposer au grand air, d'aller au grand air. Je vais à la campagne respirer le grand air.

624. Grand monde, երեւելի մարդիկ, մեծամեծներ, բէօմօնդ էլեպէ ըաֆէսը, պէօյէ-էլէր: Voir le grand monde. Aller dans le grand monde.

H

625. Habile, ածականը աներեւոյթ խնդիրներն ի նախադրութեամբ կ'առնու. Cet artiste est habile à *manier* le ciseau. Իակ գոյական խնդիրները en կամ dans նախադրութիւններով. Un homme habile *dans son métier*. Il est habile *en toutes choses*.

626. Haïr բային ï ձայնաւորին վրայի զոյգ կէտը սահմանական ներկայ եզակի երեք դէմքին ու հրամայական եզակի երկրորդ դէմքին մէջ չէդրուիր. Je ne hais pas les longs détails. Hais qu'on te flatte.

627. À tout hasard, ինչ որ ըլլայ նէ, նէ էլ օլա-բաա. Vous ferez bien, à tout hasard, de vous tenir prêts.

628. Heureux, բայ խնդիրները հասարակօրէն de նախադրութեամբ ու երբեմն ի ով կ'առնու. իակ գոյականները՝ en ով, ի ով ու de ով. Heureux d'*être* dans une honnête indigence. Heureux (յաջող) à *exprimer* les matières les plus élevées. = Il est heureux *en tout*. Il est heureux à *la guerre*. Heureux *du bonheur* des autres.

I

629. Ignorant ածականը en, sur, de ով խնդիր կ'առնու. Il est fort ignorant *en géographie*. Il est ignorant *sur ces matières*. O mortels ignorants *de leurs destinées!*

630. Impénétrable ածականը ի ով խնդիր կ'առնու. Cette cuirasse est impénétrable *aux coups* de mousquet.

631. Imposer բայը՝ առանց en, յարգելի, մեծարոյ ըլլալ, երեւնալ, բաղձալի, պէ-էրբէմ օրհատ, կէօրէ-նմէ+ կը նշանակէ. իակ en ով՝ խաբել, ալաւլամաք. L'air noble et simple de l'innocence impose. Aristide et Périclès imposaient autant par la gravité de leur maintien que par la force de leur éloquence. = L'air composé d'un hypocrite en impose. Il ne faut pas que ses manières doucereuses vous en imposent, c'est un homme au fond très-malin.

632. Incompatible ու inconciliable ածականները avec նախադրութեամբ խնդիր կ'առնուն. La piété n'est point incompatible *avec les armes*. Cet abus était inconciliable *avec toute espèce* de constitution.

Indocile, տես Docile.

633. Indulgent ածականը pour ով, ի ով ու envers ով խնդիր կ'առնու. Il est trop indulgent *pour ses enfants*. Être indulgent *à soi-même*. Indulgent *envers les autres*.

634. Infatigable, ի նախադրութեամբ աներեւոյթ խնդիր կրնայ առնուլ. Infatigable *à instruire*.

635. Inférieur, մարդիկներու անուններն ի ով, իակ իրերու անունները՝ en ով խնդիր կ'առնու. Nous les regardons comme d'un ordre inférieur *à nous*. Inférieur en savoir, en mérite.

636. Ingénieux, գոյական խնդիրները pour նախադրութեամբ կ'առնու, իակ բայերը՝ ի ով. Ingénieux *pour les plaisirs* des autres. Le vice est ingénieux *à se déguiser*.

637. Ingrat, մարդիկներու անուններն envers նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու. իակ իրերու ա-

նուէններըՙ àով. Il a été ingrat *envers son bienfaiteur*. Une terre ingrate *à la culture*. Ingrat *à tes bontés*.

638. Injurieux, àով ու pourով խնդիր կ'առնու. Cela est injurieux *à la famille* de mon ami. Injurieux *pour lui*, *pour ses amis*.

639. À l'instant, dans l'instant, նոյն րոպէն, անմիջապէս, անիտէ, օ սաաթ. Il partit à l'instant. Je suis à vous dans l'instant.

640. Invincible, àով խնդիր կ'առնու. Peuples invincibles *au fer* et *aux armes*.

J

641. Jeter les yeux, les regards, նայիլ, պաքմաք. En jetant les yeux de ce côté, j'aperçus une lumière. Avez-vous jeté les yeux sur son mémoire? Jeter des regards de compassion sur une personne.

642. Jeter l'épouvante, l'effroi dans une maison. Տան մը մէջ վախ ձգել. Պիր էվէ քօրքու պըրաքմաք:

643. Jouer une pièce, un tour à quelqu'un, կամ jouer d'un..., խաբել, խաղ մը խաղալ, չարիք ընել, օյուն օյնամաք, ալտաթմաք, քէմլիք էթմէք. Il a voulu me jouer un tour auprès d'un tel. On lui a joué une pièce sanglante. Jouer d'un tour à quelqu'un, lui en jouer d'une, d'une bonne. S'il me joue de celui-là, je lui en jouerai d'un antre.

644. Jouer un rôle, մէկը ներկայացընել, ձեւացընել, ձեւանալ, երեւնալ, տեղը բռնել, ըլլալ, մէջն ըլլալ, գործ մը գործել, կէօսթէրմէք, պէնզէթմէք, կէօրիւնմէք, եէրինի թութմաք, օլմաք, պուլունմաք, իշլէմէք. Il joue toujours les premiers rôles. Il a joué un sot rôle. Cet ambassadeur a bien joué son rôle. Il joue un grand rôle dans le monde. Il joue le rôle de délateur et de calomniateur.

645. Se jouer de..., բանի տեղ չդնել, ծաղր ընել, չէյ եէրինէ քօյմամաք, մասխարա էթմէք. C'est un homme sans foi, il se joue de ses engagements. Ne voyez-vous pas qu'on se joue de vous?

646. Voir le jour, ծնանիլ, յայտնուիլ, հրատարակուիլ, տօղմաք, դունեայէ կէլմէք, օրթայա չըքմաք. Il n'avait pas encore vu le jour. Ce livre n'a vu le jour qu'après la mort de son auteur. Donner le jour, Mettre au jour, ծնանիլ, բերել, յայտնել, հրատարակել, տօղուրմաք, դունեայէ կէթիրմէք, օրթայա չըքարմաք. Ceux qui m'ont donné le jour. Quand mettrez-vous vos poésies au jour?

647. Se faire jour, ճամբայ բանալ, դուրս ելլել, յայտնուիլ, եօլ աչմաք, տըշարը, օրթայա չըքմաք. Il s'est fait jour au travers des ennemis. Tôt ou tard la vérité se fait jour.

648. Au juste, ճշդիւ, թամամընա. Je vous dirai au juste ce que cela coûte. Je veux savoir au juste quel âge il a.

L

Là, տես Ci.

649. Laisser բայըՙ թողուլ, ուրիշին ձգել, պըրաքմաք, պաշքասընա պըրաքմաք նշանակելու ըլլայ նէ, à նախադրութեամբ աներեւոյթ խնդիր կ'առնու. իսկ եթէ կենալ, ձեռք քաշել, դադրիլ, ֆէրագաթ էթմէք, վազ կէչմէք, եւ չէքմէք նշանակելու ըլլայ նէ, deով. Je vous laisse *à penser* ce qui en arriva. Ne me laisse point un héros *à venger*. = Il ne faut pas laisser *d'aller* toujours votre chemin. Il est pauvre, mais il ne *laisse* pas d'être honnête homme. Malgré leur brouillerie, il n'a pas laissé que *de* lui écrire.

650. L'emporter sur . . . , ազնիւ, պատուական ըլլալ, յաղթել. աւելի ծանր ըլլալ, իւսթիւն, ալա օլմաք, եէնմէք, դահա աղըր օլմաք. Le diamant l'emporte sur toutes les autres pierreries. Virgile et Horace l'emportent sur tous les poëtes

latins. À volume égal, l'or l'emporte de beaucoup sur l'argent.

651. Le disputer, *մրցիլ, հաւասարելու չա-նալ, եորըշ ըս-ըմամբ, պէնէլէյէ, պէրապէր օլմայա չալըշմամբ*. Le disputer à quelqu'un en valeur, en richesse, en érudition. Tyr pouvait le disputer aux cités les plus opulentes.

652. Lent, *գոյականները*, dans*ով խնդիր կ'առնու, իսկ բայերը՝ ա-ով*. Il faut être lent *dans le choix* de ses amis. = L'homme juste est lent *à punir*.

653. Lequel . . . *դերանունն ուղղականի ու հայցականի մէջ հասարակօրէն ո՛չ մարդիկներու եւ ո՛չ իրերու վրայ կը գործածուի, հապա բուն քերա-կանութեան մէջ* (297) *ըսածնուս պէս՝* qui *կամ* que *կը գործածուի: Բայց ասոնք դնելով՝ խօսքը երկդիմի կ'ըլլայ ու* lequel*ը, սեռով ու թուով փո-խուելուն համար, երկդիմութիւնը կրնայ վերցը-նել նէ, ինք կը գործածուի*. C'est un effet de la divine providence *lequel* attire l'admiration de tout le monde. Voici un exemple tiré des papiers anglais, *lequel* je ne puis m'empêcher de rapporter.

654. *Դարձեալ* parmi *նախադրութենէն եւս միշտ* qui*ին տեղ* lequel *կը գործածուի*. Voila les rois et les princes parmi lesquels on placera ce monarque.

655. À la lettre, *ո՛չդիւ, զգուշութեամբ, ըս-համընծա*. Cela est vrai à la lettre. Vos intentions seront remplies à la lettre.

656. Au lieu de, *փոխանակ, տեղը, եէրինէ*. Au lieu de mon frère que j'attendais, il est venu un homme de sa part. Au lieu d'étudier, il ne fait que se divertir.

657. Avoir lieu, *պատահիլ, ըլլալ, ըսո՛ն ելլէ, օլմաք*. Cet événement eut lieu l'an dernier. La séance publique aura lieu à la fin de ce mois.

658. Loin de . . . , bien loin de . . . , *չէ թէ միայն . . . , . . .էն զատ , . . .էն մոռէ*. Loin de me remercier, il m'a dit des injures. Bien loin de se repentir, il s'obstine dans son crime.

659. Au long, *երկայն բարակ, ո՛ւր-ո՛ւր-պէս*. Cet auteur en parle au long dans son ouvrage.

660. À la longue, *ժամանակ անցնելէն ետեւ, վէրջը կ'ելլէ+պէն ոճրա*. Il marche bien les premiers jours; mais, à la longue, il se lasse. À la longue, on en viendra à bout.

661. Traîner en longueur, *երկայն տեւել, ո՛ւր-ո՛ւն ա՛ր-ըմէ+*. Cette affaire traîne en longueur.

662. L'un l'autre *բառերը քովէ քով գործածուած առեւնին, հարկ ըլլայ նէ, միեակ երկրոր-դին վրայ նախադրութիւն կրնայ դրուիլ*. Il se sont battus l'un *contre* l'autre. Ils médisent l'un *de* l'autre. Il a manqué aux égards que l'on se doit mutuellement les uns *aux* autres.

663. *Բայց զատ զատ դրուած առեւնին՝ երկուքն ալ կրնան նախադրութիւն առնուլ*. l'un *բառը խօսքին մէջ յառաջ դրուած բառին տեղ կը դրուի, իսկ* l'autre *բառը՝ վերջը դրուած բառին տեղ*. Charles XII, roi de Suède, éprouva ce que la prospérité a de plus grand, et ce que l'adversité a de plus cruel, sans avoir été amolli ni par l'une ni ébranlé par l'autre.

664. L'un et l'autre *ին երկու մասնալ, հար-կաւոր եղած առեն, վրանին նախադրութիւն կրը-նան առնուլ. իրենցմէ ետեւ գոյական մը գայ նէ, միշտ եզակի կը մնայ*. J'ai satisfait à l'une et à l'autre *objection*. L'un et l'autre *consul* vous avaient prévenue.

665. L'un l'autre *բառը* l'un et l'autre *ին հետ շփոթելու չէ. առաջինը երկու բանի իրարու հետ ունեցած յարաբերութիւնը կը ցուցընէ, եւ ըստ մեծի մասին՝ իրար, իրարու, իրարմէ, պէրէպէրինէ,*

պէրպէրէնէ, եւ այլն կը նշանակէ. իսկ երկրորդը՝ միայն երկուքն ալ, թէ մէկը թէ մէկալը, իւրաքանչիւրը միւսը կը նշանակէ, առանց վրան յարաբերութիւն մ'առնելու. Les hommes . . . doivent se consoler les uns les autres. Tous deux s'aidaient l'un l'autre à porter leurs douleurs. = Le destin nous trompe l'un et l'autre. L'un et l'autre ont le cerveau troublé.

M

666. Parler mal. Գէշ խօսիլ, սխալ ընել, նշանակութիւնը լոփըրտը էմէ+ կը նշանակէ. իսկ Mal parler. Հարհաւոնել, բամբասել, գէշ խօսիլ. Ադ էթէ+, ֆէնա սէօյլէմէ+:

667. Manquer բայը երբ որ մէկու մը կամ իրի մը պարտական եղած բանը չընել, պահիլ, պարտքը չհատուցել, չընել, պօշոնոնա, էնդիկնէ վճիռ օլանը էնթա, ընէ+մէլ էմէմէ+ կը նշանակէ նէ, ադամ անելիքէյթի իւդիր կ'առնու. իսկ երբ որ մոռնալ, թողուլ, կամ քիչ մնալ, ունութմաք, պրաքմաք, ազ գալմաք նշանակելու ըլլայ նէ, demek. On méstime celui qui manque *à remplir* ses devoirs. = Ne manquez pas *de venir*. Il a manqué de tomber. Manquer de . . . , չունենալ, օլմամաք կը նշանակէ. Manquer d'argent, de vivres. Il ne manque pas d'appétit. Ils ne manquent pas d'esprit.

668. Se mêler de . . . , խառնուիլ, միջը մտնել, էլինէ կէրմէ+, գործըմմաք. Il a réussi dans toutes les choses dont il s'est mêlé. Je ne me mêlerai plus de vos affaires. Il est médecin et il se mêle d'astronomie. Ne vous mêlez pas de ce qui me regarde.

669. Être à même, կարենալ, (էյէ) պիլմէ+. Vous êtes à même de vous procurer des plaisirs. Ayant un si beau jardin, si vous aimez à vous promener, vous êtes à même.

670. Mettre à même, կարող ընել, դիւրութիւն տալ, գոպիէյէմ, գօլայըմ վէրմէ+. Je l'ai mis à même de travailler utilement.

671. Mener une vie . . . , (ապէկ, գէշ) ապրիլ, վարուիլ, (էյի, ֆէնա) եաշամաք. Il mène une vie honnête. Ils menaient une vie scandaleuse.

672. À la merci, ձեռքը, էլինէ, էլինէյէ. Être à la merci du vainqueur. Le berger a laissé son troupeau à la merci des loups. Ils étaient exposés à la merci des vents, de la tempête, des flots, des bêtes féroces.

673. À merveille, աքանչելի կերպով, շատ ապէկ, ամիպանէ, գէյ էյի, շաշըլտմաք պէր նուրը ըլ: Il peint à merveille. Cet habit vous va à merveille.

674. Mettre բայն առանց յօդի, կամ en ու à նախադրութիւններուն հետ միացած գոյականով պահապան ձեռը կը շինէ, որոնցմէ ոմանք հոս կը դնենք, ուսկից ուրիշներն ալ կրնան իմացուիլ:

Ա. Mettre fin à . . . , լմընցընել, պէնիրմէ+. — ordre à . . . , շիտկել, կարգաւորել, որինկէրմէ+, ըբայա գօմմաք. — obstacle à . . . , արգելք դնել, մանի օլմաք:

Բ. Mettre en colère, en fureur, en mauvaise humeur, արդուցընել, բարկացընել, սիրտը նեղացընել, էօֆէլէնմէ+, ճանըը սըգմաք. — en danger, en péril, վտանգի մէջ դնել, ընհաթէյէ պրագմաք. — en oeuvre, en pratique, ի գործ դնել, էշլէնմէ+, էնթա էնմէ+. — en oubli, մոռնալ, ունութմաք. — en vogue, en crédit, յարգը, համարումը աւելցընել, իմիպարըը, շանըը արթըրմաք:

Գ. Mettre à profit, օգուտ հանել, ֆայիտէ ւըգրմաք. — à fin, լմընցընել, պէնիրմէ+. — à couvert, ապահովցընել, պաոսպարել, էմին եէրէ, սէֆէրէ գօմմաք:

Դ. Mettre à la raison, խելքը գլուխը բերել, խօսք հասկըցընել, ափընը պաշընա կէնիրմէ+, սէօզ

աղաւնմամբ. — aux mains, aux prises, *կռուի մէջ խոթել, կռիւ ընել տալ, ձեռքէն աւձմամբ, ձեռքէ էխտիրմամբ*. — à l'abri, *պատսպարել, ապահովցընել, եղեռն էբէք, սէյէբէ ձօմամբ*:

675. Mettre la main à l'oeuvre. *Ձեռք գարնել, սկսիլ*. Էլ վուրմամբ, պուլմամբ:

676. Se mettre à . . ., *սկսիլ, զբաղիլ, պուլմամբ, ճեղռալ օլմամբ*. Dès qu'ils furent à table, ils se mirent à boire. Tout le monde se mit à crier. Je n'ai pas renoncé à cet ouvrage, je m'y mettrai incessamment. *Նայն իմաստ ունի* Se mettre en devoir *ալ*. Il se mit en devoir d'exécuter sa promesse.

677. Se mettre en colère, en fureur, *բարկանալ, խըրսլանմամբ*. — en garde, *զգուշանալ, սաղընմամբ*. — en sueur. *քրտինքի մէջ մնալ, իբրե պոխմամբ*. — en course, en route, en voyage, *ճամբայ ելլել, եօլ էձմամբ*:

678. Mieux *բառէն եաեւ երկու աներեւոյթ եկած առեն՝ երկրորդ աներեւութէն յառաջ* de *մը դնելու է*. Il vaut mieux se taire que *de* parler mal à propos. Il vaut mieux prévenir le mal que *d'*être réduit à le punir.

679. Mille *բառը հազար, պէն նշանակած առեն՝ յոդնակիի մէջ* s *գիրը չ'առնուր. իսկ մղոն, մէլ նշանակած առեն՝ կ'առնու. ինչպէս ատ խօսքիս մէջ երկուքն ալ կայ*. À deux *milles* d'ici vous avez six *mille* hommes. *Ասկից երկու մղոն հեռու վեց հազար մարդ ունիք. Պօ՞նդան էյի մէլ եըմամբ, ալընը պէն էյլինիմ վար*: — *Տարիներու վերայ խօսուած առեն՝ դասականի տեղ գործածուի նէ*, mil *կը գրուի*. L'an mil huit cent. *ինչպէս բուն քերականութեան մէջ* (256. Ա.) *ալ գրինք*:

680. Moi *գերանունը գոյականի կամ ուրիշ գերանուան մը հետ գործածուած առեն՝ միշտ անոնցմէ եաքը պիտի գրուի*. Mon frère et moi; vous et moi; lui et moi. *Միևնակ երբ որ մէկալ բառը շատ վար անձ մը ցուցընէ նէ*, moi *անկից յառաջ կը դրուի*. Moi et mon fils; moi et mon domestique.

681. Rien de moins *ու* rien moins, *առաջինը հաստատական մտքով կը գործածուի, իսկ երկրորդը՝ բացասական մտքով*. Il ne pense à rien de moins qu'à vos supplanter. *Համարուիդ՝ կորսընցընել տալով՝ տեղդ անցնիլ կ'ուզէ. Իրինպըճոան պէ-ղի-բի-պ՝ էյբինի էյլէյէ խրիբ*: La Phèdre de Racine n'était rien de moins qu'un chef-d'oeuvre; *այս ինքն՝* était un chef-d'oeuvre. Écoutez bien cet homme, il n'est rien de moins qu'un sage; *այս ինքն՝* il est un sage. = Il ne pense à rien moins qu'à vous supplanter. . . . *տեղդ անցնիլ չ'ուզեր*. . . . *էյբինի էյլէյէ խրիբի*. Ne le craignez pas tant, il n'est rien moins que votre père; *այս ինքն՝* il n'est pas votre père. N'écoutez point cet homme, car il n'est rien moins que sage; *այս ինքն՝* il n'est pas sage.

Իսկոր երեւելի քերականութեանց հեղինակները ասանկ կը վարդապետեն. բայց ձեմարանը կը կարծէ որ Il n'est rien moins, *երբեմն հաստատական մտքով ու երբեմն բացասական մտքով կը գործածուի: Ի վերայ այսր ամենայնի կը զուցէ որ երկդիմութեան համար զգուշանալու է*:

682. Tout le monde, *ամէնը, ամէն մարդ, հէպսի, հէր էյս*. Tout le monde sait cette nouvelle. Il est connu de tout le monde.

683. Donner la mort, *մեռցընել, էօլդիրմէյէ*: Se donner la mort, *ինք զինքը մեռցընել, էնէոիէնի էօլդիրմէյէ*: Recevoir la mort, *սպանուիլ, մեռնիլ, էօլմէյէ*: Mettre à mort, *մեռցընել, սպաննել, էօլդիրմէյէ*:

684. À mort, à la mort, *մահու չափ, սաստիկ, էֆըրմ, ղայէմ*: Blesser à mort. Il fut frappé à mort. Haïr à la mort. Cela me déplaît à la mort.

N

685. Nécessaire, գոյական խնդիրներն àով կամ pourով կ'առնու, իսկ բայերը՝ pourով. La respiration est nécessaire *à la vie*. La foi est absolument nécessaire *pour le salut*. L'ardeur et la patience sont nécessaires *pour avancer* dans le monde.

686. Ni ու et, երկուքն ալ գրեթէ ու, մէ շաղկապին զօրութիւնն ունին, բայց առաջինը հասարակօրէն բացասական խօսքերու մէջ, իսկ երկրորդը՝ հաստատականներու մէջ. Il ne croit pas que la terre soit une planète, *ni* qu'elle tourne autour du soleil. Il ne cultive pas les lettres *ni* les sciences. = Il croit que la terre est une planète, *et* qu'elle tourne autour du soleil. Il cultive les lettres *et* les sciences.

687. Ըսինք հասարակօրէն, ինչու որ թէպէտ գրեթէ ամէն քերականներն ասանկ կը զրուցեն, բայց հեղինակները թէ մէկ կերպով ու թէ մէկալ կերպով շատ տեղ ասոր հակառակը գործածած են. Plus dangereux fléau que la peste *ni* la guerre. *Boileau.* Sa fortune y aurait plus de part que sa valeur *ni* sa fortune. *Fontenelle.* = Le sénat *et* le peuple romain n'oublient ni les services ni les injures. *Vertot.* Les animaux n'inventent *et* ne perfectionnent rien. *Buffon.*

688. À point nommé, ատենին, [illegible]. Vous venez à point nommé, pour juger notre différend. Il arriva à point nommé, comme le combat allait commencer.

689. Non բառը երբեք բայի քով չի դրուիր, հապա բայ չեղած տեղ, երբեմն առանձին՝ երբեմն ալ pasին հետ. Avez-vous fait telle chose? — Non. Le voulez-vous? — Non. Je gage que non. Il en est fâché, non sans cause. Non, je n'en ferai rien. Non loin de la ville, se trouve le château qu'il habite. = Prendrai-je cela? — Non pas, s'il vous plaît. Il avait des flatteurs, et non pas des amis. Je lui paierai ce que je lui dois, mais non pas tout à la fois.

690. Nul, թէ առանց նախադրութեան գոյականով, թէ տարբեր կերպով կը գործածուի: Առաջին կերպով թէ եզակի թէ յոգնակի, թէ արական թէ իգական կրնայ գործածուիլ. իսկ երկրորդ կերպով՝ հասարակօրէն միայն եզակի արական կը բանի, եւ գրեթէ միշտ անուն բայի կ'ըլլայ. *Nul* accident ne troubla mon voyage. L'homme ne trouve *nulle* part son bonheur sur la terre. Ils prétendent que *nuls* malheurs ne doivent abattre l'homme. = *Nul* à Paris ne se tient dans sa sphère. *Nul* de nous de sang-froid n'envisage la mort. De tous ceux qui y sont allés, *nul* n'en est revenu.

O

691. Obliger բայը՝ պարտաւորել, ստիպել [illegible] նշանակելու ըլլայ նէ, ներգործականի մէջ թէ àով թէ deով աներեւոյթ խնդիր կ'առնու, իսկ կրաւորականի մէջ, նոյնպէս մէկուն ծառայութիւն, հաճութիւն ընել, [illegible] նշանակութեամբ deով կ'առնու. Quelle raison vous oblige *à faire* ce que vous faites? Cela doit vous obliger *à observer* de plus près. = Je serai obligé *de* vous *punir*. Il a été obligé *de sortir*. = Vous m'obligerez beaucoup *d'aller* lui parler pour moi.

692. S'occuper բայը՝ երբ որ բանի մը վրայ մտածել, մտքին մէջ դարձընել, գլուխ հանելու միջոցները փնտռել, [illegible] նշանակէ նէ, խնդիրը՝ գոյական եղեր է աներեւոյթ եղեր է՝ de նախադրութեամբ կ'առնու. իսկ երբ որ պարզա-

պէս արտաքուստ զբաղիլ, աշխատիլ, լուծմամբ, գլուխ օշմամբ նշանակելու բլլայ նէ, միշտ առվ. Il s'occupe *de ses affaires.* Il s'occupe *de détruire* les abus. = Tout le jour il s'occupe *à lire.* Il s'occupe *à l'étude* des belles-lettres. Շատ քերականները, ինչպէս Շափսալ, Թիրոյ տիւ Վիվիե, եւ այլն, կ'ըսեն որ անեղեւոյթ խնդիրներն ի նախադրութեամբ, գոյական խնդիրները՝ deով կ'առնու: Բայց ձեմարանը մեր դրածին պէս կը գրուի, ու նոր քերականութեանց հեղինակներն իրեն կը հետեւին.

693. On դերանունը հասարակօրէն եզակի արական կը սեպուի, ուստի եւ իրեն վերաբերած ածականները եզակի արական կը դրուին: On n'est pas toujours *maître* de ses passions. Բայց երբեմն իգական ու յոգնակի ալ կրնայ բլլալ, ածականն ալ իրեն հետ սեռով ու թիւով կը համաձայնի. C'est un admirable lieu que Paris; il s'y passe tous les jours cent choses qu'on ignore dans les provinces, quelque *spirituelle* qu'on puisse être. On n'est pas *des esclaves* pour essuyer de si mauvais traitements. Ici l'on est *égaux.*

694. Apporter, donner, mettre ordre, Հոգալ, դարմանել, փայըմամբ, ինչ եղած. Quel ordre y pouvez-vous apporter? Donnez ordre à cette maladie, de peur qu'elle ne devienne sérieuse. Mettez ordre à ce que je sois payé.

Orgue, *տես* Amour.

695. Orgueilleux, deով *խնդիր կ'առնու.* Il est orgueilleux *de ses bons succès.* D'Ailly, tout orgueilleux *de trente ans* de combats.

696. Oublier, երբ որ բանի մը վարժութիւնը կորսընցընել, ձգելնի ելլեն լքեալմամբ, եօթնեռեակնի առնուելմամբ նշանակէ նէ, առվ անեղեւոյթ խնդիր կ'առնու. իսկ երբ որ պարզապէս մոռնալ, առնուելմամբ, խոհրդածաբար լքեալմամբ նշանակելու բլլայ նէ, deով. Il a oublié *à danser, à dessiner.* = J'avais oublié *de* vous *dire* telle chose. J'ai oublié *de venir* vous chercher.

P

697. Parmi բառն իրմէ եռեւ յոգնակի բառ մը կ'ուզէ, որն որ երկուքէն աւելի բան ցուցընէ, կամ հաւաքական մը. Parmi les hommes. Parmi le peuple. Իսկ երբ որ յոգնակի բառը երկու բան ցուցընելու բլլայ նէ, entre դնելու է. Il était assis entre nous deux. Երկուքներնուս մէջտեղը նստած էր. Իւթիւղին օրհասականա օրուրմուշ ուտու: Il se jeta entre ces deux hommes. Ան երկու հոգւոյ մէջը նետուեցաւ. Օ էւէ էլինէն էվինէ ուրըլըը:

698. De part et d'autre, ամէն կողմանէ, երկու կողմանէ ալ, հէր նաբաֆտան, էւէ նաբաֆտան տա. J'ai ramassé cela de part et d'autre. On est content de part et d'autre. Ils se sont bien traités de part et d'autre.

699. Participer բայը՝ հաղորդակից, մասնակից բլլալ, լքեալմամբ օշմամբ կը նշանակէ նէ, ի նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու. իսկ մէկուն բնութիւնն ունենալ, մաս ունենալ, պէրինէն ուսյուռտան օշմամբ, ընդան վէւմէ նշանակելու բլլայ նէ, deով. Je ne veux point participer *à* vos mauvais desseins. Il participe *à* mes peines comme à mes douleurs. = Le mulet participe *de* l'âne et *du* cheval. L'enthousiasme de cet homme participe *de* la folie.

700. En particulier, առանձին, եալնըզ. Il faut le voir en particulier. J'ai un mot à vous dire en particulier.

701. En partie, մէկ մասը, կէս մը, եարըմ, եարը. Ce bâtiment n'est élevé qu'en partie. Vous êtes cause en partie qu'il s'en est allé.

702. À partir de . . . , *սկսեալով, պաշտօրէն*. À partir d'aujourd'hui, soyez plus exact.

703. Se passer, *Հրաժարիլ, եա կենալ, պատահիլ, կերէի պուրմէն, վաղ կելլէ, ծնօտաղ օլմէն, վռնը օլմէն*. Il ne saurait se passer de vin. Je me passerai bien de lui. = Depuis votre départ il s'est passé bien des choses.

704. En passer par, *յանձն առնուլ, դլուխ ծռել, պաշ եյնէ, պօյնունա ալմէն*. J'en passerai par où il vous plaira. Il faut qu'il en passe par là.

705. Prendre, avoir, se donner patience, *Համբերել, սապր, ըհմամդը եընէ*. Il viendra dans un moment, prenez patience. Il faut que vous ayez patience, si vous voulez être payé. Donnez-vous patience.

706. Prendre, se donner la peine, *բան մ'ընելու աշխատութիւնը յանձն առնուլ, աշխատիլ, ղահմէրնէ կերթէ, ղալըշմէն. որմունք աւելի քաղաքավարական կերպով կը բանին*. Prenez la peine, donnez-vous la peine de faire cela. Il a pris la peine de venir me voir.

707. Personne *բառը Հասարակօրէն* ne *բացասական բառով կը գործածուի* (362. Ա. Գ.)։ *Բայց Հարցական ու տարակուսական խօսքերու մէջ առանց* ne *կրնայ մնալ*. Personne a-t-il jamais raconté plus naïvement que La Fontaine? *Արդ մը կայ որ Լաֆոնդէնէն աւելի բնական եղանակաւ պատմած ըլլայ. Լաֆօնդէնէնդեն ղէյսոփ ըսպղեն նոթը եոքեն ապամ օլսո՞ մոռ*։ Je doute que personne y réussisse. *Կը տարակուսիմ, չեմ կարծեր որ մէկը կարող ըլլայ դլուխ Հանել. Ջանն եոէբէմ էն Հին էյմոէ պաշ չըքարամայաճաք*։

708. Personne *գոյականն իգական է, թէ եզակի թէ յոգնակի կրնայ գործածուիլ. իսկ դերանունը՝ միշտ արական է ու միայն եզակի կը գործածուի*. C'est la personne du monde qui reçoit

le mieux ses amis. La plupart des personnes que j'ai vues me l'ont assuré. = Personne ne peut mieux savoir cela que lui. Personne ne peut-il me dire ce qu'il est devenu? Je ne connais personne d'aussi heureux que cette femme.

709. Se piquer de, *պարծիլ, կարծել, եօյնէհէ, առնմաք*. Il se pique de bien parler. Il est savant, du moins il s'en pique.

710. Pour la plupart, *ըստ մեծի մասին, մեծ մասը, շատը, չըղ*—. Les gens de ce pays-là sont pour la plupart fort paresseux. Mes meubles sont pour la plupart à l'ancienne mode.

711. Plus, *բաղդատականներու մէջ իրմէ եւս* que *կ'ուզէ* (71). *իսկ յատաբերութեամբ դերադրականներու մէջ* de (250. 251)։

712. *Դարձեալ երբ որ բաղդատութիւն չիցուցըներ, Հապա քանակական մակբայ կ'ըլլայ, այս ինքն՝ երբ որ իրմէ եւս եկած բառը որոշեալ չափ մը կը ցուցընէ, ան առեն* que*ին առեղ՝* de *կ'առնու*. Cela est plus long d'un quart. Cela ne vaut pas plus d'un écu. Il est plus grand de toute la tête.

713. *Երբ որ* plus*էն եւս* que *ու աներեւոյթ մը գայ նէ, առաջին ածականին ուզած նախադրութիւնը՝ աներեւութին վրայ կրկնելու է*. Il n'y a rien *de* plus agréable que *de* l'entendre. Nous sommes plus portés *à* nous excuser qu'*à* reconnaître nos torts.

714. Plus d'un*ին եւս իւ գոյականը եզակի պիտ'որ ըլլայ, ուստի եւ անուն բայի եզած առեն՝ բայն ալ եզակի կը դրուի*. Plus d'un *témoin a* déposé. Plus d'une *Pénélope honora* son pays. *Բայց երբ որ բայը փոխադարձ ըլլայ նէ, յոգնակի կը դրուի*. À Paris on voit plus d'un fripon qui se *dupent* l'un l'autre.

715. Au plus, tout au plus, առ առաւելն, ալ աւելի, ըլլայ ըլլայ, են չորս-. Il n'a que trente ans au plus. Il a tout au plus trente ans.

716. Plutôt ու plus tôt բառերն իրարու հետ շփոթելու չէ. առաջինը՝ աւելի, պահա պէյտոե կը նշանակէ. իսկ երկրորդը՝ աւելի կանուխ, յառաջ, Plutôt perdre tout que de rien faire contre sa conscience. = Il est arrivé plus tôt que moi.

717. Plutôt que, իրմէ եառքը միշտ de նախադրութիւնը կ'առնու. Plutôt mourir que de faire une lâcheté. Je mourrai plutôt que de le souffrir.

718. Être, se mettre à portée, յարմար, չափաւոր հեռաւորութեամբ տեղ մ'ըլլալ, կենալ, դիւրութիւն, կարողութիւն ունենալ, ոյշ-ն եղե-ոե, գործը ոե-ղափլըգոտ օլմագ, գոպէյէնի օլմագ. Être à portée de quelqu'un. Cela n'est pas à portée de ma vue. Աչքս մինչեւ հոն չիզօրեր. կէօզի-մ օրյոտոգ եմիչլեղե: Mettez-vous à portée de ma voix. Il est à portée d'obtenir des grâces.

719. L'un կամ l'une portant l'autre, մէկը մէկալին վրայ, պէրի պէր է-միէ-նէ. Ces volumes m'ont coûté deux francs, l'un portant l'autre.

720. Porter affection, amitié, սիրել, բարեկամ ըլլալ, սեվմէ, պօսի օլմագ. — envie, նախանձ ուզենալ, գըզգանմագ. — honneur, պատուել, էլլէմի եմոե. — préjudice, վնաս տալ, զարար վէրմէ. — té moignage, վկայել, շնհաթէմի եմոե

721. Pour բառը tropին հետ բանեցած, այնչափ ... որ ալ չ..., օ գոտոր ... է գայըը ... ճէղ կը նշանակէ. Il est trop engagé dans cette affaire pour reculer. Ես գործիս մէջ այնչափ մտած է, որ ալ չկրնայ ետ քաշուիլ. Մասնահոնըն էլլինէ օ գոտոր կերթէ է գայըը կերի չէգիլեմէղ: Vous m'avez rendu trop de services, pour que je puisse jamais douter de votre amitié.

722. Pour peu que, քիչ մ'ալ, որչափ որ քիչ, պէր ալ գոտ. Pour peu que vous en preniez soin, l'affaire réussira. Pour peu qu'on me fasse de difficultés, j'abandonnerai l'entreprise.

723. Prendre part, մասնակից ըլլալ, հնազանդ օլմագ. — patience, համբերել, սապր եմոե. — pitié, compassion, գթալ, մէրհամագ. — plaisir, հաճիլ, նօղլանմագ. — querelle, կռուելու սկսիլ, գավգայա պաշլամագ. — soin, ջանալ, հոգալ, չլըզմագ, գայըմագ. — Prendre la fuite, փախչիլ, գալմագ. — la liberté, համարձակիլ, սէրպէսլէնմէ. — la parole, խօսելու սկսիլ, սէօյլէմէյէ պաշլամագ:

724. Prendre intérêt, գործ-քի մը յաջողելուն, մէկուն բարիքին բաղձալ, աշխատիլ, պէր էլլէն բան կիմսինէ, պէրինէն էյլէյինէ չլըզմագ, սրդէ- եմոե. C'est une affaire à laquelle je prends intérêt. Je prends intérêt à tout ce qui le regarde. Prendre intérêt à la joie, à l'affliction de son ami.

725. À tout prendre, բոլորը մէկտեղ առնելով, հէր պէր չէյէ տէ-չէ-նէրէ, պէրլէ տոե ալըրգա. Il est vif, impatient; mais, à tout prendre, c'est un homme estimable.

726. Prendre en bonne, en mauvaise part, ազէկ, գէշ մտքով առնուլ, էյի, ֆէնա ֆէ գոր ալմագ. Il a pris en bonne part ce que vous lui avez dit. Ce mot se prend tantôt en bonne tantôt en mauvaise part.

727. Prendre des կամ ses mesures, միջոցներ գտնել, գործադնել, եօլ, չարէ պուլմագ, գուլլանմագ. Cet homme a réussi dans son dessein, il avait bien pris ses mesures. Prendre de fausses mesures.

728. Prendre le parti, թեր ելլել, կողմը բռնել, եան չգգմագ, նաթոֆ նու-նմագ. J'ai pris son parti. Il a pris mon parti envers et contre tous.

729. Prendre son parti, որոշել, ընելիքը հաստատել, գարար վէրմէ. Il est inutile de lui parler davantage de cette affaire, il a pris son parti.

730. Prendre son temps, *յարմար առնը դառնել*, *դ–նաւիդ վրդըմ պ–լմդ*. Je prendrai mon temps pour cela. Il n'a pas bien pris son temps. Vous avez mal pris votre temps.

731. Prendre sur soi, *ինք զինքը զսպել, բռնել, ւենդինի չտալ էմէ+, ը–ըմդ*. Je pris sur moi pour ne pas lui répondre. Cet homme était très-colère ; il faut qu'il ait beaucoup pris sur soi, pour être maintenant d'un commerce aussi doux.

732. Près *ու* prêt *բառերն իրարու հետ խառնելու չէ. առաջինը՝ մօտ, երբեմն կը նշանակէ ու* de *նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու. իսկ երկրորդը՝ պատրաստ, հոդեր կը նշանակէ ու* à *ով խնդիր կ'առնու*. Un vieillard près d'aller où la mort l'appelait. **Մահուան կանչած տեղն երթալու մօտ ծերմը. Էֆէլին ղաղըրտըղը եբէ կ'ելմեյէ նպէտն պէր էխլիյոր:** Les bons jours sont près de revenir. = Il est toujours prêt à partir. **Միշտ երթալու պատրաստ է. Տէյմ կ'ելմեյէ հոդերը՝ ըդը:** Déjà même Hippolyte est tout prêt à mourir.

733. Prêter aide, la main, secours, *օգնել, եարդմ էմէ+*. — attention, l'oreille, *միտ դնել, մտիկ ընել, պէյնէմէ+*. — serment, *երդում ընել, էմէն էմէ+:*

734. Prodigue, *իրի անուններըը երբեմն* en*ով խնդիր կ'առնու, երբեմն* de*ով. իսկ մարդու անունները՝* envers*ով ու* pour*ով կ'առնու*. Prodigue *de son bien* et *du bien* des autres. Le ciel fut *pour toi* si prodigue *en miracles*. Prodigue *envers lui de ses tresors* divins.

735. Prompt, à *նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու, որն որ գրեթէ միշտ աներեւոյթ կ'ըլլայ*. Il est prompt *à servir* ses amis.

736. À propos, *յարմար տեղ, կերպով, առնն, վրդինդ, մահլինդ, դ–նաւիդէրի էլէ*. Cela est dit fort à propos. Nous avions besoin de vous, vous venez bien à propos.

737. De propos délibéré, *մտանաւոր, դիտնալով, մխսոս–, պէյէրէ+*. Il a fait cela de propos délibéré.

738. Mal à propos *կամ* hors de propos, *անյարմար տեղ, առնն, կերպով, վրդըն–ըդ, դ–նաւիդէրիկ*. Il parle toujours mal à propos. Vous venez bien mal à propos. Il a parlé de cela hors de propos.

Q

739. Que *բառը միշտ հայցական է* (297.300) *ու վրան երբեք նախադրութիւն չ'առնուր, բայց երբեմն՝ վրան առանց նախադրութիւն առնելու՝ ուրիշ հոլովներու ղօրութիւն կ'ունենայ*. Une fontaine ne peut jeter de l'eau douce par le même tuyau *qu*'elle jette de l'eau salée. Ensuite j'allai joindre les rois ligués qui me reçurent avec la même joie qu'ils auraient reçu Hercule même. Que sert-il de crier? *որոնք կը նշանակեն . . .* tuyau *par lequel* elle . . . ; joie *avec laquelle* ils auraient . . . ; *à quoi* sert . . . **Բուն քերականութեան մէջ** (344. **Ծան.**) *չեզոք բայերուն ընդունելութիւն անցեալին վրայ խօսած առեն բաժնիս ալ տես:*

740. **Քերականութեան մէջ** (375) *ըսինք որ* que *շաղկապն ուրիշ քանի մը շաղկապներու տեղ կը դրուի: Արդ si շաղկապին տեղ դրուած առեն՝ իրմէ եառ սաորագասական եղանակ կ'ուզէ. (տես Հոն տեղի վերջի օրինակը):*

741. Que *բառը շատ անգամ* tel, même, autre *բառերուն հետ կը դործածուի*. Un homme tel que vous. **Քեզի պէս մարդ մը. Սէնդիլէյին պէր էխլաէ:** Il est tel que je le voulais. Telle est sa puissance, que rien ne lui résiste. Mon habit est du même drap que le vôtre. Il a bien d'autres vues que vous ne croyez.

742. *Այս բառը շատ հեղ զարդի պէս կը դործածուի, որուն օրինակները զանազան տեղ տես–*

նուեցան. Հոս միայն մէկ հատը կը դնենք. Ne voyez-vous point, aveugle que vous êtes, le piége qui vous est tendu? Ձեռ տեսնեը, կոյր դքեզ, քեզի լարուած որոգայթը. Սոնա ֆո-ըո-լան ֆո-ղաղը կէօշկէյօր մա սոն, էօր պրէ: Insensé que j'étais, de croire à leur bonne foi.

743. Quelque chose, երբ որ բան մը, իր մը, պէր ղէյ նշանակելու ըլլայ նէ, արական է. իսկ երբ որ ինչ որ, ինչ բան որ, նէ էի նշանակելու ըլլայ նէ, իգական է. Pour savoir quelque chose il faut l'avoir *appris*. = Quelque *belle* chose que vous disiez, on ne vous écoutera pas.

744. Quelqu'un բառը երկու կերպով կը բանի. Մէյ մը ուրիշ բառի հետ կապակցութիւն չունենալով, մէյ մ'ալ ուրիշ բառի մը հետ կապակցութիւն ունենալով: Առաջին կերպով միայն մարդիկներու վրայ կ'ըսուի, եւ միայն անուն բայի եղած ատեն՝ կրնայ յոգնակի դործածուիլ, իսկ իգականը երբեք չի դործածուիր: Երկրորդ կերպով ամէն տեղ ու ամէն եղանակաւ կը դործածուի. Quelqu'un a-t-il jamais douté sérieusement de l'existence de Dieu? Quelques-uns assuraient le contraire. Plus on aime quelqu'un, moins il faut qu'on le flatte. On crie toujours contre quelqu'un ou contre quelque chose. = Je connais quelques-uns de ses amis. Ces fleurs sont belles, mais quelques-unes ont des épines. Entre les nouvelles qu'il a débitées, il y en a quelques-unes de vraies. Il ne leur donna jamais la consolation de se réjouir de quelqu'une de ses fautes.

745. Quiconque, Հասարակօրէն արական կը սեպուի, ուստի եւ իրեն հետ կապակցութիւն ունեցող ածականն արական կը դրուի. Quiconque est *né envieux* et *mechant* est naturellement triste. Բայց երբ որ յայտնապէս իգական բառի մը հետ կապակցութիւն ունենայ նէ, իր ածականն իգական կը դրուի.

Quiconque de vous, mes filles, osera broncher, sera *punie*. Mesdames, quiconque de vous sera assez *hardie* pour médire de moi, je l'en ferai repentir.

746. Quoi բառէն ետեւ ածական մը դայ նէ, Ֆրէնչին de նախադրութիւնը դնելու է, ու թէ որ ածականները շատ են, ամենուն վրայ ալ նախադրութիւնը կրկնելու է. Quoi *de* plus satisfaisant pour des parents que des enfants sages et laborieux. Quoique je ne comprisse pas encore parfaitement la profonde sagesse de ce discours, je ne laissais pas de goûter je ne sais quoi *de* fier et *de* sublime.

747. De quoi կը դործածուի բանի մը հարկաւոր եղածը, պատճառ, բաւական բան, լաղմ օլմա ղէյ, սէպէպ, պէր ղէյ նշանակելու համար. Donnez-moi de quoi écrire. Ինձի դրելու համար հարկաւոր եղածը տուր. Եազմա էյլէ լաղմ օլմանը վէր: Il n'y a pas de quoi se fâcher. Սիրա նեղանալու պատճառ, բան չկայ. Ճան ըզթըլմաֆ պէր ղէյ եօֆ: Ce malheureux n'a pas de quoi vivre. Սա աղօրմէլին ապրելու բան, ապրուստ չունի. Շո- սէֆէլէն կէլմէմէֆ+ պէր ղէյլ եօֆ: Il n'y a pas de quoi me remercier. Շնորհակալ ըլլալու բան մը չկայ. Մէ-ռնէղ++էր օլմաֆ պէր ղէյ եօֆ:

R

748. Reconnaissant, մարդիկներու անունն envers-ով խնդիր կ'առնու, իսկ իրի անունը՝ de-ով. On ne saurait trop être reconnaissant *envers ses parents de la bonne éducation* qu'ils nous ont donnée.

749. Redevable, մարդու կամ մարդու պէս առնուած իրերու անուններըը à նախադրութեամբ խնդիր կ'առնու, իսկ բուն իրերու անուններըը՝ de-ով. Les hommes croyaient être redevables *à ces dieux de la sérénité de l'air*. Tout citoyen est redevable *à sa patrie de ses talents*.

750. Rendre բայը բովն առանց յօդի դոյական մ'առնելով, անոր հետ ոճ մը կը շինէ. Rendre compte, համար տալ, պատմել, հնազանդիլ, նոքա եմ. — raison, պատճառները ըսել, տեղեկութիւն տալ. — service, ծառայութիւն ընել, խըզմէտ եմ. — témoignage, վկայութիւն տալ, շահաւէտիւթ եմ. — visite, այցելութիւն ընել, ղէյրէթ եմ:

751. Répondre de . . ., երաշխաւոր ըլլալ, էճիւթ օլմագ. Me répondez-vous de cet homme-là? — Je ne vous réponds que de moi. Le médecin répond de sa vie, de sa guérison. Je n'oserais en répondre.

752. Se reposer sur (quelqu'un de quelque affaire), (մէկուն վրայ գործի մը մէջ) ապահով ըլլալ, անոր յանձնել, եմն օլմագ, ինանըմ եմ. Je me repose de ce soin sur vous. Je m'en repose sur votre amitié pour moi.

753. À la réserve de . . . , . . . էն զատ, . . . ուրիշ, առանց, ի բաց առեալ, տաբգէ, պաշգա, թայըը. Il a vendu tous ses biens, à la réserve d'une petite maison. Il a fort bien reçu tout le monde, à la réserve d'un tel.

754. Respectable, par-ով ու à-ով խնդիր կ'առնու. Cette personne est respectable *par son âge* et *par ses vertus*. Respectable *aux dieux* mêmes.

755. Responsable, à-ով, de-ով, pour-ով ու envers-ով, խնդիր կ'առնու. Responsable *à Dieu*. Vous serez responsable *des conséquences*. Un père est responsable *pour ses enfants* mineurs. Responsable *envers la patrie*.

756. Riche, de կամ en նախադրութեամբ խընդիր կ'առնու. Les patriarches n'étaient riches qu'*en bestiaux*. Sa famille était riche *des bienfaits* du roi.

757. Rien բառն ալ, personne բառին համար ըսածնուս պէս (707) հասարակօրէն ne բացասա-

կան մասնիկով կը գործածուի (362. Ա.) բայց հարցական ու տարակուսական խօսքերու մէջ առանց անոր ալ կրնայ մնալ. Qui vous dit rien? Rien flatte-t-il si délicieusement l'esprit et l'oreille, qu'un discours sagement pensé et noblement exprimé. Je doute que rien soit plus capable de faire impression sur le public, que . . . Նոյնպէս compter բային հետ միշտ առանց ոեի կը գործածուի. Il comptait pour rien les hommes, croyant qu'ils n'étaient faits que pour lui.

758. Rien բառէն ետեւ ածական մը դայնէ, մէջ տեղերին de նախադրութիւնը դնելու է. Quand on n'a rien *de* grand que la naissance, on est et l'on parait d'autant plus petit que cette naissance est plus grande. Il n'y a rien *de* plus ancien parmi les hommes que la religion que vous professez.

759. À la rigueur, en rigueur, à toute rigueur, ճշդիւ, խստիւ, ըստ սահմանաց, ջոռ-սոռ-բռռ-ը. Il observe les lois à la rigueur. En toute rigueur on ne peut le condamner qu'à . . . Il ne faut pas exiger ses droits à toute rigueur.

S

760. Sang-froid, անդրդուիթիւն, հանդարտութիւն, անտարբերութիւն. ագըրլըգ, հաճելի խլիէ. Quand il est dans son sang-froid. Il lui a parlé d'un grand sang-froid, avec son sang-froid ordinaire.

761. Savoir gré, bon gré, շնորհակալ, գոհ ըլլալ, հաճիլ, խօշնօտ օլմագ. Je lui en sais gré. Je lui en sais le meilleur gré du monde.

762. Ne pas savoir gré, savoir mauvais gré, ժժգոհ, տհաճ ըլլալ, խօշնօտ օլմամագ. Il lui en sait mauvais gré. Il ne sait aucun gré de ce qu'on fait pour lui.

763. Secouer le joug, *ապստամբիլ, չհնազանդիլ*, մուտի օլմամագ, ասի օլմագ. Les Romains secouèrent le joug des Tarquins. Ce jeune homme ne veut plus souffrir de tuteur, il veut secouer le joug.

764. Sens dessus dessous, *գլխիվայր, տակնուվրայ, խառնիխուռն*, թէրս տէօնմիւշ, գարմագարըշըգ. Cette boîte est sens dessus dessous. Renverser un objet sens dessus dessous. Tous mes papiers sont sens dessus dessous.

765. Se servir de . . . , *գործածել, բանեցնել*, գուլլանմագ, էլէ ալմագ. Il s'est servi de mon argent. Se servir de toutes sortes de moyens. Le papier dont je me sers pour vous écrire. Si vous avez affaire de telle chose, servez-vous-en.

766. Sévère, envers*ով կամ* à l'égard de*ով խնդիր կ'առնու*. Ce père n'est pas assez sévère *envers ses enfants, à l'egard de ses enfants*. Pour*ով ու* à*ով ալ կը գտնուի*. Un magistrat doit être sévère *pour les perturbateurs* du repos public. Coriolan était sévère *aux autres* comme *à lui-même*.

Si, *տես* Aussi.

767. De la sorte, *այս կերպով*, պէօյլէ. Quel droit avez-vous pour parler de la sorte? En agissant de la sorte, il sera toujours haï.

Souper, *տես* Déjeuner.

768. Sourd, à*ով խնդիր կ'առնու*. La colère est sourde *aux remontrances* de la raison.

769. Tout de suite *ու* de suite, *շատերն իրարու տեղ կը գործածեն, բայց իրարմէ տարբեր նշանակութիւն ունին. առաջինը՝ անմիջապէս, շուտ մը*, տէրագապ, չապուճագ *կը նշանակէ. իսկ երկրորդը՝ իրարու ետեւէ, կարգաւ*, արտ արտա. Il faut que les enfants obéissent tout de suite. = Il ne saurait dire deux mots de suite.

T

770. Se mettre à table. *Սեղանի, կերակուրի նստիլ*. Սօֆրայա, եէմէյէ օթուրմագ:

771. Tâcher *բային՝ յառաջ թէ* à*ով թէ* de*ով աներեւոյթ խնդիր կու տային. բայց հիմայ մինակ* de*ով կը գործածեն*. Je tâcherai *d'oublier* cette injure. Je vois bien que vous tâchez *de m'embarrasser*.

772. Tailler une armée en pièce. *Բանակ մը ջարդել*. Օրտույու պօզմագ:

Tant, *տես* Aussi.

733. Il me tarde, *շատ կը բաղձամ*, չօք արզուլէրիմ. Il me tarde d'achever mon ouvrage. Il me tardait de vous voir. Il me tarde que ma maison soit bâtie.

774. Témoin *բառը* prendre à *բային քով եզակի կը մնայ*. Je vous prends tous à témoin. Je prends à temoin ces bois, ces prairies.

775. Temps *բառը զանազան նախադրութիւններով քանի մը մակբայ կը շինէ:*

Ա. À temps, *ատենին*, վագթինտէ. Vous n'arriverez pas à temps pour le voir. *Պարձեալ՝ ժամանակաւոր*, պիր վագըթլըգ, պիր վագըթ իչին *կը նշանակէ*. Banissement à temps.

Բ. Au même temps, en même temps, *նոյն ատեն*, օ վագըթ. Nous sommes partis au même temps. Nous étions au collége en même temps.

Գ. De tout temps, *միշտ*, տայիմա. De tout temps la vertu s'est fait estimer.

Դ. De temps en temps, *երբեմն երբեմն*, պազը տէֆա. Il vient me voir de temps en temps. *Նոյն նշանակութեամբ* de temps à autre *ալ կ'ըսուի:*

776. Tenir à . . . , *կախում ունենալ, ձեռքն ըլլալ*, (ճանըյլա) ալագատար օլմագ, էլինտէ օլմագ. Cet

événement tient à telle cause. Il ne tient pas à moi. Il ne tenait qu'à lui de vivre heureux.

777. Tenir bon, ferme, հաստատուն կենալ, դէմ դնել, քովէ քո-ըմաք, քաչէլ քօմաք. Il a tenu bon quinze jours dans ce poste si difficile à défendre. Il faut qu'un juge tienne ferme contre les sollicitations.

778. Tenir *կամ* faire tête, դէմ դնել, դիմացն ելլել, կարենալ հաւասարիլ, քաչէլ քօմաք, քաչէլ-ըն ուքե պէլնէ+. Il s'imaginait qu'il n'y avait personne qui osât lui résister, mais il trouva des gens qui lui firent tête. Ils se mirent plusieurs ensemble pour lui tenir tête au jeu. On ne trouva personne qui pût lui tenir tête à boire.

779. Tenir table, կերակուր տալ, նէյնէ+ վէրնէ+. Il tenait table autrefois. Il ne tient plus table.

780. Tête à tête, առանձին երկու հոգի, նուէնըդ էյլ էդէլ. Parler, dîner, jouer tête à tête. Ils furent longtemps tête à tête. Դարձեալ գոյականի պէս կը գործածուի ու երկու հոգւոյ մէջ եղած խօսքը կը նշանակէ. Ils ont eu un long tête-à-tête. Ils ont de fréquents tête-à-tête.

781. Se tirer d'affaire, d'embarras. Դժուարութենէ մը ազատիլ, նոփայը ըճայըրմաք:

782. Tomber de son haut *կամ* des nues, շատ զարմանալ, ապշիլ, շաւըղ քալմաք. Quand je vois cela, je tombe de mon haut. Quand j'entends de pareilles choses, je tombe des nues, il me semble que je tombe des nues.

783. Tomber malade. Հիւանդ ըլլալ, հիւանդանալ. խաթէլնէնէ+:

784. À tort et à travers, առանց մտածելու, եկածին պէս, փէ-չէ-նէ-փուն, կէլէչ կէ-չէլ. Il frappe à tort et à travers. Il parle à tort et à travers, sans savoir ce qu'il dit.

785. Trouver bon, mauvais, հաճիլ, չհաճիլ, հաչը էրնէ+, էրնէնէ+. Je trouve bon que vous alliez le voir. Je trouve mauvais que vous ayez fait cette démarche.

786. Regarder de travers, ծուռ նայիլ, էյրէ, խօր պաքմաք. Je ne sais ce qu'il a contre moi, mais il me regarde de travers.

V

787. En valoir la peine, աշխատութիւնն արժել, օլըն չահմըխ պէյնէ+. Si vous voulez obtenir cette grâce, il faut faire agir tous vos amis; la chose en vaut bien la peine. Voulez-vous que je lui écrive pour cela? — Non, cela n'en vaut pas la peine.

788. Tirer *կամ* prendre vengeance. Ոխ առնուլ. Ինծ ալմաք:

789. Venir de *ու* venir à իրարմէ տարբեր նշանակութիւն ունին. առաջինին վրայ բուն քերականութեան մէջ (317) խօսեցանք. իսկ երկրորդը՝ պատահիլ, մեկնիլ ըլլալ, հասնիլ, ըն-հա-ր էնէ+, պէքլէն օլմաք կը նշանակէ. S'il venait à être découvert. Je vins tout à coup à me le rappeler.

790. Victorieux, deայլ հնդիր կ'առնու. Victorieux *de cent peuples* altiers. Vos illustres travaux *des ans* victorieux.

791. De vive voix, կենդանի ձայով, ոչըլը, ասըլ սէօ չէլէ. Dans ma lettre, je ne puis que vous annoncer cette nouvelle, je vous donnerai les détails de vive voix.

792. Voici *ու* voilà բառերուն մէջ ասոր տարբերութիւնը կայ, որ առաջինը մօտ բան մը կը ցուցընէ, ու երկրորդը՝ հեռու. Voici le Caucase, voilà les Appenins. Դարձեալ voici բառն՝ ըսուելու բաները կը ցուցընէ, իսկ voilà ըսուած բաները. Voici le code de l'égoïste: tout pour lui, rien pour les

autres. = Veiller, régner sur soi, fuir ou vaincre le vice, voilà le plus noble exercice de la vertu.

793. Vous *դերանունը երբեմն* on*ի տեղ կը դործածուի*. C'est quelque chose de bien terrible qu'une tempête: il est bien difficile de ne pas craindre, lorsque *vous* voyez les flots soulevés qui viennent fondre sur vous, votre pilote qui se trouble... Il y a des gens si complaisants que vous ne sauriez vous empêcher de rechercher leur société; *այս ինքն՝* qu'on ne saurait s'empêcher. *Բայց շատ անվայել բան կ'ըլլայ անարգական բանի մը վրայ խօսուածատեն՝ ատ կերպը բանեցընելը*. Quand vous volez sur les grands chemins, et que vous êtes pris, on vous juge, et l'on vous pend en vingt-quatre heures.

794. À vue d'oeil, *աչքի կշռոքով, տեսնելու չափ, զգալի եղանակաւ, հեօղ ֆուբէբէյլէ, հեօղէ-ֆէֆոթ*. À vue d'oeil, ce morceau de viande pèse tant. Cet enfant croît à vue d'oeil. Ce malade s'affaiblit à vue d'oeil.

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ Բ·

ՈՏԱՆԱՒՈՐԻ ՎՐԱՑ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

795. *Ոտանաւորը՝ զանազան կանոններու համեմատ՝ բառերը չափով կամ թուով կարգաւորելն է։*

796. *Արտաքին շէնքին նայելով՝ գլխաւորաբար երկու տեսակ ոտանաւոր կայ. մէյմը Չափական կամ ամանակով, մէյ մ'ալ Թուական կամ վանկով։*

797. *Չափական կամ ամանակով ոտանաւորներուն մէջ վանկերուն կամ ձայնաւորներուն երկայնութեան ու կարճութեան միտ կը դրուի, որոնք զանազան տեսակ ոտքերու մէջ զանազան կերպով կը շարուին, ու ան ոտքերէն ալ ոտանաւոր կը շինուի։ Իսկ Թուական կամ վանկով ոտանաւորներուն մէջ ձայնաւորներուն երկայնութեան ու կարճութեան միտ չիդրուիր, հապա միայն վանկերուն Թուին, եւ անոնց Թուէն կ'որոշուին ոտանաւորներուն տեսակները։*

798. *Գաղղիացւոց ոտանաւորը վանկային է, որուն վրայ ատանկ կը խօսի իրենց մէջէն անուանի Հեղինակ մը. Պինա յառաջ գաղղիերէն ոտանաւոր շինողները՝ Յունաց ու Լատինացւոց պէս չափով ոտանաւոր շինելէն յուսահատելով, որոնց մէջ ոտանաւորը գրեթէ աւելի երաժշտութիւն մըն է՝ քան Թէ խօսք, այնչափ փափուկ է իրենց մէջ երկայնութեան ու կարճերուն զանազանութիւնը, հարկաւորեցան. Թուական կամ վանկով ոտանաւոր*

շինելու. որն որ թէպէտ չափական ոտանաւորին ազնուութիւնն ու անուշութիւնը չունի, բայց թէ որ աղէկ շինուելու ըլլայ, բաւարար ալ ոտանաւորի թեւեր դուրկ չէ։

799. *Ա՛ս ոտանաւորի կանոնները դէպ ոտանաւորաբար Ռաքերուն Թուղն, Հատածին, Յանգին վրայ են. ասկից զատ՝ ոտանաւորի մէջ դդուշանալու բաներուն եւ ազատութիւններուն վրայ, վերջապէս տեսակ տեսակ ոտանաւորներու վրայ քանի մը դիտնալու բան կայ։*

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.

ՈՏՔԵՐՈՒՆ ԹՈՒՆ ՎՐԱՑ

800. *Ռաքերուն Թիւն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ տողն մը մէջ գտնուած վանկերուն Համրանքը։ Ամէն երկու վանկ մէկ ոտք կը սեպուի, ուստի եւ տասուերկու վանկ ունեցող տողը՝ Վեցոտեան, տասը ոտք ունեցողը՝ Հինգոտեան կ'ըսուի. բայց Հասարակօրէն միայն վանկերուն Համրանքին միտ կը դրուի։*

801. *Ա՛ս վանկերուն Համրանքին նայելով՝ գաղղիերէն ոտանաւորները Հինգ տեսակ կը բաժնուին, այս ինքն՝ Ա. Տասուերկու վանկով, որն որ Դիւցաձնական, Մեծ կամ Աղէքսանդրեան կ'ըսուի. Բ. Տասը վանկով, որն որ Հասարակ ոտանաւոր կ'ըսուի. Գ. Ութը վանկով. Դ. Եօթը վանկով. Ե. Վեց վանկով.*

12.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Heureux qui dans le sein de ses dieux domestiques,
1 2 3 ⁀4 5 6 7 8 9 10 11 12
Se dérobe au fracas des tempêtes publiques,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Et dans un doux abri trompant tous les regards,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Cultive ses jardins, les vertus et les arts.

10.

1 2 3 4 5 6 ⁀7 8 9 10
Dieu créateur, pardonne à leur démence.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ils s'étaient faits les échos de leurs sons.
1 2 3 4 5 6 7 8 ⁀9 10
Ne sachant pas qu'en une chaîne immense,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Non pour nous seuls, mais pour tous, nous naissons.

8.

1 2 3 4 5 6 7 8
Pendant que du Dieu d'Athalie
1 2 3 4 5 6 7 8
Chacun court encenser l'autel,
1 2 3 4 5 6 7 8
Un enfant courageux publie
1 2 3 4 5 6 7 8
Que Dieu lui seul est éternel,
1 2 3 4 ⁀5 6 ⁀7 8
Et parle comme un autre Elie
1 2 3 ⁀4 5 6 7 8
Devant cette autre Jésabel.

7.

1 2 3 4 5 6 7
Autrefois le rat de ville
1 2 3 4 5 6 7
Invita le rat des champs,
1 2 3 4 5 6 7
D'une façon fort civile,
1 2 3 4 5 6 7
A des reliefs d'ortolans.

6.

1 2 3 4 5 6
Il en est temps encore,
1 2 ⁀3 4 5 6
Céphale, ouvre les yeux:
1 2 3 4 5 6
Le jour plus radieux
1 2 3 4 5 6
Va commencer d'éclore,

1 2 3 4 5 6
Et le flambeau des cieux
1 2 3 4 5 6
Va faire fuir l'aurore.

802. *Առանցմէ զատ հինգ, չորս, երեք ու մին-չեւ երկու վանկով ալ ոտանաւոր կը գտնուի. բայց առջիններուն պէս շատ չեն գործածուիր: Հետաքրքիր անունց ալ օրինակը:*

5.

1 2 3 4 5
Le cèdre s'embrase,
1 ⁀ 2 3 ⁀ 4 5
Crie, éclate, écrase
1 2 3 4 5
Sa brûlante base
1 2 3 4 5
Sous ses bras fumants!
1 2 ⁀ 3 4 5
La flamme en colonne
1 2 3 4 5
Monte, tourbillonne,
1 2 ⁀ 3 4 5
Retombe et bouillonne
1 2 3 4 5
En feux écumants;
1 2 3 4 5
La lave serpente,
1 2 3 ⁀ 4 5
Et de pente en pente
1 2 3 4 5
Etend son foyer.

4.

1 2 3 4
Rien n'est si beau
1 2 3 4
Que mon hameau.
1 2 ⁀ 3 4
O quelle image!
1 2 3 4
Quel paysage!

3.

1 2 3
Revenez
1 2 3
Ramenez
1 2 3
Jeux et ris
1 2 3
À Paris.

2.

Ami, reprit le coq, je ne pouvais jamais
Apprendre une plus douce et meilleure nouvelle
1 2
Que celle
De cette paix.
Qu'en sort-il souvent?
1 2
Du vent.
Elle garda la fleur fidèle;
Et, depuis, cette fleur s'appelle:
Souviens-toi
1 2
De moi

803. *Արձագանգով բաւական ոտանաւորի մէջ մէկ վանկով տող ալ կայ. այսինքն առաջին տողին վերջին վանկը՝ երկրորդ տողին մէջ կը կրկնուի.*

Aura-t-elle pitié de mon mal inoui?
Oui.
Pour vous en dire plus, il faudrait vous pouvoir
Voir.

Բայց, շատ ծիծաղական բան կ'ըլլայ, երբ որ ան մէկ վանկով տողն իմաստուն բան մը չ'աւելցներ. ինչպէս է ասիկայ.

Il m'a trahi,
Hi!

804. Աս ստանաւորի վանկերուն թուոյն համար քանի մը բան գիտնալու է։

Ա. Երբ որ տողին մէջ առանձին անձայն e ով լմնցած բառէ մը ետեւ ձայնաւորով կամ անձայն hով սկսած բառ մը գայ նէ, անձայն e գիրն ետեւի եկած ձայնաւորին հետ մէկ վանկ կը համրուի.

1 2 3 4 5 6⁀7 8 9 10 11 12
Le bonheur de l'impie est toujours agité.
1 2 ⁀3 4 5 6 7 8 9 ⁀10 11 12
Il erre à la merci de sa propre inconstance.

Բ. Բայց երբ որ կամ նոյն բառին վերջին անձայն eէն ետեւ բաղաձայն մը գայ, եւ կամ ետեւի բառը բաղաձայնով սկսի նէ, ինքն ալ վանկ մը կը համրուի.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Au pied du mont où le fils de Latone
1 2 3 4⁀5 6 7 8 9 10
Tient son empire, et du haut de son trône
1⁀2 3 4 5 6 7 8 9 10
Dicte à ses soeurs les savantes leçons
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Qui de leurs voix régissent tous les sons,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
La main du temps creusa les voûtes sombres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
D'un antre noir, séjour des tristes ombres.

Գ. Բառի մը մէջ՝ երբ որ ուրիշ ձայնաւորէ մը ետեւ անձայն e մը գայ նէ, չիհամրուիր։

1 2 3 4⁀5 6 7 8 9 10⁀11 12
S'il vient, il paiera cher un si sensible outrage.

Ասանկ ալ gaieté, gaiement բառերն երկու վանկ կը սեպուին, ու devouement, enjouement երեք վանկ։ Ասոր համար ասանկ տեղեր e գիրը դուրս կը ձգուի.

Je me dévoûrai donc, s'il le faut; mais je pense.

Նոյնպէս վերը գրուած բառերը gaîté, ... dévoûment ... ալ կը գրուի։

Դ. Երբ որ ստանաւորի տող մը՝ կամ առանձին եւ կամ իրմէ ետեւ s կամ nt գրերով անձայն e մ'ունենայ նէ, ան վերջին վանկը չիհամրուիր.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Je ne me connais plus, aux transports qui m'agitent;
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
En tous lieux, sans dessein, mes pas se précipitent...
1 2 3 4 5 6⁀7 8 9 10 11 12
Je ne suis plus le même enfin depuis deux heures.
1 2⁀3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Ma pièce auparavant me semblait des meilleures.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Maintenant je n'y vois que d'horribles défauts,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Du faible, du clinquant, de l'obscur et du faux.
1 2 3 4⁀5 6⁀7 8 9 10 11 12
De là, plus d'une image annonçant l'infamie!
1 2 3 ⁀4 5 6⁀7 8 9⁀10 11 12
La critique éveillée, une loge endormie, . . .
1 2 3 4 5 6 7 8 9⁀10 11 12
Le théâtre distrait, le parterre en balance,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Tantôt bruyant, tantôt dans un profond silence.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Des bataillons armés dans les airs se heurtaient,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Sous les glaçons tremblants les Alpes s'agitaient.

Ե. Երկբարբառներուն մէջէն ոմանք մէկ վանկ կը սեպուին, ոմանք ալ՝ երկու։

1. Ia, թէ բայերու եւ թէ գոյականներու մէջ հասարակօրէն երկու վանկ կը սեպուի. di-amant, di-ademe, étudi-a, confi-a. Քանի մը բառ կը զարտուղի որոնց գործածականները diable, fiacre, liard, familiarité, familiariser բառերն են։

2. Iai, երկու վանկ է. J'étudi-ai, je li-ais, il s'écri-ait, ni-ais. Բայց biais, biaiser բառերուն մէջ երբեմն մէկ վանկ է, երբեմն երկու վանկ։

3. Ian, ien, իան, երկու վանկ են, étudi-ant, insouci-ance, client, pati-ence. մինակ viande կը զարտուղի ու մէկ վանկ է. իսկ ien, իէն, մէկ վանկ է.

rien, chien, le mien, les tiens, je viens, tu tiens, combien. *Կը զատուի* li-en *ու* ien *վերջաւորած ածանցեալ բառերը.* grammairi-en, histori-en, musici-en. *Միայն* chrétien*ի մէջ մէկ վանկ է, իսկ* ancien*ի մէջ՝ երբեմն մէկ ու երբեմն երկու։*

4. Iau, *միշտ երկու վանկ է.* mi-auler, besti-aux.

5. Ie, *բաց ու փակ* e*ով հասարակօրէն մէկ վանկ է.* ciel, troisième, fièvre, pièce, amitié, papier, premier. *Կը զատուին Ա. աներեւոյթն* ier *վերջաւորած բայերը, թէ աներեւութին եւ թէ խոնարհման մէջ՝ ուր որ պատահելու ըլլայ.* pri-er, vous étudi-ez, confi-é, mari-é. *Նոյնպէս* ri-ez, souri-ez. *Իսկ ուրիշ աներեւոյթնին* ier *չվերջաւորած բայերուն մէջ մէկ վանկ է.* appeliez, deviez, vouliez. *Բ.* ie*էն վերջը* t *մը գայ նէ.* impi-été, inqui-et, inqui-éter. *Գ.* essenti-el, matéri-el, *եւ ուրիշ քանի մը* el *վերջաւորած բազմավանկ բառերը. Դ.* hier*ին,* lierre*ին մէջ երբեմն մէկ վանկ է երբեմն երկու վանկ. իսկ* avant-hier*ին մէջ միշտ մէկ վանկ է։*

6. Ieu, *ածականներուն մէջ երկու վանկ է.* préci-eux, odi-eux. *իսկ գոյականներուն մէջ մէկ վանկ է.* Dieu, lieu, milieu, cieux, yeux, *որոնց կը հետեւի* vieux *ածականն ալ։*

7. Io, *գոյականներուն ու աներեւոյթնին* ier *վերջաւորած բայերուն մէջ, երկու վանկ է.* vi-olence, vi-olon, religi-on, uni-on, étudi-ons, pri-ons. *բայց* fiole, pioche, lions, confions, *բառերուն եւ ուրիշ աներեւոյթնին* ier *չվերջաւորած բայերու մէջ մէկ վանկ է.* nous appelions, nous rendions, nous aimerions, que nous finissions.

8. Oi, *միշտ մէկ վանկ է.* loi, roi, emploi, point.

9. Oui, *երկու վանկ է.* ou-ir, jou-ir, éblou-i. ou-i *լսուած. կը զատուի* oui, *այո, հա։*

10. Ua, uai, uo, *երկու վանկ են.* Il su-a, il tu-ait, nous attribu-ons, somptu-osité. *բայց իրենցմէ առաջ* g *կամ* q *գրերէն մէկն ըլլայ նէ, մէկ վանկ են.*

Il vogua, nous voguons, il manqua, nous marquons. *Ինչու որ արդէն ատանկ տեղեր* u*ին ձայնը չ'ելլեր։*

11. Ue, oue, *բաց ու փակ* e*ով միշտ երկու վանկ են.* du-el, tu-er, attribu-é, jou-et, lou-er, avou-é, *կը զատուին* fouet, fouetter.

12. Ui, *մէկ վանկ է.* fuir, fui, lui, déduire, construire. *Միայն* ru-ine, rui-ner, brui-ne *բառերը կը զատուին։*

13. *Ամէն երկբարբառները երկու վանկ կ'ըլլան երբ որ իրենցմէ յառաջ բաղաձայն մ'ունեցող* l, r, *գրերէն ետքը դրուին նէ.* Nous régli-ons, vous perdri-ez, que nous ouvri-ons, flu-ide, Dru-ide. *Կը զատուին* bruit, fruit *միավանկ բառերը։*

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ.

ՀԱՏԱԾԻ ՎՐԱՅ

805. *Հատածը հանգիստ մըն է՝ որն որ ոտանաւորի տողը երկու մաս կը բաժնէ, որոնք կարգա-կէս կամ կիսատող կ'ըսուին։*

806. *Մինակ տասներկու եւ տասը վանկով ոտանաւորները հատած կ'ունենան. առաջիններուն հատածը վեցերորդ վանկէն ետեւ կ'ըլլայ, եւ ոտանաւորը երկու հաւասար մաս կամ կիսատող կը բաժնէ. իսկ տասը վանկով ոտանաւորներուն հատածը չորրորդ վանկէն ետեւ կ'ըլլայ, ու տողը երկու անհաւասար մաս կը բաժնէ.*

1 ⁀ 2 3 4 5 6 / 7 8 9 10 11 12
Jeune et vaillant héros / dont la haute sagesse
1 2 3 4 5 6 / 7 8 9 10 11 12
N'est point le fruit tardif / d'une lente vieillesse,
1 2 3 4 5 6 ⁀ 7 8 9 10 11 12
Et qui seul, sans ministre, / à l'exemple des dieux,
1 2 3 4 5 6 ⁀ 7 8 9 10 11 12
Soutiens tout par toi-même, / et vois tout par tes yeux.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Il est un Dieu / qui préside aux campagnes,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Dieu des coteaux, / des bois et des vergers;
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Il règne assis / sur les hautes montagnes,
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Et ne reçoit / que les voeux des bergers,

807. Աս գիտնալու է որ եթէ խօսքն ինք իրմէ հանգիստ չ'ուզեր նէ, մինակ հատածին համար երկայն կենալու կամ հանգիստը յայտնի ընելու չէ, հապա շուտ մը կենալու եւ անցնելու է։ Վասն զի, ինչպէս վերի օրինակներէն տեսնուեցաւ, հարկ չկայ որ հատածը միշտ անանկ տեղեր ըլլայ որ խօսքին իմաստն ինք իրմէ հանգիստ պահանջէ։ Բայց միանգամայն հատածն անանկ բառերու մէջ չ'ըլլար, որոնք իրարու հետ հարկաւ կապակցութիւն ունենալով, իրարմէ չեն կրնար բաժնուիլ։

808. Աս բառերնէս կը հետեւի որ հատած չիկրնար ըլլալ.

Ա. Նախադրութեան ու իր խնդրոյն մէջ.
Dieu nous aime malgré / nos infidélités.

Բ. Ածականին ու իրմէ առջը եկող գոյականին մէջ.
N'oublions pas les grands / bienfaits de la nature.

Բայց կրնայ ածականն իրմէ յառաջ դրուած գոյականէն բաժնուիլ, թէ որ ածականները երկու երեք հատ են.

Que sert une sagesse / âpre et contrariante?
Heureuse la vertu / douce, aimable et liante!

Գ. Plus, très, fort, bien, mieux, mal, trop բառերուն, եւ իրենց ածականներուն ու բայերուն մէջ.
Vos yeux ne sont que trop / assurés de lui plaire.

Դ. Անձնական դերանուններուն ու իրենց բային մէջ.
Songeons que la mort nous / surprendra quelque jour.

Ե. Être բային ու իրմէ առջը եկող ածականին մէջ.
On sait que la chair est / fragile quelquefois.

Զ. Բային ու բացասական pas մասնկին կամ jamaisին մէջ.
Non, je ne souffrirai / pas un pareil outrage.

Է. Բաղադրեալ շաղկապի մը մասերուն մէջ.
Quoi! vous fuyez tandis / que vos soldats combattent.

Ը. Բայերուն բաղադրեալ ժամանակներուն օժանդակին ու ընդունելութիւն անցեալին մէջ.
Dans la rue ils avaient / rendu grâces à Dieu.

Թ. Առաջին կիսատողն անձայն eով չիկրնար լմննալ՝ երբ որ երկրորդը բաղաձայնով կը սկսի.
J'ai vu chez les hommes / bien peu de probité.
Allez, assurez-le, / que sur ce peu d'appas…

ՀԱՏՈՒԱԾ Գ.

ՅԱՆԳԻ ՎՐԱՅ

809. Յանգը կամ նոյնավերջութիւնը տողերուն վերջին բառերուն իրարու հետ նոյն հնչումն ունենալն է։

810. Աս յանգը՝ երբեմն պարզ հնչման նոյնութենէն կ'ըլլայ, երբեմն ալ թէ հնչման ու թէ գրուելուն եղանակին նոյնութենէն։

La rime est nécessaire à nos jargons nouveaux,
Enfants demi-polis des Normands et des Goths.

Du plus grand des Français tel fut le triste sort:
On l'insulte, on l'outrage encore après sa mort.

811. Ան յանգերը՝ որոնք թէ առանձին եւ թէ sով կամ ntով անձայն e կը վերջաւորին, իգական կ'ըսուին, ի բաց առեալ բայերուն անկատարներուն ու թէականներուն ծոթի aient վերջաւորութիւնը. իսկ ասկից զատ ինչ վերջաւորութիւն ունենան նէ, արական կը սեպուին։ Ասով արական

յանդ ունեցող ոտանաւորի տողերը՝ Արական տող կ'ըսուին, եւ իգական յանդ ունեցող տողերը՝ Իգական կ'ըսուին։

Du vainqueur, du vaincu les clameurs se confon-
Ի. [dent;
Des tombeaux souterrains les échos leur répondent.
Le destin des combats flottait encor douteux;
Ա. La nuit répand sur nous ses voiles ténébreux.

Parmi les assassins je m'égare; incertaine,
Ի. Je cherche le palais, je marche, je me traîne.
Que de morts, de mourants! Faut-il qu'un jour
Ա. [nouveau
Eclaire de ses feux cet horrible tableau!

Enfin, au coin de feu, nos aimables convives
Ի. Vont achever du soir les heures fugitives.

Aux accords d'Amphion les pierres se mouvaient,
Ա. Et sur les murs thébains en ordre s'élevaient.

812. *Յանգերն աղէկ սեպուելու համար ասոնց թէութիւնները կը պահանջուին։*

Ա. *Յանգերը՝ թէ բաղաձայններու թէ ձայնաւորներու կողմանէ, նոյն պիտի ըլլան։ Ուստի բաղաձայնի կողմանէ* fille, péril, travail *բառերը* ville, puéril, cheval *բառերուն հետ յանգ չեն կրնար շինել. ինչու որ առաջիններուն մէջ* l *գիրն անուշ է, իսկ վերջիններուն մէջ՝ հասարակ։ Նոյնպէս ձայնաւորներուն կողմանէ* épigramme, houlette, couronne, compatriote *բառերը* âme, tête, trône, côte *բառերուն հետ չեն կրնար յանգ շինել. ինչու որ առաջիններուն մէջ* a, e, o *կարճ են, եւ վերջիններուն մէջ երկայն։*

Բ. Յանգն աղէկ սեպուելու համար, արական յանգերուն մէջ բաւական է ընդհանրապէս որ տողերուն վերջին ձայնը նոյն ըլլայ. ուստի maison, poison; piété, vérité; procès, succès, *իրարու հետ*

յանգ կրնան շինել։ Բայց չեն կրնար յանգ շինել bonté, donné; vertus, reçus; amis, avis; cultivez, portez; il donna, il aima. *Իսկ իգական յանգերուն մէջ պէտք է որ վերջին աւելորդ վանկէն* (804. Դ.) *առաջինն ալ նոյն հնչումն ունենայ, որովհետեւ վերջին աւելորդ վանկը չլսուելուն համար՝ միեակ մէկ բաղաձայնի նոյնութիւնը յանգ շինելու բաւական չէ. ուստի* audace, justice; intime, diadème; mortelle, fatale, *իրարու հետ չեն կրնար յանգ շինել։ Բայց* France, enfance; repose, rose; arrive, plaintive; monde, profonde *կրնան յանգ շինել։ Ի վերայ այսր ամենայնի երկու միավանկ բառ իրարու հետ կամ միավանկ մը բազմավանկ բառի մը հետ յանգ շինած ատեն՝ այսչափ զգուշութիւն հարկաւոր չէ. ուստի* loi, foi*ին ու* effroi*ին հետ.* pas, bas*ին ու* état*ին հետ.* paix, faix*ին ու* jamais*ին հետ յանգ կրնան շինել։*

Գ. Բառ մը ինք իրեն հետ, կամ իրմէ բարդուած բառի մը հետ յանգ չեկրնար շինել. ինչպէս jour *բառը* jour*ի հետ,* lier, délier; mettre, remettre; frère, beau-frère. *Բայց թէ որ բաղբօսիկ տարբեր նշանակութիւն մ'ունենան նէ, թէ նոյն բառերն իրարու հետ, թէ բառ մը իրմէ կազմուած բառի հետ, եւ թէ մէկ բառէ ելած երկու բառ իրարու հետ յանգ կրնան շինել։*

Prends-moi le bon parti, laisse-là tous les livres;
Cent francs au denier cinq, combien font-ils? Vingt
[livres.

Toutefois, Acomat, ne vous éloignez pas,
Peut-être on vous fera revenir sur vos pas.

Mayenne, dès longtemps nourri dans les alarmes,
Sous le superbe Guise avait porté les armes.

Et sans chercher l'appui d'une naissance illustre,
Un héros de soi-même empruntait tout son lustre.

Dieu punit les forfaits que les rois ont commis,
Ceux qu'ils n'ont point vengés, et ceux qu'ils ont
[permis.

Դ. Երկու ածականով լմնցած տողեր իրարու հետ յանգ չեն կրնար շինել: Ի վերայ այսր ամենայնի երբեմն երեւելի հեղինակներուն մէջն ալ կը գտնուի.

Sa voix redoutable
Trouble les enfers,
Un bruit formidable... *J. B. Rousseau.*

813. Ոտանաւորներն ու թեւթիւնները կ'ունենան նէ, յանգը Բաւական կամ չափաւոր կ'ըսուի. բայց թէ որ անոնցմէ զատ աւելի նոյն գրեր կամ վանկեր ալ ունենան նէ, Ճոխ յանգ կ'ըսուի:

C'est en vain qu'au Parnasse un téméraire auteur
Pense de l'art des vers atteindre la hauteur.

Mes yeux depuis six mois étaient ouverts aux larmes,
Et le sommeil les ferme en de telles alarmes.

Ne le verrai-je plus qu'à titre d'importune?
Ai-je donc élevé si haut votre fortune?

Mais dès qu'on veut tenter cette vaste carrière,
Pégase s'effarouche et recule en arrière.

Յանգին վրայ Նաբոլէոն Լանտէ սաստիկ կը խօսի. Քիչ մը ատենէ վեր շատ միտ կը դրուի յանգերուն, եւ կրնայ ըսուիլ որ յանգերը հիմայ գաղղիերէն ոտանաւորներուն կէսը կը կացուցանեն: Բաւական ըսուած յանգերը՝ միայն շատ մեծ հարկաւորութեան համար կը ներուի:

Բայց ասոր միտ դնելու է որ չափն անցընելով յանգն իմաստէն վեր չբռնուի, ինչպէս աս տողերուն մէջ կը տեսնուի:

Et s'enivrant des sons de la flûte vantée,
Des fleurs, des lustres d'or de la fête enchantée...

Ո՞վ չիտեսներ որ vantée ու enchantée բառերը միայն յանգի համար դրուած են: Հասարակօրէն միշտ կատարեալ Ճոխ յանգ շինելու բաղձանքը չափէ աւելի ըլլայ նէ, անհամաձայն բառեր կամ անյարմար ածականներ գործածել կու տայ:

814. Զգուշանալու է որ տողի մը առջի կիսատողը երկրորդին հետ, եւ կամ առջի տողին երկրորդ կիսատողը երկրորդ տողին առջինին հետ, կամ երկու տողին առջի կիսատողը իրարու հետ յանգ չշինեն, եւ կամ իրարու շատ մօտ հնչում չունենան.

Il ne tiendra qu'à *toi* / de partir avec *moi.*
Aux Samnites *futurs* / préparer des *tortures.*

Il faut, pour les avoir, / employer tous vos *soins*:
Ils sont à moi du *moins* / tout autant qu'à mon frère.

Sinon demain *matin,* / si vous le trouvez bon,
Je mettrai de *ma main* / le feu dans la maison.

815. Դարձեալ զգուշանալու է որ յանգն անանկ տեղեր չըլլայ որ առաջին տողին մէջ սկսուած իմաստը՝ երկրորդ տողին սկիզբը լմննայ, որն որ Ցենուճ կ'ըսուի:

Quel que soit votre ami, sachez que mutuelle
Doit être l'amitié...

Je le répète encor; peu connaissent les lois
D'une vraie amitié....

C'était votre nourrice. Elle vous ramena,
Suivit exactement l'ordre que lui donna
Votre père...

816. Ինչպէս որ վերը (807) հատածին համար ըսինք, սաստիկ ալ յանգին համար իմանալու է, որ եթէ խօսքն ինք իրմէ շատ հանգիստ չիպահանջեր նէ, կարդալու ատեն շատ կենալու չէ, հապա քիչ մը կենալու եւ շունչ մը առնելու է:

817. Յանգերուն կողմանէ նայելով՝ ոտանաւորը գլխաւորաբար երկու կը բաժնուի, Անխառն ու Խառն:

818. Անխառն կ'ըսուին այն ոտանաւորները որոնց մէջ ետեւէ ետեւ երկու նոյնաձեւ տող կը

դրուի, այս ինքն երկու արական երկու իգական, նորէն երկու արական, եւ այլն։

Le temps, qui change tout, change aussi nos humeurs:
Chaque âge a ses plaisirs, son esprit et ses moeurs.
Un jeune homme, toujours bouillant en ses caprices,
Est prompt à recevoir l'impression des vices;
Est vain dans ses discours, volage en ses désirs,
Rétif à la censure, et fou dans ses plaisirs.
L'âge viril, plus mûr, inspire un air plus sage,
Se pousse auprès des grands, s'intrigue, se ménage
Contre les coups du sort songe à se maintenir,
Et loin dans le présent regarde l'avenir.

819. Իսկ խառն ոտանաւորներն անոնք են՝ որոնց արական ու իգական տողերն իրարու մէջ տարբեր կերպով խառնուած են. եւ ասիկայ զանազան եղանակաւ կ'ըլլայ, որն որ օրինակներէն աւելի աղէկ կը յայտնուի։

Et je meurs de sa froide haleine.
Un vent funeste m'a touché,
Et mon hiver s'est approché
Quand mon printemps s'écoule à peine.

Au banquet de la vie, infortuné convive
J'apparus un jour et je meurs;
Je meurs, et sur la tombe, où lentement j'arrive
Nul ne viendra verser des pleurs.

Qu'un stoïque aux yeux secs vole embrasser la mort.
Moi je pleure et j'espère; au noir souffle du nord
Je plie et relève ma tête.
S'il est des jours amers, il en est de si doux!
Hélas! quel miel jamais n'a laissé de dégoûts?
Quelle mer n'a point de tempête?

Quelle Jérusalem nouvelle
Sort du fond du désert brillant de clartés,

Et porte sur le front une marque immortelle?
Peuples de la terre, chantez:
Jérusalem renaît plus charmante et plus belle.

Lève Jérusalem? lève ta tête altière;
Regarde tous ces rois de ta gloire étonnés:
Les rois des nations, devant toi prosternés,
De tes pieds baisent la poussière;
Les peuples à l'envi marchent à ta lumière.

820. Անխառն ոտանաւորներուն մէջ մեծ պակասութիւն կը սեպուի երբ որ արական տողերէն վերջն եկած իգական տողերը, արականէն յառաջ դրուած իգական տողերուն հետ նոյն յանգը կ'ունենան. կամ թէ իգական տողերէն վերջն եկած արական տողերը, իգականէն յառաջ եղող արական տողերուն հետ նոյն յանգը կ'ունենան։

Soudain Potier se lève et demande *audience*:
Chacun, à son aspect, garde un profond *silence*.
Dans ce temps malheurux, par le crime *infecté*,
Potier fut toujours juste et pourtant *respecté*.
Souvent on l'avait vu, par sa mâle *éloquence*.
De leurs emportements réprimer la *licence*,
Et, conservant sur eux sa vieille *autorité*,
Leur montrer la justice avec *impunité*.

821. Դարձեալ մեծ պակասութիւն է երբ որ եռեւէ եռեւ եկած արական ու իգական տողերուն յանգերը, թէպէտ եւ տարբեր եղանակաւ դրուած ըլլան, նոյն հնչումն ունենան նէ։

Et toutes les vertus dont s'éblouit la terre
Ne sont que faux brillants, et que morceaux de verre.
Un injuste guerrier, terreur de l'univers,
Qui, sans sujet courant chez cent peuples divers...

ՀԱՏՈՒԱԾ Գ.

ՈՏԱՆԱՒՈՐԻ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼՈՒ ԲԱՆԵՐՆ ՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

822. Ոտանաւորի մէջ գլխաւոր զգուշանալու բանն ան է՝ որ երկու ձայնաւոր իրարու չհանդիպին, այս ինքն երբ որ բառ մը ձայնաւորով կը լմընայ, եւեւէն ձայնաւորով կամ անձայն h գրով սկսած բառ մը չգայ: Ուստի ոտանաւորի մէջ չի՛կրնար ըսուիլ. La vertu est aimable; Dieu immortel; vérité éclatante; loi éternelle. Ասոր՝ նորերը շատ կը զգուշանան, բայց հիներուն մէջ շատ կը դըտնուի. ինչպէս Մարոյին ատ տողերը:

Un doux *nenni*, avec un doux sourire.
Là où savez sans vous ne puis aller.
Évitez le *souci*, et fuyez la colère.

823. Սակայն չէ թէ միայն գրուելուն մէջ, հապա հնչման մէջ ալ նայելու է. ուստի երբ որ բառի մը վերջի բաղաձայնն անձայն կը մնայ, ու բառին ծայրը միայն ձայնաւորի հնչումի կը լսուի, իրմէ եւեւ բաղաձայնով սկսած բառ մը գալու է. ինչպէս, որովհետեւ et շաղկապին t գիրը միշտ անձայն կը մնայ, անոր համար իրմէ եւեւ ձայնաւորով սկսած բառ մը դնելը սխալ է. ուստի ատ եւեւի տողը շէնքին կողմանէ ազէկ չէ.

Qui sert *et* aime Dieu, possède toutes choses.

824. Բառերուն վերջին անձայն e գիրը ատ կանոնին դէմ չի՛սեպուիր, ինչու որ իրմէ եւեւ ձայնաւոր մը գալուն պէս, իր ձայնը կը կորսուի (804. Ա.): Ասոր համար երբ որ բառի մը վերջին անձայն e գրէն յառաջ ուրիշ ձայնաւոր մ՚ըլլայ նէ, իրմէ եւեւ միշտ ձայնաւորով սկսած բառ մը պիտի գայ:

La *joie* est naturelle aux âmes innocentes.
Il déteste la *vie* et le monde trompeur.

825. Թէպէտ ատանկ տեղեր միշտ երկու ձայնաւոր քովէ քով կը մնայ, ի վերայ այսր ամենայնի անձայն e֊ին կորսուիլը ատ պակասութիւնը քիչ մը կը ծածկէ ու ներուած է: Բայց ատանկ բառերէն եւեւ բաղաձայնով սկսած բառ դնելը սխալ է. ուստի ատ տողերն ազէկ չեն.

Au travers du soleil ma *vue* s'éblouit.
Il *avoue* sa faute et demande pardon.
Il vous *louent* tout haut et vous *jouent* tout bas.

826. Որովհետեւ ընդհական հնչումն ալ ձայնաւոր կը սեպուի, անոր համար իրմէ եւեւ ձայնաւորով սկսած բառ միայն ան ատեն կրնայ դրուիլ երբ որ երկուքը մէկտեղ հարկաւոր կապակցութիւն ունենալով (26) մէկտեղ կը հնչուին ու ընդհական հնչումը կը կորսուի, եւ կամ երբ որ խօսքին խմաստը ընդհականէն եւեւ քիչ մը կենալ կ՚ուզէ.

Mon âme, louez le Seigneur; . . .
Renonçons au stérile appui
Des grands qu'*on implore* aujourd'hui.

Un agneau se désalterait
Dans le courant d'une onde pure.

Celui qui met un *frein* à la fureur des flots.
Chacun, à son aspect, garde un morne silence.

827. Բայց ատ երկու բանը չ՚ըլլար նէ, ձայնաւորէ մը յառաջ ընդհական հնչումը գործածելէն զգուշանալու է. ուստի ատ եւեւի տողերն ազէկ չեն.

Un grand *nom* est un poids difficile à porter.
Ah! j'attendrai longtemps, la nuit est *loin* encore.

828. Ոտանաւորի մէջ երկրորդ զգուշանալու բանը խիստ ու անարգ բառեր գործածելն է: Ասոնք մտադրութեամբ ընթերց ոտանաւորի գրքեր կարդալով աւելի ազէկ ու դիւրաւ կը սորվի, քան

թէ երկայն վարդապետութիւններով: Միայն օրինակի համար հոստեղս քանի մը շաղկապ կը դնենք, որոնք արձակ շարադրութեան մէջ որչափ խօսքին աղուորութիւն ու կենդանութիւն կու տան նէ, այնչափ ալ ոտանաւորի մէջ կարգը կը մեղկեն ու զօրութիւնը կը տկարացընեն. ինչպէս են c'est pourquoi, parce que, pourvu que, puisque, de manière que, de façon que, de sorte que, outre que, d'ailleurs, en effet, եւ ուրիշասոնց նմանները:

Ա բառերուս վրայ Նարոլէոն Լանսէ ասանկ կ'ըսէ. Ցառաջադոյն c'est, c'est pourquoi, pourvu que, afin que, puisque, d'ailleurs, or, car, եւ այլն, բառերը ոտանաւորի մէջ գործածուելու արժանի չեն սեպուիր: Բայց եաքէն քանի մը վարպետ ու զգուշաւոր ոտանաւոր չինողներ անանկ ադէկ գործածեցին, որ հիմայ խստիւ անոնց գործածութիւնը արգիլելու բլլանք նէ, անիրաւութիւն կ'ընենք. բայց ասով դէշ եղանակաւ գործածելու ալ չենք յորդորեր:

829. Գաղղիերէն ոտանաւորն արձակէն քիչ տարբերութիւն ունի ու ազատութիւնները շատ փոքր բաներ են, որոնցմէ ամենք ալ քերականութեան մէջ տեղ տեղ գրինք: Ամենքմէ գատ ոտանաւորի մէջ քանի մը բառեր կը գործածուին, որոնք արձակի մէջ կամ ամենեւին չեն գործածուիր կամ խիստ քիչ. ինչպէս են antique, courroux, coursier, l'Eternel կամ le Tout-Puissant կամ le Très-Haut, flanc, forfait, glaive, les humains կամ les mortels, hymen կամ hyménée, jadis, soudain բառերը, ancien, colère, cheval, Dieu, sein, crime, épée, les hommes, mariage, autrefois, aussitôt բառերուն տեղ:

830. Քանի մը բառեր կրնան կրճատուիլ. ինչպէս՝ encore գրելու տեղ, encor կը գրուի, երբ որ իրմէ եաքը բաղաձայնով սկսած բառ մը կու գայ, ու գրողը կ'ուզէ որ երկու վանկ բլլայ՝ չէ թէ երեք վանկ: Նոյնպէս քանի մը բայերուն ահմանական ներկայ եզակի առաջին դէմքին ճոթի s գիրը կը կրճատուի, ու j'avertis, je crois, je dis, je dois, je reçois, je sais, je vois գրելու տեղ, j'averti, je croi, je di, je doi, je reçoi, je sai, je voi կը գրուի. բայց ասոնք encoreին չափ շատ չեն գործածուիր: Մանաւանդ հիմակուան նոր հեղինակները գրեթէ ամենեւին չեն գործածեր, ու թատրներու մէջ ալ ներուած չէ, կ'ըսէ Նափոլէոն Լանտէ, ուր որ յառաջ հասարակ սովորութիւն մըն էր:

831. Երբեմն ալ բառի մը վերջը գիր մը կամ մէկ երկու գիր կ'աւելցուի. ինչպէս jusque ըսելու տեղ՝ jusques, grâce au ciel ըսելու տեղ՝ grâces au ciel. Հիներուն մէջ avecին տեղ՝ avecque, եւ աւելի հիներուն մէջ doncին տեղ donques կը գտնուի, բայց հիմայ չեն գործածուիր:

ՀԱՏՈՒԱԾ Ե.

ՈՏԱՆԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

832. Ոտանաւորը խօսած նիւթին ու անոր երկայնութեան նայելով, գլխաւորաբար երկու կը բաժնուի. մէյ մը մեծ ու երկայն, մէյ մ'ալ պզտիկ կտորներ:

833. Առաջինին կը վերաբերին Դիւցազնական բանաստեղծութիւնները, Ողբերգութիւնը, Կատակերգութիւնը, Վարդապետական բանաստեղծութիւնը, Հովերգութիւնը, Նամակները, Երգիծաբանութիւնն ու Եղերերգութիւնը:

834. Երկրորդին կը վերաբերին Տաղը, Նուագը, Պարոյրը, Տնաստը, Վերատաւութիւնը, Առակը, Պարերգութիւնը, Յուշքը:

835. Առաջիններուն մէջ ընդհանրապէս տասուերկու վանկով տողեր կը գործածուին, առանց մէջերնին ուրիշ թուով տող խառնելու եւ միշտ ալ անխառն յանգերը կը գործածուին: Մինակ կատակերգական ու գուարճախօս նամակներու մէջ տասը վանկով տողերը կը գործածուին:

836. Մեկալներուն մէջ հատարակօրէն քիչ վանկերով տողերը կը գործածուին, եւ աւելի խառն յանգերը։ Շատ անգամ ալ քիչ վանկով տողերն իրենցմէ շատ վանկ ունեցող տողերուն մէջ կը խառնուին, կամ անոնցմէ վերջը կը դրուին։

837. Ա՛ս տեսակ տեսակ ոտանաւորներուն վրայ մէկիկ մէկիկ վարդապետութիւններ տալը մեր բռնած համառօտութեան չ'ներեր, մանաւանդ որ աւելի բանաստեղծութեան կը վերաբերին քան թէ բուն ոտանաւորի արուեստին։

ՅԱՆԿ

Տեղեկութիւն 5
Հնչման ու կարդալու վրայ 6

ՄԱՍՆ Ա.

ՄԱՍԱՆՑ ԲԱՆԻ ՎՐԱՑ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԵՍ

ԳԼ. Ա. Գոյականի վրայ 12
ՀԱՏ. Ա. Գոյականներուն սեռը 12
Արական գոյականները 13
Իգական գոյականները 15
ՀԱՏ. Բ. Գոյականներուն թիւը 16
Գոյականները ինչպէս յոգնակի կ'ըլլան . . 16
Ածականները ինչպէս յոգնակի կ'ըլլան . . 18
ԳԼ. Բ. Յօդի վրայ 18
Յօդին փոփոխմանց օրինակը 20
ԳԼ. Գ. Ածականի վրայ 21
ՀԱՏ. Ա. Հասարակ ածականներուն վրայ 21
Ա. Ածականներուն սեռն ու թիւը 21
Ածականները ինչպէս իգական կ'ըլլան. . . 21
Քանի մը գոյականներուն իգականները . . 24
Բ. Ածականներուն աստիճանը 24
ՀԱՏ. Բ. Թուական, ստացական, ցուցական ու անորոշ ածականներուն վրայ 26
Ա. Թուականներ 26
Բացարձակ թուականներ 26
Դասականները ինչպէս կը չինուին 27
Բ. Ստացականներ 27
Գ. Ցուցականներ 28
Դ. Անորոշներ 29
ԳԼ. Դ. Դերանուան վրայ 30
Ա. Անձնականներ 30
Բ. Ստացականներ 32
Գ. Ցուցականներ 33

Դ· Ցարաբերականներ 33
Ե· Անորոշներ 34
ԳԼ· Ե· Բայի վրայ 35
Քանի տեսակ բայ կայ 35
Բայերուն եղանակներն ու ժամանակները . 36
Avoir օժանդակին օրինակը 37
Etre օժանդակին օրինակը· 41
Ձորս լծորդութեանց օրինակը 46
Ձորս լծորդութեանց վրայ դիտելիք . . . 56
Ա· Լծորդութիւն 56
Բ· Լծորդութիւն 57
Գ· Լծորդութիւն 59
Դ· Լծորդութիւն 59
Կրաւորական, չէզոք, փոխադարձ ու միջադեմ բայերուն խոնարհման վրայ 62
Միջադեմ բայերուն խոնարհումը 67
Ժամանակներուն կազմութեան վրայ . . . 68
Անկանոն բայերուն վրայ 71
Հարցական ու բացասական բայերուն վրայ . 79
ԳԼ· Զ· Մակբայի վրայ 81
Գործածական մակբայները· 82
ԳԼ· Է· Նախադրութեան վրայ 85
Առանց ուրիշ նախադրութեան խնդիր առնող նախադրութիւնները 85
De նախադրութեամբ առնողները 87
À նախադրութեամբ առնողները 88
ԳԼ· Ը· Շաղկապի վրայ 88
Սահմանական ուզող շաղկապները . . . 88
Ստորադասական ուզողները 89
Երբեմն սահմանական երբեմն ստորադասական ուզողները· 90
Ուրիշ քանի մը գործածական շաղկապներ . 90
ԳԼ· Թ· Միջարկութեան վրայ 91

Մ Ա Ս Ն Բ·

ՄԱՍԱՆՑ ԲԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԼ· Ա· Անուն բայերին վրայ 93
ՀԱՏ· Ա· Բային անուն բայերին հետ ինչպէս համաձայնիլը 94

Ց Ա Ն Կ

Ա· ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԲԱՌԵՐՈՒ ՔԱՂՈՒԱԾ

Ա· Կրօնքի 5
Բ· Աչխարհքի 6
Գ· Մեռաղներու եւ քարերու 7
Դ· Ժամանակի ու եղանակի 8
Ե· Մարդոյ 10
Զ· Ազգականութեան 12
Է· Ուսման 13
Ը· Տան 14
Թ· Կարասեաց 16
Ժ· Սեղանի ու խոհանոցի 17
ԺԱ· Կերակուրներու եւ խմելիներու 19
ԺԲ· Հանճներու, կանանչեղէններու եւ ընդեղէններու 21
ԺԳ· Պտուղներու 22
ԺԴ· Ծառերու եւ ծաղիկներու 24
ԺԵ· Եկեղեցական ու աչխարհական պատիւներու . . 25
ԺԶ· Արուեստներու 26
ԺԷ· Տան պաշտօնեաներու 28
ԺԸ· Պակսութիւններու եւ հիւանդութիւններու . . 29
ԺԹ· Զգեստներու 30
Ի· Զանազան գործիքներու 32
ԻԱ· Ձորքոտանիներու 34
ԻԲ· Հաւերու եւ թռչուններու 35
ԻԳ· Ծովու կենդանիներու 37
ԻԴ· Միջատներու, ճճիներու, որդերու 37

Բ· ՀԱՄԱՌՕՏ ԽՕՍՔԵՐ

Ա· Avoir օժանդակին գոյականներու հետ գործածութ. 39
Բ· Etre օժանդակին ածականներու հետ գործածութ. 46
Գ· Բայերուն գոյականներու հետ գործածութիւնը . 52

Գ. Հայերուն դերանուններու հետ գործածութիւնը . 63
Ե. Հայերուն մակբայներու հետ գործածութիւնը . . 68
Զ. Նախադրութիւններու գործածութիւնը 77

Գ. ԸՆՏԱՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Աղաչելու, խնդրելու 84
Բ. Շնորհակալ ըլլալու 85
Գ. Բարեւելու, տեսնուելու, քաղաքավարութեան . 87
Դ. Հաւանելու, ընդունելու 90
Ե. Հրաժարելու, մերժելու 92
Զ. Հարցընելու 93
Է. Հաստատելու 94
Ը. Ձէ ըսելու, տարակուսելու 95
Թ. Զարմանալու, ուրախանալու 96
Ժ. Տրամելու, տրտնջելու 98
ԺԱ. Ժամ 99
ԺԲ. Ժամանակի 101
ԺԳ. Օդի, եղանակի 102
ԺԴ. Կարգալու, դրելու 107
ԺԵ. Դասատան մէջ 111
ԺԶ. Խօսելու 114
ԺԷ. Լսելու, հասկընալու, ճանչնալու 116
ԺԸ. Զգեստ հագնելու, հանելու 118
ԺԹ. Ուտելու, խմելու, քնանալու 119
Ի. Երթալու, գալու, պտըտելու 121
ԻԱ. Խաղ 123

Դ. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ՄԱՍԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐՈՒՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Գոյականներուն թիւը 135
Բ. Ցօղ 138
Գ. Ածականներուն սեռն ու թիւը 141
Դ. Ածականներուն աստիճանը 145
Ե. Թուական, ստացական, ցուցական ածականներ . 147
Զ. Բայ 148
Է. Մակբայ 187
Ը. Նախադրութիւն 189

Ե. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ՄԱՍԻՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐՈՒՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Բային անուն բային հետ ինչպէս համաձայնիլը . 193
Բ. Անուն բային ուր գրուիլը ու երբ կրկնուիլը . . 197
Գ. Խնդիր 200
Դ. Գոյական 203
Ե. Ցօղ 205
Զ. Ածականը գոյականի հետ ինչպէս կը համաձայնի 210
Է. Ածականներուն աստիճանը 212
Ը. Թուական ածականներ 213
Թ. Ստացական ածականներ 214
Ժ. Անորոշ ածականներ 217
ԺԱ. Անձնական դերանուն 218
ԺԲ. Ցուցական դերանուն 223
ԺԳ. Ցարաբերական դերանուն 225
ԺԴ. Անորոշ դերանուն 227
ԺԵ. Օժանդակներուն գործածութիւնը 228
ԺԶ. Բային եղանակներուն ու ժամանակներուն գործածութիւնը 230
ԺԷ. Ընդունելութիւն ներկայ 235
ԺԸ. Ընդունելութիւն անցեալ 236
ԺԹ. Պակաս 243
Ի. Նախադրութիւն 247
ԻԱ. Շաղկապ 248

Զ. ՋԱՆԱԶԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒԱԾՆԵՐ

Ա. Զուարճալի կարճ պատմութիւններ 251
Բ. Նամակ 275
Գ. Թատերական խաղ մը. Հասկաբաղ աղջիկը . . 320
Դ. Երկայն պատմութիւն. Զարմանալի ազատութիւն 342

ՀԱՏ· Բ· Անուն բային ուր դրուիլը ու երբ կրկնուիլը 98
ԳԼ· Բ· Խնդրին վրայ 102
ԳԼ· Գ· Գոյականի վրայ 108
ԳԼ· Դ· Ցօգի վրայ 111
ԳԼ· Ե· Ածականի վրայ 119
ՀԱՏ· Ա· Ածականը գոյականի հետ ինչպէս կը համաձայնի 119
ՀԱՏ· Բ· Ածականներուն աստիճանը 121
ՀԱՏ· Գ· Թուական, ստացական, ցուցական ու անորոշ ածականներ 123
Ա· Թուականներ 123
Բ· Ստացականներ 126
Գ· Անորոշներ 129
ԳԼ· Զ· Դերանուան վրայ 131
ՀԱՏ· Ա· Անձնական դերանուն 132
ՀԱՏ· Բ· Ցուցական դերանուն 139
ՀԱՏ Գ· Ցարաբերական դերանուն 142
ՀԱՏ· Դ· Անորոշ դերանուն 145
ԳԼ· Ի· Բայի վրայ 147
ՀԱՏ· Ա· Ժամանակներուն գործածութիւնը . . . 147
ՀԱՏ· Բ· Բային եղանակներուն ու ժամանակներուն գործածութիւնը 149
Սորագասականին գործածութիւնը . . . 152
Առանց նախադրութեան, à կամ de նախադրութեամբ աներեւոյթ խնդիր առնող բայերը 157
ԳԼ· Ը· Ընդունելութեան վրայ 160
ՀԱՏ· Ա· Ընդունելութիւն ներկայ 160
ՀԱՏ· Բ· Ընդունելութիւն անցեալ 162
ԳԼ· Թ· Պակբայի վրայ 169
Բացասականներուն գործածութեան վրայ . 171
ԳԼ· Ժ· Նախադրութեան վրայ 175
ԳԼ· ԺԱ· Շաղկապի վրայ 177
ԳԼ· ԺԲ· Գաղղիերէն յատուկ ոճերուն ու քերականական ձեւերուն վրայ 180
ՀԱՏ· Ա· Գաղղիերէնի յատուկ ոճերուն վրայ . . . 181
ՀԱՏ· Բ· Քերականական ձեւեր 184
ԳԼ· ԺԳ· Ուղղագրութեան վրայ 188
ՀԱՏ· Ա· Բառերու ուղղագրութիւն 188
Գլխագիրներուն գործածութիւնը 190

ՀԱՏ· Բ· Ուղղագրութեան նշաններ 192
ՀԱՏ· Գ· կէտեր 197
ԳԼ· ԺԴ· Հնչման ու կարդալու վրայ 202

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Ա·

Առանձին դիտելիք ու չատդործածական ոճեր 209

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ Բ·

Յօդանաւորի վրայ 271
Տեղեկութիւն 271
ՀԱՏ· Ա· Յաջերուն թուին վրայ 272
ՀԱՏ· Բ· Հատածի վրայ 279
ՀԱՏ· Գ· Ցանգի վրայ 281
ՀԱՏ· Դ· Յօդանաւորի զգուշանալու բաներն ու ազատութիւնները 288
ՀԱՏ· Ե· Յօդանաւորներու զանազան տեսակներուն վրայ 291

ՓԵՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ

Ածական, adjectif.
Ածանցեալ, dérivé.
Ամանակով, Չափական, } métrique.
Ամփոփում, contraction.
Անդէմ, impersonnel.
Անեղեւոյթ, infinitif.
Անխառն (յանգ), suivi.
Անկանոն, Չարտուղի, } irrégulier.
Անկատար, imparfait.
Անձայն, Համր, } muet.
Անձնական, personnel.
Անորոշ, indéfini.
Անուն, nom.
Անուն բայի, sujet.
Անջատիչ, tréma, diérèse.
Անցեալ, passé.
Անցեալ անորոշ, passé indéfini.
Անցեալ յառաջադոյն, passé antérieur.
Անցեալ որոշեալ, passé défini.
Ապաթարց, apostrophe.
Ապառնի, futur.
Առակ, fable.
Առաւելութեան (բաղդ·), (comp.) de supériorité.
Արական, masculin.
Արձագանգով (ոտան.), écho.
Արձակ, prose.
Աւելաբանութիւն, pléonasme.

Բազմավանկ, polysyllabe.
Բաժանման գիծ, trait de séparation.
Բակաւորութիւն, syllepse, synthèse.
Բաղադրեալ, composé.
Բաղաձայն, consonne.
Բաղդատական, comparatif.
Բայ, verbe.
Բառ, mot.
Բարդ, composé.
Բաց, ouvert.
Բացայայտիչ, explicatif.
Բացառական, ablatif.
Բացասական, négatif.
Բացարձակ (գերադր·), (superl.) absolu.
Բացարձակ (թուակ·), (numéral) cardinal.
Բաւական, Չափաւոր, } յանգ, rime suffisante.
Բնութեամբ փոխադարձ, essentiellement pronominal.
Բութ, accent grave.

Գերադրական, superlatif.
Գերակատար, plus-que-parfait.
Գիր, Նշանագիր, } lettre.
Գլխագիր, majuscule.
Գոյական, substantif.

Դասական, ordinal.
Դերանուն, pronom.
Դէմք, personne.
Դիմազուրկ, impersonnel.
Դիմաւոր, personnel.
Դիւցազնական բանաստեղծութիւն, épopée, poëme épique.
Դրական, positif.

Եզակի, singulier.
Եղանակ, mode.
Եղերերգութիւն, élégie.
Երգիծաբանութիւն, satire.
Երկայն, longue (syllabe).
Երկբարբառ, diphthongue.
Երկու կէտ, deux points.

Զատական, տես Մասնական.
Զարմացական կէտ, point admiratif.
Զարտուղի, տես Անկանոն.
Զեղչում, ellipse.

Ընդունելութիւն, participe.

Թէական, conditionnel.
Թիւ, nombre.
Թուական, numéral.

Ժամանակ, temps.

Իգական, féminin.

Լծորդութիւն, conjugaison.

Խառն, mêlé.
Խնդիր, régime.
Խնդիր բնութեան, régime indirect.
Խնդիր սեռի, régime direct.
Խոնարհում, déclinaison.

Կախման կէտ, point de suspension.
Կանոնաւոր, régulier
Կատակերգութիւն, comédie.
Կարգակէս, Կիսատող, } hémystiche.
Կարճ, brève (voyelle, syllabe).
Կէտ, point.
Կէտ ստորակէտ, point et virgule.
Կոչական, vocatif.
Կրաւորական, passif.
Կրճատում, élision.

Համր, տես Անձայն.
Հայցական, accusatif.
Հասարակ (անուն), (nom) commun.
Հաստատական, positif.
Հատած, césure.
Հարցական, interrogatif.
Հարցական կէտ, point interrogatif.
Հաւասարութեան (բաղդ.), (comp.) d'égalité.
Հաւաքական, collectif.
Հնչում, son.
Հովուերգութիւն, églogue, pastorale, idylle.
Հրամայական, impératif.

Ձայնաւոր, voyelle.

Ճոխ յանգ, rime riche.

Մակբայ, adverbe.
Մասնական, Զատական, } partitif.
Մասնիկ, particule.
Մասունք բանի, parties du discours.
Միադէմ, unipersonnel.
Միավանկ, monosyllabe.
Միութեան գիծ, trait d'union.
Միջարկութիւն, interjection.

Յանգ, Նոյնավերջութիւն, } rime.
Յառաջադրութիւն, proposition.
Յատուկ (անուն), (nom) propre.
Յարաբերական, relatif.
Յարաբերութեամբ (գերադրակ.), (sup.) relatif.

Յարաբերեալ, antécédent.
Յենուիմն, enjambement.
Յոգնակի, pluriel.
Յօդ, article.
Նախադրութիւն, préposition.
Նախնական, primitif.
Նամակ, épître.
Ներգործական, actif.
Ներկայ, présent.
Ներքնակէտ, cédille.
Նոյնանշան, synonyme.
Նոյնավերջութիւն, տես Յանգ.
Նուագ, sonnet.
Նուազութեան. (բաղդատ.), (comp). d'infériorité.

Շաղկապ, conjonction.
Շեշտ, accent aigu.
Շրջան, inversion.

Ողբերգութիւն, tragédie.
Ոտանաւոր, vers.
Ոտք, pied.
Ուղղագրութիւն, orthographe.
Ուղղական, nominatif.

Չակերտ, guillemets.
Չափական, տես Ամենակով.
Չեզոք, neutre.

Պար, choeur.
Պարզ, simple.
Պարերգութիւն, ballade.
Պարոյր, rondeau.
Պարոյկ, accent circonflexe.
Ռնգական, nasal.

Սահմանական, indicatif.
Սեռ, genre.
Սեռական, génitif.
Սոտացական, possessif.
Սոտքադասական, subjonctif.
Ստորակէտ, virgule.

Վարդապետական բանաստեղ. poëme didactique.
Վանկ, syllabe.
Վերտառութիւն, épigramme

Տաղ, ode.
Տնատ, stance.
Տրական, datif.

Ցուցական, demonstratif.
Ցուցք, chanson.

Փակ, ferme.
Փակագիծ, parenthèse.
Փափուկ, (l) mouillé.
Փոխադարձ, pronominal.

Քանակական (մակբ.), (adv.) de quantité.
Քերականական ձեւ, figure de grammaire.
Քերականութիւն, grammaire.
Օժանդակ, auxiliaire.

Վ Ե Ր Ջ

2013 984-985
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0059153
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0059152